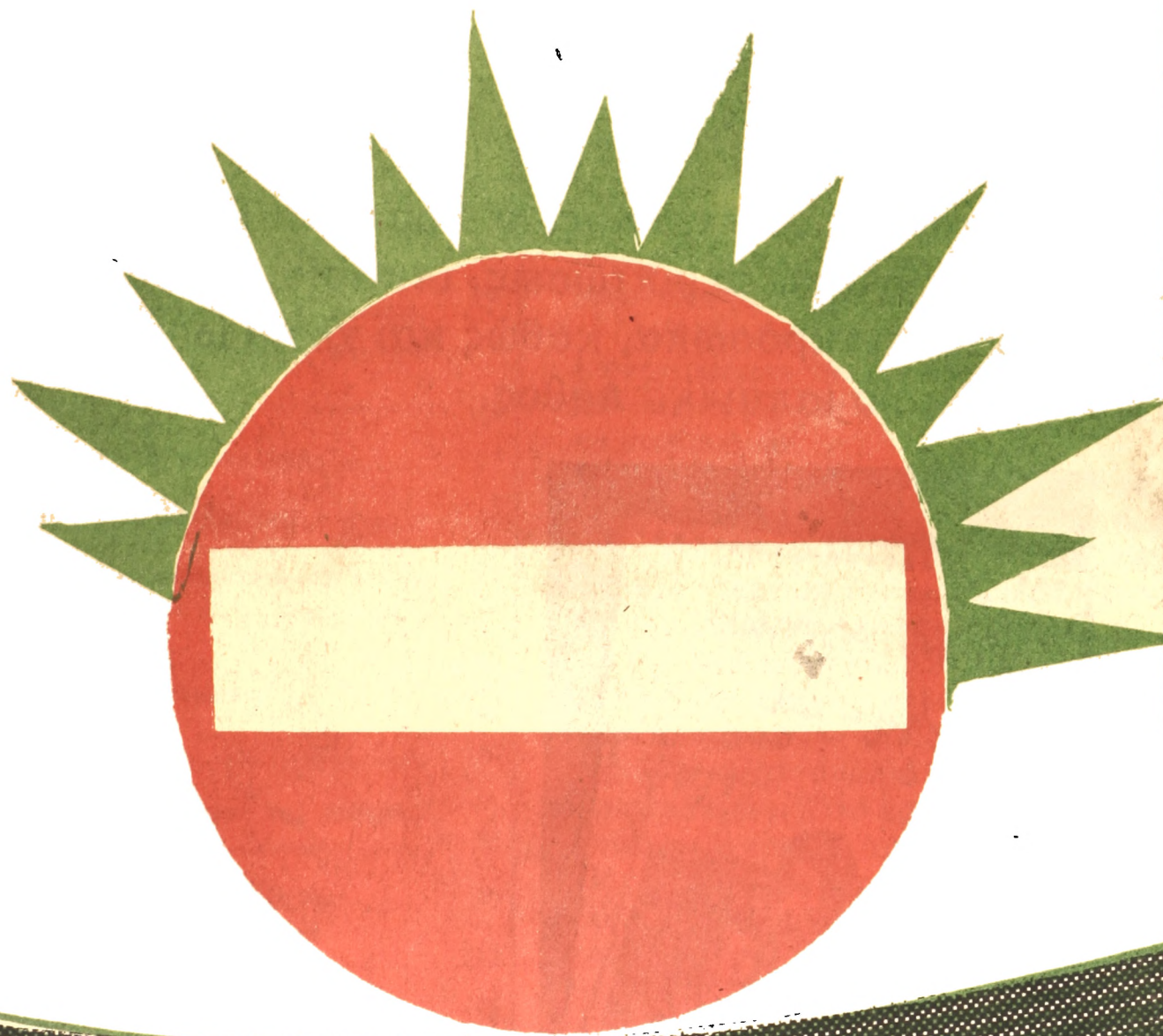

αντι

Περίοδος Β', τεύχος 232, Παρασκευή 27 Μαΐου 1983.

Δρχ. 50

ΕΡΕΥΝΑ:

Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΩΝ

Α
Α
ΕΡ
ΓΙΕΣ

*Μια καινούρια
αίσθηση γραφής*
Ένα μυθιστόρημα που θα προκαλέσει
ποικίλα σχόλια και συζητήσεις

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΛΙΓΟ
ΠΟΠΗΣ ΓΕΡΩΝΥΜΑΚΗ
«ΜΩΡΟ ΜΟΥ»**

Δίαιτα, νέοι έρωτες, λουτρά εκ περιτροπής, ο Ρόμπερτ Ταίηλορ μαζί με τη Φλώρα Κάμελ, διαβολικές περιπτώσεις, ιππασία, μοιραία ανέκδοτα, διάφορα κεφάλαια και πρόσωπα, καθώς και χέρια ωραία, διαπνεόμενα ελαφρά από κάποιο ισπανικό πάθος.

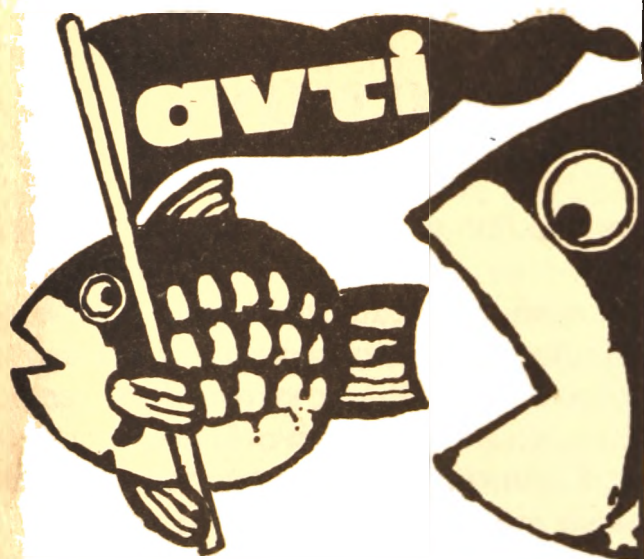

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ

**Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ & ΣΙΑ Ε.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»**

Σόλωνος 94, Τηλ. 3600.398 - 3610.589

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ: 7232.713 - 7232.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μιχ. Παπαγιαννάκης Η κοινωνικοποίηση που δρα απεργο- σπαστικά	10
Ελ. Αποστολοπούλου Οι πορείες για την ειρήνη	14
Ράνια Κλουτσινιώτη Το οικιστικό ρετρό της Αλλαγής	17
Ν. Μάργαρης Αναδάσωση ή νεοδένδρωση;	19
Ρούλα Ελευθερίου Οι αργίες, η παραγωγικότητα και ο τεμ- πέλης Έλληνα	20
ΕΡΕΥΝΑ Η δίκη των αεροπόρων	23- 37
Ημερομηνίες μιας εξαετίας	24
Χρήστος Δαδαλής Χρήστος Κυριαζής «Σκευωρία»: Το σενάριο της σιδηράς δημοκρατίας	24 26
Βασίλης Ξυδιάς Πλέκοντας τον ιστό της αράχνης	30
Κ. Καλλιγιάς Το τίμημα του ηθικού σθένους	32
Β. Ξυδιάς Οι ρίζες της διαμάχης στην Αεροπορία	34
Γιώργος Βέης Αλέξης Τραϊανός Άντεια Φραντζή Αδ. Κοραΐς: δύο συνέδρια	40 41
Β. Κοσμόπουλος Συμπόσιο ανοίγματος ή περιχαράκω- σης;	42
Δ. Δημητράκος Το Συνέδριο του ΕΛΠΟΕ	44
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ Αντήνων Τι είδους «συμμετοχική δημοκρατία»;	4 6
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ	13
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ Γ. Καλαϊτζής Σε τριάντα δευτερόλεπτα	19
Γ. Ιωάννου Ο Ευρωπαίος	16
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ Μαργαρίτα Καραπάνου Αντώνης Φωστιέρης	38 46 48
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	49

ΞΕΝΟΦΥΛΛΟ: Μπ. Μποζένα

ΟΥ ΔΥΝΑΣΑΙ ΔΥΣΙΝ ΚΥΡΙΟΙΣ ΔΟΥΛΕΥΕΙΝ...

ΕΙΝΑΙ πραγματικά δύσκολο πια να παρακολουθήσει κανείς την πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Βέβαια δεν ήταν άγνωστη σε κανένα η κοινωνικά ετερογενής και πολιτικά αντιφατική σύνθεση του κόμματος αυτού. Ούτε διέφευγε από την προσοχή και την αίσθηση του απλού πολίτη ότι το ΠΑΣΟΚ ανήλθε στην κυβέρνηση χωρίς σχέδιο και πρόγραμμα εξουσίας. Ούτε πάλι πολλοί αγνοούσαν ότι το ΠΑΣΟΚ ως κόμμα δεν διακρινόταν από εσωτερική ενότητα και θεωρητική και πολιτική ομοιογένεια.

ΟΛΟΙ όμως πίστευαν λίγο-πολύ, πως η ίδια η διακυβέρνηση θα επέβαλε στο ΠΑΣΟΚ κάποιους ρυθμούς, κάποιες ιεραρχήσεις, κάποιες λειτουργίες υπεύθυνες, έναν σχεδιασμό της πολιτικής δράσης, μια στοιχειώδη σοβαρότητα στην άσκηση της εξουσίας.

ΚΙ ΟΜΩΣ, 18 μήνες του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση δεν έφεραν παρά τη σύγχυση της εξουσίας. Γιατί αυτό το συγκεντρωτικό κόμμα της Αντιπολίτευσης πολυδιασπάστηκε αυτόματα καθώς ανέλαβε την κυβέρνηση.

ΕΧΟΝΤΑΣ σαν βασικό συνεκτικό στοιχείο την αφοσίωση στον ηγέτη παρά το συμερισμό κοινών αρχών, κάθε διοικητική μονάδα, από Υπουργείο μέχρι διοίκηση οργανισμών αυτονομήθηκε σαν αυτάρκης εξουσιαστική μονάδα. Έτσι, η «Αλλαγή» από συνολική επιχείρηση κοινωνικού μετασχηματισμού, εξέπεσε σε πλήθος μικρές αλλαγές, πολιτικού προσωπικού και «στυλ» διοίκησης, παρά κυβερνητικής ουσίας.

ΤΑ ΙΔΙΑ λοιπόν τα πράγματα, πιέζουν ασφυκτικά την κυβέρνηση σε ένα «νοικοκύρεμα», σε μια «σώφρονα διαχείριση», μια εξισορρόπηση με βάση κάποιες κεντρικές κατευθύνσεις των αποκλινόντων επιμέρους πρωτοβουλιών.

ΟΜΩΣ εδώ είναι η μεγάλη αντίφαση που ορθώνεται μπροστά στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ: ότι «σωστή διαχείριση» της κυβέρνησης δεν σημαίνει τίποτε άλλο από μέτρα εκσυγχρονισμού του αστικού καθεστώτος, δηλαδή συνέχιση του «ιστορικού έργου», που εγκαινίασε ο Καραμανλής και δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει η παράταξή του.

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη πλευρά όμως, η πρόκληση της Αλλαγής δεν μπορεί να υπηρετηθεί από την παρούσα κυβέρνηση, όπως έχει σήμερα τουλάχιστον. Γιατί Αλλαγή στην κατεύθυνση του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού σημαίνει συντεταγμένο κόμμα αρχών, σημαίνει αναπτυγμένο αυτόνομο και δημοκρατικό μαζικό και συνδικαλιστικό κίνημα, σημαίνει συμπαράταξη κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων στηριγμένη σε συμφωνία αρχών και στόχων. Σημαίνει δηλαδή πρόγραμμα δράσης στην κατεύθυνση της αλλαγής των παραγωγικών, κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων, πρόγραμμα που δεν μπορεί να εφαρμοστεί παρά μόνο αν στηριχτεί σε έναν ολόπλευρα ενεργοποιημένο λαό.

ΕΠΕΙΔΗ όμως το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να υπηρετήσει αυτή την πλευρά της Αλλαγής, (αν και αυτή έχει εξαγγείλει), επιχειρεί να συνθέσει τα ασύνθετα, και «την πίτα ολάκερη και τον σκύλο χορτάτο».

ΕΤΣΙ, κάθε μέτρο προς τη μια κατεύθυνση, συμπληρώνεται με ένα άλλο στην αντίθετη, ώστε το ένα να ακυρώνει το άλλο και τα δυο μαζί την κυβέρνηση...

ΚΛΑΣΙΚΟ παράδειγμα η τελευταία κυβερνητική επιλογή για τις κοινωνικοποιήσεις, που συνδέθηκαν πρακτικά με την κατάργηση της απεργίας στους κοινωνικοποιημένους τομείς.

ΤΗΝ ΩΡΑ που γράφονται αυτές οι γραμμές ήταν άδηλη η έκβαση της αναμέτρησης ανάμεσα στους κοινωνικοποιούμενους εργαζόμενους και την κυβέρνηση. Έχουμε την υποψία όμως ότι η κυβέρνηση θα επιβάλλει το νόμο αναλλοίωτο στηριγμένη στην κοινοβουλευτική της πλειοψηφία και εμπιστευόμενη στους χειρισμούς του μέλλοντος για την επανασύνδεση των σχέσεων της με τους εργαζόμενους.

ΑΛΛΑ και αυτό δεν δείχνει τίποτ' άλλο από το αδιέξοδο της κυβερνητικής τακτικής.

ΓΙΑΤΙ, μέσα και σκοποί στην πολιτική είναι αλληλένδετα. Και όταν σπέρνεις αυταρχισμό και υποταγή δεν μπορείς να ζητάς εμπιστοσύνη και συμμετοχή...

αντι

Τι είδους «συμμετοχική δημοκρατία»;

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ενέσκηψαν απανωτά. Με ρυθμούς που ακόμα και ο ημερήσιος Τύπος, δεν πρόφτανε να τα τοποθετήσει και αξιολογήσει. Το μεσημέρι λ.χ. της περασμένης Παρασκευής, ο υπουργός Εξωτερικών Ι. Χαραλαμπίδης, σ' ένα εντονότατο διάβημά του προς τον Αμερικανό πρέσβη κ. Μ. Στερνς, τόνιζε ότι η παραβίαση του FIR Αθηνών από μικτούς σχηματισμούς τουρκικών και αμερικανικών αεροπλάνων, συνιστά ενέργεια που παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας. Και ότι σε καμιά περίπτωση, η ελληνική κυβέρνηση «δεν δέχεται από οποιονδήποτε και από οπουδήποτε, αμφισβήτηση του ελληνικού FIR».

ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΟΜΩΣ της ίδιας μέρας, ο υφυπουργός Τύπου Δημ. Μαρούδας, άφηνε να νοηθεί ότι άλλο πράγμα είναι οι παραβιάσεις του FIR Αθηνών από τουρκικά αεροπλάνα, και άλλο οι παραβιάσεις από αμερικανικά: «Είναι, πράγματι, αληθές —είπε ο Δ. Μαρούδας, αναφερόμενος στην επιχειρηματολογία του κ. Στερνς— ότι τα αμερικανικά πολεμικά αεροσκάφη δεν υποβάλλουν σχέδια πτήσεων στις αρμόδιες υπηρεσίες των συμμαχικών χωρών. Με αυτή την έννοια, οι παραβάσεις στις οποίες προέβησαν τα αμερικανικά αεροσκάφη, πράγματι εντάσσονται στην πρακτική που ακολουθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Εκείνο, όμως, που έχει ιδιαίτερη σημασία, στην περίπτωση των προσφάτων παραβάσεων, είναι ότι τα αμερικανικά αεροπλάνα μετείχαν σε κοινούς σχηματισμούς με τουρκικά αεροσκάφη, των οποίων τις παραβάσεις του FIR Αθηνών, πάντοτε καταγγέλλει η ελληνική κυβέρνηση». ΕΠΙΜΥΘΙΟ: Τα αμερικανικά πολεμικά αεροσκάφη μπορούν να παραβιάζουν το FIR Αθηνών, φτάνει να μη μετέχουν σε κοινούς συνδυασμούς με τουρκικά. (Η «Καθημερινή», χρησιμοποιώντας μια κομπόζη διατύπωση, στέγασε τη σχετική ειδησεογραφία, κάτω από τον τίτλο: «Διαχωρίζονται σε απαράδεκτες και σε «ανεκτές» οι παραβάσεις του FIR».

Εθνικά θέματα και ετεροχρονισμός

ΘΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕ κανείς, ότι, ύστερα από τις αποσαφηνίσεις αυτές του υφυπουργού Τύπου, ο νέος κύκλος των ελληνοαμερικανικών διαπραγματεύσεων για τις βάσεις, θ' άρχιζε μέσα σ' ένα καλύτερο κλίμα... Αλλά το βράδυ της περασμένης Κυριακής —24 ώρες, δηλαδή, πριν από τη συνάντηση Καψή-Μπαρτόλομιου— η ΕΡΤ μετέδωσε ότι τις διαπραγματεύσεις «σκιάζουν» οι πρόσφατες παραβιάσεις του FIR από αμερικανικά αεροσκάφη.

ΑΥΤΗ Η ΥΠΟΜΝΗΣΗ των αμερικανικών παραβιάσεων, σε συσχετισμό με την επανέναρξη των ελληνοαμερικανικών διαπραγματεύσεων για τις βάσεις, ενίσχυσε την «φιλοσοφία» σειράς αναλυτών, που —καλώς ή κακώς— συνδέουν την ανέλιξη των μεγάλων εθνικών θεμάτων, με τις, κατά καιρούς, οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση, είτε λέγονται

«ετεροχρονισμός», είτε διεκδικητικό, είτε απεργιακό κίνημα των εργαζομένων.

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΔΕΣΗ αυτή, δεν εξαιρέθηκε και το νομοσχέδιο για την «κοινωνικοποίηση των επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα», το άρθρο 4 του οποίου, απλώς καταργεί —ή, έστω, ουσιαστικά καταργεί...— το κατοχυρωμένο δικαίωμα της απεργίας. Το «Βήμα της Κυριακής» έτσι, έγραψε ότι, αν καρπίσουν οι διαπραγματεύσεις για τις βάσεις, τότε θα πρέπει ν' αναμένεται όξυνση των αντιδράσεων των εργαζομένων κατά του άρθρου 4. Αντίθετα, αν η κυβέρνηση προχωρήσει σε καταγγελία του όλου πλέγματος των ελληνοαμερικανικών συμφωνιών (αυτό αφήνεται να διαρρεύσει, από κυβερνητικής πλευράς, σαν πιθανή εξέλιξη), τότε, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και τα πολιτικά κόμματα —ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., Νέα Δημοκρατία, ΚΟΔΗΣΟ— που ζητούν την ανάκληση του άρθρου, και κλιμακώνουν τις κινητοποιήσεις τους, «θα αναγκασθούν, εκ των πραγμάτων, ν' αναθεωρήσουν την τακτική τους».

ΕΤΣΙ, ΟΜΩΣ, φτάνουμε σε μια άλλη άποψη —που συζητιέται ευρύτατα σε κύκλους τόσο της συμπολίτευσης, όσο και της αντιπολίτευσης— σύμφωνα με την οποία η κυβέρνηση πιθανόν να έχει λόγους να κρατεί ανοιχτά όλα τα εθνικά θέματα, είτε για να προχωρήσει, αιφνιδιαστικά, σε εκλογές, είτε για να προωθήσει, ευχερέστερα, την εισοδηματική της πολιτική, όπως, φυσικά, εκφράζεται με το άρθρο 27 του νόμου 1320/83, που σημαίνει πάγωμα μισθών και ημερομισθίων, τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Πότε οι εκλογές;

ΦΥΣΙΚΑ, η κυβέρνηση θεωρεί «ανάξια διαψεύσεως» τα παραπάνω αυτά. Οι εκλογές —επαναλαμβάνει συνεχώς ο κυβερνητικός εκπρόσωπος— θα γίνουν το Σεπτέμβριο ή Οκτώβριο του '85 και ο νέος εκλογικός νόμος θα κατατεθεί την άνοιξη του ιδίου έτους... Όσο για το άρθρο 27 του νόμου 1320/83, η κυβέρνηση επιμένει ότι δεν παγώνει τους μισθούς και τα ημερομίσθια, αλλά απλώς «ετεροχρονίζει» την καταβολή της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής (ΑΤΑ).

ΟΜΩΣ, ΕΝΑ «διλημματικό» θέμα, που έρχεται και επανέρχεται στις συζητήσεις των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ, είναι αν οι βουλευτικές εκλογές θα συμπέσουν με τις ευρωεκλογές (ένα ακριβώς χρόνο, από τώρα) ή αν θα γίνουν ενωρίτερα... Και, φυσικά, τους απασχολεί —ακριβέστερα τους ανησυχεί— ο «ετεροχρονισμός», καθώς όλες οι ενδείξεις συγκλίνουν στο ότι η κυβέρνηση δε θα μπορέσει, ούτε μέσα στο 1984, να εκπληρώσει την υπόσχεσή της για βελτίωση της θέσης των εργαζομένων.

Το δικαίωμα της απεργίας

ΑΥΤΗ Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ της μη εκπλήρωσης (μιας υπόσχεσης), δεν θα ήταν τόσο φοβερή για την κυβέρνηση, αν δεν γνώριζε ότι συνεπάγεται νέα έξαρση του απεργιακού κινήματος. Και ακριβώς για ν' αποτρέψει την έξαρση αυτή, σκέφτηκε πως θα μπορούσε, στα πλαίσια ενός νομοσχεδίου που προωθεί τη συμμετοχική δημοκρατία, ν' απαγορεύσει το δικαίωμα της απεργίας!

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ότι η κυβέρνηση αιφνιδιάστηκε από την

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ήμεση αντίδραση —και κινητοποίηση— των εργαζομένων. (Η ίδια χαρακτήρισε το νομοσχέδιο σαν «ιστορικό», που χάραξε μια «ιστορική μέρα για την Αλλαγή», κτλ.). Άλλο τόσο, όμως, είναι αλήθεια, ότι αιφνιδιάστηκαν, από το άρθρο 4, και οι εργαζόμενοι —με πρώτη και καλύτερη τη ΓΣΕΕ— αφού η κυβέρνηση δεν αισθάνθηκε την ανάγκη, πάνω σ' ένα τόσο σοβαρό μέτρο, ν' ανταλλάξει γνώμες, ή, έστω, να ενημερώσει τη συνδικαλιστική ηγεσία 150.000 εργαζομένων στη ΔΕΗ, στον ΟΤΕ, στις τράπεζες, στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις, στα νοσοκομεία, στα διωλιστήρια, στην ΕΡΤ και στην ΕΡΤ-2, στην Εταιρία Υδάτων, στις λιμενικές εγκαταστάσεις, κτλ.

ΘΑ ΑΝΤΙΛΕΧΘΕΙ ίσως, ότι ο ίδιος ο πρωθυπουργός είχε προϋδεάσει σχετικά, κατά τα εγκαίνια της αίθουσας πολιτικών συντακτών, στη Γενική Γραμματεία Τύπου, όταν δήλωσε ότι η κυβέρνηση δεν προτίθεται «να θυσιάσει, στο βωμό οποιωνδήποτε συντεχνιακών διεκδικήσεων, το συμφέρον του Έλληνα πολίτη, το συμφέρον του έθνους». Μόνο που οι 150.000 εργαζόμενοι στην κοινή ωφέλεια και τους άλλους κρατικούς οργανισμούς, είναι επίσης Έλληνες πολίτες, τμήμα του έθνους...

Η Αλλαγή, η ορμή και το ρόπαλο

Ο ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΣ σε βάρος των εργαζομένων, δεν εμπόδιζε, ωστόσο, την κυβέρνηση να «παραπονέθει» —φιλικά, μέσω ορισμένων υπουργών της— σε πρόσωπα, συνδικαλιστικές οργανώσεις, εφημερίδες και κόμματα, για την οξύτητα των αντιδράσεων που καταγράφηκαν: Μέχρι τώρα —είπαν οι υπουργοί, αναπτύσσοντας τη συλλογιστική τους— λέγατε ότι η Αλλαγή θέλει νέα ορμή. Η κυβέρνηση κατέθεσε ένα νομοσχέδιο που όχι μόνον φιλοδοξεί να θέσει τέρμα στον παρασιτισμό, τη γραφειοκρατία, τον μικροκομματισμό, την κακή ποιότητα των υπηρεσιών, τα τεράστια ελλείμματα, αλλά και παραδίδει στα χέρια του λαού και των κοινωνικών του φορέων, όλες τις επιχειρήσεις κοινής ωφελείας. «Και σεις, αντί να βοηθήσετε, μας πολεμάτε».

ΦΥΣΙΚΑ, η κυβέρνηση καμώνεται πως δεν καταλαβαίνει: Ότι οι εργαζόμενοι δεν ζητούν την ανάκληση του νομοσχεδίου, αλλά την ανάκληση —πολύ συγκεκριμένη— του άρθρου 4 του νομοσχεδίου. Ότι δεν μπορείς να μιλάς για συμμετοχική δημοκρατία, για συμμετοχή των εργαζομένων στη διεύθυνση των επιχειρήσεων, κτλ., και, την ίδια στιγμή, ν' απαγορεύεις, δια ροπάλου, την απεργία, να μηδενίζεις τον ρόλο των εργαζομένων, στην διαμόρφωση, προβολή και διεκδίκηση αιτημάτων.

Οι συμβουλάτορες της αναμέτρησης

ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ που γράφονται οι γραμμές αυτές, η κυβέρνηση δε φαίνεται να συνειδητοποιεί τις τεράστιες ευθύνες της. Διαδίδει, αντίθετα, ότι παραμένει «ανυποχώρητη —και έναντι των Αμερικανών, και έναντι των απεργών»!

ΚΑΙ ΑΝ ΘΑ παραμείνει ανυποχώρητη ή όχι απέναντι στους Αμερικανούς, είναι «μια άλλη ιστορία», αρκετά περίπλοκη, για να δώσει κανείς, συνθετικά και σε λίγες γραμμές, όλα τα στοιχεία της. Το «προέχον» —τούτη την ώρα— είναι ν' αποσυρθεί το άρθρο 4. Ν' απεμπλακεί η κυβέρνηση από την παγίδα στην οποία την έρριξαν οι ίδιοι οι άνθρωποι της. Αυτοί που συμβουλεύουν τον πρωθυπουργό: «Πρέπει να φανούμε άντρες —πρέπει να τους συντρίψουμε» (τους χτεσινούς ή αυριανούς απεργούς). Και ανοίγουν το δρόμο προς την αυταρχική πορεία, την αναμέτρηση.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΚΩΣΤΑΣ ΑΞΕΛΟΣ

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Εξάντας

Ο Κώστας Αξελός
στη μοναδική μελέτη
για τον Ηράκλειτο

Εξάντας / Λογοτεχνία

Μαρκήσιος ντε Σάντ

Ίουλιέτα, τ. Γ'

Ο θείος Μαρκήσιος
και οι νέες εξωφρενικές περιπέτειες
της Ιουλιέτας
(τόμος Γ')

ΕΞΑΝΤΑΣ

Κεντρική διάθεση: Κωλέττη • 11 τηλ. 36.04.885

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ

Ο Νικηφόρος Μανδηλαράς πέρασε άξια στην ελληνική ιστορία. Είναι από εκείνες τις μορφές που η ακτινοβολία τους ξεπερνά κατά πολύ το τυπικό μέτρο του ήρωα. Ίσως γιατί ο Νικηφόρος Μανδηλαράς υπήρξε ένα αυτόφωρο αστέρι, μια προικισμένη ανθρώπινη ύπαρξη, που αντέταξε στη βία της τυραννίας μια παλλόμενη από πάθος και σφυρηλατημένη σε αγώνες αδιάλλακτη δημοκρατική συνείδηση.

Δεν παύει όμως πίσω από την ιστορική καταξίωση να ελλοχεύει μια πίκρα. Γιατί ο Νικηφόρος Μανδηλαράς, ο

καίρια επιλεγμένος στόχος της χούντας, συγκροτεί πράγματι κά την έννοια της απώλειας. Η χούντα, όταν τον δολοφονούσε, δολοφονούσε και μια ελπίδα για το μέλλον.

Κι όμως για άλλη μια φορά η βία και η αυθαιρεσία δεν κατάφεραν να πνίξουν στο αίμα την αλήθεια και την ελπίδα αυτού του λαού. Ο Νικηφόρος Μανδηλαράς ζει, σαν σύμβολο, σαν υπόσχεση αγώνα, σαν έμπνευση ζωής όχι μόνο των συγχρόνων του αλλά και της νέας γενιάς.

Ας ελπίσουμε μόνο πως η θυσία του θα είναι ο τελευταίος φόρος αίματος που χρειάστηκε να καταβάλλει αυτή η χώρα για την ελευθερία και ανεξαρτησία της. Και πως οι αγώνες του Νικηφόρου Μανδηλαρά θα δικαιωθούν πραγματικά.

Αυτό είναι φασισμός

Είναι εδώ και λίγες μέρες που ζούμε μια απαράδεκτη ιστορία και μια υπόθεση με κατάπτυστες πλευρές: την προσπάθεια δηλαδή της ηθικής και πολιτικής δολοφονίας ενός ηγετικού στελέχους του ΠΑΣΟΚ, ενός αγωνιστή με ήθος και συνέπεια στους μακρόχρονους δημοκρατικούς αγώνες του τόπου.

Πρώτη η χουντοτραφής ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ και μετά ένα παράξενο γαϊτανάκι (ΒΡΑΔΥΝΗ - ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ) και η ΑΥΡΙΑΝΗ (που ποτέ δεν έλλειψε από τέτοια προσκλητήρια βορβόρου) μεθοδεύουν με κλασικές πρακτικές σπείλωσης, την διαβολή και την εξόντωση του συγκεκριμένου κομματικού και κυβερνητικού στελέχους.

Δεν θα αναφερθούμε στο όνομα του στελέχους αυτού γιατί δεν θα παίξουμε ούτε για μια στιγμή το παιχνίδι των σκευωρών. Πιστεύουμε άλλωστε ότι ένας δημόσιος άντρας κρίνεται από τη ζωή του εν συνόλω και ότι ο στόχος της διαβολής είναι από εκείνους στην κυβερνητική παράταξη, που το ήθος του δεν έχει ανάγκη υπεράσπισης.

Είμαστε βέβαιοι πως η συκοφαντία η διαβολή και η σπείλωση θα πέσουν στο κενό. Και θα στιγματίσουν αυτούς που τις χρησιμοποιούν και όχι αυτούς στους οποίους στοχεύουν.

Αλλά, πότε επιτέλους θα σταματήσει στην Ελλάδα αυτή η κυριαρχία του φασισμού, που είναι η επέλαση στο άβατο της ιδιωτικής ζωής του άλλου και η καταδολίευση της αδυναμίας του οποιοδήποτε ανθρώπου να αμυνθεί απέναντι σε κάθε κατασκευή σε υποτιθέμενες πλευρές της ζωής του; Είναι καιρός νομίζουμε, αν όχι ο νόμος, τουλάχιστον κάποιοι φορείς που πρέπει να είναι υπερασπιστές μιας δεοντολογίας να επαναφέρουν κάποια πράγματα στη θέση τους. Όπως για παράδειγμα η ΕΣΗΕΑ.

ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

Δεν πρέπει να υπάρχει πιο αρνητική πλευρά για το ΠΑΣΟΚ από το γεγονός ότι πολλά απ' αυτά που κάνει ή παραλείπει είναι φωτογραφικές ανατυπώσεις της αντίστοιχης τακτικής της «Νέας Δημοκρατίας».

Αναφερόμαστε συγκεκριμένα στη στάση του ΠΑΣΟΚ όσον αφορά τον εκλογικό νόμο, την σχετική σιωπή του δηλαδή και την πλήρη άρνησή του, όχι μόνο να καταθέσει το σχέδιο νόμου, αλλά και να περιγράψει έστω την φυσιογνωμία του.

Και το πρόβλημα δεν βρίσκεται στο ότι το ΠΑΣΟΚ, μ' αυτό τον τρόπο ακυρώνει τις επί 7 χρόνια διακηρύξεις του (ως αντιπολίτευση τότε βέβαια). Βρίσκεται κυρίως στο γεγονός ότι το ΠΑΣΟΚ απεμπολεί συνειδητά τη δυνατότητα να μεταβάλλει το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο συντελείται η πολιτική μας ζωή. Παρατείνει δηλαδή και από τη μεριά του, έναν τρόπο διακυβέρνησης που αρχές, κανόνες και διαδικασίες τις μετατρέπει σε «λάστιχο» που συστέλλεται ή διαστέλλεται κατά περίπτωση.

Βέβαια κάποιοι «κοινωνιολόγοι» θα μας μεμφθούν ότι κάνουμε τυπική κριτική και αγνοούμε το βάθος της ταξικής πάλης και παραμένουμε στην επιφάνεια των θεσμών.

Θα απαντούσαμε λοιπόν ότι η ταξική πάλη για την αριστερά μπορεί να γίνει ορατή και να στρατεύσει λαϊκές δυνάμεις μόνο όταν είναι διαυγής τόσο στους σκοπούς όσο και στα μέσα.

Όταν λοιπόν ο εκλογικός νόμος μαστορεύεται πάντα κατά περίπτωση εν όψει εκλογικών κερδών τύπου «μπούγιου», δεν πρόκειται για ταξική πάλη αλλά περί καυγά για «το πάπλωμα», δηλαδή για τη νομή της εξουσίας και όχι την αλλαγή της.

Αλλά γι' αυτό έγινε η Αλλαγή;

Δολοφονίες ηθών

Ένα παράξενο κύμα δολοφονιών «ηθών» ενέσχυε στη χώρα τον τελευταίο μήνα: είτε για να πάρει το αίμα του παιδιού του πίσω, ο ένας, είτε για να ξεπλύνει την ντροπή ο άλλος, είτε για να σώσει την τιμή της οικογένειας ο τρίτος, άνθρωποι στέρησαν τη ζωή συνανθρώπων τους μέσα σε μια «πλάγια» αποδοχή των ενεργειών τους.

Έτσι, μια πρόχειρη στατιστική στα εβδομήντα τηλεφωνήματα που έγιναν στην ΕΡΤ στη διάρκεια μιας εκπομπής η συντριπτικότατη πλειοψηφία καταδίκασε τον ομιλητή ο οποίος κατέκρινε την αυτοδικία του πατέρα στην περίπτωση της Σκάλας Λακωνίας. Ορισμένοι μάλιστα ακροατές απειλήσαν ότι θα «καθαρίσουν» με τη σειρά τους τον προσκεκλημένο της εκπομπής...

Είναι δύσκολο εδώ να ξεχωρίσεις αν πρόκειται για πρωτογενή κοινωνική συνθήκη ή για γαλβανισμό κάποιων τάσεων του κοινωνικού σώματος από τον Τύπο. Διότι οι υπέροχες εφημερίδες μας στη συντριπτική τους πλειοψηφία ανήγαγαν τους φονιάδες σε ένα είδος κοινωνικών προτύπων.

Και ναι μεν έχει αποδειχτεί ότι το αίμα, το έγκλημα και το πάθος «πουλάνε» όταν γίνουν πρωτοσέλιδα. Αλλά «πουλάνε» ανακυκλώνοντας τα ίδια προβλήματα, στην ίδια βάση.

Γιατί, αν υποθέσουμε ότι η κοινωνιολογική «σταθερά» αυτού του τύπου των εγκλημάτων είναι η «καθηλωμένη» συνείδηση στην επαρχία ή σε ορισμένα κοινωνικά στρώματα, τότε, ο Τύπος, με την πανεθνική του διείσδυση και εμβέλεια, επικυρώνει τα πρότυπα αυτά και τα αναπαράγει.

Όλα αυτά όμως δεν δείχνουν τίποτε άλλο από τη σημασία και σοβαρότητα των ιδεολογικών και πολιτιστικών «μετώπων» για κυβέρνηση, κόμματα και κοινωνικούς φορείς.

Γιατί βέβαια ούτε η αυτοδικία, ούτε η Δικαιοσύνη των δικαστηρίων, ούτε μια ευπρεπής στάση του Τύπου θα

μπορέσουν ποτέ να δώσουν μια διέξοδο στην άχαρη ζωή των μικρών πόλεων και των χωριών της υπαίθρου.

Μόνο ένα πλατύ κοινωνικό και πολιτιστικό κίνημα μπορεί να ανατρέψει ήθη, έθιμα και «συνήθειες» που κάθε τόσο συνταράσσουν με τη βαρβαρότητά τους και εκπλήσσουν με την κανονικότητά τους.

Να προνοούμε λοιπόν για να μην απορούμε...

Κοινοβουλίου ανύψωση

Δεν ανήκουμε καθόλου σε εκείνους που ισχυρίζονται ότι το Κοινοβούλιο είναι ένας άχρηστος και «ξεπερασμένος» θεσμός, ακόμα και στα πλαίσια της πιο πρωτοπόρας σοσιαλιστικής δημοκρατίας.

Αντίθετα, φρονούμε ότι η ισχυροποίηση του κοινοβουλίου, παράλληλα με όλους τους άλλους αντιπροσωπευτικούς και συμμετοχικούς θεσμούς εμπεδώνει το «παιχνίδι» της δημοκρατίας, είτε σαν χώρος νομοθετικού έργου είτε ελέγχου της εξουσίας.

Επειδή όμως και στο Κοινοβούλιο η εκάστοτε εξουσία εικονίζει και όλες τις αντιφάσεις και τις αδυναμίες του, σκόπιμο είναι να περιφρουρείται το κύρος του από όσους το υπηρετούν.

Έτσι, μόνο απογοήτευση μας προκάλεσε η έκβαση της περιφημής πρόσληψης επιστημονικών συνεργατών, για κάθε βουλευτή, που υλοποιήθηκε από την 1η Ιανουαρίου.

Ενώ λοιπόν, ενώ όλοι φανταζόμαστε πως οι βουλευτές θα προσέφευγαν σε πραγματικά επιστημονικό προσωπικό, μάθαμε πως προσέλαβαν κατά πλειοψηφία αποφοίτους Μέσης Εκπαίδευσης, που προφανώς λειτουργούν ως προσωπικό πολιτικό τους γραφείο.

Ορισμένοι μάλιστα προσέλαβαν τις συζύγους τους ή συγγενικά τους πρόσωπα, ενώ μόνο το ΚΚΕ φαίνεται να αξιοποίησε πολιτικά στελέχη σ' αυτές τις θέσεις. Μάλιστα, οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ και της «Νέας Δημοκρατίας» συμπεριφέρθηκαν στο θέμα ακριβώς με τον ίδιο τρόπο.

Φαίνεται λοιπόν πως η μακρά παθολογία του κοινοβουλίου διατηρείται και παρά την κατάργηση του σταυρού.

Αλλά ας μην αδικούμε τους βουλευτές, εφόσον διαρκεί η γενικότερη παθολογία του δημόσιου βίου της χώρας που δεν μπορεί ή δεν θέλει να υψωθεί από την καθημερινότητά της...

Οι πατρίκιοι και οι πληβείοι του αθλητισμού

Όστε, λοιπόν, οι «ορδές των φιλάθλων» σύμφωνα με την Νέα Δημοκρατία θα αλώσουν τα αθλητικά σωματεία των αγνών παραγόντων με το νέο Σχέδιο Νόμου περί αθλητισμού. Κλαίει και οδύρεται η ΝΔ, κλαίει και οδύρεται η ΕΠΑΕ του κ. Δέδε και σία. Σπάνια ανακοίνωση της Δεξιάς είχε τόσο χαμηλό επίπεδο όσο αυτή για το Νομοσχέδιο περί αθλητισμού, που έφτασε σε υβρεολόγιο ενάντια στον ίδιο το λαό. Και είναι ίσως το δεύτερο σχέδιο-νόμου μετά από εκείνο για την Εθνική Αντίσταση, που συγκεντρώνει τέτοια επιδοκιμασία, που ξεκινάει από την κομμουνιστική Αριστερά και φτάνει μέχρι και έντιμους δεξιούς. Ανεξάρτητα από επιμέρους λεπτομέρειες, για τις οποίες μπορούν να μιλήσουν οι ειδικοί, το αθλητικό Νομοσχέδιο φαίνεται να δημιουργεί επιτέλους σε κάποιο χώρο τις προϋποθέσεις για λαϊκή συμμετοχή. Ευχόμαστε, λοιπόν, οι «ορδές των φιλάθλων» πράγματι να ανταποκριθούν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

ΤΣΑΓΛΑΡ ΚΕΪΝΤΕΡ: ΤΟΥΡΚΙΑ: ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΧΜΕΤ ΣΑΜΙΜ: Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Αν τα τρία παλιότερα εκδομένα από τον «Στοχαστή» βιβλία του Ναζίμ Χικμέτ, του Σαμπαχτίν Αλή και του Αζίζ Νεσίν ήταν αποκλειστικά λογοτεχνικά, αυτό δεν ισχύει για τα δύο τούτα νέα βιβλία.

Το βιβλίο του Τσαγλάρ Κεϊντέρ είναι μια πυκνή και συνοπτική ανάλυση της πολιτικής οικονομίας της σημερινής Τουρκίας, ενώ η μελέτη του Αχμέτ Σαμίμ είναι αποκλειστικά αφιερωμένη στις περιπέτειες της τουρκικής αριστεράς.

Ο «Στοχαστής» επιδιώκει με τα βιβλία αυτά να βοηθήσει στη μεγαλύτερη δυνατή γκωρμιά και επικοινωνία με τα πνευματικά δημιουργήματα του τουρκικού λαού, συμβάλλοντας —κατά το μέρος του— στη γνώση των προβλημάτων και της κατάστασης που υπάρχουν στη γείτονα.

Γιατί, πιστεύει ότι είναι κι αυτός ένας τρόπος για να συνειδητοποιήσουμε καλύτερα τα κοινά ή αποκλίνοντα στοιχεία, αλλά και να γνωρίσουμε βαθύτερα ίσως, ένα κομμάτι και της δικιάς μας ιστορίας, στο βαθμό που η κοινή μοίρα των δυο λαών είναι αναπόσπαστα δεμένη με τον κοινό γεωγραφικό, ιστορικό, πολιτικό και πολιτιστικό χώρο.

Ταυτόχρονα όμως και ιδιαίτερα σήμερα θεωρούμε πως οι εκδόσεις αυτές αποτελούν έναν ελάχιστο φόρο τιμής, μια μικρή ένδειξη αλληλεγγύης, μια υπενθύμιση «ότι έξω δεν τους έχουν ξεχάσει», σ' όλους αυτούς που η τουρκική χούντα έχει στερήσει το πρωταρχικό δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και της ανεμπόδιστης διακίνησης των ιδεών.

ΘΑΝΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: ΔΕΝ ΑΓΑΠΑΣ ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΤΑ ΙΔΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Αν γράφω σήμερα αυτό το οφείλω στον πετροπόλεμο, στο κατηχητικό και στα «Κλασικά Εικονογραφημένα». Το πρώτο μου έμαθε να είμαι άνθρωπος της δράσης, το δεύτερο με εισήγαγε στον κόσμο των ιδεών και της ιδεολογίας και το τρίτο στην αξία των παραμυθιών. Έφηβος πια αντικατάστησα τα δύο πρώτα με την Αριστερά και το τρίτο με βιβλία χωρίς εικόνες.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΕΛΗΟΛΑΝΗ: PUSHER: ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΑΛΕΠΟΥΣ

Ένα εξαιρετικά σύγχρονο μυθιστόρημα. Η θρίλερ καθημερινότητα του κόσμου της ηρωίνης, οι πολιτικές ομάδες - συμμορίες και οι συμμορίες διοχέτευσης ναρκωτικών, η κυριαρχία της βίας ανάμεσα στις σχέσεις των παλιών συντρόφων, το νέο φοιτητικό κίνημα και οι καταλήψεις, το αδιάκοπο κυνηγητό από την αστυνομία και η βία του κράτους. Μια εφιαλτική εικόνα της σύγχρονης μητρόπολης.

ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

Αθήνα: Ιπποκράτους 6
Ε' όροφο, τηλ. 36.01.956

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

τασος σαμαρτζης
η ουσια είναι 2

Καβαλάω το θάνατο — τη μοτοσυκλέτα δίχως φώτα και φλας με την πλαστή χαρτονένια πινακίδα την αόρατη κι ασημειωτή μοτοσυκλέτα της νύχτας. Θα κατέβω στο καφεενεδάκι. Όχι θα πάω σπίτι να φτιάξω το σάκο μου. Αύριο έχω πρωί πρωί μάθημα το βράδυ δουλειά δεν έχω την παραμικρή πιθανότητα να ταξιδέψω αλλά μ' αρέσει να προετοιμάζομαι.

Καλόδεχτες χειρονομίες

Δεν μπορεί παρά να ευχαριστήσουμε και να συγχαρούμε τον Κώστα Σημίτη, υπουργό Γεωργίας για την πρόσφατη χειρονομία

του: εκτιμώντας (σωστά) ο κ. Σημίτης ότι οι δημοσιογράφοι είναι είδος στερημένο από φυσικό περιβάλλον, αποφάσισε να τους χλωράνει λίγο τη ζωή. Έτσι, σε όλες τις εφημερίδες (και στο ANTI), κατέφθασαν προσεγμένες γλάστρες, με όμορφα καλλιεργημένα λουλούδια, ώστε και το περιβάλλον να ομορφαίνουν και τους συντάκτες να διαπαιδαγωγήσουν στην αγάπη και την αναγκαιότητα του πράσινου μέσα στο τσιμέντο.

Τι να ανταποδώσουμε στον κ. Σημίτη άλλο από μια ευχή: πάντα ανθηρός ο δρόμος του...

Εμπλοκή στη «σταυροφορία» για την οικιστική ανασυγκρότηση

Το περιοδικό έχει φιλοξενήσει στις στήλες του απόψεις ατόμων και φορέων σχετικά με την «Επιχείρηση Πολεοδομική Ανασυγκρότηση», που εξήγειλε τον περασμένο Σεπτέμβριο ο υπουργός Χωροταξίας.

Οκτώ μήνες αργότερα οι συμβάσεις, για την εκπόνηση των μελετών 216 πόλεων και οικισμών της χώρας, δεν έχουν ακόμη υπογραφεί. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων, παρ' όλο που είχε τοποθετηθεί κατ' αρχήν θετικά απέναντι στην Επιχείρηση, τον τελευταίο ενάμιση μήνα, με αλληπάληλες ανακοινώσεις, καλεί τα μέλη του να μην υπογράψουν τις συμβάσεις. Α-

κόμη πιο αξιοσημείωτο είναι γεγονός ότι, με δεδομένη την ανεργία που μαστίζει κυριολεκτικά τον κλάδο των αρχιτεκτόνων, τα μέλη του υπακούουν στις εντολές του συλλόγου. Οι συμβάσεις που έχουν υπογραφεί μετριούνται στα δάκτυλα ενός χεριού, επί συνολικού αριθμού 176 (!), παρ' όλο που η τελευταία προθεσμία εξέπνευσε τις μέρες του Ιούλη.

Φαίνεται πως η κρισιμότητα των αιτημάτων, που έχουν τεθεί από τους αρχιτέκτονες για επίλυση, είναι τέτοια, που δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μια συνολικής έκτασης αποχώρισης μοναδική στον κλάδο. Χαρακτηριστικά η αρχική απόφαση, που καλεί τους μελετητές να μην υπογράψουν τις συμβάσεις μέχρι να επιλυθούν τα αιτήματά τους, πάρθηκε ομόφωνα στην τακτική γενική συνέλευση της 22.4.83.

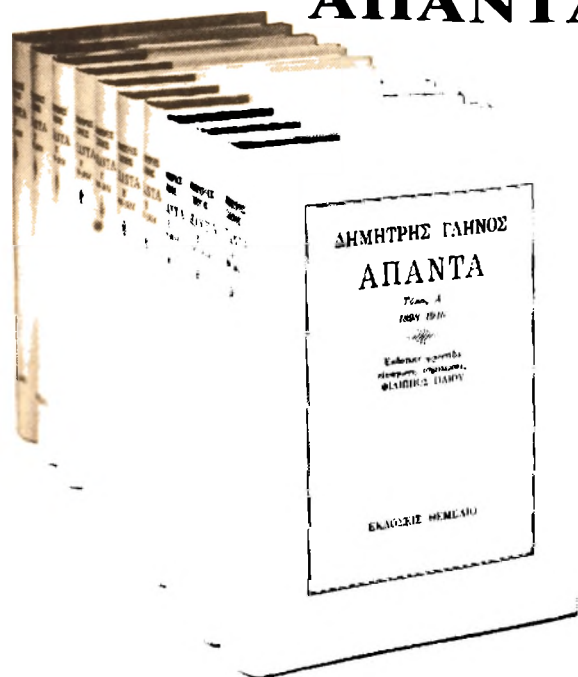
Το θέμα περιπλέκεται ακόμη περισσότερο, γιατί ενώ η μία πλευρά διεκδικεί την εκπόνηση των μελετών που ανατέθηκαν και καλεί το υπουργείο να ανοίξει επιτέλους το διάλογο το τελευταίο φαίνεται πως προσανατολίζεται προς άλλες λύσεις.

Στις επίμονες φήμες που κυκλοφορούν —και που ενισχύονται από σχετική κοινή απόφαση των υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Χωροταξίας— ότι το ΥΧΟΓ προσπαθώντας να διασπάσει την ενιαία στάση τους, θα αντικαταστήσει τους μελετητές που έχουν επιλεγεί από άλλους συναδέλφους τους, ο σύλλογος έχει ήδη πάρει θέση και απειλεί να κινηθεί εναντίον των τελευταίων κάθε νόμιμης διαδικασίας που προβλέπεται από τον κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας.

Έτσι δεν φαίνεται ότι θα είναι εύκολο να απεμπλακεί η υπόθεση και είναι ακόμη άγνωστο, εάν η πρόσφατη συγκρότηση, εκ μέρους του ΥΧΟΠ, επιτροπής για την παρακολούθηση των μελετών, με επικεφαλής τον πρόεδρο του Τεχνικού Επιμελητηρίου, αποτελεί χειρονομία καλής θέλησης ή εντάσσεται στα πλαίσια της καθημερινής ρουτίνας.

Στις αμέσως επόμενες μέρες θα φανεί αν βρισκόμαστε και εδώ αντιμέτωποι με το ίδιο φαινόμενο της κυβερνητικής διαλλαγής, απέναντι στα αιτήματα των εργαζομένων. Αδιαλλαξίας που, εν πάση περιπτώσει, έχει και εδώ τις επιπτώσεις της, στο παρόν και το μέλλον των ελληνικών πόλεων.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΛΗΝΟΣ ΑΠΑΝΤΑ

Ένα πολύτιμο έργο και μία ζωή παραδειγματική γίνονται τώρα προσιτά με την έκδοση των Απάντων του Δημήτρη Γληνού

Πρώτη συνολική, σχολιασμένη έκδοση του έργου ενός μεγάλου στοχαστή που σημάδεψε την ελληνική σκέψη και την ελληνική κοινωνία του αιώνα μας.

Στηριγμένη στο προσωπικό του αρχείο ή έκδοση περιέχει:

- τό σύνολο των δημοσιευμένων έργων του, πολλά από τα οποία, άνυπόγραφα ή ψευδώνυμα, έμεναν άγνωστα
- ένα μεγάλο αριθμό ανέκδοτων έργων (από τις νεανικές ποιητικές συλλογές ως τη μεγάλη σύνθεση της κομμουνιστικής του ωριμότητας «Ορίζοντες Νέας Ζωής (Διαλεκτική της γνώσης - Διαλεκτική της κοινωνίας)»
- αὐτοβιογραφικά κείμενα, ήμερολόγια, στοχασμοί, σχέδια
- την Άλληλογραφία του

έκδοτική φροντίδα - Εισαγωγή - Σχόλια: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΗΛΙΟΥ

Ζητήστε τα σε όλα τα κεντρικά βιβλιοπωλεία της Ελλάδας.

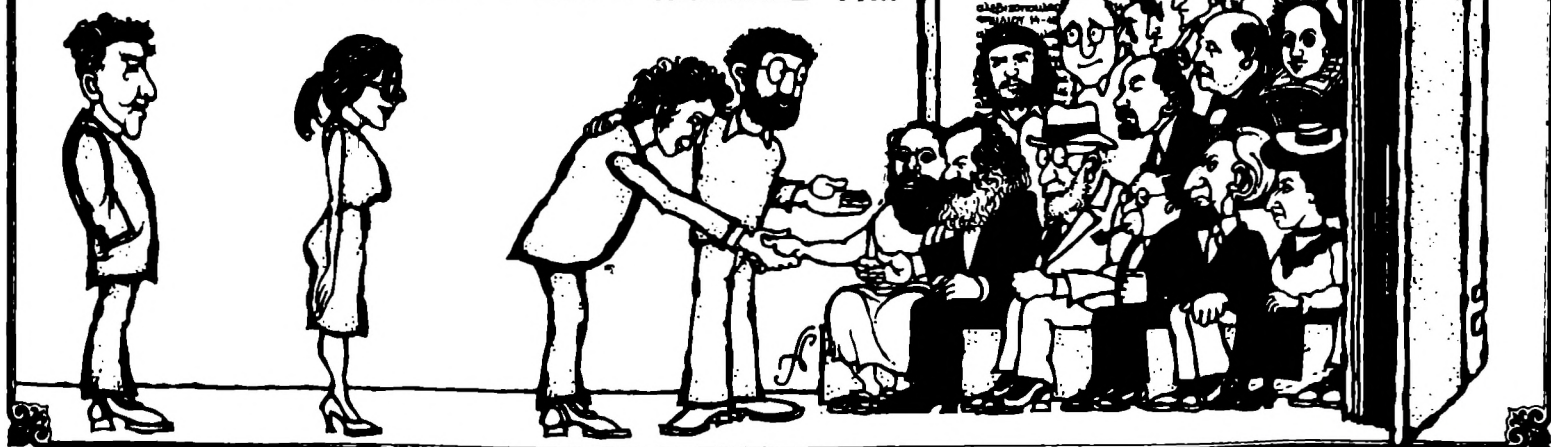
κυκλοφορούν
οι δύο πρώτοι τόμοι

Πληροφορίες - έγγραφές συνδρομητών:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ - ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
Σόλωνος 84 - Τηλ. 36 08 180 - 36 02 646

ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΕΙΔΙΟΥ 14-16 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 3600059
ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ ΧΑΜΗΛΕΣ ΤΙΜΕΣ

Σε τριάντα δευτερόλεπτα

του Γιάννη Καλαϊτζή

ΤΙΣ ΕΙΝΑΙ Η ΤΥΝΑΙΚΑ-ΘΡΥΛΟΣ
ΠΟΥ ΧΑΡΙΞΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΗΣ ΔΡΟ
ΣΤΟΝ ΚΑΙΣΑΡΑ ΚΑΙ ΣΕ ΜΑΣ ΤΗΝ
ΚΕΑ) ΣΑΣ ΔΙΝΟΥΜΕ 30" (ΜΕΧΡΙ
ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ ΔΗΛΑΔΗ ΤΟ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ) ΓΙΑ ΝΑ ΒΡΕΙΤΕ
ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΤΥΝΑΙΚΑΣ ΑΥΤΗΣ
ΧΕΡΙΣ ΝΑ ΓΥΡΙΣΕΤΕ ΑΝΑΠΟΔΑ
ΤΗΝ ΣΕΛΙΔΑ....

...АПО ТЗРА

SKAEI

ZUTNQM...
EINAI EDS
OKUPLOS
KAIZAPJ

201910

2EB

ΕΞΕΛΑΞΑΣ
ΤΑΡΑΞΙΣ ΕΥΑ
ΔΕΡΟ ΠΟΥ ΕΑΤ
ΣΤΕΛΝΕΙ....

ΖΕΙΡΣ..ΒΑΪΤΟ ΜΕ ΤΑ
ΑΛΛΑ ΜΗΝΙΜΕΑ ΠΟΥ
ΜΟΥ ΧΑΡΙΤΕ..ΤΗΝ
ΑΝΑΤΟΛΕΥΤΗ ΤΗΝ ΑΥΓΗ

ΞΕΙΣ..ΒΑΨΤΟ ΜΕ ΤΑ
 ΑΛΛΑ ΜΤΙΜΝΕΑΙ ΟΤΟΥ
 ΜΟΥ ΧΑΡΙΣΕ...ΤΗΝ
 ΑΠΑΡΘΕΥΣΗ ΤΗΝ ΑΥΧΗ-
 ΖΕΣΤΟ ΤΟ ΠΕΤΣΟΚΟΜΑ

TOU ETE
POXPOHI
ΣΜΟ

DEUΘEΛETE NA
TOΔEITE ΠPCTA

Филипп

TOAETE AUTO
FIATI DEN ZEPETE
TI EXEI MEZA

MEZA EXE1

TO
AFTER
TESTERA

ΔΗΛΑΔΗ
ΕΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΛΑΙΟ

ΠΟΥ ΤΟΥ ΕΥΗΜΙΟ ΚΑΡΕΙ
Ο ΑΝΤΡΑΣ
ΠΑΡΤΟΥ ΑΝΘΡΩ

Тайптон

DEN KATAABES

KANA

... ΕΙΣ ΤΟΥ ΦΕΡΕΙΝ
ΤΟΥ ΒΑΣΤΑΖΟ
ΚΑΙ ΟΧΙ ΑΥΤΟΥΣ
ΕΜΕΝ Α.
ΑΝ ΦΕΡΕΙ ΕΙΣ
ΘΑ ΦΕΡΕΙ ΚΑΙ ΤΟΥΣ

KANA APOU
PROKEITAI
MATON
KRATHEI
KATSE
KALISU

TO XANI
OMGE
TI NA
TOKANBME;

XALI
PATO
MATAME

TIK TAK TIK TAK TIK TAK TIK TAK TIK TAK TIK TAK

ΜΑΛΙΣΤΑ...ΜΑΛΙΣΤΑ! ΟΜΑ ΑΥΤΑ
ΤΑ ΞΕΡΕΤΕ. ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΔΕΝ
ΞΕΡΕΤΕ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΕΚΤΟΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΞΕ ΑΥΣ ΑΙΘΡΟ 4
ΠΟΥ ΜΑΣ ΠΑΡΕ 60 ΚΑΙ ΒΑΛΕ
ΧΡΟΝΙΑ ΤΑ ΠΑΤΟ ΦΤΙΑΞΕΜΕ
ΟΜΑ ΤΑ ΑΛΛΑ ΜΑΣ ΑΝΑΣΧΟΛΗΣΑΝ.

MAZ
KUPIE
PROEAPF
MANGZ
FEPETE
POZOJ

ΑΠΛΟΧΡΩΜΙΣΑΝ

30
ΔΕΥΤΕΡΟΝΕΝΤΑ

TIK TAK TIK TAK TIK TAK TIK TAK TIK TAK TIK TAK TIK TAK

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΜΑΣ ΕΛΗΞΕ ΕΑΝ ΒΡΗΚΑΤΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΧΑΡΙΞΕ ΤΗΝ ΙΔΕΑ
ΝΑ'ΥΑΝΕΙ ΠΩΣ ΗΞΑΣΤΕ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕ ΤΟΥ 'ΑΝΤΙ. Η ΓΥΝΑΙΚΑ-ΘΥΜΙΟΣ ΛΕΓΕΤΑΙ: ΘΑΤΣΕΡ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ που δρα απεργοσπαστικά

του Μιχ. Παπαγιαννάκη

Τι είναι το σημαντικότερο στο πρόσφατο νομοσχέδιο για την «Κοινωνικοποίηση των επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας»: τα τρία πρώτα άρθρα του που ορίζουν την έννοια της «κοινωνικοποίησης» ή το τέταρτο και τελευταίο που δια μακρών ασχολείται με το πώς θα βάλει φραγμούς στην κήρυξη «νόμιμης» απεργίας στους κοινωνικοποιημένους οργανισμούς και επιχειρήσεις;

Βέβαια, η προσοχή και η πολιτική διαμάχη συγκεντρώθηκαν τις μέρες αυτές στο περίφημο άρθρο 4 του νομοσχεδίου. Και είναι αναμφισβήτητο ότι το άρθρο αυτό «κάνει τη ζωή δύσκολη» σε όποιον θα θελήσει από εδώ και στο εξής (ισχύει πριν ακόμη ολοκληρωθεί η διαδικασία αναδιάρθρωσης των διοικήσεων των «κοινωνικοποιημένων» φορέων) να οργανώσει την οποιαδήποτε απεργία. Πολλοί έδειξαν, πειστικά, το πώς επιτυγχάνεται κάτι τέτοιο (δες π.χ. τα άρθρα των Θ. Παπαδόπουλου στην «Αυγή» και Β. Τζανετάκου στο «Βήμα», της Κυριακής 22/5/83) και είναι περιττό να επανέλθει κανείς λεπτομερώς επί του θέματος: α) μόνο Γενική Συνέλευση, για τις πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις, και Συνέδριο, για τις δευτεροβάθμιες, μπορούν να κηρύξουν απεργία, και με πλειοψηφία 50% + 1 των εγγεγραμμένων μελών· β) ένα δέκατο των μελών πρωτοβάθμιας οργάνωσης μπορεί να ζητήσει ακύρωση της απόφασης για απεργία που πήρε δευτεροβάθμια οργάνωση και να μπλοκάρει την απεργία που θα είναι «παράνομη» μέχρι να συνέλθει η Γενική Συνέλευση της πρωτοβάθμιας οργάνωσης και να αποφασίσει· γ) οι ανοργάνωτοι εργαζόμενοι μπορούν να απεργήσουν μόνο όταν η απεργία κηρύσσεται από «την πιο αντιπροσωπευτική» σε σχέση με την εργασιακή τους ιδιότητα οργάνωση.

Μ' άλλα λόγια αγνοείται η ιστορία του εργατικού κινήματος και των απεργιών του, η δυναμική δηλαδή που μέχρι τώρα ξεκινούσε τις κινητοποιήσεις στη βάση των πιο αποφασισμένων οι οποίοι στη συνέχεια έπειθαν ή δεν έπειθαν τους υπόλοιπους εργαζόμενους. Τώρα η διαδικασία οικοδόμησης ενός απεργιακού κινήματος *θεσμοθετείται*, οργανώνεται από τον νόμο. Κάθε άλλη αντίληψη ή απόπειρα παραπέμπεται στη δικαιοσύνη. Θα πρέπει στο εξής η πάλη των τάξεων να διεξάγεται μέσω των δικαστηρίων και με τη βοήθεια δικηγόρων;

Τώρα μάλιστα που οι «ατίθασες απεργίες» απαγορεύονται, εφόσον οι ανοργάνωτοι μόνο να ακολουθούν μπορούν, και μάλιστα την πιο «αντιπροσωπευτική» οργάνωση (ποιος άραγε θα της απονείμει τα σχετικά εύσημα;), η ελπίδα ότι θα «μπει τελospάντων κάποια τάξη», ενισχύεται. Αλλά ποιος και τι ακριβώς ελπίζει;

Η δήλωση του Α. Παπανδρέου στους δημοσιογράφους και τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου και η «εισηγητική έκθεση» που συνοδεύει το νομοσχέδιο στη Βουλή (και η οποία λέει με περισσότερα λόγια τα ίδια πράγματα) είναι

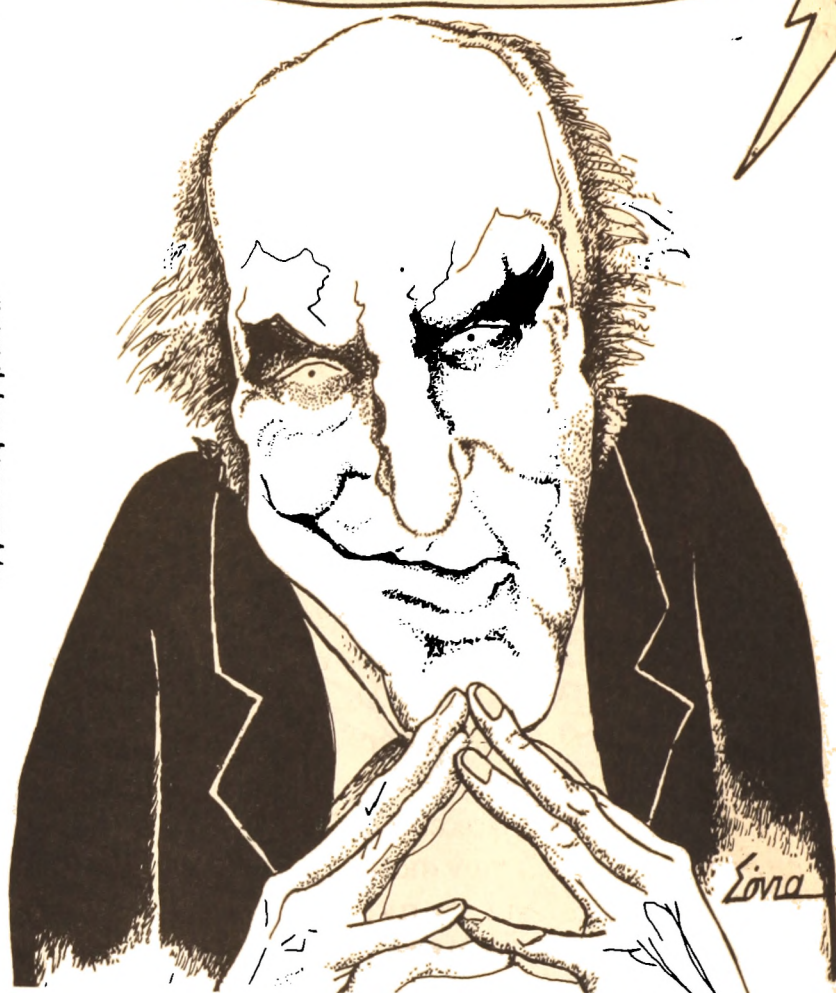
αρκετά διαφωτιστικές.

Ο δημόσιος τομέας που παράγει το μισό εθνικό προϊόν και εισοδήμα είναι, λένε και τα δυο αυτά κείμενα, στα χάλια του. Έχει τεράστια οικονομικά ελλείμματα, τα οποία φτάνουν για φέτος τα 80 δις δρχ. (σημείωση δικιά μου, τα κείμενα δεν αναφέρουν αριθμούς). Οι κοινωνικοί και αναπτυξιακοί του στόχοι είναι περιορισμένοι ή ανύπαρκτοι. Ο εκεί εργαζόμενος «είναι στο περιθώριο». Τα συμφέροντα των «παραγωγικών τάξεων» αγνοούνται. Ο παρασιτισμός αναπτύσσεται. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι άθλιες. Τα διοικητικά συμβούλια των κρατικών οργανισμών και επιχειρήσεων λειτουργούν μόνο γραφειοκρατικά, «δεν χαράσσουν στρατηγική γραμμή». Οι έλεγχοι που τους επιβάλλονται είναι προληπτικοί, ενώ θα έπρεπε να είναι κατασταλτικοί. Ας προσθέσουμε, ότι η συνολική του παραγωγικότητα είναι χαμηλή και μάλλον μειώνεται. Αυτά είναι τα κακά που πρέπει να θεραπευτούν, και το καθένα συνδέεται με όλα τα άλλα. Στην κατεύθυνση της θεραπείας τι προσφέρει το εν λόγω νομοσχέδιο;

Κανείς βέβαια, ούτε και η κυβέρνηση,

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΩΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΙΑ ΟΙ ΟΔΗΓΟΙ ΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ ΠΟΥ Θ' ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝ ΘΑ ΚΑΝΟΥΝ ΑΠΕΡΓΙΑ, ΑΛΛΑ ΟΛΗ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ, Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ!...
... Η ΣΙΩΠΗΛΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ!

της Σόνιας Μητραλιά

δεν ισχυρίζεται ότι ο περιορισμός των απεργιών είναι το στρατηγικό σημείο μιας πολιτικής αλλαγών στον δημόσιο τομέα. Το δε κυβερνητικό νομοσχέδιο υποτίθεται, σύμφωνα με τη στρατηγική έκθεση, ότι μια τέτοια πολιτική την ευνοεί κυρίως με τα τρία πρώτα άρθρα του και μόνο δευτερευόντως με το άρθρο 4.

Όμως τα τρία πρώτα άρθρα του καθόλου δεν πείθουν ότι μπορούν να απαντήσουν στα πραγματικά όντως προβλήματα που εκτέθηκαν περιληπτικά πιο πάνω. Και είναι κρίμα που ως τώρα δεν συζητήθηκαν εξίσου εκτενώς με το τελευταίο και καταρχήν βέβαια πιο επίμαχο άρθρο περί απεργιών.

Ο θόρυβος για το τελευταίο αυτό είναι σαφώς δικαιολογημένος, κυρίως γιατί εισάγει συζητήσιμες αρχές και ευτελή μεθοδολογία, και μπορεί και να δημιουργήσει προηγούμενο για τον ιδιωτικό τομέα, δηλαδή τελικά για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, αφήνοντας ίσως μόνο απέξω τις πιο παράδοξες (και συχνά αντιπαθείς) απεργίες, εκείνες δηλαδή που μας επιβάλλουν εργοδότες ή «αυτοαπασχολούμενοι» ταξιτζίδες, μικρομαγαζάτορες,

«ελευθερία» (αν και μάλλον πουριτανικά...) επαγγέλματα, λεωφορειούχοι, μεταφορείς κάθε είδους.

Αλλά στο κάτω κάτω, οι απεργίες στο δημόσιο τομέα συχνά δημιούργησαν την εντύπωση ότι στοιχειοθετούν κατάχρηση δικαιώματος, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν γίνονται παραμονές η επόμενες αργιών, όταν τα αιτήματα παραμένουν πλήρως συσκοτισμένα ακόμα και για τον πιο πληροφορημένο πολίτη, όταν γίνονται εκ του ασφαλούς, δηλαδή χωρίς το αντίπαλο δέος κυρώσεων ή απολύσεων, όταν περίπου ποτέ δεν ξεπερνούν το επίπεδο των συντεχνιακών διεκδικήσεων.

Επικαλούμενη τέτοια προηγούμενα η κυβέρνηση, έστω κι αν ως αντιπολίτευση ευνόησε εντονότατα τέτοιες πρακτικές, έχει κάποιες πιθανότητες να εξασφαλίσει κάποια γενικότερη συναίνεση, ιδίως αν έχει το θάρρος να θέσει τα σχετικά θέματα δημόσια και με αντίλογο, πράγμα μάλλον αμφίβολο από την μέχρι τώρα πολιτεία της.

Τα θέματα όμως της δομής και λειτουργίας του δημόσιου τομέα γενικότερα και της παραγωγικότητας, παραμένουν δυστυχώς έξω από την επικαιρότητα και το δημόσιο διάλογο, και πολύ φοβάμαι έξω και από ένα σοβαρό προβληματισμό των κυβερνητικών υπευθύνων.

Πιστεύω πράγματι πως αρκεί η αλλαγή της σύνθεσης των Δ.Σ. των «κοινωνικοποιούμενων» φορέων για να ακολουθήσουν βελτιώσεις στα οξύτατα προβλήματα που οι ίδιοι επισημαίνουν; Γιατί αυτό και μόνο προβλέπουν τα 3 πρώτα άρθρα του νομοσχεδίου τους, ενώ παραπέμπουν (καταχρηστικά) όλα τα σχετικά ζητήματα σε υπουργικές αποφάσεις (ποιοι θα μετέχουν πχ. στις επιτροπές που θα γνωμοδοτήσουν για το πώς θα γίνει η αναδιάρθρωση, ποιός θα εντέλει ποιους και πώς, κτλ.) και Προεδρικά Διατάγματα (δομή και τρόπος διοίκησης και λειτουργίας κάθε κοινωνικοποιημένης επιχείρησης ή ομάδας ομοειδών επιχειρήσεων).

Ακόμα κι αν όλα λειτουργήσουν στην εντέλεια, γνωμοδοτήσεις και τελικές αποφάσεις, μια σειρά από καιρία θέματα δεν θα έχουν θιγεί, θέτοντας έτσι εκ των προτέρων σε αμφισβήτηση την αξιοπιστία και φερεγγυότητα των κυβερνητικών εξαγγελιών; Τουλάχιστον ως προς τις τελικές τους επιδιώξεις.

Δεν είναι δυνατό να φανταστεί κανείς μια μη-γραφειοκρατική λειτουργία των Δ.Σ. των «κοινωνικοποιημένων» φορέων αν δεν εξασφαλιστεί η σύνθεσή τους από μέλη που θα έχουν τον χρόνο και τη διάθεση να ασχοληθούν κατά κύριο λόγο με το έργο τους. Αν δεν εξασφαλιστεί η αυτονομία και ανεξαρτησία τους. Αν

δεν υπάρξει η εγγύηση ότι η θητεία τους θα είναι τόσο μακροχρόνια που να τους επιτρέπει ένα ορίζοντα σκέψης, φαντασίας, προγραμματισμού και δράσης που να ξεπερνάει τις συγκυρίες της πολιτικής και κομματικής στιγμής.

Το ίδιο ισχύει πολύ περισσότερο για τους Προέδρους, Διοικητές και Γενικούς Διευθυντές των φορέων (να θυμίσουμε ότι η «Ολυμπιακή» τους έχει αλλάξει 3 φορές τον τελευταίο ενάμιση χρόνο;), με την πρόσθετη προϋπόθεση ότι θα πρέπει να είναι εντελώς απαλλαγμένοι από άμεσες πολιτικές και κομματικές δεσμεύσεις.

Δεν θα χτυπηθεί ριζικά η αδιαφορία και η τάση να προγραμματίζεται από τους ενδιαφερόμενους, αποκλειστικά, η επόμενη κίνησή τους προς περισσότερη συμμετοχή στην κεντρική εξουσία, αν δεν υπάρχουν θεσμοθετημένες ή άτυπες κυρώσεις για τους υπεύθυνους του δημόσιου τομέα σε περίπτωση αποτυχίας και επιβραβεύσεις, σε περίπτωση επιτυχίας κυριότερο πεδίο των οποίων είναι όχι τόσο οι αμοιβές όσο η συνέχιση ή μη της «ανόδου» τους στα αξιώματα του τομέα αυτού (ποιος μπορεί να εξηγήσει σήμερα ποιες επιτυχίες του κ. Α στην υποδιοίκηση του οργανισμού Χ τον έφεραν να γίνει διοικητής ή πρόεδρος του οργανισμού Ψ;).

Δεν θα καταπολεμηθεί η πολυασχόληση, η συνεχής και παρανοϊκή περισπαση σε άλλα καθήκοντα και ενδιαφέροντα, η αγωνιώδης προσπάθεια να μην «κοπεί καμιά γέφυρα», που απορροφούν τον ενδεχόμενο δυναμισμό των στελεχών του δημόσιου τομέα, αν δεν τους εξασφαλιστούν υψηλές αμοιβές (χωρίς συμπλέγματα και υποκρίσεις που τους δίνουν το «βασικό» ενός λογιστή και πολλαπλάσια επιδόματα...), αν δεν τους δοθούν εγγυήσεις καριέρας, ιδεολογία συμβολής στο «κοινό καλό» αίσθηση του Κράτους.

Δεν θα υπάρξει απεμπλοκή από την γραφειοκρατία αν δεν καταργηθούν οι προληπτικοί έλεγχοι, πράγμα όμως που σημαίνει κατάργηση των «παρέδρων» και αναμόρφωση της νομοθεσίας περί «δημοσίου λογιστικού» και όλων των σχετικών, και εξωφρενικών, παραλογισμών του.

Για όλα αυτά τα καιρία, και γνωστά, το νομοσχέδιο δεν λέει τίποτε, ούτε αφήνει να εννοηθεί ότι θα τα πουν τα αναγγελλόμενα Προεδρικά Διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις. Πώς να απαιτεί λοιπόν κανείς να περιοριστεί το όντως υπερβολικό ενδιαφέρον που αφιερώθηκε στο άρθρο 4;

Άδικα θεωρούν, όσοι θεωρούν, αυτό το άρθρο ως το μόνο πραγματικό περιεχόμενο του νομοσχεδίου; □

ΚΟΥ'Ι'Ζ: ΠΟΙΟΣ ΕΧΕΙ ΠΕΙ ΠΡΩΤΟΣ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ;

● Για τους νοήμονες και χωρίς μνήμη, η απάντηση στο ερώτημα βρίσκεται στο τέλος αυτής της στήλης.

1 ■ «Άλλη βασική επιδίωξη της Κυβέρνησης είναι η βελτίωση της οικονομικής των ασθενεστέρων τάξεων που ένα μέσο είναι ο περιορισμός των διαφορών μεταξύ υψηλομισθών κλάδων και χαμηλομισθών.

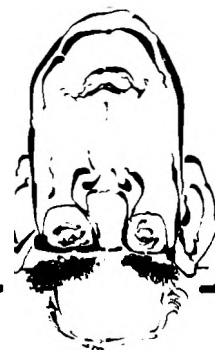
Επομένως η τάση ορισμένων μισθωτών, όπως οι εργαζόμενοι στο Δημόσιο, επιχειρήσεις Κοινής Ωφελείας και στις Τράπεζες να τοποθετούνται στην πρωτοπορία των οικονομικών διεκδικήσεων προκαλεί το δημόσιο αίσθημα γιατί οδηγεί στη διεύρυνση του οικονομικού χάσματος και στη διατήρηση μιας κοινωνικής αδικίας αυτής ακριβώς που προσπαθεί να εξαλείψει η κυβερνητική πολιτική».

2 ■ «Η Κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να παρακολουθήσει στενά την τακτική που εφαρμόζουν οι Διοικήσεις των Οργανισμών επιχειρήσεων και Τραπεζών στο κύκλωμα μισθών, κόστους τιμών και να ελέγχει κάθε παρέκλιση από την βασική επιδίωξη της συγκρατήσεως του τιμαρίθμου στα προκαθορισμένα όρια».

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΚΟΥ'Ι'Ζ:

8261/2/6 ριλιηοδρβηπ εη ηοηοιολιηη
ηοιελρηνη ηοι οφρδλλε ροιηηεοιη
ηε οηρ ρηορμρρη ηοιηε ε οιεηηο οη

8261/2/9 ριλιη
-οδρβη ηοκ ηιγλρβ ηοιηοιη ηε «γικ
λρβη ηοηοιη εηοιηοδρμρρη λοιηη
ηοιη εηοιηοδρμρρη ροιη εηοιηοδρμρρη
-ο» οηηη εη ηοηοιολιηη ηη ηοι οιγκρη
-λε οηρ ρηορμρρη ηοιηε η οιεηηο οη

ΑΘΗΝΑ
ΛΟΝΔΙΝΟ
ΠΑΡΙΣΙ
ΛΥΩΝ
ΜΑΔΡΙΤΗ
ΜΙΛΑΝΟ
ΖΥΡΙΧΗ
ΓΕΝΕΥΗ
ΡΩΜΗ
ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ
ΝΤΥΣΣΕΛΤΟΡΦ
ΤΙΡΑΝΑ
ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗ
ΣΤΟΥΤΓΑΡΔΗ
ΒΙΕΝΝΗ
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ
ΤΡΙΠΟΛΗ
ΚΑΪΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ
ΤΕΛ ΑΒΙΒ
ΝΑΪΡΟΜΠΙ
ΓΙΟΧΑΝΝΕΣΜΠΟΥΡΓΚ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΤΖΕΝΤΑ
ΝΤΑΧΡΑΝ
ΝΤΟΥΜΠΑΪ
ΚΟΥΒΕΪΤ
ΑΜΠΟΥ ΝΤΑΜΠΙ

Έχετε 28+1 λόγους νά ταξιδέψετε μέ τήν 'Ολυμπιακή στό έξωτερικό

Η 'Ολυμπιακή 'Αεροπορία πετάει σέ 28 διεθνείς προορισμούς. Καί μαζί της, αισθάνεσθε σάν στό σπίτι σας, γιατί ή ελληνική φιλοξενία σ'ας συνοδεύει παντού.

Επί πλέον, οί περισσότερες πτήσεις τής 'Ολυμπιακής, γίνονται χωρίς ενδιάμεσους σταθμούς. Γιά παράδειγμα, ή 'Ολυμπιακή πετάει κατευθείαν γιά Νέα 'Υόρκη. Έτσι φθάνετε γρήγορα καί ξεκούραστα, μέ τά πιο σύγχρονα αεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας στό έξωτερικό, γιά δουλειές ή διακοπές, ό καθένας από τούς 28 προορισμούς μας, είναι ένας λόγος γιά νά πετάξετε μέ τήν 'Ολυμπιακή 'Αεροπορία. Άλλά υπάρχει πάντα ακόμα ένας λόγος: ή εύχαρίστηση από τό ταξίδι σας.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

ΜΕ σύννεφα άρχισε η εβδομάδα. Συνεχίζεται με απεργίες. 150.000 εργαζόμενοι υπερασπίζονται το ακριβότερο όπλο τους. Όταν όμως η κυβέρνηση ονομάζει κοινωνικοποίηση ένα συνδικαλιστικό αφοπλισμό αποκτώ κι εγώ το δικαίωμα να ονομάσω αστείες ιστορίες τα παρακάτω περί δολοφονιών, ατυχημάτων, νεκροταφείων και εκτελέσεων.

ΔΟΛΟΦΟΝΙΕΣ. 20 χρόνια συμπληρώθηκαν από την οργανωμένη εξόντωση του Γρηγόρη Λαμπράκη στην πόλη των πολιτικών δολοφονιών. Συγκεντρώσεις, πορείες, ψηφίσματα, ανακοινώσεις για την επέτειο.

Ανακοίνωση και της τοπικής επιτροπής Θεσσαλονίκης της Ελληνικής Επιτροπής για τη Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη.

Απόσπασμα από την ανακοίνωση:

«Με τον πιο πανηγυρικό τρόπο ετοιμάζεται να υποδεχτεί ο φιλειρηνικός λαός της Θεσσαλονίκης, τα 20 χρόνια από την δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη».

ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ — «συμβάματα» όπως λέγονται— Ιατρικά. Ατυχήματα με φταίχτες γιατρούς και θύματα αρρώστους. Θέμα συζήτησης —την περασμένη εβδομάδα— στο Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο.

Κάθε όμως ατύχημα που συμβαίνει σε υγειονομικό χώρο δεν οφείλεται —ειπώθηκε στη συζήτηση— αναγκαία στον γιατρό. Από την εποχή που ο γιατρός εμπνεόταν, σχεδίαζε, κατασκεύαζε και χειριζόταν ο ίδιος τα εργαλεία του —από την εποχή του «γιατρού βιοτέχνη», που μονοπωλούσε όλη τη δόξα, αλλά και επωμιζόταν όλη την ευθύνη από τις πράξεις του— έχουμε απομακρυνθεί πολύ και απομακρυνόμαστε όλο και περισσότερο.

Όσο η Φυσική, η Χημεία, η Μηχανολογία, η Ηλεκτρονική προσφέρουν νέες τεχνικές δυνατότητες στη διάγνωση και στη θεραπεία, τόσο προστίθενται και νέοι —μη ιατρικοί— ρόλοι στην υγειονομική οργάνωση. Μαζί με τον νέο —λοιπόν— καταμερισμό ρόλων, η υγειονομική οργάνωση αποκτά και τον αντίστοιχα —νέο— καταμερισμό ευθυνών.

Κάποια συμβάματα —ειπώθηκε στη συζήτηση— οφείλονται και σε σφάλματα των ίδιων των αρρώστων. Ο μεγάλος ποιητής Άγγελος Σικελιανός

πέθανε ύστερα από δικό του λάθος.

Έπρεπε να πει ένα υγρό —που το είχε πει πάμπολλες φορές στο παρελθόν— και ήπια ένα άλλο.

Αντί για το ηπακτικό ήπια το αντισηπτικό...

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ. Συζήτηση —μακάβρια, άγνωστη και σημαντική— στο Νομαρχιακό Συμβούλιο Αττικής για τα νεκροταφεία. Υπάρχει —υποστηρίχτηκε και αποδείχτηκε στη συζήτηση— επείγουσα ανάγκη δημιουργίας νέων νεκροταφείων στην περιφέρεια του νομού. Τα παλαιά δεν εξυπηρετούν πια. Δεν βρίσκεται η ανεπάρκειά τους —όπως νομίζουμε οι απληροφόρητοι— στην μικρή τους έκταση, στον περιορισμένο αριθμό διαθέσιμων τάφων. Η ανεπάρκειά τους —λέει— έγκειται στο χώμα τους. Το χώμα των 15 από τα 40 νεκροταφεία που λειτουργούν σήμερα στην Αττική έχασε εντελώς την ιδιότητά του να «χωνεύει» τους νεκρούς. Έχει «σαπωνοποιηθεί» από τα προηγούμενα «χωνέματα». Οι νεκροί εκεί μένουν αναλλοίωτοι. Όσο το «κεκορεσμένο» χώμα τους θα παραμένει στη θέση του, τα νεκροταφεία αυτά δεν θα επιτελούν τον γνωστό προορισμό τους. Το κόστος όμως της απομάκρυνσης του παλαιού χώματος και της αντικατάστασής του με νέο θα ήταν πελώριο. Το έργο —με λίγα λόγια— της νεαροποίησης των παλαιών νεκροταφείων είναι ασύμφορο. Μέχρι να γίνουν —λοιπόν— αποδεκτοί άλλοι τρόποι διεκπεραίωσης των νεκρών, η μόνη λύση είναι αρκετά καινούρια νεκροταφεία.

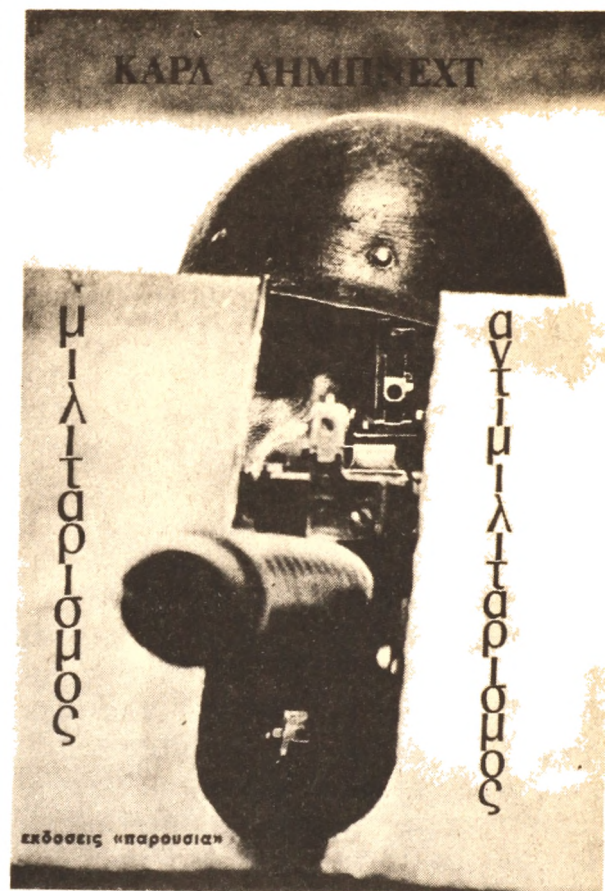
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ και εκτελέσεις.

Ερώτηση στη Βουλή κατέθεσε —μαθαίνω— ο βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας κ. Παπακωνσταντίνου —ο εκ Κοζάνης— για τις αρχαιοσυλλεκτικές δραστηριότητες της υπουργού Πολιτισμού κ. Μελίνας Μερκούρη.

Θέλει —λοιπόν— να μάθει ο κ. Παπακωνσταντίνου —ο εκ Κοζάνης— γιατί παράλληλα με τα Ελγίνεια από την Αγγλία, δεν διεκδικεί η κυβέρνηση την επιστροφή στην Ελλάδα και της Αφροδίτης της Μήλου και της Νίκης της Σαμοθράκης.

Ο κ. Παπακωνσταντίνου —ο εκ Κοζάνης— είναι —πρέπει να το παραδεχτούμε— μοναδικός να εντοπίζει και να ξεμπροστιάζει σ' αυτόν τον τόπο

τους εθνικούς μειοδότες. Σήμερα —σαν βουλευτής της ΝΔ— εγκალεί την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για την πολιτική της, γύρω από τις αρπαγμένες αρχαιότητες. Χτες —σαν βουλευτής της «Ενώσεως Κέντρου» του Γ. Παπανδρέου— εγκαλούσε την κυβέρνηση της ΕΡΕ για την πολιτική της απέναντι στην αριστερά: — *Εμείς* —έλεγε στις ανένδοτες περιόδους του το 1962— *τολμήσαμε και εκτελέσαμε τον Μπελογιάννη. Αυτοί* —και εννοούσε την ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή— *γιατί δεν τόλμησαν να εκτελέσουν τον Γλέζο;*

ΤΟΝΟΥ ΚΛΙΦ

**ΚΡΑΤΙΚΟΣ
ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ
ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ**

εκδόσεις παρουσία.

Η πορεία της ΑΚΕ...

...και η πορεία της ΕΕΔΥΕ.

Δεκαεφτά χρόνια μετά...

της Ελένης Αποστολοπούλου

Διαδρομή: 6 π.μ. Τύμβος Μαραθώνος, 8 π.μ. Ν. Μάκρη, 10.30 π.μ. Διασταύρωση Ραφήνας, 12.00 Πικέρμι, 12.30 μ.μ. Χαρβάτι, 3.30 μ.μ. Σταυρός, 4.30 μ.μ. Αγ. Παρασκευή, 7.30 μ.μ. Πεδίον Άρεως.

Διακήρυξη: «Φιλειρηνικοί πολίτες όλης της χώρας, η προπαρασκευαστική επιτροπή της 4ης Μαραθώνιας πορείας σας χαιρετά. Σας ευχαριστεί για την ανταπόκριση σας. Και σας καλεί να δυναμώσετε τις προσπάθειες σας, να δώσετε όλη την έμπνευση και την καρδιά σας, ώστε η πορεία μας να ακτινοβολήσει στα πέρατα του κόσμου την θέληση για Ειρήνη του λαού μας.

Τα μάτια των φιλειρηνικών ανθρώπων θα είναι στραμμένα στις 22 του Μάη στην Αθήνα. Πάνω από 140 φιλειρηνικές οργανώσεις σ' όλο τον κόσμο θα βηματίζουν νοερά μαζί μας και διαλεχτοί τους εκπρόσωποι θα κρατούνε τις σημαίες μας. Οι Μαραθώνιες πορείες συνδέουν τα πανάρχαια αιτήματα της Ελευθερίας και Ανεξαρτησίας με τα σημερινά της Ειρήνης, έγιναν πια χάρις σε σας μια παράδοση τιμητική για την Ελλάδα, το κορύφωμα στις αντίστοιχες Πασχαλινές εκδηλώσεις σ' όλο τον κόσμο.

Φιλειρηνικοί πολίτες της χώρας!

Σας καλούμε ναρθείτε με τις γυναίκες και τα παιδιά σας! Να συντονίσουμε με ειρηνικό τρόπο τα βήματα και τ'ς θελήσεις μας στο αίτημα για έναν κόσμο χωρίς πολέμους, χωρίς τη φρίκη του Βιετνάμ ή τις

απειλές κατά της Κύπρου. Μπορεί οι φιλειρηνικοί οδοιπόροι να διαφωνούν ανάμεσα τους σε πολλά σημεία. Αυτό που τους ενώνει όμως, είναι υπέρτερο. Η κοινή ευθύνη για τη σωτηρία της Ειρήνης και της Ελλάδας.

Όλοι στη συνάντηση της Ειρήνης στην 4η Μαραθώνια Πορεία 22 Μαΐου 1966.

Η Προπαρασκευαστική Επιτροπή»

Αυτά τότε. Κάτω από το καραμανλικό αστυνομοκρατούμενο κράτος, όπου το παρακράτος είχε τον πρώτο λόγο.

Επιχειρώντας μια τομή, δεκαεφτά ολόκληρα χρόνια, διαπιστώνουμε πως οι φωνές για ειρήνη συνδέονταν άμεσα με το αίτημα για δημοκρατία. Σε εποχές που η βία φίμωνε την έκφραση, οι πορείες ειρήνης είχαν γίνει ένα σύμβολο αντίστασης κατά της Δεξιάς, μια πράξη έντονης διαμαρτυρίας (που επανειλημμένα πνίγηκε στο αίμα) για τη βίαιη αφαίρεση των συνταγματικών δικαιωμάτων. Ήταν η εποχή που στη συνείδηση του κόσμου δεν είχε καταγραφεί ο κίνδυνος του άλλου «Μαραθώνιου», του ανταγωνισμού στον πυρηνικό εξοπλισμό, ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις. Αυτό που έκαιγε στη συνείδηση μας, ήταν το Βιετνάμ.

«ΥΠΑΡΧΩ»

22 Μάη 1983. Εκκίνηση και διαδρομή ίδια, όπως πριν δεκαεφτά χρόνια. Τα συνθήματα μονάχα εκφράζονται τώρα διαφο-

ρετικά και στη θέση της υπογραφής της «Προπαρασκευαστικής Επιτροπής» υπογράψε η «Αδέσμευτη Κίνηση Ειρήνης».

Για να έρθουμε λοιπόν στην υπόθεση της Ειρήνης, σήμερα. Από το δελτίο ειδήσεων του ραδιοφώνου, μια μέρα πριν από τις «5 μεγάλες πορείες» που οργάνωσε η ΕΕΔΥΕ, ακούσαμε το εξής καταπληκτικό: «Στην αυριανή πορεία που διοργανώνει η ΕΕΔΥΕ που πρόσκειται στο ΚΚΕ, δεν συμμετέχουν οι οργανώσεις ΚΕΑΔΕΑ και ΑΚΕ που πρόσκεινται αντίστοιχα στο ΠΑΣΟΚ και στο ΚΚΕ εσωτερικού». Και αφού καμιά απ' τις τρεις οργανώσεις δεν βγήκε να διαμαρτυρηθεί, τα πράγματα είναι πια ξεκαθαρισμένα και μάλιστα απ' το επίσημο κρατικό ραδιόφωνο: Κάθε κόμμα κι από μια οργάνωση για την ειρήνη. (Μια παρένθεση: ΚΕΑΔΕΑ, ΕΕΔΥΕ, ΑΚΕ από τις ειδήσεις του ραδιοφώνου και ο απλός ακροατής που αναζητά μια ενημέρωση, χάνεται μέσα σ' ένα λαβύρινθο αρχικών και «πρόσκειται» και γυρίζει το κουμπί, ψάχνοντας κάποιον «ραδιοπειρατή», ν' ακούσει τουλάχιστον το «Υπάρχω»).

Δεν θα παραθέσουμε εδώ αναλύσεις για την παγκόσμια κατάσταση και τον τεράστιο κίνδυνο που παραμονεύει, εξαιτίας των πυρηνικών εξοπλισμών. Θα πούμε μονάχα τούτο το περιστατικό: Σε μια συνέντευξη Τύπου που έδωσε στο Παρίσι τον Σεπτέμβριο του 1981 ο Γάλλος Πρόεδρος Φρανσουά Μιττεράν, έλεγε ότι προσπάθησε να μελετήσει όλα τα σχετικά με

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗ ΣΗΜΑΙΑ

εφημερίδα

του Κ.Ο. του Κ.Κ.Ε.(μ-λ)

ΑΘΗΝΑ Σολωμού 5 - τηλ. 3815597

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΘΕΣΣ/ΚΗ Εγνατίας 126 - τηλ. 278978

Κυκλοφορεί

Κάθε δεύτερη Παρασκευή

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ Ανθολογία Γραμματολογία

Τόμοι 5

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΚΟΛΗ

Γραβιάς 10-12, τηλ. 36.05.520

τους εξοπλισμούς έγγραφα και ντοκουμέντα των διαφόρων πλευρών και σχολίασε τη μελέτη που είχε κάνει με μια φράση απόγνωσης: «On s' y perd!» (Χάνεσαι εκεί μέσα!). Και αν τη φράση αυτή την ξεστόμιζε δημόσια σε συνέντευξη Τύπου ο επικεφαλής ενός μεγάλου κράτους, εμείς, οι απλοί πολίτες μιας μικρής χώρας —που όμως είναι μια χώρα κλειδί, ένα πέρασμα από τη μια πλευρά της γης στην άλλη— θα έπρεπε να σκεφτόμαστε ανατριχιάζοντας το μέγεθος της καταστροφής.

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ

Στο παρασκήνιο των διαπραγματεύσεων για μια κοινή πορεία, «ειρηνοποιό» ρόλο ανάμεσα στην ΕΕΔΥΕ και την ΑΚΕ ανέλαβε να παίξει η ΚΕΑΔΕΑ, χωρίς όμως επιτυχία στις διαπραγματεύσεις και μάλιστα δηλώνοντας πως... «Η ΚΕΑΔΕΑ λυπάται για τη γελοιοποίηση αυτή μιας ηρωικής επετείου με δύο πορείες και προκειμένου να προκαλέσει νέο πρόβλημα στον αθηναϊκό λαό, καλώντας τον σε τρίτη πορεία, προτίμησε να μη μετάσχει σε καμιά από τις δυο, τιμώντας τη μνήμη του Λαμπράκη με αξιοπρέπεια...

...Η ΚΕΑΔΕΑ εκφάζει τη λύπη της γιατί υπάρχουν οργανώσεις ειρήνης που ενώ απαιτούν από τις μεγάλες δυνάμεις να λύσουν τα προβλήματα τους, δεν μπορούν οι ίδιες να συμφωνήσουν σ' ένα κοινό αποδεκτό πλαίσιο απαιτήσεων...

Σε κάποιο άλλο σημείο του κειμένου της ΚΕΑΔΕΑ αναφέρεται ότι «... η ΑΚΕ εμφανίστηκε σαν συνεχιστής της νεολαίας Λαμπράκη και ανάγγειλε μονομερώς την απόφασή της για την πραγματοποίηση της 6ης Μαραθώνιας πορείας (ενώ η ΑΚΕ έχει ύπαρξη μόλις 1½ έτους) στη μνήμη του Γρηγόρη Λαμπράκη...»

Τελικά, η πλήρης αποχή της ΚΕΑΔΕΑ και από τις δυο πορείες, δήλωσε μάλλον αδυναμία της να διοργανώσει μια τρίτη πορεία και θα λέγαμε ευτυχώς που συνέβη έτσι...

Δεν σημαίνει όμως αυτό πως η ΚΕΑΔΕΑ, με τη στάση που κράτησε, ήταν η μόνη που «τίμησε τη μνήμη του Λαμπράκη με αξιοπρέπεια». Γνωστό είναι ότι η ΚΕΑΔΕΑ «πρόσκειται» στο κυβερνών κόμμα και εδώ επισημαίνουμε ότι από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μια μόνο φορά ακούσαμε να αναφέρεται το όνομα του Γρηγόρη Λαμπράκη, μια και στο άκουσμα του είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας...

Η ΕΕΔΥΕ με τη γνωστή της αδιαλλαξία, έπαιξε κι αυτή σημαντικό ρόλο στο σαμποτάρισμα της κοινής πορείας, αφού ήταν ανυποχώρητη σε πολλά, ιδιαίτερα στα συνθήματα. Και εδώ, θα θυμίσουμε τα περσινά (κάθε άλλο παρά ειρηνικά) επεισόδια στην κατάληξη της περσινής κοινής εκδήλωσης ΕΕΔΥΕ - ΚΕΑΔΕΑ, εξαιτίας ακριβώς της αδιαλλαξίας και της γνωστής τακτικής «καπελλώματος» της ΕΕΔΥΕ —και κάποιων ηγεμονιστικών τάσεων που είχε εκδηλώσει η ΚΕΑΔΕΑ...

Όσο για την ΑΚΕ, ένα σημαντικό βάρος για τη διάσωση της υπόθεσης της ειρήνης στην Ελλάδα, πέφτει στους ώμους της.

Φαίνεται όμως πως οι ώμοι αυτοί είναι ακόμα ισχυροί και εδώ ίσως παίζει ρόλο το ότι η εμφάνιση της έγινε πριν ενάμιση μόλις χρόνο. Θα πρέπει όμως να επισημάνουμε τις ευθύνες της, γιατί τα στελέχη της ΑΚΕ είναι παλιοί και δοκιμασμένοι αγωνιστές. Όπως ο Χριστόφορος Αργυρόπουλος και ο Μιχάλης Περιστεράκης, με δράση διεθνή, όντας μέλη του ιδρύματος Μπέρτραντ Ράσελ.

«ΕΧΕΙ ΑΛΛΟΦΡΟΝΗΣΕΙ Η ΘΕΡΜΗ ΤΟΥΣ ΦΥΣΗ»

Θα πρέπει να πούμε πως και οι τρεις κινήσεις, με τη μέχρι τώρα πολιτική και τακτική τους, είναι υπεύθυνες για την ανυπαρξία κοινής συνειδησης του πολίτη, για την έλλειψη εγρήγορσης και δραστηριοποίησης. Και κατόρθωσαν μονάχα σε πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως οι πορείες ειρήνης, να συγκεντρώσουν ένα μέρος του κόσμου —που βρίσκεται λίγο πιο έξω απ' τα κομματικά πλαίσια— που ακολουθεί το σύνθημα, το άρμα της Ειρήνης, τη διαδρομή. Είναι όμως ο κόσμος αυτός —εκτός απ' τους «κομματικούς»— ο απλός και «συμμετέχων» στο βάδισμα μόνο πολίτης μιας εκδήλωσης που άλλοι οργάνωσαν γι' αυτόν, χωρίς ενεργό συμμετοχή. Και ακολουθεί τη μια ή την άλλη οργάνωση ανάλογα με τις «επιρροές» του χώρου στον οποίο έτυχε να κινείται.

Πολύ σύντομα πρέπει και οι τρεις κινήσεις να εξηγήσουν στο λαό με ευθύνη τα λάθη τους. Να εξηγήσουν γιατί, από την μεταπολίτευση κι έπειτα, τα κύρια χαρακτηριστικά του κινήματος που αναπτύχθηκε, ήταν ένας συγκερασμός απόψεων σε κάποια σημεία, διαφωνίες σε πολλά άλλα, χωρίς συγκεκριμένη στρατηγική, χωρίς συγκεκριμένη επιλογή εφικτών στόχων, με συγκεκριμένη συνθηματολογία χωρίς σφαιρικότητα που εκφράζει απόλυτα κομματικές θέσεις. Θα πρέπει να εξηγήσουν γιατί από όλες τις μέχρι τώρα κινητοποιήσεις λείπει το κύριο συστατικό που είναι η πειθώ.

Όλες αυτές οι εξηγήσεις θα πρέπει να δοθούν από τους ανθρώπους που ανέλαβαν την τεράστια ευθύνη να ηγηθούν του ειρηνιστικού κινήματος στην Ελλάδα —σε μια εποχή που στην Ευρώπη έχει μαζικά, λαϊκά και αυτόνομα φουντώσει το κίνημα— γιατί «Η προσπάθεια του ελέγχου και της μείωσης του ανταγωνισμού στα ατομικά όπλα δεν είναι, στο κάτω - κάτω της γραφής, μια χάρη που οι ΗΠΑ κάνουν στους Ρώσους. Είναι επιτακτική ανάγκη για την ασφάλεια και την επιβίωση του δυτικού πολιτισμού». (Μια δήλωση του Τζωρτζ Κένναν, αμερικανού διπλωμάτη και πρώην πρεσβευτή στη Μόσχα).

Και με τόλμη, συμπληρώνουμε: Είναι το θέμα της ζωής και του θανάτου μας. Είναι το θέμα της ζωής και θανάτου ενός ολόκληρου πλανήτη που κρέμεται από τα δάχτυλα και τα «μπουτόν» κάποιων παρανοϊκών επιστημόνων που «έχει αλλοφρονήσει η θερμή τους η φύση» όχι όμως για ζωή, έτσι όπως το τραγουδάει ο τραγουδιστής, αλλά για θάνατο. □

Εξετάζονται οι τάσεις του ελληνικού εργατικού κινήματος που αποσχίστηκαν από το ΣΕΚΕ - ΚΚΕ στην δεκαετία 1920. Ο «Κομμουνισμός», η τάση Σπέρα, οι Σοσιαλδημοκράτες της «Νέας Εποχής», ο αρχαιομαξισμός, η Αντιπολίτευση του ΚΚΕ.

S. KRACAUER

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

η απελευθέρωση
της φυσικής πραγματικότητας

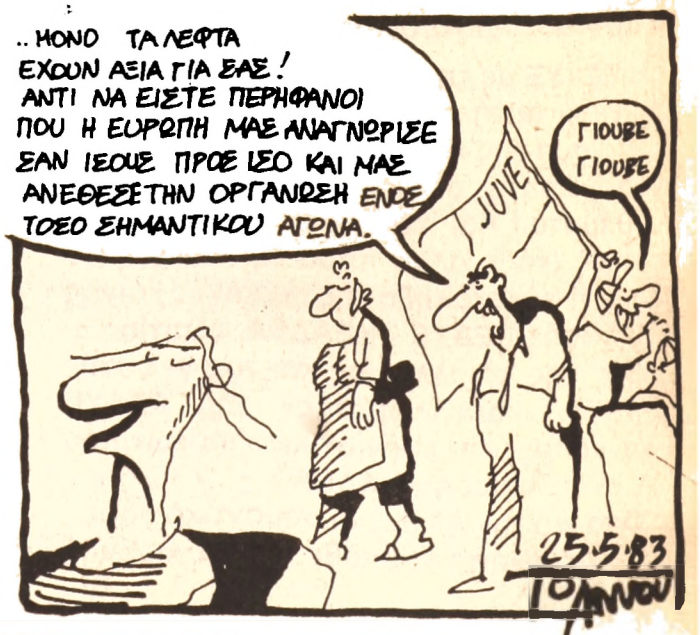
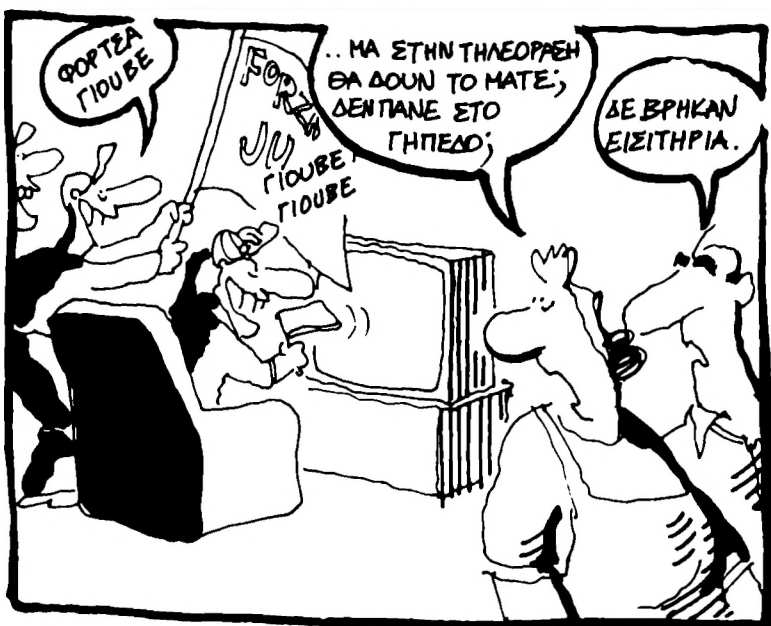
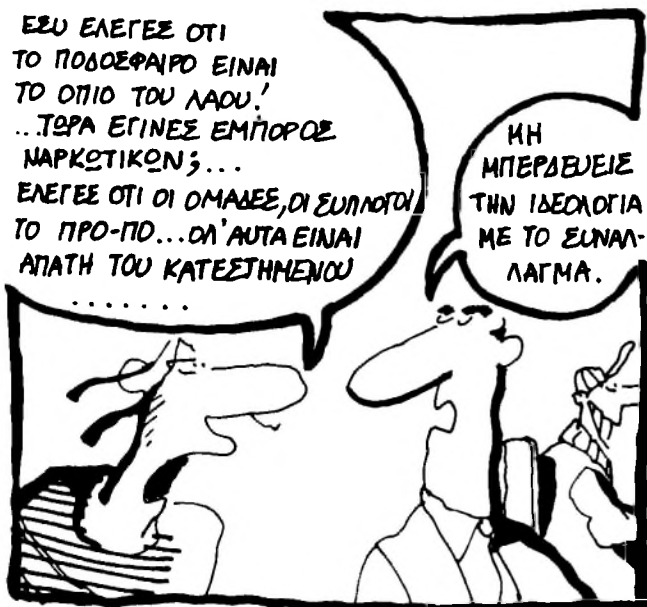
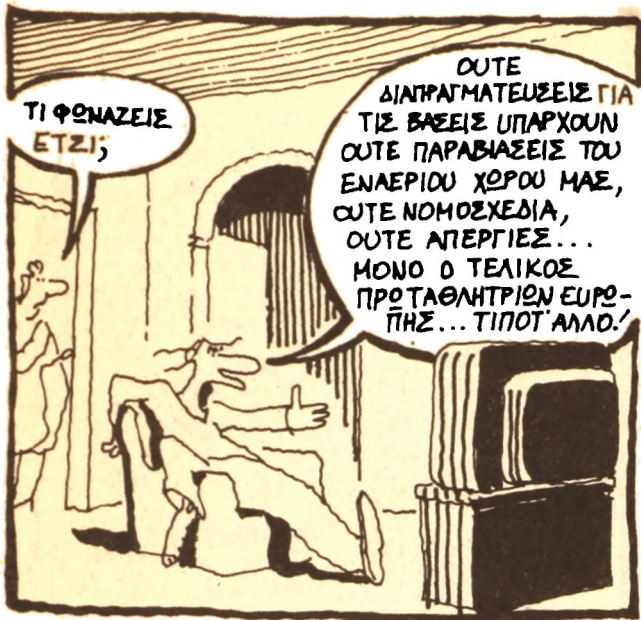
«Προκειται για ένα σπουδαίο και σημαντικό βιβλίο. Δεν ξέρω κανένα άλλο έργο για τον κινηματογράφο που να μπορεί να συγκριθεί με τη συστηματική πληροτητα της ανάλυσης του ή με το ευρος της προοπτικής του.»

Charles A. Slepman, Public Opinion Quartely

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ

Αναξαγόρα 1, Αθήνα 112

Τηλ: 52.46.241

Το οικιστικό ρετρό της Αλλαγής

της Ράνιας Κλουτσινιώτη

Αθήνα, 28 Αυγούστου 1981

Τρεις μήνες πριν τις εκλογές που έφεραν στην εξουσία την κυβέρνηση της Αλλαγής. Τότε Υπουργός Χωροταξίας: Γεώργιος Πλυτάς.

Ορισμένοι Έλληνες πολίτες-επιστήμονες, που «ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας τους έφερε να δουλεύουν στο δημόσιο τομέα της οικιστικής ή για λογαριασμό τους», ανήσυχτοι από την **οικιστική πολιτική**, που ακολουθούσε μεν πάγια, αλλά προεκλογικά δε με ιδιαίτερη έμφαση η Νέα Δημοκρατία, υπέβαλαν **αναφορά στη Βουλή των Ελλήνων**, όπου μεταξύ άλλων επισήμαιναν:

«**Η πολεοδομία έχει κοινωνικές διαστάσεις.** Απέναντι στην Πολιτεία δεν στέκεται μια άμορφη μάζα πολιτών, αλλά πλούσιοι και φτωχοί, ευνοημένοι πολίτες και αδικημένοι, νέοι και γέροι, ιδιοκτήτες και μη. Με το να μεταχειρίζεται η Πολιτεία την «ένταξη στο σχέδιο» —και, φυσικά, την παροχή συνεχώς ευνοϊκότερων όρων δόμησης— ως κύριο μαζικό εργαλείο πολεοδομικής πολιτικής, είναι σαν να κλείνει τα μάτια της μπροστά στις πραγματικές αυτές κοινωνικές διαφορές. Ακόμη χειρότερο: δημιουργεί ένα τεχνητό δίλημμα, που φαλκιδεύει τις πραγματικές διεκδικήσεις των αδικημένων της κοινωνίας μας. Τους βάζει να διαλέξουν ανάμεσα στο να ζητούν να ενταχθούν στο σχέδιο μιας αόριστης πόλης, ή να μείνουν χωρίς νόμιμο σπίτι. Για τους κερδοσκόπους η δημιουργία του διλήμματος αυτού είναι ευλογία. Για όσους όμως, νοιάζονται για ένα σπίτι μέσα σε μια σωστή πόλη, είναι απαράδεκτη, καταστρεπτική και οδηγεί τελικά σε καταστάσεις που αντιβαίνουν σε ρητές συνταγματικές επιταγές.

Η πολεοδομία είναι κατ' εξοχή αναδιανεμητικό εργαλείο πολιτικής. Δυστυχώς, όμως, όλα δείχνουν ότι έχει χρησιμοποιηθεί, κατά κανόνα, στη χώρα μας προς λαθεμένες κατευθύνσεις. Αποτέλεσμα, η κατά κεφαλή κοινωνική επένδυση είναι σήμερα, ομολογημένα, πολύ μεγαλύτερη στις περιοχές που κατοικούν και εργάζονται τα πλουσιότερα στρώματα, απ' ό,τι εκεί που ζουν και δουλεύουν τα πιο φτωχά στρώματα του λαού μας. Και μόνο αυτό θα αρκούσε να αποδείξει ότι το δίλημμα, «ένταξη στο σχέδιο ή δεν έχεις νόμιμο σπίτι» είναι τεχνητό. Γιατί, το οικιστικό και στεγαστικό πρόβλημα είναι πρόβλημα για όσους δεν μπορούν να το ξεπεράσουν αβοήθητοι, ενώ δεν είναι πρόβλημά καθόλου για όσους μπορούν να κερδοσκοπήσουν με το παιχνίδι της πολεοδομικής νομιμοποίησης».

Την αναφορά υπογράφουν οι: **Νίκος Γιακουμέλος**, τοπογράφος, **Κώστας Γκάρτζος** και **Δημήτρης Εμμανουήλ**, πολεοδόμοι, **Ράνια Κλουτσινιώτη** και **Σάββας Κονταράτος**, αρχιτέκτονες - πολεοδόμοι, **Λίλα Λεοντίδου**, πολεοδόμος - γεωγράφος, **Παύλος Λουκάκης**, αρχιτέκτων - πολεοδόμος, **Θύμιος Ποπαγιάννης**, αρχιτέκτων, **Γιάννης Πυργιώτης** και **Αριστείδης Ρωμανός**, πολεοδόμος και **Κώστας Μ. Σοφούλης**, οικονομολόγος.

Αθήνα, 14 Μαΐου 1983

«Ελευθεροτυπία», πρώτη σελίδα. Νυν Υπουργός χωροταξίας: Αντώνης Τρίτσης, πλην όμως τα μέτρα εισηγείται ο «καθ' ύλην» (;

αρμόδιος Υπουργός Δημοσίων Έργων Άκης Τσοχατζόπουλος. Πηχάιος τίτλος: «Σύντομα σε εφαρμογή το νέο (!) πλάνο της Κυβέρνησης — Χιλιάδες οικοπέδα στο σχέδιο», και το ρεπορτάζ της πρώτης σελίδας, που υπογράφει ο δημοσιογράφος Δ. Ρούσσος μας πληροφορεί:

Σύντομα
σε
εφαρμογή
το νέο
πλάνο
της
Κυβέρ-
νησης

ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

«**Επέκταση των σχεδίων πόλεων και ένταξη στο σχέδιο των περιοχών που ανήκουν σε συνεταιρισμούς με αποτέλεσμα να μπουν στα πολεοδομικά σχέδια χιλιάδες οικοπέδα είναι στα μέτρα που πρόκειται σύντομα να αποφασιστούν για να βγει η οικοδομή από τη νεκρή κατάσταση που βρίσκεται σήμερα με χιλιάδες οικοδόμους ανέργους.**

Στο υπουργικό συμβούλιο που συνήλθε χτες υπό την προεδρία του πρωθυπουργού κ. Ανδρ. Παπανδρέου, ο υπουργός Δημ. Έργων κ. Α. Τσοχατζόπουλος εισηγήθηκε τις εξής προτάσεις για την ανάκαμψη της οικοδομικής δραστηριότητας.

1. **Να εγκριθούν σύντομα επεκτάσεις σχεδίων πόλεων μεγάλων αστικών κέντρων και εντάξεως στα σχέδια περιοχών των συνεταιρισμών (σε δύο μήνες θα είναι έτοιμο το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα).** Ταυτόχρονα θα ρυθμιστεί με Προεδρικό Διάταγμα του ΥΧΟΠ το θέμα των οικοπέδων παραθεριστικών περιοχών.

Ακολουθούν ορισμένα άλλα μέτρα και προτάσεις για παρεμβάσεις περιορισμένης έκτασης και το άρθρο τελειώνει:

«**Στη διάρκεια της συζήτησης για την οικοδομική δραστηριότητα, υφυπουργός που μετείχε στο υπουργικό συμβούλιο, υποστήριξε ότι ένας από τους παράγοντες που θα υποβοηθούσε αυτόν τον στόχο, θα ήταν η αύξηση των συντελεστών δόμησης.**

Αντικρούστηκε, όμως, από συναδέλφους του, που τόνισαν ότι τα αστικά κέντρα έχουν κορεστεί σε μεγάλο βαθμό οικοδομικά και μια νέα αύξηση των συντελεστών δόμησης θα προκαλούσε».

Τελειώνει εδώ. Με το ρήμα. Φαίνεται πως ούτε να αναλογιστεί τις επιπτώσεις, από την πιθανή εφαρμογή ενός τέτοιου μέτρου, δεν τόλμησε ο συντάκτης.

Ευτυχώς, όμως, το Υπουργικό Συμβούλιο τις σκέφτηκε. Τα κεραμύδια στέκονται ακόμη στη θέση τους.

Δίκην επιλόγου

Και αναρωτιέται κανείς. Δεν υπάρχουν άλλοι τρόποι, παρά η μέθοδος της πεπατημένης και κοινωνικά προϋδεασμένης πολεοδομικής πολιτικής, για να αντιμετωπιστεί η ανεργία των 300.000 περίπου οικοδόμων, που είναι συνδεδεμένοι με το κύκλωμα της κατασκευής και των δημοσίων έργων;

Ευκαιριακή ήταν η θέση των δυνάμεων της αντιπολίτευσης, την εποχή που η Ν.Δ. ήταν στην εξουσία; Τότε που σύσσωμες υποστήριζαν ότι αυτός ο τρόπος παραγωγής του περιβάλλοντος και της κατοικίας πρέπει επιτέλους να σταματήσει. Και οι επισήμανσεις ότι αυτό το αδιέξοδο μοντέλο δεν είναι δυνατό να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις, αλλά ούτε και στις δυνατότητες, της σημερινής φάσης ανάπτυξης, της οικονομίας που πήγαν;

Πού είναι το όραμα της αναβάθμισης του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής των κατοίκων, που εξασφαλίζεται μόνον με ταυτόχρονο συνδυασμό της οικιστικής και στεγαστικής πολιτικής;

Για να αποκτήσουν στέγη αυτοί που τη στερούνται.

Για να κατακτηθεί απ' όλους το δικαίωμα να ζουν σε γειτονιές με σχολεία, νηπιαγωγεία, κοινόχρηστους χώρους και άλλες κοινωνικές εξυπηρετήσεις, σε γειτονιές με δίκτυα υποδομής.

Είναι καιρός και υπάρχει τρόπος.

Η απαίτηση για εργασία μπορεί και πρέπει να συνδυάζεται με την παραγωγή έργου, που να είναι «ωφέλιμο» στους μέχρι σήμερα αδικημένους αυτής της κοινωνίας. □

Keith Jarrett

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ
Θέατρο Λυκαβηττού
ATHENS FESTIVAL
Lycabetus Theater

ΤΕΤΑΡΤΗ
29 ΙΟΥΝΙΟΥ
ΩΡΑ 9.30 Μ.Μ

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ
Half Note Productions

ΠΡΟΠΩΛΗΣΗ
ΣΤΑ ΔΙΣΚΟΠΩΛΕΙΑ
& ΤΑΜΕΙΑ ΦΕΣΤ.ΑΘ.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
ΤΗΛ. 7233575

ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΤΕ
ΕΓΚΑΙΡΑ
ΘΕΣΗ

Αναδάσωση ή νεοδένδρωση;

του Ν. Σ. Μάργαρη

Καθηγητή Οικολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Το πουρνάρι είναι το περισσότερο κοινό φυτό της Ελλάδας. Αν κάποιος ξεφυλλίσει τα σχολικά βιβλία —και ιδίως εκείνα που γράφουν απ' έξω «φυτά και ζώα της πατρίδας μας»— θ' απογοητευθεί. Κανένα δεν αναφέρει γι' αυτό τίποτε. Το ίδιο, φυσικά, ισχύει και για τη δάφνη, το σχοίνο, τη μυρτιά, το σπάρτο, τη χαρουπιά, την πικροδάφνη και πολλά άλλα. Αν, όμως, διαβάσει ένα από τ' αναγνωστικά του Δημοτικού, θα δει στα κορίτσια να έχουν τα ονόματα Δάφνη, Μυρσίνη, Μυρτιά.

Ο Τσαρούχης είχε κάποτε γράψει «Ελληνικός δρυμός είναι τα ελληνικά βράχια» και είχε δεχτεί καταιγισμό επικρίσεων από τους νεοέλληνες. Ο ίδιος είπε: «αυτό το απαράδεκτο φύτεμα κυπαρισσιών, που γίνεται στην Καισαριανή, εμποδίζει τη θέα στη θάλασσα». Ο Ρίτσος, στη Ρωμιοσύνη του, αναφέρει χαρακτηριστικά φυτά της πατρίδας μας, που φυσικά τα περισσότερα είναι θάμνοι. Ο Σεφέρης συχνά μιλά για τον ασφόδελο, που κι αυτός κυριαρχεί στη χώρα μας. Ο Ελύτης το ίδιο, με τη μυρσίνη. Ας προσπαθήσει κάποιος να φανταστεί τον ποιητή του Αιγαίου μέσα σ' ένα δάσος!

Έψαξα αρκετά να βρω στην ελληνική ποίηση και λογοτεχνία κάποιον που να περιέγραψε τα δάση μας. Το αποτέλεσμα ήταν μάλλον απογοητευτικό, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την ποιότητα των ποιητών και λογοτεχνών. Υπάρχει, βεβαίως, ο Δροσίνης και η Γκόλφω.

Συχνά ακούμε εκφράσεις που έχουν σχέση με την πλούσια ελληνική πανίδα και χλωρίδα. Είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα έχουμε περίπου 6.000 είδη φυτών ενώ η Βρετανία και η Γερμανία με πολλαπλάσια έκταση από τη χώρα μας έχουν πολύ λιγώτερα. Ακόμη, με εξαίρεση τον φοίνικα του Θεόφραστου στο Βάι, κανένα δένδρο της χώρας μας δεν κινδυνεύει μ' εξαφάνιση. Αντίθετα κινδυνεύουν σοβαρά πολλοί θάμνοι, γεώφυτα και ετήσια φυτά. Αν δει κάποιος τον κατάλογο των φυτών που απειλούνται το διαπιστώνει εύκολα. Ελάχιστα από αυτά είναι χαρακτηριστικά των δασών.

Είναι πασίγνωστο στην οικολογική θεωρία ότι η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων πάει παράλληλα με την μείωση των ειδών φυτών και ζώων. Πώς μπορεί να ερμηνευθεί η πλουσιότητα χλωρίδα και πανίδα μας, αν δεχθούμε την τρομερή υποβάθμιση των οικοσυστημάτων μας; Αν δεχθούμε ότι στην Ελλάδα του παρελθόντος υπήρχαν μόνο δάση;

Ας κάνουμε την παραδοχή, για λίγο, ότι τα δάση είναι οι φυσικοί μας συνοδοί. Όμως, δάσος για τη μη ορεινή Ελλάδα ση-

μαίνει έναν τύπο οικοσυστήματος μ' αφθονία φυτών και ζώων. Συγχρόνως βλέπουμε δένδρα διαφόρων ηλικιών, που δημιουργούν ένα πλήρες φάσμα, που επιτρέπει τη φυσική αναγέννηση. Ας κάνουμε μια βόλτα στους πευκώνες, που δημιουργήσαμε με φύτεμα. Υπάρχει αφθονία τέτοιων στην Ελλάδα. Παρατηρούμε ότι όλα τα δένδρα είναι της ίδιας ηλικίας, δηλαδή δεν υπάρχει φυσικά αναγέννηση. Κάτω από αυτά υπάρχει απλώς μια πυκνή στιβάδα βελονών κι ελάχιστα άλλα φυτά. Συνήθως, είναι γεμάτα κάμπιες. Μετρώντας τον αριθμό των φυτών και ζώων που υπάρχουν σ' αυτά, βλέπουμε ότι είναι πολύ λιγότερος από τη διπλή περιοχή. Με την επέμβασή μας εξαφανίσαμε πολλά είδη. Είναι αυτό αναδάσωση ή θα ήταν περισσότερο κυριολεκτικός ο όρος νεοδένδρωση; Είναι αυτό προστασία ή καταστροφή; Έχω χρησιμοποιήσει και άλλη φορά σαν παράδειγμα τέτοιου πευκώνα το Σέιχ Σου της Θεσσαλονίκης. Ένα ομοιόμορφο κατασκευάσμα χωρίς την ποικιλότητα που χαρακτηρίζει ένα πραγματικό δάσος. Ελάχιστα ζώα και φυτά υπάρχουν εκεί. Από τα ζώα, χαρακτηριστικά της ποιότητάς του, θ' αναφέρω μόνο δύο είδη. Το Δράκο του Σέιχ Σου και τους ηδονοβλεψίες.

Πολλοί, όταν αναφέρομαι στην καταστροφή του περιβάλλοντος που συχνά προκαλούν οι αναδασώσεις, με θεωρούν είτε παραδοξολόγο είτε, απλώς, ακατάρτιστο. Ένα από τα κυριότερα επιχειρήματά τους είναι ότι αγνοώ την προστασία των εδαφών από τη διάβρωση. Η απάντησή μου, μονότονη στο σημείο αυτό, είναι: Απ' ό,τι γνωρίζω τα εδάφη συγκρατούν οι ρίζες και όχι το υπέργειο μέρος. Ποιο είδος έχει περισσότερες ρίζες. Ο σχοίνος ή το κυπαρίσσι; Όσοι κάνουν βόλτα τις Κυριακές ας κυττάξουν κάτω από ένα σχοίνο και κάτω από ένα κυπαρίσσι. Θα διαπιστώσουν ότι ο σχοίνος, όχι μόνο συγκρατεί ωραιότατα το έδαφος, αλλά δημιουργεί και καινούριο. Κάτι, βέβαια, που δεν γίνεται με το κυπαρίσσι. Το ίδιο και άλλοι θάμνοι όπως η μυρτιά, η δάφνη, το πουρνάρι, η χαρουπιά. Ποτέ όμως δεν άρχισε προσπάθεια αποκατάστασης βλάβης με τέτοια είδη φυτών. Δεν γνωρίζουμε ακόμη το πώς φυτρώνει ο σχοίνος! Το ελάττωμά του είναι ότι είναι θάμνος. Πώς να προσεχθεί από δενδρολάγνους! Βεβαίως δεν έχω αντίρρηση για τη χρησιμοποίηση κυπαρισσιών εκεί που ταιριάζουν. Για παράδειγμα η χρησιμοποίησή τους στους Εθνικούς μας δρόμους ταιριάζει απόλυτα μια και είναι χαρακτηριστικά δένδρα νεκροταφείων!

Συχνά, η κριτική που δέχομαι από τους καλόπιστους είναι η απουσία προτάσεων, στα κείμενά μου. Πρέπει, στο σημείο αυτό, να παρατηρήσω ότι απαραίτητη προϋπόθεση σωστής διαχείρισης είναι η κατανόηση του προβλήματος. Συνταγές μαγερικής δεν υπάρχουν στην Οικολογία! Παρόλα αυτά, πριν τελειώσω θέλω να τονίσω μερικά σημεία για αποφυγή και άλλων παρεξηγήσεων. Δεν αμφιβάλλω ότι σε πολλές περιοχές της χώρας μας έχει προξενηθεί σοβαρότατη βλάβη και υποβάθμιση. Σ' ορισμένες περιπτώσεις η καταστροφή που έγινε έφθασε στο σημείο δημιουργίας ερήμων. Μόνο στη Θεσσαλία οι υποβαθμισμένες εκτάσεις φθάνουν τα 100.000 στρέμματα. Το ίδιο συμβαίνει και σε πολλές άλλες περιοχές. Όμως, πιστεύω ότι το φύτεμα δένδρων στην τύχη είναι ανόητο γεγονός, που κοστίζει πολύ και που συγχρόνως προκαλεί βλάβες άλλου είδους. Η πρότασή μου στηρίζεται στην επανεξέταση της τακτικής αυτής. Θα έβλεπα εφικτή την αποκατάσταση με χρησιμοποίηση ποικιλίας ειδών, κυρίως θάμνων, σε πρώτη τουλάχιστον φάση. Τέτοιου είδους προσπάθεια έγινε από τον Πικιώνη τριγύρω από την Ακρόπολη. Όσοι μένουν στην Αθήνα ας κάνουν μια βόλτα από το Ηρώδειο προς τα πάνω χρησιμοποιώντας το μονοπάτι. Θα διαπιστώσουν την ύπαρξη ενός γοητευτικού συνδυασμού διαφόρων ελληνικών φυτών όπως η χαρουπιά, η αγριοελιά, η δενδρώδης μηδική, η δάφνη. Η ευαισθησία και επάρκεια του Πικιώνη δημιούργησαν ένα πραγματικά ελληνικό περιβάλλον. Αυτό είναι πράγματι αποκατάσταση!

ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ ΜΑΡΚΕΣ

Θάνατος σταθερός
πέρα απ' τον έρωτα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΛΑΠΤΥΡΗΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑΣ

ΝΕΦΕΛΗ

ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΓΚΑΡΣΙΑ ΜΑΡΚΕΣ

Η αφήγηση
ένος ναυαγού

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΝΤΙΛΙΑ ΤΕΛΕΛΗ

ΝΕΦΕΛΗ

ΟΝΑΝΣ ΜΕΛΑΝΟΛΑΧΟΣ

• ΚΩΣΤΑΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ανθολογία Συγκεκριμένη
Ποίηση

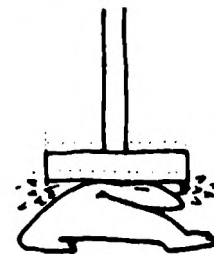
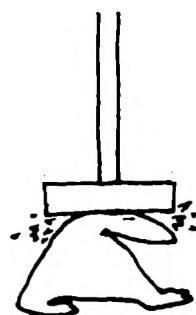
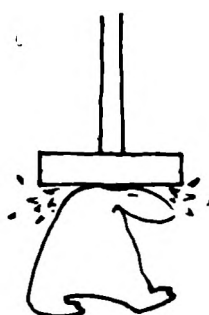
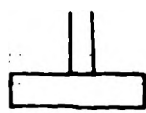
• ΤΖΑΙΗΣΟΝ ΞΕΝΑΚΗΣ
Επικτήτος, ζωή
και στρώκισμός

• ΓΚΥΓΙΩΜ ΑΠΟΛΙΝΑΙΡ
Οι κυβιστές ζωγράφοι

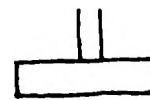
• ΣΠΥΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
Εισαγωγή στην ιστορία
του ΙΡΑΚ

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9 - ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962

Οι αργίες, η παραγωγικότητα και ο τεμπέλης Έλληνας

της Ρούλας Ελευθερίου

Αφορμή για τις σκέψεις που ακολουθούν αποτελούν δύο άρθρα που δημοσιεύτηκαν με μικρή χρονική διαφορά στο ΒΗΜΑ και το ΑΝΤΙ, ίσως όμως να μην είχαμε μπει στο κόπο να τις διατυπώσουμε και γραπτά αν πιστεύαμε ότι οι απόψεις των δύο αρθρογράφων είναι περιορισμένης εμβέλειας και όχι σύμπτωμα μιας ευρύτερης προκατάληψης, όπως δυστυχώς συμβαίνει.

Θα σταθούμε σε τρία μόνο σημεία των δύο αυτών άρθρων, όσο μπορούμε πιο συνοπτικά, ελπίζοντας τα θέματα που τίθενται να τύχουν περισσότερης προσοχής και μελέτης.

Αύξηση της παραγωγικότητας: ένα άλλο όνομα για την «εντατικοποίηση»;

Η αναγόρευση της αύξησης της παραγωγικότητας σε εθνικό στόχο έγινε για πρώτη φορά μετά τις 18 Οκτώβρη 1981 διά στόματος του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας Γερ. Αρσένη, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι η ίδια σκέψη δεν είχε διατυπωθεί από τις Κυβερνήσεις της Δεξιάς με άλλη φρασεολογία (η προσπάθεια αυτή τότε είχε ομόφωνα χαρακτηριστεί από τις προοδευτικές δυνάμεις του τόπου σαν «εντατικοποίηση» και είχε εξίσου ομόφωνα καταδικαστεί).

Το πως αντιλαμβάνεται στην πράξη η κυβέρνηση αυτή την αύξηση ελάχιστα έχει ξεκαθαριστεί. Πρόσφατα μόνο ο Πρωθυπουργός στην ομιλία του στην Κομοτηνή έδωσε μια πρώτη γεύση προτρέποντας τους εργαζόμενους να αξιοποιήσουν πλήρως το δωρο και το πενήντη.

Εκείνο όμως που τώρα μόλις άρχισε να ξεκαθαρίζεται από την κυβέρνηση ανέλαβαν να το κάνουν πλήρως κατανοητό και συγκεκριμένο οι συντάκτες των δύο άρθρων που προαναφέραμε και μάλιστα στα πλαίσια της προσπάθειάς τους να ασκήσουν κριτική «από τα αριστερά».

Κεντρική ιδέα: Η αύξηση της παραγωγικότητας συμβαδίζει με την περικοπή των αργιών, δηλαδή με την αύξηση του χρόνου εργασίας.

Βρισκόμαστε μπροστά σε μία βασική παρεξήγηση: Η παραγωγικότητα δεν είναι γραμμική συ-

• Για να διευκολύνουμε τον αναγνώστη παραθέτουμε αποσπάσματα από το άρθρο του Μιχ. Παπαγιαννάκη στο Πασχαλιάτικο «Βήμα» με τίτλο: «ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΓΙΕΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΥΠΟΝΟΜΕΥΕΙ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ»

«... Αρκεί να υπογραμμιστεί το τελευταίο δείγμα της πρόσφατης συγκομιδής: οι παρατεταμένες αργίες του Μαΐου που οδηγούν μαθηματικά σε παράλυση του δημόσιου τομέα από τις 29 Απριλίου ως τουλάχιστο τις 11 και πιθανότατα τις 16 Μαΐου: μεταφορά Πρωτομαγιάς, μεταφορά Δευτέρας του Πάσχα κάποιες καλομελετημένες άδειες που προγραμματισμένα εξοικονομήθηκαν από το περασμένο καλοκαίρι, κάποιες ευτυχείς συμπτώσεις ασθενειών ή απεργιών (πρόσφατα σε Τράπεζα του παραδημόσιου τομέα), μια μέρα πριν το τετράημερο γουήκ - εντ και μετά μια μέρα, νάτο το δαιμόνιο επίτευγμα.

Τα όσα πιο πάνω αναφέρθηκαν είναι χαρακτηριστικά και ασφαλώς όχι καινούρια. Η διαδικασία που τα περιλαμβάνει έχει αρχίσει από παλιά: προοδευτική αύξηση των αργιών, θεοποίηση (ανόητη και μεταφυσικότητα από άλλα εδάφη όπου εξάλλου θεωρείται πλήρης) του Σαββατοκύριακου, άκριτη και παθητική προσαρμογή στις ευκαταστάσεις βέβαια εξελίξεις στον κοινωνικό χώρο...».

• Για το δεύτερο άρθρο παραπέμπουμε στο προηγούμενο ΑΝΤΙ, στο εισαγωγικό σημείωμα με τίτλο ΧΩΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΑΜΝΟ».

κοπές» είναι σήμερα περισσότερο παρά ποτέ αναγκαίες και ιδιαίτερα για τον εργαζόμενο των μεγάλων αστικών κέντρων. Η αύξηση των ωρών εργασίας (με εξαίρεση τη λειτουργία των μηχανών) θα έχει από ένα σημείο και πέρα αρνητική επίπτωση στην παραγωγικότητα.

Αλλά πέρα από την «τεχνοκρατική» αυτή επιχειρηματολογία, θα θυμίσουμε ότι το αίτημα για μείωση των ωρών εργασίας και για την αύξηση του ελεύθερου χρόνου έχει άμεση σχέση με την ποιότητα ζωής και οι εργαζόμενοι όλου του κόσμου το έχουν κατανοήσει καλά, γι' αυτό και οι σκληρότεροι αγώνες έχουν γίνει με αιτήματα που αφορούν τη μείωση των ωρών εργασίας, τη διαφύλαξη και αυστηρή τήρηση του ωράριου, την καθιέρωση αργιών κτλ.

Η κατεστημένη αντίληψη για την αξία της εργασίας πρέπει επιτέλους να τεθεί σε αμφισβήτηση στους κόλπους της Αριστεράς. Είναι φανερό ότι η παράλογη καθημερινότητα της ανεργίας είναι γέννημα θρέμμα της συγκεκριμένης παράλογης κοινωνικοοικονομικής δομής, γι' αυτό και κάθε αίτημα που αφορά τον περιορισμό του χρόνου εργασίας θέτει σε αμφισβήτηση αυτή τη δομή.

Θα κάνουμε μόνο μία παρένθεση όσον αφορά το Δημόσιο και την Κοινή Ωφέλεια: Η μόνη βásiμη παρατήρηση που μπορούμε να δεχθούμε είναι η θέσπιση ενός συστήματος εκ περιτροπής αργιών ώστε η λειτουργία κάποιων καίριων για το κοινό Υπηρεσιών να μην αναστέλλεται για μεγάλα διαστήματα.

Η προκατάληψη απέναντι στον «τεμπέλη Έλληνα»

Μία άλλη αντίληψη, αρκετά διαδεδομένη, που κύρια εκφράζεται μέσα από το κείμενο του ΑΝΤΙ είναι αυτή που θέλει τον Έλληνα φύσει ανεύθυνο, τεμπέλη και άνθρωπο του «ΑΡΠΑ ΚΟΛΛΑ». Μια αντίληψη καθαρά μεταφυσική, γιατί αγνοεί τις κοινωνικές συνθήκες μέσα από τις οποίες έχει περάσει ο Νεοέλληνας, την έλλειψη υποδομής ή όπου αυ-

νάρτηση του χρόνου εργασίας και αυτό γιατί η απόδοση έργου ανά μονάδα χρόνου διαφοροποιείται κάτω από την επίδραση διαφόρων παραγόντων. Πιο απλά: Τα όρια απόδοσης ενός εργαζόμενου έχουν άμεση σχέση με την κόπωση και την ψυχοσωματική του υγεία.

Νομίζουμε ότι δεν χρειάζεται να διευκρινίσουμε γιατί οι «δια-

τή υπάρχει, το φύτεμά της από το εξωτερικό, πέρα και έξω από τις πραγματικές ελληνικές συνθήκες. Η κυριότερη διάψευση μας δίνεται από το παράδειγμα των Ελλήνων επιστημόνων του εξωτερικού, που έχουν διαπρέψει, σε χώρες όμως όπου υπήρχε η κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή.

**Ο δημόσιος υπάλληλος:
«Ο αρχιτεμπέλης
των τεμπέληδων»**

Η προκατάληψη θέλει το δημόσιο υπάλληλο τεμπέλη κι αυτό γιατί έχουμε την τάση να φορτώνουμε την έλλειψη ορθολογικότητας στις δομές στον πρώτο υπάλληλο που θα βρούμε μπροστά μας.

Συχνά λέγεται ότι η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων είναι και το αίτιο του κακού. Υπάρχουν δυστυχώς και ανάμεσα στους διανοητές της Αριστεράς, κάποιοι που θεωρούν ότι ο «μπαμπούλας» της απόλυσης αποτελεί κίνητρο για δουλειά.

Είναι αλήθεια ότι στην Ελλάδα υπάρχει μια υπερτροφία του δημόσιου τομέα, υπερτροφία που οι ρίζες της βρίσκονται στις πρώτες δεκαετίες από τη δημιουργία του ελληνικού κράτους (βλ. Κ. Τσουκαλά: Εξάρτηση και Αναπαραγωγή).

Η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων θεσπίστηκε ύστερα από προσπάθειες δημοκρατικών δυνάμεων, χρονολογείται από την εποχή του Χαρ. Τρικούπη, και εντάσσεται στην προσπάθεια αποσύνδεσης του κρατικού μηχανισμού από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Είναι ένα μέτρο διαφύλαξης της δημοκρατικότητας των θεσμών και σαν ένα τέτοιο πρέπει να το αντιμετωπίζουμε.

Είναι επίσης αλήθεια ότι υπάρχει κάποια σχετική αδιαφορία από ορισμένους δημόσιους υπαλλήλους σε σχέση με το περιεχόμενο της δουλειάς τους.

Ας προσπαθήσουμε όμως να δούμε τα πράγματα και από την άλλη όψη: Ο νέος που «μπαίνει» στο Δημόσιο ή σε ένα Οργανισμό Κοινής Ωφέλειας δεν διαφέρει από τους άλλους, έχει κι αυτός τα όνειρά τους, τα προσόντα του και τις ανασφάλειές του. Βρίσκεται μπροστά σε μια πραγματικότητα όπου το «γκρι ουδέτερο» επικρατεί. Τεράστιες στίβες από χαρτιά που πρέπει να «διεκπεραιώσει» και που ο ίδιος καταλαβαίνει ότι έχουν εφευρεθεί για να δημιουργήσουν απλά μια νέα θέση απασχόλησης (για να αποφεύγονται οι κοινωνικές πιέσεις). Ξεχάσαμε και τις σφραγίδες. Όταν βρίσκεται πίσω από ένα γκισέ και έρχεται σε επαφή με το κοινό βρίσκεται ανάμεσα στη Σκύλα και τη Χάρυβδι. Από τη μια η προκατάληψη εναντίον του, από την άλλη η εσωτερική γραφειοκρατία που τον αναγκάζει να έρθει σε σύγκρουση με αυτό το κοινό.

Στην αρχή προσπαθεί να ανα-

πτύξει κάποια πρωτοβουλία. Η δομή όμως δεν επιτρέπει πρωτοβουλίες. Στην αρχή ανέχεται, στη συνέχεια αδιαφορεί, στην τρίτη φάση ενσωματώνεται.

Αυτή η κατάσταση επικρατεί 150 χρόνια τώρα.

Μετά τις πρόσφατες εκλογές θα περίμενε κανείς να αλλάξει. Η αλλαγή όμως είναι αμυδρότατη και ξέθωρη. Ποιος φταιει γι' αυτό; Μα φυσικά το «τεμπέλικο» της φύσης του εργαζόμενου στο Δημόσιο, στην Κοινή Ωφέλεια, στις Τράπεζες.

Γιατί όμως ν' αλλάξει νοοτροπία ο εργαζόμενος αυτός; Τι είναι αυτό που μεσολάβησε ώστε να τον συνδέσει με το αντικείμενο της δουλειάς του; Η γραφειοκρατία παραμένει, καμιά αναδιάρθρωση ουσιαστική, ο παραλογισμός το ίδιο έντονος και δυστυχώς οι διορισμοί από το παράθυρο πάντα ισχυροί. Και η πολυθρύλητη συμμετοχή, στις καλές, 'Όταν επιχειρεί να αντισταθεί σ' όλα αυτά, η Κοινή Γνώμη ενοχλείται άκριτως όπως ενοχλήθηκε ο κ. Μιχ. Παπαγιαννάκης από το γεγονός ότι κάποια Τράπεζα του παραδημόσιου τομέα προκήρυξε απεργία κοντά στις μέρες του Πάσχα. Χωρίς όμως πουθενά να αναφέρει ότι η απεργία είχε σαν θέμα την προκήρυξη διαγωνισμού προσλήψεων και το στάμπα των διορισμών από το παράθυρο. Κι αν φυσικά είχε κάνει τον κόπο να ρωτήσει θα είχε μάθει ποιοι ιδιαίτεροι συνδικαλιστικοί λόγοι επέβαλαν την προκήρυξη της απεργίας τότε και όχι αλλιώς. Φαίνεται πως η συναδέλφωση λαού και λαού είναι ένα σύνθημα που σίγουρα θα είχε κάποιο νόημα στις μέρες μας.

* * *

Τελειώνοντας θα θέλαμε να επισημάνουμε πως τα αίτια της κακοδαιμονίας βρίσκονται σίγουρα αλλού και όχι στις αργίες ή στο τεμπέλικο της φύσης του Έλληνα.

Δεν αρκούν οι προτροπές και οι ευχές για ανασκούμπωμα και δουλειά. Χρειάζονται βαθιές τομές που θα δίνουν τη δυνατότητα ορθολογικής αξιοποίησης της εργασίας, χωρίς να προστίθεται βάρος στις πλάτες των εργαζόμενων. Και φυσικά οι κατάλληλες εκείνες πράξεις και όχι διακηρύξεις, που θα πείσουν τους εργαζόμενους ότι δουλεύουν για την προώθηση των συμφερόντων τους και όχι για να βγει απλά από την κρίση ο καπιταλισμός και να αποκτήσει μια πιο «εκσυγχρονισμένη» μορφή.

**Ενημερωτικά και μόνο (γιατί δεν νομίζουμε ότι αποτελεί επιχείρημα) αναφέρουμε ότι η Πορτογαλία, η Ιταλία και η Ελλάδα έχουν 14 αργίες το χρόνο και η Ισπανία 17. Βλέπουμε ότι όλες οι χώρες που έχουν παρεμφερείς με την Ελλάδα κλιματολογικές συνθήκες, βρίσκονται στα ίδια επίπεδα από πλευράς αργιών.*

Μουσιδωρα

περιοδικό

για τη γυναίκα και τον κινηματογράφο

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ '83 - Νο 1

Στη Ροζα
Αντα Κλαμπατσεα

Για μια φεμινιστική κινηματογραφική κριτική
Gertrud Koch

Μουσιδωρα
René Predal

Το βλέμμα των γυναικών
Viviane Forrester
Αντα Κλαμπατσεα

Μαρια Γαβαλα
Περι ερωτος κινηματογράφου
Επ. Α. Κ.

Ηθοποιος ή πορνή
Michka Gorki

Σκοτεινά αντικείμενα του —αντρικού— ποθού
Αντα Κλαμπατσεα

Πορνογραφώντας
Micheline Carrier

Η εξέλιξη του αρσενικού στον κιν/φο
Φερρερι
Marie Binet-Bouteloup
Αντα Κλαμπατσεα

Φασσμπιντερικες γυναίκες
Αντα Κλαμπατσεα

Γερατεια στην πολη
Αποστολης Στεργιοπουλος

100 χρονια...

Jean Baudrillard
Στη σκια των μαρξιστικων εννοιων
Επ. Αρης Μαραγκοπουλος

Γιωργος Αντωνοπουλος
Αναμνήσεις με την Κάμερα
Καθοδος ή ελληνικός κινηματογράφος 82-83
Αντα Κλαμπατσεα

Η παπια
Αρης Μαραγκοπουλος

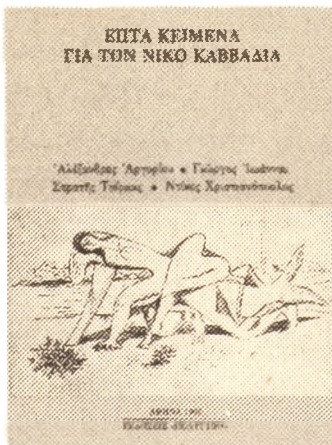
Εκδόσεις: ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟΣ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Δανιήλ Ι. Ιακώβ
Η αρχαιογνωσία
του Οδυσσέα Ελύτη
 σελ. 112, δρχ. 150

Μια ενδιαφέρουσα μελέτη για τις πηγές αρχαιογνωσίας του Οδυσσέα Ελύτη. Τεκμηριωμένη προσέγγιση του ποιητικού έργου, μέσα από την καταγραφή των αντλήσεων του από τα αρχαία ελληνικά κείμενα.

Επτά κείμενα για τον ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ
 Γράφουν οι
 Αλέξανδρος Αργυρίου,
 Γιώργος Ιωάννου,
 Στρατής Τσίρκας, Ντ.
 Χριστιανόπουλος.
 σελ. 80 δρχ. 120

Αφηγήσεις και μελετήματα—συμβολές στη γνωριμία του ποιητή των μακρινών οριζόντων. Στην ίδια σειρά —«Νεοελληνικές ψηφίδες»— κυκλοφορούν προσεχώς επιτομές με δοκίμια για τον Οδ. Ελύτη, τον Γ. Σεφέρη, τον Γ. Ρίτσο, την Κυπριακή Λογοτεχνία.

Νίκου Πουλαντζά
Για τον
Γκράμσι—Μεταξύ
Σάρτρ και Αλτουσέρ
 σελ. 158 δρχ. 250

Το τελευταίο βιβλίο του Νίκου Πουλαντζά που συνοψίζει τις αναζητήσεις του για τη σύγχρονη φιλοσοφία τη θεωρία του κράτους, την κρίση των πολιτικών κομμάτων.

Στην ίδια σειρά —«Σύγχρονη Πολιτική Σκέψη»— κυκλοφορούν προσεχώς:

- Ραλφ Μίλιμπαντ, Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία
- Πιέτρο Ινγκράο, Η κρίση και ο Τρίτος δρόμος
- Λουί Αλτουσέρ, Αυτοκριτική
- Ανιές Χέλλερ, Ριζοσπαστική Φιλοσοφία
- Λουπορίνι, Μπαλιμπάρ, Τόζελ Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ

Γιάννη Ιωάννου
Η Άλλη Επταετία
 σελ. 256 δρχ. 400

Γιάννη Ιωάννου
Ο Τρίτος Δρόμος
 σελ. 224 δρχ. 400

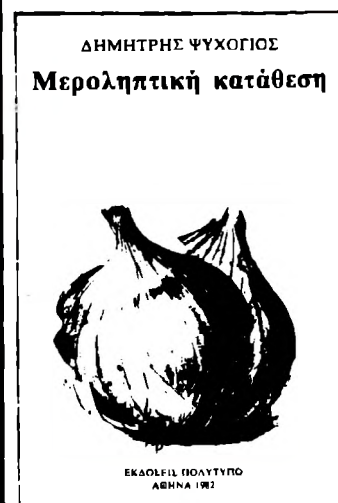
Δυο λευκώματα με καυστικά σχόλια-σκίτσα για την μεταπολιτευτική Ελλάδα από το 1974 ως το 1982

Πέτρου Μαρτινίδη
Συνηγορία της
Παραλογοτεχνίας
 σελ. 240 δρχ. 350

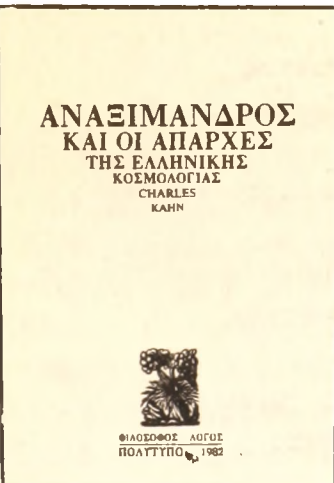
Τεκμηριωμένη ανάλυση για τον κόσμο του αστυνομικού και κατασκοπευτικού μυθιστορήματος, των κόμικς και της επιστημονικής φαντασίας.

Δημήτρη Ψυχογιού
Μεροληπτική κατάθεση
 σελ. 112 δρχ. 180

Οδοιπορικό των προσδοκιών και απογοητεύσεων της μεταπολιτευτικής περιόδου.

CHARLES KAHN
Ο Αναξιμανδρος και οι
απαρχές της ελληνικής
κοσμολογίας
 σελ. 384 δρχ. 480

Το πρώτο βιβλίο μιας σειράς που παρουσιάζει το φιλοσοφικό λόγο των Ελλήνων, από τους προσωκρατικούς ως τους νεοπλατωνικούς. Τα αρχαία κείμενα, με παράλληλη υπεύθυνη μετάφραση, σχόλια και εισαγωγές σε επιμελημένη και χρηστική έκδοση.

Κυκλοφορούν σε λίγο καιρό εκδόσεις για τον Πρόκλο, τον Ηράκλειτο, τον Διονύσιο Αρεοπαγίτη, τον Επίκουρο.

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Δεινοκράτους 131 • Αθήνα 601 • τηλ. 72.29.237 72.32.819

Μια ιστορία από το μέλλον

Το φθινόπωρο του 1951, μια ομάδα ανώτερων αξιωματικών της Αεροπορίας εξυφαίνουν σε βάρος συναδέλφων τους τα νήματα μιας πολιτικής και στρατιωτικής σκευωρίας, που έμεινε γνωστή στην πρόσφατη ιστορία μας σαν «υπόθεση των αεροπόρων».

Δεκαεννιά άτομα (δεκατέσσερα στελέχη της αεροπορίας και πέντε πολίτες) βασανίστηκαν, σύρθηκαν στα δικαστήρια, εξευτελίστηκαν και κλείστηκαν στις φυλακές. Ο ένας απ' αυτούς —ο πολίτης Χρήστος Δαδαλής— πέθανε από τα βασανιστήρια τις πρώτες μέρες της σύλληψής του.

Τα θύματα αυτής της σκευωρίας υποτίθεται ότι αποτελούσαν τον πυρήνα μιας «κομμουνιστικής συνωμοσίας» κατά της Αεροπορίας. Τα γεγονότα που συνιστούσαν αυτήν τη συνωμοσία ήταν κάποιες βλάβες στη λειτουργία αεροπλάνων, που σκόπιμα αποδόθηκαν σε δολιοφθορές, καθώς και η —μεθοδευμένη από τους ίδιους τους σκευωρούς— κλοπή ενός αεροπλάνου από έναν Ίκαρο, που διέφυγε μ' αυτό στην Αλβανία σαν κομμουνιστής (στην πραγματικότητα εκτελούσε αποστολή κατασκοπείας). Το όλο σενάριο στοιχειοθετούσε μια κλασική περίπτωση προβοκάτσιας.

Τυπικά, υποτίθεται ότι η υπόθεση «έκλεισε» (!) το Νοέμβριο του 1955, όταν η κυβέρνηση Καραμανλή χορήγησε αμνηστία στους φυλακισμένους και στους... σκευωρούς: τα αποτελέσματα αυτής, της καλά υπολογισμένης στρατηγικής των τότε ιθυνόντων, φάνηκαν αργότερα, όταν οι εμπνευστές και οι αυτουργοί της σκευωρίας βρέθηκαν να στηρίζουν τη Χούντα από καιριες θέσεις μέσα στην Αεροπορία, ή χρησιμοποιήθηκαν από τους δικτάτορες με διάφορους τρόπους.

Η σκευωρία κατά των αεροπόρων μεταγράφεται στην ιστορική συνείδηση σαν πολυπρισματικός κρύσταλλος, όπου κατοπτρίζεται η Πολιτεία της εποχής. Η ανθρώπινη πτυχή αυτής της υπόθεσης, ήταν αυτή που συγκλόνισε τη συνείδηση του νεοέλληνα και που διατηρεί και σήμερα την επικαιρότητά της: η οικονομική, έστω, αποκατάσταση των θυμάτων της δίκης τα εγκαλεί, ηθικά και πολιτικά, ως ιστορικά πρόσωπα, θυμίζει ότι παραμένουν αδικαιώτα.

Μια συνολικότερη επανεξέταση αυτής της υπόθεσης μας αποκαλύπτει ότι ο εξευτελισμός και η σπίλωση των ανθρωπινων θυμάτων ήταν σαν θεατρική αναπαράσταση του εξευτελισμού και της σπίλωσης ενός ολόκληρου έθνους. Του έθνους που αφήνοντας τους μηχανορράφους να οδηγούν στο σταυρό δύο δεκάδες έλληνες, άφηνε στην ουσία να πλέκεται ένα κομματάκι από το δίχτυ, που έκτοτε ήταν το όργανο με το οποίο ο «συμμαχικός παράγων» και η «εθνικόφρων σωτηρία» οδήγησαν αυτό το έθνος σε δρόμους που λοξοδρομούσαν την ιστορική του πορεία. Ήταν το ίδιο αυτό έθνος που, έωλο, δέχτηκε να επιβιώσει σε βάρος ενός συντριπτικά μεγάλου κομματιού του, που μολυσμένο από την «γάγγραινα του κομμουνισμού» έπρεπε να εγχειριστεί και να πεταχτεί στα νεκροτα-

φεία, τις φυλακές, τις εξορίες (τους «νέους Παρθενώνες») και την ξενιτιά.

Η ευθύνη —και η συνενοχή— της τότε ηγεσίας δεν βρίσκεται τόσο στο ότι δεν κατάλαβε τι γινόταν κι άφησε κάποιους «σκοτεινούς» μηχανισμούς να δουλεύουν ανενόχλητοι. Η ευθύνη της έγκειται στο ότι —ακριβώς— κατάλαβε αυτό που γινόταν (γιατί γνώριζε τη λογική, όρισε τη λειτουργία αυτών των μηχανισμών). Το κατάλαβε, δηλαδή, με τους όρους που της επέβαλαν οι πολιτικές της επιλογές, κι έτσι δεν επέτρεψε σε κάποια ανθρώπινα στοιχεία, όπως το δικαίωμα στην αμφιβολία κι η αίσθηση της αξιοπρέπειας, να την οδηγήσουν σε δρόμους που φαινόταν εξαρχής ότι θα την έφερναν σε σύγκρουση μ' αυτές τις πολιτικές επιλογές. Έτσι η συνενοχή γι' αυτήν τη σκευωρία βαρύνει όλους αυτούς που, για πολιτικές ή προσωπικές σκοπιμότητες, ήξεραν και δεν μίλησαν, ή που υποψιάστηκαν αλλά δεν έψαξαν. Βαρύνει (τι τραγική ειρωνεία!) τα ίδια τα θύματα, που ήταν συμμέτοχοι σ' αυτές τις επιλογές: εθνικόφρονες κι αντικομμουνιστές όλοι τους, μόνο προς το τέλος κατάλαβαν ότι επρόκειτο για σκευωρία —μέχρι τότε μόνο για τον εαυτό τους ήταν σίγουροι.

Υπήρξαν όμως κι οι εξαιρέσεις. Αυτοί που «χωρίς λόγο» αναμίχθηκαν. Που επέτρεψαν στην αμφιβολία και την αίσθηση της αξιοπρέπειας, να τους οδηγήσει ακόμα και σε σύγκρουση με τις πολιτικές τους επιλογές, ή με την προσωπική τους καριέρα. Αυτή ήταν η περίπτωση του Αναστάσιου Μήνη, ή του Παναγιώτη Παπαπαναγιώτου —που, όντας η λιγότερο γνωστή, θεωρούμε υποχρέωσή μας να τη μνημονεύσουμε εκτεταμένα σε άλλες στήλες. Ήταν όμως οι εξαιρέσεις.

Σ' αυτό το αφιέρωμα προσπαθήσαμε να μιλήσουμε για την εποχή και τους ανθρώπους της βλέποντάς τους όχι μόνον από τη δική μας σκοπιά, αλλά κι από μια σκοπιά απ' την οποία θα μπορούσαν κι οι ίδιοι να δουν τον εαυτό τους. Όποτε αναφερόμαστε σε πρόσωπα, το κάνουμε για να αναπλάσουμε ηθικούς χαρακτήρες και καταστάσεις που τεκμηριώνουν την βασική πολιτική θέση με την οποία αντιμετωπίσαμε αυτή την υπόθεση: ότι η πρόσφατη ιστορία μας μέσα στις αλλαγές των καθεστώτων, των προσώπων, και των πολιτικών επιλογών, διατηρεί μια μονιμότητα σε κάποιους σκληρούς πυρήνες της. Αυτήν τη μονιμότητα αναζητήσαμε «βάζοντας» τα πρόσωπα του παρελθόντος να μας μιλήσουν για το παρόν και προκαλώντας τα πρόσωπα του παρόντος να μας μιλήσουν για το παρελθόν.

Διεκδικούμε, αναδρομικά, το δικαίωμα της Αριστεράς στον ηθικό λόγο της Ιστορίας. Αναδρομικά: η Αριστερά του '50 δεν μπορούσε να μιλήσει —και για λόγους που την αφορούσαν την ίδια. Αν διεκδικούμε εμείς σήμερα αυτό το δικαίωμα, το κάνουμε έχοντας επίγνωση και συνείδηση αυτών των λόγων, που τους αισθανθήκαμε κάποτε επίβουλους και κυκλωτερους.

ΟΙ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΞΑΕΤΙΑΣ

29 Μαΐου 1951:

Ο στρατάρχης Παπάγος εκδηλώνοντας τη δυσαρέσκειά του για την ασκούμενη πολιτική υποβάλει την παραίτησή του από την αρχιστρατηγία. Διαψεύδει τις φήμες ότι πρόκειται να πολιτευτεί.

31 Μαΐου 1951:

Μια ομάδα αξιωματικών, μελών του ΙΔΕΑ, καταλαμβάνει το Γενικό Επιτελείο Στρατού και κινητοποιεί διάφορες μονάδες. (Ανάμεσα στα μέλη της ομάδας και ο τότε λοχαγός, Δημ. Ιωαννίδης). Απαίτηση των κινηματιών: Να μην αποχωρήσει ο Παπάγος από την αρχιστρατηγία. Μετά την εντολή του ίδιου του Παπάγου οι κινηματίες αποσύρονται.

9 Σεπτεμβρίου 1951:

Εκλογές. Νίκη του Πλαστήρα. Η κυβέρνηση δηλώνει πως θα συνεχίσει τις ανακρίσεις για το κίνημα του ΙΔΕΑ και πως οι υπεύθυνοι θα παραπεμφθούν στο στρατοδικείο.

Στον ακροδεξιό Τύπο διαρρέουν δηλώσεις του Πιουριφού — πρέσβη των ΗΠΑ: «... εκ των συνεχιζομένων ανακρίσεων κα-

τά της οργανώσεως ΙΔΕΑ και κατά των αναμιχθέντων εις την αντιπειθαρχικήν κίνησιν της 31ης Μαΐου αξιωματικών είναι ενδεχόμενον να διαταραχθή η ενότης του στρατεύματος. Συνεπώς κατά την αμερικανικήν άποψιν, είναι προτιμότερον να μην συνεχισθούν οι ανακρίσεις ...»

● **13 Σεπτεμβρίου 1951:**

«Ανακαλύπτονται» δολιοφθορείς στην αεροπορία και έτσι «αποδεικνύεται» η ύπαρξη «κομμουνιστικής διεισδύσεως στο στράτευμα». Πρόκειται για σκευωρία που στόχο έχει τη δημιουργία αντιπερισπασμού ώστε να φανεί ότι ο κίνδυνος δεν προέρχεται από δεξιά (ΙΔΕΑ), αλλά από τα αριστερά. Την προανάκριση για το ζήτημα αναλαμβάνει ο σμηναγός Ζαφειρόπουλος. Εκείνες τις μέρες ο Πιουριφού δηλώνει σε διάβημα του προς τον αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Σοφοκλή Βενιζέλο και προς τον αρχηγό του επιτελείου αεροπορίας αντιπτέραρχο Εμμ. Κελαϊδή:

«Αι Ηνωμένοι Πολιτείαι εφοδιάζουν την ελληνικήν αεροπορίαν με πολύτιμον υλικόν και δεν θα ανεχθούν την κατα-

στροφή του από τους κομμουνιστάς δολιοφθορείς».

20 Σεπτεμβρίου 1951:

Η διάσκεψη της Οττάβα «καλεί» την Ελλάδα και την Τουρκία να μετάσχουν στο ΝΑΤΟ.

● **12 Οκτωβρίου 1951:**

Ο Ελ. Ζαφειρόπουλος υποβάλει το πόρισμα της προανάκρισης: Οι ζημιές δεν οφείλονται σε σαμποτάζ, αλλά στην «ανεπάρκεια της συντηρήσεως», στην «έλλειψη ανταλλακτικών και εξειδικευμένου προσωπικού» και στον «ακατάλληλο διάδρομο προσγίωσης» που ήταν στρωμένος με χαλίκια. Ο Ζαφειρόπουλος προτείνει να συνεχιστεί η προανάκριση από άλλον — πιο ειδικό — αξιωματικό.

Την υπόθεση αναλαμβάνει ο επισημηγός Δημακόπουλος. Μετά δυο μήνες υποβάλει το δικό του πόρισμα. Ίδιο μ' αυτό του Ζαφειρόπουλου, με μια διαφορά: αφήνει υπόνοιες για έμμεση ευθύνη του αρχισμηνία Γαλανού.

Ο Γαλανός μετά από βασανιστήρια υπογράφει κατάθεση όπου παραδέχεται τη συμμετοχή του στις δολιοφθορές και αποδέχεται σαν συνενόχους αυτούς που του υποδεικνύονται: τον επισημηγία Α. Κόντο και τους αρχισμηνίες Αθαν. Παπαντωνίου και Αλ. Κοντογεωργάκη.

Πρωτοχρονιά του 1952:

«Διαφωνία κυβερνήσεως και Αμερικανικής αποστολής δια την ανασυγκρότησιν. Υπάρχει αίτημα αυξήσεως της βοήθειας»: Γράφουν οι εφημερίδες.

3 Ιανουαρίου 1952:

Η ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ θεωρείται βέβαιη. Διαφωνία ανάμεσα στη Μ. Βρετανία και τις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ υποστηρίζουν την υπαγωγή των στρατιωτικών δυνάμεων των δύο χωρών απ' ευθείας υπό τη διοίκηση του στρατηγού Αϊζενχάουερ στο σύστημα αμύνης της Δ. Γερμανίας. Η Μ. Βρετανία θεωρεί ότι ο κύριος ρόλος της Τουρκίας πρέπει να περιοριστεί στη Μ. Ανατολή.

4 Ιανουαρίου 1952:

Οι αρχηγοί της αμερικανικής και της βρετανικής αποστολής υποστράτηγοι Χαρτ και Πέρροουν επισκέπτονται τον υπουργό Εθνικής Αμύνης ναύαρχο Σακελλαρίου. Υποβάλουν τις προτάσεις τους για την αναδιοργάνωση της ηγεσίας του στρατεύματος. «Η όλη διάρθρωση θα γίνει βάσει κυρίως του αμερικανικού προτύπου».

Στο μεταξύ τερματίζονται οι ανακρίσεις για τον ΙΔΕΑ και πρόκειται να εκδοθεί το πόρισμα. Ο Αμερικανός πρέσβυς ζητά συνάντηση με Πλαστήρα και Βενιζέλο.

8 Ιανουαρίου 1952:

Σύσκεψη στο παλάτι για τον ΙΔΕΑ.

9 Ιανουαρίου 1952:

Βαρυσήμαντο διάγγελμα του Τρούμαν: «Η ειρήνη του κόσμου υπό φοβεράν απειλήν». Ζητεί να σταλούν ταχέως μεγάλες ποσότητες όπλων εις την Δυτ. Ευρώπη.

10 Ιανουαρίου 1952:

Καλείται ο Παπάγος από τον ανακριτή.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΑΔΑΛΗΣ

«... απέθανεν εκ της ασθενείας εξ ης έπασχεν...»

Ο Χρήστος Δαδαλής, καθηγητής μαθηματικών στο επάγγελμα, δεν είχε την πολυτέλεια της προσαγωγής σε δίκη. Πέθανε από τα βασανιστήρια στις 4 Μαΐου 1955.

Ο Δαδαλής δεν είχε καμιά απολύτως σχέση ούτε με τους αεροπόρους, ούτε με τις διαμάχες τους, ούτε βέβαια με την ανύπαρκτη συνωμοσία. Κάποια τραγική ατυχία ήταν αυτή που έκανε τους σκευωρούς να διαλέξουν αυτόν για το ρόλο του «κομμουνιστικού συνδέσμου».

Η καταγωγή του ήταν από τα Γρεβενά. Στην κατοχή είχε ενταχθεί στις γραμμές του ΕΛΑΣ της περιοχής. Γι' αυτό του το έγκλημα είχε περάσει τη στρατιωτική του θητεία στην Μακρόνησο. Από τότε, ο Δαδαλής δεν είχε καμιά ενεργητική ανάμειξη. Αυτό, ίσως που προκάλεσε τη μοίρα του ήταν ότι ο μικρότερος αδελφός του Λουκάς είχε εξαφανιστεί και

στον φάκελό του είχε γραφτεί πώς είχε καταφύγει στην Αλβανία.

Η σύλληψή του έγινε στις 12 Απριλίου 1952. Από τότε μέχρι το θάνατό του πρέπει να έζησε φρικιαστικές μέρες. Παραθέτουμε τις μαρτυρίες του Ζαφειρόπουλου και του Μαδεμλή, αντιγράφοντας από το βιβλίο του σμήναρχου ε.α. Βλάσση Δέδε «Η δίκη των αεροπόρων».

Ζαφειρόπουλος: Άκουγα συνέχεια στο Τατόι ένα έμμονο βογγητό, που, όπως διασταύρωσα αργότερα, προερχόταν από τον Δαδαλή. Ήταν ένας περιεργός ήχος, ένας ήχος ανθρώπου που φτάνει στο τέλος του. Επίσης άκουγα έξω από το κελί μου ένα σύρσιμο. Πιστεύω ότι τον τραβούσαν και τον πήγαιναν στην τουαλέτα. Μια μέρα ακούσθηκαν ξαφνικά κάτι θόρυβοι, τρεξίματα, φωνές των δεσμοφυλάκων σαν να γινόταν μετακίνηση. Ήταν μια κατάσταση διαφορετική από τη συνηθισμένη. Από τότε δεν ξανακούσθηκε ο Δαδαλής. Πιστεύω ότι εκείνη την ημέρα πέθανε».

Μαδεμλής: Ο Δαδαλής πρέπει να βρισκόταν κάπου αριστερά από το δικό μου κελί. Άκουγα τα ουρλιαχτά του, έκανε σαν σκυλί πληγωμένο. Όταν συνέλαβαν εμένα είχε ήδη υποστεί τα πάνδεινα, δεν τον βασάνιζαν πια. Αλλά αυτός φώναζε συνέχεια. Άκουγα συχνά ένα σύρσιμο έξω από το κελί μου, προφανώς όταν τον μετέφεραν στους λουτήρες. Δεν άκουσα ποτέ τη φωνή του. Προφανώς δεν μπορούσε πια να μιλήσει. Λίγες μέρες αργότερα, δεν ξανακούσθηκε πια ο Δαδαλής.

Για την αιτία του θανάτου του έχουμε τη γνωμάτευση του αντισμήναρχου ιατρού της αεροπορίας Β. Σπέτζου: «Ο κρατούμενος Χρήστος Δαδαλής απέθανεν εκ της ασθενείας εξ ης έπασχεν».

Αρνεϊται να προσέλθει. Φήμες για πραξικόπημα από τον «Συναγερμό» προκειμένου να τερματιστεί η ανάκριση.

17 Ιανουαρίου 1952:

Εκδίδεται το παραπεμπτικό βούλευμα για τον ΙΔΕΑ: Δεκαέξι ένοχοι προδοσίας. Πρώτες φήμες για επικείμενη αμνηστία.

19 Ιανουαρίου 1952:

Πόρισμα προανάκρισης για την αποκαλούμενη «υπόθεση των ασυρμάτων». 39 κομμουνιστές παραπέμπονται στον βασιλικό επίτροπο. Ανάμεσά τους ο Ν. Μπελογιάννης.

24 Ιανουαρίου 1952:

Αμνηστία για τον ΙΔΕΑ. Το σχετικό διάταγμα ανακοινώνεται μετά από σύσκεψη στα Ανάκτορα, όπου παίρνουν μέρος ο βασιλιάς Παύλος, ο Πλαστήρας και ο Σοφ. Βενιζέλος.

15 Φεβρουαρίου 1952:

Αρχίζει η δίκη Μπελογιάννη - 21 κατηγορούμενοι.

20 Φεβρουαρίου 1952:

Σύσκεψη της Λισαβώνας. Η Ελλάδα και η Τουρκία μπαίνουν πανηγυρικά στο ΝΑΤΟ.

● Τέλη Μαρτίου 1952:

Ολοκληρώνονται οι ανακρίσεις για τους αεροπόρους. «Διαπιστώνονται 9 δολιοφθορές». Εντοπίζονται και φυλακίζονται δέκα (ή δώδεκα;) άτομα που φέρονται σαν υπεύθυνοι. Στο μεταξύ η υπόθεση έχει έρθει στη δημοσιότητα. Μέσα στην ένταση του ψυχροπολεμικού κλίματος όλοι πιστεύουν ότι πράγματι κάτι έχει συμβεί.

Όμως οι σκευωροί γνωρίζουν ότι τα στοιχεία είναι εντελώς ανεπαρκή και αδύνατα για να στηρίξουν κατηγορία στο δικαστήριο. Κάτι πρέπει να γίνει.

30 Μαρτίου 1952:

Εκτελούνται στις 4.12 π.μ. οι Μπελογιάννης, Μπάτσης, Αργυριάδης και Καλούμενος.

● 7 Απριλίου 1952:

Ο ίκαρος Νικόλαος Ακριβογιάννης απογειώνεται στις 12.30 το μεσημέρι με αεροπλάνο τύπου «Χάρβαρντ» και περνά στην Αλβανία.

Ο Ακριβογιάννης μνημένος από τους σκευωρούς πιστεύει ότι εκτελεί μυστική αποστολή κατασκοπείας. Όπως έγινε γνωστό πολύ αργότερα, οι Αλβανοί τον συλλαμβάνουν και μετά από δίκη τον εκτελούν σαν κατάσκοπο. Αυτός όμως είχε παίξει το ρόλο που έπρεπε. Η κλοπή του αεροπλάνου και η φυγή του ήταν πλέον η ατράνταχτη απόδειξη της «κομμουνιστικής διείσδυσης» στην αεροπορία.

Η υπόθεση των δολιοφθορών παίρνει νέες διαστάσεις. Την ανάκριση αναλαμβάνει ο επισημναγός Χατζηλάκος.

● 11 Απριλίου 1952:

Η εξέταση της υπόθεσης ανατίθεται στον αντισημηνάρχο Μητσάκο που ήδη έχει την ευθύνη των ανακρίσεων για τις δολιοφθορές. Ο Χατζηλάκος διατάσσεται να του παραδώσει το σχετικό φάκελο. Αρχίζουν νέες συλλήψεις και νέα σειρά βασανιστηρίων;

Το κλειδί είναι ο Φανούριος Τσώκος, φίλος του Ακριβογιάννη, ακραιφνής εθνικόφρων, πρώην χωροφύλακας και μέλος του ΕΔΕΣ. «Αυθορμήτως» παραδέχεται τη συμμετοχή του σε «κομμουνιστική συνωμοτική συνάντηση» όπου υποτίθεται ότι ο Ακριβογιάννης είχε πάρει τις τελευταίες οδηγίες από τον πολίτη Χρήστο Δαδαλή και τον υποσημναγό Θεοδωρίδη.

22 Απριλίου 1952:

Σε δυο εφημερίδες του συναγερμού δημοσιεύονται απόρρητα έγγραφα του ΓΕΣ που «αποδεικνύουν» την ύπαρξη «κομμουνιστικής συνωμοσίας». Δημιουργείται θέμα κατασκοπείας και δίωξης εναντίον των εφημερίδων, που στη συνέχεια θα θαφτεί.

● 30 Απριλίου 1952:

Συλλαμβάνεται ο αντισημηνάρχος ε.α. Θεοφάνης Μεταξάς σαν «αρχηγός της συνωμοσίας». Ο πρώτος κύκλος της σκευωρίας κλείνει.

● 4 Μαΐου 1952:

Ο Χρήστος Δαδαλής πεθαίνει από τα βασανιστήρια.

7 Μαΐου 1952:

Ο Μοντγκόμερυ φτάνει στην Αθήνα για θέματα σχετικά με την οργάνωση της άμυνας της Μεσογείου. Στο μεταξύ ο αρχηγός των αεροπορικών δυνάμεων του ΝΑΤΟ στη Νότια Ευρώπη Αμερικανός υποστράτηγος της αεροπορίας Σλάττερ εκφράζεται ενθουσιωδώς προς τους Έλληνες συναδέλφους των «δια την ταχεία αναδιοργάνωσιν και προσαρμογήν της Β. Αεροπορίας εις τας συγχρόνους αεροπορικές εξελίξεις».

8 Μαΐου 1952:

Στις 11.30' συλλαλητήριο για την ένωση με την Κύπρο.

Η νατοϊκή άποψη είναι ότι «η ειρηνιστική προπαγάνδα και η τάσις των ευρωπαίων προς εφησυχασιν χαλαρώνει την οργάνωση αμύνης».

● 4 Ιουνίου 1952:

Συνομιλίες του Βρετανού αντιπτεράρχου σερ Χιου Σώντερς με τον βασιλιά και τον Κελαϊδή για ζητήματα που αφορούν την ένταξη των αεροπορικών δυνάμεων της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ και τη χρησιμοποίηση των ελληνικών αεροπορικών βάσεων από τη δική του διοίκηση.

● 21 Αυγούστου 1952:

Αρχίζει η δίκη στο αεροδικείο. Κλίμα τρομοκρατίας επικρατεί στην αίθουσα. Τρεις Αμερικανοί αξιωματούχοι παρακολουθούν καθημερινά τις συνεδριάσεις συνοδευόμενοι από τον Καρακίτσο —διευθυντή του Δεύτερου Επιτελικού Γραφείου.

Λίγες μέρες πριν εκδοθεί η απόφαση σκηνοθετείται «επίθεση κομμουνιστών» κατά του αεροδρομίου στο Τατόι, όπου κρατούνται οι κατηγορούμενοι.

● 17 Σεπτεμβρίου 1952:

Εκδίδεται η απόφαση του αεροδικείου. Οι ποινές είναι εξοντωτικές:

Ο Παναγουλάκης δics εις θάνατον. Ο Θε-

οδωρίδης εις θάνατον. Σε ισόβια δεσμά οι: Θ. Μεταξάς, Γ. Μαδεμλής, Αθ. Παπαντωνίου, Αθ. Κόντος. Σε 20 χρόνια ο Ελ. Ζαφειρόπουλος, ο Π. Λεμπέσης, και ο Αλ. Κοντογεωργάκης. Σε 15 χρόνια ο Ιωαν. Ντίνου. Σε 6 χρόνια ο Γ. Γαλανός και ο Αν. Χριστοφής. Αθώωθηκαν οι: Ευ. Καραγιάννης, Ν. Δόντζογλου, Ι. Γολεμάτης, Φ. Τσώκος, Γ. Κατηφόρης, Α. Μοσχονάς.

Δεκέμβριος 1952:

Στην κυβέρνηση ανεβαίνει ο Παπάγος.

● Μάρτιος 1953:

Η υπόθεση φτάνει στο ανώτατο αναθεωρητικό δικαστήριο όπου έπειτα από πολλές συνεδριάσεις αποφασίζεται η αναβολή της δίκης «λόγω σημαντικών αιτίων και διά κρείσσονας αποδείξεις». Στο μεταξύ οι κρατούμενοι έχουν μεταφερθεί στις φυλακές Αβέρωφ, όπου μακριά από τους βασανιστές τους διαπιστώνουν ότι όλοι τους είναι θύματα σκευωρίας. Μέχρι τότε κανείς δεν ήταν σίγουρος για τους υπόλοιπους. Αντίθετα ήταν και αυτοί πεισμένοι ότι πράγματι υπήρχε κομμουνιστική συνωμοσία. Στις φυλακές Αβέρωφ δίνουν ο ένας στον άλλο εξηγήσεις για τον τρόπο που είχαν «αλληλοκαταγγεληθεί». Αποκαθίσταται ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Σ' αυτό το διάστημα ο Π. Παπαπαναγιώτου συναντά τον τέως σμηνίτη τραπεζοκόμο Μπαθρέλο ο οποίος του αποκαλύπτει ότι ήταν ψευδομάρτυρας στο αεροδικείο. Ο Παπαπαναγιώτου αποφασίζει να βοηθήσει στην αποκάλυψη της αλήθειας.

● Τέλη Σεπτεμβρίου 1953:

Αρχίζει η δίκη στο αναθεωρητικό. Η ατμόσφαιρα είναι διαφορετική από αυτή του αεροδικείου. Όλα πείθουν ότι πρόκειται για σκευωρία. Παρ' όλα αυτά το αναθεωρητικό δέχεται την ύπαρξη συνωμοσίας και βγάζει καταδικαστικές αποφάσεις ελαφρύνοντας κάπως τις ποινές. Σε ισόβια ο Μεταξάς και Παναγουλάκης, 20 χρόνια Παπαντωνίου, 17 χρόνια ο Λεμπέσης, 16 χρόνια ο Κόντος, 12 χρόνια ο Κοντογεωργάκης, 8 χρόνια ο Ζαφειρόπουλος, 5 χρόνια ο Μαδεμλής. Αθώωθηκαν οι: Θεοδωρίδης και Χριστοφής. Όμως ο Θεοδωρίδης παρέμεινε καταδικασμένος σε θάνατο, επειδή το αναθεωρητικό δεν μπορούσε να ξαναεκδικάσει τις κατηγορίες τις σχετικές με την κατασκοπία.

Οι κατηγορούμενοι υποβάλουν μηνύσεις για τους βασανισμούς και τη συκοφαντηση που υπέστησαν.

● 14 Νοεμβρίου 1955:

Η κυβέρνηση Καραμανλή χορηγεί αμνηστία στους καταδικασμένους. Οι κρατούμενοι αφήνονται ελεύθεροι. Μετά από λίγες μέρες παραγράφονται και τα αδικήματα των σκευωρών.

Η «υπόθεση των αεροπόρων» λήγει τυπικά με μια πολιτική λήθης και προς τα δύο μέρη: θύτες και θύματα. Όμως οι σκευωροί βρίσκονται γερά στα πόστα τους. Είναι τα ερείσματα μέσα στην αεροπορία της δικτατορίας που θα έρθει μετά από κάμποσα χρόνια.

Οι αεροδίκες ορκίζονται στη δίκη σκοπιμότητας.

"ΣΚΕΥΩΡΙΑ": δημοκρατίας Το σενάριο της σιδηράς

του Χρ. Κυριαζή

Η απόφαση της κυβέρνησης να «αποκαταστήσει» τα «θύματα» της δίκης των «αεροπόρων», έρχεται για άλλη μια φορά να υπενθυμίσει μια πολύ ιδιόμορφη (το νομοσχέδιο αποκατάστασης κατατίθεται από το υπουργείο Οικονομικών) και εκ των υστέρων νομοθετική ρύθμιση ορισμένων... ιστορικών γεγονότων, δηλαδή της ιστορίας. (Μείζον προηγούμενο αυτού του φαινομένου έχουμε τη νομοθετική «αποκατάσταση/αναγνώριση» της Εθνικής Αντίστασης).

Αυτό βέβαια σημαίνει ότι το «αποκαθιστάμενο» ιστορικό γεγονός ερμηνεύεται, αντιμετωπίζεται και... ρυθμίζεται σύμφωνα με ορισμένες αντιλήψεις, που διακρίνουν την εξουσία η οποία έχει την πρωτοβουλία της «αποκατάστασης» και η οποία, όσο λιγότερη ιστορική σχέση έχει με το εν λόγω γεγονός, τόσο μεγαλύτερη είναι, για κάποιους άλλους, η ανάγκη να ανασυσταθεί η ουσία και ο χαρακτήρας του με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη (ιστορική) ευαισθησία και (πολιτική) πληρότητα:

- Δεν πρόκειται, κατά τη γνώμη μας βέβαια, για την εθνική δικαίωση κάποιων προσώπων, μόνον, αλλά και για την αναγνώριση της ιστορίας μας σαν τέτοιας, για την αποκατάσταση της συνέχειας στην ιστορική μας μνήμη που παρουσιάζει ρήγματα, κενά και αναπηρίες ακόμα, εξαιτίας κάποιων «άβολων» —για τους άρχοντες της δεκαετίας του '50 και '60— και ιστορικών, ωστόσο, γεγονότων.

Για να μην μείνει λοιπόν η... νομοθετική αποκατάσταση της ιστορίας των «αεροπόρων» μια απονευρωμένη ηθικολογική χειρονομία, χρειάζεται να δούμε πώς δημιουργήθηκε αυτή η ιστορία μέσα στο πεδίο της πολύπλευρης, πολύμορφης και πρωτόγονα σκληρής πολιτικής εκείνης της πρώτης μετεμφυλιακής περιόδου να επιλέξουμε εκείνα τα στοιχεία και εκείνες τις έννοιες που μπορούν να δείξουν πώς η πολιτική δημιούργησε, τότε, ιστορία.

Η ώρα των αποφασιστικών επιλογών...

Αμέσως μετά τον εμφύλιο, η σημαντικότερη ιδεολογική τομή στο έθνος μετατοπίζεται από την αντίθεση φιλελευθέρων / βασιλικών σε εκείνη των «εθνοκοφρόνων» και των «συμμοριτών». Αυτό το πάγιο και καλλιεργούμενο σχήμα θα ενοφθαλμίζεται σταθερά σε μια σειρά ιστορικά γεγονότα της μεταπολεμικής μας πολιτικής ζωής, δημιουργώντας κάθε φορά το κατάλληλο άλλοθι για τη «σωτηρία» του έθνους από τον «εσωτερικό εχθρό» (τους κομμουνιστές), και επιτρέποντας, στην ουσία, εκείνες τις στρατηγικές και πολιτικές επιλογές που θα εξασφάλιζαν τα συμφέροντα του συμμαχικού παράγοντα και των ιδιότυπα σύμμαχων του ιθαγενών τάξεων. Το σενάριο της εξουσίας

που ενεργοποιούσε κάθε φορά αυτό το σχήμα, ήταν η συνωμοσία κάποιων «κομμουνιστών» —η κατασκευή δηλαδή μιας προβοκάτσιας— και η ανάγκη του αποκλεισμού τους από το εθνικό σώμα.

Αυτά ήταν και τα τυπικά γενικά γνωρίσματα στην «υπόθεση των αεροπόρων». Υπάρχουν, όμως, κάποια στοιχεία που την εξειδικεύουν, τοποθετώντας την, αφ' ενός, με τη συγκεκριμένη της ταυτότητα στην πολιτική συγκυρία του στρατιωτικού μηχανισμού της εποχής, και οξύνοντας, αφ' ετέρου, στο έπακρο τα δείγματα της ανεμμάτιστης πολιτικής βούλησης και του ανέστιου ήθους της εξουσίας.

Μετά το 1949, η αμερικανική στρατηγική είχε ανάγκη από μια εκτεταμένη αναδιάταξη των κέντρων ισορροπίας μέσα στο στρατό, προωθώντας την οργάνωση και την επάνδρωση αυτού του μηχανισμού σε ενιαία πολιτική βάση (φιλοαμερικανική και φασίζουσα). Οι προϋποθέσεις επιτυχίας αυτού του εγχειρήματος είχαν τεθεί ήδη από τον εμφύλιο, ενώ η πολιτική «εκκαθάριση» του σώματος των στελεχών —του Στρατού Ήφρας, αλλά και του Ναυτικού σε μεγάλο βαθμό— είχε συντελεσθεί μετά το κίνημα του Μάρτη του '35.

Η «δυσκολία» που αντιμετώπισαν οι ιθύνοντες κύκλοι της εποχής με την περίπτωση της Αεροπορίας ήταν ότι το όπλο αυτό, επειδή δεν είχε την παράδοση της έντονης πολιτικότητας η οποία διέκρινε τα δύο άλλα όπλα —ήδη από την πρώτη δεκαετία του αιώνα— δεν είχε δώσει και αφορμές για ολοκληρωτικές πολιτικές εκκαθαρίσεις των ηγετικών και μεσαίων στελεχών του κλιμακίων (μολονότι η γενική ιδεολογική στάση των στελεχών της Αεροπορίας ήταν σαφώς ενταγμένη στα πλαίσια της «εθνικής ιδεολογίας του ελληνικού αστισμού»). Παράλληλα, σε αυτήν την ιδιομορφία της πολιτικής ταυτότητας του όπλου συνέβαλε και η κυρίαρχη τεχνοκρατική παιδεία που εγγάρασε η ύλη σπουδών των παραγωγικών Σχολών, ευνοώντας μια περισσότερο αξιοκρατική κλίμακα κριτηρίων στα επιχειρησιακά ζητήματα, όσο και στις ετήσιες κρίσεις των αξιωματικών.

- Παρενθετικά, αναφέρουμε εδώ ότι η «εκκαθάριση» 10 αξιωματικών του όπλου μετά το κίνημα του 1933, θα πρέπει μάλλον να συνδεθεί με τη συστατική αντίθεση συμφερόντων που χαρακτήριζε τα δύο Σώματα τα οποία συγκρότησαν την Αεροπορία το 1929: την Αεροπορία Ναυτικού και την Αεροπορία Στρατού. Η αντίθεση αυτή λύθηκε υπέρ του δευτέρου Σώματος, στη βάση της «εκκαθάρισης» του 1933. Εννοείται, ότι αυτή η αντίθεση συμφερόντων δεν ήταν απλώς συντεχνιακή, και τούτο φαίνεται και από το ότι επικεφαλής του ΓΕΑ την περίοδο της δίκης των αεροπόρων ήταν ο Κελαϊδής, ο ο-

Ο Π. Κανελλόπουλος

Σχετικά με τις καταγγελίες περί βασανιστηρίων:

«Εάν αρχίσωμεν κύριοι συνάδελφοι να πιστεύωμεν εκείνα τα οποία οι κατηγορούμενοι λένουν... τότε θα έπρεπε να πιστεύωμεν όλα όσα ομοιοτύπως, με τας αυτάς, κύριοι, λέξεις, λένουν συνήθως εις τα περισσότερας, μάλιστα, περιπτώσεις οι κομμουνισταί κατηγορούμενοι».

«... ζώμεν εις την χώραν του ηλίου και του φωτός. Ζώμεν εις Δημοκρατίαν». (Παναγ. Κανελλόπουλος, Υπουργός Εθν. Αμύνης, συνεδρία της Βουλής της 24-11-1953).

Ο Παναγ. Κανελλόπουλος, στη συνεδρία Βουλής 30-11-1953, απευθυνόμενος στον Σοφ. Βενιζέλο: «Είπεν... ότι εάν τυχόν απεφάσιζαν οι τότε κυβερνώντες να προβούν εις ωρισμένας ενεργείας διά την εξακρίβωσιν της αληθείας επί των καταγγελομένων θα κατηγορούντο ως συνοδοιπόροι, και δι' αυτό δεν το αποφάσισαν».

ποιός προερχόταν από την Αεροπορία Στρατού και διακρινόταν από κάποια δυσθυμία απέναντι σε ορισμένα στελέχη τα οποία προέρχονταν από τη Σχολή Ικάρων και είχαν στενότερες σχέσεις με αξιωματικούς της Αεροπορίας Ναυτικού. Αυτό, στα πλαίσια της γενικής ηγεμόνευσης των ενόπλων δυνάμεων από το Στρατό Ξηράς, αποκτά σαφώς μια γενικότερη διάσταση.

Η νομιμοποίηση της εξουσίας και κάποιες αντιφάσεις...

Η περίοδος του 1949-1952 ήταν μεταβατική και, ακριβώς μέσα σε αυτήν τη μεταβατικότητα της, όλα τα μεγέθη, οι αντιλήψεις, οι επιλογές ήταν οριακές: η χώρα έπρεπε αποφασιστικά και άπαξ διὰ παντός να ακολουθήσει την πορεία: Δύση - Αμερική - NATO - Ψυχρός Πόλεμος. Στο σκοπό αυτό υποτάχθηκαν οι δεοντολογίες, οι επιταγές πολιτικού ήθους και τα στοιχειώδη, ακόμα, συνταγματικά δικαιώματα.

Μέσα σε ένα καθεστώς «διπλής νομιμότητας» (τα τυπικά και τα άτυπα κέντρα εξουσίας...) η διαμορφούμενη πολιτική δομή εξουσίας αναζητούσε τα ερείσματά της και προσπαθούσε να νομιμοποιηθεί όχι κατ' ανάγκην μέσα από τις νομότυπες διαδικασίες και θεσμούς αλλά, π.χ., και από τα πελατειακά - ακροδεξιά δίκτυα. Και, στα δυναμικά στηρίγματα (Στρατός), τέτοια δίκτυα έπρεπε να προστατευθούν γιατί αποτελούσαν ουσιαστικό κέντρο ιδεολογικής ομογενοποίησης και στρατολόγησης στελεχών: να προστατευθούν και να συγκαλυφθούν, όμως, με την επινόηση κάποιων άλλων... συνωμοτικών «αντικαθεστωτικών» κέντρων.

Έτσι, μπορούμε να υποθέσουμε ότι, σε μια πρώτη φάση, η «υπόθεση των αεροπόρων» επινοήθηκε σαν ένας αντιπερισπασμός κάλυψης του θορύβου, που είχε προκληθεί από το «κίνημα του ΙΔΕΑ», και σαν μέσον αναπροσανατολισμού των ανακρίσεων από το κίνημα αυτό στη «συνωμοσία των αεροπόρων».

Ένα δεύτερο στοιχείο που είχε σχέση με τις διαδικασίες νομιμοποίησης και εδραίωσης του μετεμφυλιακού καθεστώτος ήταν και η αστάθεια που παρουσίαζαν οι συμμαχίες των κεντρικών σχηματισμών: κινούμενοι μόνιμα στη διεκδυστία ανάμεσα στην αποδιάρθρωση του μεσοπολεμικού φιλελεύθερου εκλογικού σώματος και την απαίτηση πολιτικής αποκρυστάλλωσης της φυσιογνωμίας των ιδιότυπα ριζοσπαστικών νέων κοινωνικών στρωμάτων, αυτοί οι σχηματισμοί, και πρώτη από όλους η ΕΠΕΚ, χαρακτηρίστηκαν από μια έντονη κρίση πολιτικής ταυτότητας με αποτέλεσμα —δεδομένου ότι ήταν τα πολιτικά κέντρα που, σε μια πρώτη φάση, επάνδρωσαν τα κυβερ-

Οι κατηγορούμενοι περιστοιχίζονται από τους αερονόμους.

νητικά επιτελεία— η κρίση αυτή να έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στο σχέδιο εδραίωσης της «σιδηράς δημοκρατίας».

Στην πολιτική σκηνή της εποχής, η παράσταση παιζόταν με τον υποβολέα στα παρασκηνιακά δρώμενα, στο προσκήνιο ο θίασος είχε άλλο σενάριο, και το κοινό βρισκόταν σε κατάσταση μόνιμης απορίας. Ενώ όλοι ήξεραν ότι, από την τιμή συγκέντρωσης του λαδιού μέχρι το δώρο των εργαζόμενων, η αμερικανική αποστολή ήταν μόνιμος, «νόμιμος» και καθοριστικός «εταίρος», απ' την άλλη, ήταν φανερό ότι, ηπήρχε ανάγκη και κάποιας τυπικής νομιμοποίησης, δηλαδή να τεθεί επικεφαλής της εξουσίας κάποιος ισχυρός πολιτικός σχηματισμός της Δεξιάς και, μέχρι να γίνει αυτό, οι κυβερνήσεις του Κέντρου —και κυρίως ο Πλαστήρας— έπρεπε να αντιμετωπίζουν αποφασιστικά κάποιες αντιφάσεις και «αντιαμερικανικές αποκλίσεις» στους κόλπους τους, στην ανάγκη εκβιαζόμενες με ψυχροπολεμικές προκλήσεις. Αυτές οι προκλήσεις, όμως, όξυναν τα προβλήματα, επέτειναν τον μετεωρισμό της πολιτικής και, ταυτόχρονα, σαν μόνο ισχυρό κέντρο για την εξασφάλιση συνοχής του συνολικού κοινωνικού σχηματισμού, αναδείκνυαν και αναπαρήγαγαν το στρατό —το κέντρο δηλαδή που μεθόδευε επικυρίαρχα τους κανόνες παιχνιδιού και κατανομής ισχύος στο συνολικό πολιτικό αναπροσανατολισμό της χώρας. Στις 14-1-1955, αγορεύοντας στη Βουλή ο τότε Υπουργός Εθνικής Αμύνης Παναγ. Κανελλόπουλος το αποδεικνυε αυτό, διακηρύσσοντας ότι, η «ωραιότερα αλήθεια» ενσαρκώνεται «αυτήν την στιγμήν... εις τας ενόπλους της χώρας δυνάμεις».

Είναι φανερό, ότι, μέσα σε αυτήν τη λογική, τόσο οι οριακές επιλογές —και το ποιες ήταν αυτές— όσο και η διεκπεραίωσή τους δεν συνιστούσαν αντικείμενα διεκδίκησης από ισοδύναμα και ισόνομα πολιτικά σχήματα, αλλά τα κατ' εξοχήν προνομιακά ερείσματα για τη σύσταση και τη λειτουργία των «άτυπων» κέντρων εξουσίας: αιτία και παράγωγο της λογικής που τα καθιστούσε εγγυητές στο σχέδιο παγίωσης των ευρύτερων ισορροπιών και συμφερόντων του μεταπολεμικού άρχοντος συγκροτήματος και των υποστηρικτών του.

Στο εξής, οι συνεκτικοί ιστοί αυτού του σχεδίου θα διακριθούν για την ιστορική τους συνέχεια, τη «θεσμική» τους αρτίωση και την επένδυσή τους σε ένα ήθος και ένα ύφος που καθυπότασσαν τις όποιες αρχές περί δικαίου και ηθικής στα «εθνικά συμφέροντα». Παράδειγμα: Αγορεύοντας στη Βουλή στις 30-11-1953, ο τότε Υπουργός Εθνικής Αμύνης Παναγ. Κανελλόπουλος διακήρυξε σχετικά με τις κατηγορίες ότι οι «αεροπόροι» υποβλήθηκαν σε βασανιστήρια:

«Η κυβέρνησις δεν θα επιτρέψει εις τον εαυτό της να παρουσθεϊ... εις ανθρωπισμούς οι οποίοι δεν είναι ανθρωπισμοί. Ανθρωπισμός είναι αυτός ο οποίος κατέχει ημάς οι οποίοι

Σχετικά με την Ελληνοαμερικανική Συμφωνία του 1953, ο Παναγ. Κανελλόπουλος σαν Υπουργός Εθν. Αμύνης, καταθέτει στις 24-11-1953 στη Βουλή: «... αποτέλεσεν *κα τ ό ρ θ ω μ α* το ότι... διεπραγματεύθημεν... και τέλος κατελήξαμεν εις Συμφωνίαν... και ουδείς είχε λάβει γνώσιν του γεγονότος αυτού».

Και πριν λίγα λεπτά έλεγε: «... το Σύμφωνον υπεγράφη... κατά έκτατον διαδικασίαν υπαγορευθείσαν υπό του αδιεξόδου ενώπιον του οποίου ευρισκόμεθα...»

Παναγ. Κανελλόπουλος, αγόρευση στη Βουλή 24-11-1953: «*Η Κυβέρνησις του Συναγερμού, η Κυβέρνησις του Στρατάρχου Παπάγου είναι τεταγμένη να αφήσει εποχήν εις την χώραν.*

Ουδεμία αντίρρησης.

φροντίζομεν διά το Έθνος, διά τους Ελευθέρους Έλληνας πολίτας».

Ήταν επόμενο, η πολιτική κοσμοθεωρία του κεντρώου χώρου να δημιουργεί αντιστάσεις στον ανενδοίαστο (τουλάχιστον) πραγματισμό της ακραιφνούς «εθνικοφροσύνης». Στις 3-12-53 ο Γ. Παπανδρέου, πρόεδρος τότε του Κόμματος Φιλελευθέρων, αγορεύοντας στη Βουλή για το ζήτημα των διαδικασιών και της λογικής που πρυτάνευσαν στην «υπόθεση των αεροπόρων», έλεγε απευθυνόμενος στον κ. Π. Κανελλόπουλο:

«*Όχι κ. Υπουργέ Εθνικής Αμύνης, δεν έχετε δικαίον όταν νομίζετε ότι υπάρχει μία υπέρτατη ηθική αξία, το Έθνος και η Εθνική Ασφάλεια, εις τον βωμόν της οποίας επιτρέπεται να θυσιάζεται η υπόθεση της Δικαιοσύνης.*

Και αυτή η αντίθεση ήταν άλλο ένα στοιχείο στις αντιφάσεις που αντιμετώπιζε στην εκτέλεσή του το σχέδιο νομιμοποίησης του μετεμφυλιακού καθεστώτος.

Η εξουσία στο Στρατό: το ζεύγμα πελατείας - «εθνικοφροσύνης»

Το γενικό μοντέλο της μετεμφυλιακής πολιτικής σκακιέρας —όπου οι σχέσεις των παικτών καθορίζονταν από τους «πόντους» που διέθεταν σε κάθε λογής προστάτες και από το βαθμό ανταπόκρισής τους στις προδιαγραφές του αντικομμουνιστικού ιδεολογικού λόγου —ίσχυε και για το στρατιωτικό μηχανισμό: με τη διαφορά ότι τα δύο αυτά στοιχεία δεν διαμεσολαβούνταν από κάποιες πολιτικές διαδικασίες, αλλά εκφράζονταν με τους τύπους και τους τρόπους λειτουργίας που χαρακτηρίζαν τους κατασταλτικούς μηχανισμούς.

Οι σχέσεις πελατείας (ήδη από το '35) είχαν μετατοπίσει σε ακραίες συντηρητικές θέσεις τον άξονα διατομής στην πολιτική φυσιογνωμία του στρατεύματος, επιβάλλοντας απόλυτα τη συνάρτηση Δεξιά / προστασία. Χαρακτηριστική από αυτή την άποψη, είναι η αγόρευση του Υπουργού Αεροπορίας Γυαλίστρα στη Βουλή, στις 7-12-1953: «... της παρούσης κυβερνήσεως προΐσταται άτομον το οποίον δις οργάνωσεν τας Ενόπλους Δυνάμεις του Έθνους μας εκ της αποσυνθέσεως των κινήματων του Μαρτίου 1935 και του Δεκεμβρίου 1944...»

Ήταν φυσικό, όσοι δεν διέθεταν προσβάσεις σε πελατειακά συντηρητικά δίκτυα, να αντιμετωπίζουν από αδύνατες θέσεις το μέλλον της επαγγελματικής τους καριέρας. Συμβαίνει, όμως, αυτοί οι τελευταίοι να είχαν και τα ισχυρότερα πλεονεκτήματα για την προαγωγή τους (συμμετοχή σε πολεμικές επιχειρήσεις, διοικητικά προσόντα, τεχνική - επαγγελματική μόρφωση), ενώ οι «άκαπνοι» και οι, σχεδόν στις περισσότερες περιπτώσεις, ανίκανοι να προάγονται «κατ' επιλογήν».

Έτσι, αυτοί που θα αναδεικνύονταν στις ηγετικές θέσεις, θα έπρεπε να διαθέτουν κυρίως την εύνοια του συμμαχικού παράγοντα (ο αρχηγός της αμερικανικής αποστολής παίρνει μέρος, χωρίς ψήφο!, στις κρίσεις προαγωγών από ένα ορισμένο βαθμό και πάνω) και την έγκριση των «εθνικοφρονων» ομάδων πίεσης μέσα στο Στρατό και στην ηγεσία του πολιτικού προσωπικού. Αντικρούοντας τις κατηγορίες της Αντιπολίτευσης

ότι η κυβέρνηση Παπάγου είχε στο ακέραιο αποκαταστήσει και προάγει σε ανώτερα ηγετικά κλιμάκια τους κινήματιες του ΙΔΕΑ, ο Παναγ. Κανελλόπουλος, σαν Υπουργός Εθνικής Αμύνης, υποστήριξε σε αγόρευσή του στην συνεδρία της Βουλής της 2-12-1953:

«... αυτοί οι οποίοι έγιναν σήμερα ηγέται... απέδειξαν ότι είναι απολύτως ατράνταχτοι στύλοι της ελληνικής εθνικοφροσύνης». Ήταν μια προκαταβολική απάντηση στην απορία που εξέφρασε ο Σ. Βενιζέλος ένα σχεδόν χρόνο αργότερα, στη συνεδρία της Βουλής της 12-1-1955:

«... κατά ποίαν λογικήν διατηρούνται και ανέρχονται εις τα ύπατα αξιώματα, αξιωματικοί κριθέντες στάσιμοι επανειλημμένως και απομακρύνονται εκείνοι οι οποίοι και γενναίοι υπήρξαν εις το πεδίο της μάχης και επαγγελματικώς τελείως κατηρτισμένοι».

Η Αεροπορία δεν μπορούσε, βέβαια, να αποτελέσει εξαίρεση σε αυτή τη λογική. Ήταν και ευκαιρία να ξεκαθαριστούν κάποιι λογαριασμοί μεταξύ ορισμένων στελεχών στις κορυφές των ηγετικών βαθμίδων. Στο όπλο αυτό, κρίθηκε ότι υπήρχε «κενό»: «*Η Αεροπορία η οποία υπήρχε προ του 1950... είχε παύσει να υπάρχει... κατά το 1950 λόγω της φθοράς των προσώπων...*», υποστηρίζει ο Παναγ. Κανελλόπουλος στη Βουλή, στις 30-11-1953. Και αυτό το «κενό», βέβαια, θα κληθούν να το αναπληρώσουν εκείνοι, οι οποίοι θα δώσουν την εγγύηση για τη διαμόρφωση ενός απροϋπόθετου φιλοαμερικανικού - φιλονατοϊκού προσανατολισμού στην ηγετική ομάδα του όπλου. Οι όποιες ενστάσεις και ενδοιασμοί στην εφαρμογή αυτού του προσανατολισμού, ακόμα κι αν εκπορεύονταν από στελέχη «εγνωσμένου εθνικού φρονήματος», έπρεπε να αντιμετωπισθούν, τουλάχιστον, σαν δείγματα «ασθενούς στρατιωτικού ήθους».

Για να «αποδειχτεί» αυτό, θα επιστρατευθούν όλα τα μέσα που χαρακτήριζαν μια εξουσία, όταν αντιμετωπίζει το αίτημα της «διά πυρός και σιδήρου» επιβίωσης και κατίσχυσής της.

Η ενιαία ιδεολογική στάση...

Ήταν αναπόφευκτο, το σχέδιο περί ανακαλύψεως σαμποτάζ Τατοΐου κλπ., να προκαλέσει αντίδραση και, έτσι, δημοσιότητα και πολιτικοποίηση της όλης υπόθεσης, εμπλέκοντας αξιωματικούς της Αεροπορίας οι οποίοι, είτε ως «ενεχόμενοι» είτε ως διαμαρτυρόμενοι, διακήρυξαν το δικαίωμά τους να πιστεύουν σαν καθολικά ισχύουσες τις ηθικές επιταγές της «εθνικής ιδεολογίας» τους. Το ότι δεν εξέλαβαν ευθύς εξ' αρχής σαν πολιτική την αντίρρηση και αντίθεσή τους, αυτό οφείλεται ακριβώς στην απροϋπόθετη, μέχρι τότε, εμπιστοσύνη τους για τους ταγούς της ιδεολογίας τους. Εξ' αντικειμένου, όμως, αυτή η αντίθεση και αυτή η αντίρρηση, η δεοντολογική άρνηση που πρόβαλαν (και κυρίως κάποιι που δεν κρίθηκαν «ένοχοι» συνωμοσίας»), είχε αυτόχρονα πολιτικές συνέπειες, και έφερε στην επιφάνεια όλο το μηχανισμό και την ιδεολογία που νομιμοποιούσε το μετεμφυλιακό καθεστώς απέναντι στους, ακόμα και φανταστικούς, αντιπάλους του.

Και θα πρέπει να πούμε, φυσικά, πως όταν μιλάμε για καθεστώς δεν εννοούμε μόνον τους ακραίους συντηρητικούς κύκλους του: χωρίς να παραβλέπουμε τις κάθε είδους συγκρούσεις και αντιθέσεις του κεντρώου χώρου προς την επιχειρούμενη «εθνική ανασυγκρότηση», θα πρέπει να πάρουμε υπόψη και να αποτιμήσουμε τον κυρίαρχο προσανατολισμό αυτού του χώρου σε καθοριστικά ζητήματα.

Παράδειγμα: η πολιτική ευθύνη για την «εκκαθάριση» της Αεροπορίας διά μέσου της «υπόθεσης των αεροπόρων» δεν βαρύνει μόνο τον κ. Κανελλόπουλο, αλλά και τον κ. Μαύρο, την περίοδο που είχε την ηγεσία του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Και η ευθύνη αυτή έχει, βέβαια, και ιστορικό αλλά και πολιτικό χαρακτήρα: καταγράφεται, δηλαδή, στην πολιτική ιστορία των σχηματισμών και των προσώπων που επωμίστηκαν κά-

ποιες ευθύνες εκείνη την καθοριστική περίοδο. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ο Παν. Κανελλόπουλος, σαν Υπουργός Εθνικής Αμύνης το 1955, ευνοεί την πρόθεση στην ηγεσία της Αεροπορίας του (τουλάχιστον) ακροδεξιού Μαργαρίτη του αξιωματικού δηλαδή που, όπως αποκαλύφθηκε σε σχετική συζήτηση της Βουλής, είχε προταθεί για την ίδια θέση από τον κ. Γ. Μαύρο (όταν ήταν Υπουργός Εθνικής Αμύνης, το 1952), λόγω ασθενείας του τότε αρχηγού ΓΕΑ Κελαϊδή. Παράλληλα, ο Σοφ. Βενιζέλος προτείνει το 1955 σαν Αρχηγό ΓΕΑ στέλεχος της Αεροπορίας που είχε δείξει αποφασιστικότητα στην καταστολή κομμουνιστικής κίνησης στη μονάδα του όταν υπηρετούσε στη Μ. Ανατολή.

Το μέλημα για τη διατήρηση της «ασφάλειας του κοινωνικού καθεστώτος» θα διαπερνά σαν κόκκινος ιστός όλη την πολιτική του μείζοντος αστικού χώρου την δεκαετία του '50, και θα εκφραστεί κατ' εξοχήν στην επάνδρωση, στον τρόπο λειτουργίας, αλλά και στη θέση και σχέση που είχε ο στρατιωτικός μηχανισμός μέσα στην πολιτεία. Το γενικότερο αίτημα του αξιοκρατικού εκσυγχρονισμού σε όλους τους τομείς του Κράτους και των φορέων κοινωνικής δράσης (ένα αίτημα που εκφραζόταν έντονα από τον κεντρώο χώρο) θα εμπλακεί αντιφατικά με την αντικομμουνιστική πολιτικοποίηση των κριτηρίων που προσδιόριζαν όλες τις επιλογές της πολιτικής ηγεσίας.

Ένας επίλογος που ανοίγει την ιστορία

Όταν το συγκρότημα εξουσίας εδραιώσε τη θέση του στη μεταπολεμική πολιτική σκηνή και επιβλήθηκε με μian ιδιάζουσα ιδεολογική βία στη συνείδηση του νεοέλληνα, μπορούσε, διά στόματος των πολιτικών του ηγετών, να μιλήσει για ειρήνη και συμφιλίωση και, ανατρέποντας τη λογική και το ήθος των ιστορικών γεγονότων, να αποδώσει «δικαιοσύνη» στους θύτες και τα θύματα.

Γράφοντας την ιστορία τους μέσα από τις κόλλες αναφοράς των Υπηρεσιών Ασφαλείας και εκποιώντας την ιδεολογία τους σε «εθνικόφρονα» αβροφροσύνη, οι πολιτικοί ηγέτες της Δεξιάς δίνουν «χάρη» στους καταδικασμένους «αεροπόρους» και αμνηστεύουν τους σκευωρούς. Αυτή η ενέργεια, βέβαια, δεν έχει σχέση με τη γενικότερη συμφιλιοτική χειρονομία που αποπειράθηκε, άτυχα, λίγα χρόνια πριν ο Πλαστήρας, αλλά για μια πρώτου μεγέθους στρατηγική ισοπέδωσης του αντιπάλου, διαμέσου της αναγνώρισης των «λαθών» τα οποία διαπράττει, ενίοτε, η (προκάτοχος) εξουσία. Και δεν έχει σημασία (!), ότι δεν πρόκειται για λάθη, αλλά για ενέργειες που δημιουργούν ιστορία, χαρακτηρίζουν ήθη και σφραγίζουν τη πρώτη μετεμφυλιακή περίοδο της πολιτικής. Δεν έχει σημασία (!), που κάποια από αυτά τα... λάθη στοιχίζουν ζωές, διαλύουν συνειδήσεις και δηλώνουν τη συλλογική μνήμη, εκπλειστηριάζοντας το ήθος και το έρμα της. Εκείνο που έχει σημασία (!) είναι, και πάλι, να «βασιλεύει τάξις εις το Βασίλειον», εν μέσων (έστω!) ερειπίων.

Στην Ελλάδα του μεταπολέμου, το παιχνίδι παίχτηκε κάπου ανάμεσα στο απαθές και νεκρό ψιλικατζιδικο του εσωτερικού μετανάστη, την έρημο των απανταχού εξορίστων «βαρβάρων» και τα πρώτα «μπαρ» των Συμμάχων: πιο πίσω, οι κρατούντες άνοιγαν ορύγματα στην ιστορία, ονοματίζοντας αρετή τη γονυκλήσια για τη «θεσούλα» και πλέκοντας το υφάδι της εθνικοφροσύνης σε μοτίβα δάνεια και επίβουλα: Είναι κάπου τραγικό ότι αυτό το κατάλαβαν —όσοι το κατάλαβαν— όταν τα ξημερώματα της 21ης Απριλίου τους παραβίασαν τον «ιερό χώρο» όπου αυτοί οι ίδιοι, ποτέ πριν δεν τον είχαν εκτιμήσει και σεβαστεί: την ιδιωτική τους κατοικία το ύστατο άσυλό (τους) μπροστά στο κενό της ιστορίας που αυτοί είχαν δημιουργήσει.

Δεκάξι χρόνια μετά το πρωινό εκείνο, και είκοσι οκτώ μετά τη «χάρη» και την «αμνηστεία», θα γίνει κάποια συζήτηση τη Βουλή των Ελλήνων για το νομοσχέδιο «αποκατάστασης των

Το Αναθεωρητικό συνεδριάζει.

θυμάτων» της υπόθεσης Αεροπορίας. Ίσως αυτή η συζήτηση να μην θυμίσει οπερέτα, αν οι πολιτικοί πρωταγωνιστές εκείνης της υπόθεσης σκεφτούν, *την ώρα ακριβώς που μιλάνε*, ότι η «εθνική ενότητας» και η συνακόλουθη αβρόφρων αναγνώριση παραγραφής αλληλόχρεων λογαριασμών δεν έχει καμιά σχέση με μια άλλη αναγνώριση: ότι κάποτε διέπραξαν βιασμό στο κατάγυμνο σώμα της ιστορίας, περιφέροντας μετά τροπαιοφόροι το ανιστόρητο σαρκίο τους μπροστά στα ανοχύρωτα τείχη της Πολιτείας και τους ανάπηρους υπάλληλους των υποθηκοφυλακείων της. Ότι η ιστορικότητα της φυσιογνωμίας τους δεν είναι κατάσταση ή δικαίωμα φυσικού δικαίου, αλλά τίτλος που αποκτάται, αλλά και ανατρέπεται ακόμα και εκ των υστέρων, *σήμερα*, όταν αναγνωριστεί άπαξ διά παντός ο εξανδραποδισμός των συνειδήσεων στα χρόνια που ήταν άρχοντες και πίστευαν ότι η «τάξις του Βασιλείου» τους είναι αμετάκλητη και πέρα από όποια μελλοντική αμφισβήτησή της: αυτήν που εγείρουμε εμείς *εδώ*.

Δεν έχουμε τίποτα στα χέρια μας, που να μας κάνει να πιστεύουμε, ότι οι πολιτικοί πρωταγωνιστές της υπόθεσης εκείνης, που σήμερα καταλαμβάνουν σεβάσμιες θέσεις στη Βουλή των Ελλήνων, θα σκεφτούν αυτά που επικαλούμαστε εμείς στις παραπάνω γραμμές. Αντίθετα, στο μυαλό μας έρχεται τούτη η εικόνα: τους κ. Κανελλόπουλο και Μαύρο, π.χ., που χρημάτισαν Υπουργοί Εθνικής Αμύνης εκείνη την περίοδο, να επιδίδονται σε δικανικές ρητορείες και να προβαίνουν σε χειρονομίες αλληλοκατανόησης, επ' ωφελεία της εθνικής ομοψυχίας (πάλι;!) και προς τέρψιν των φιλειρηνικών ψυχών των παρισταμένων κοινοβουλευτικών. Σκεφτόμαστε κάποιους στα θεωρεία που θα απορούν για το πώς, το καθ' όλα θετικό διάβημα της *ανάκλησης στη μνήμη* της «υπόθεσης των Αεροπόρων», λοβοτομείται ως *οικονομική αποκατάσταση* των «θυμάτων» της, εν μέσω των επευφημιών των βουλευτών της Αντιπολίτευσης και Συμπολίτευσης για την επίδειξη «υψηλού ήθους» εκ μέρους των αγορητών και μέσα σε ένα κλίμα γενικής ευφορίας για το απαρασάλευτο της μεταπολιτευτικής μας τάξης. Σκεφτόμαστε, μήπως τούτο το ιστορικό γεγονός δεν αναγνωριστεί σαν τέτοιο, μήπως βγούμε πάλι με το αίσθημα άλλου ενός κενού στην ιστορία μας, που δημιουργήθηκε από τις *πράξεις* των τότε ηγετών και επισφραγίζεται με τη *στάση* τους σήμερα. Άλλο ένα κενό στην ιστορία, άλλος ένας σπασμένος κρίκος στην ταυτότητα του νεοέλληνα. □

Δυο χαρακτηριστικές περιπτώσεις για την στάση του αστικού πολιτικού κόσμου απέναντι στη σκευωρία είναι ο Γ. Μαύρος κι ο Π. Κανελλόπουλος: οι άνθρωποι που χειρίστηκαν και κάλυψαν πολιτικά την υπόθεση των αεροπόρων από τη θέση του υπουργού Εθνικής Αμύνης.

Ο Γ. Μαύρος

Ο Γ. Μαύρος εκ των υστέρων ισχυρίστηκε πως αγνοούσε τα βασανιστήρια και τις δολοπλοκίες που γίνονταν κάτω απ' τα πόδια του, και ότι στο βαθμό που αντιλήφθηκε το παραμικρό ύποπτο στοιχείο, ενέργησε αστραπιαία. Όμως, ο συνάδελφός του Π. Κανελλόπουλος φαίνεται πως έχει λόγους να πιστεύει το αντίθετο:

«Διότι δεν είναι νοητόν, αξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι,..., δεν είναι δυνατόν να ελέχθησαν τοιαύτα πράγματα και θα ελέχθησαν εάν συνέβησαν, και εις τον Αντιπρόεδρον της κυβέρνησεως, τον κ. Βενιζέλον, δεν είναι δυνατόν να ελέχθησαν, ή μάλλον γνωρίζω ότι ελέχθησαν και εις τον τότε Υπουργόν της Εθνικής Αμύνης κ. Μαύρον, και ο κ. Βενιζέλος και ο κ. Μαύρος να μην προέβησαν και δεν προέβησαν εις καμμίαν απολύτως ενέργειαν προ του τέλους Σεπτεμβρίου του 1952».

Αυτά έλεγε ο Π. Κανελλόπουλος από το βήμα της Βουλής στις 30 Νοεμβρίου 1953. Και τη γνώμη του αυτή φαίνεται να συμμερίζεται ο τώως υφιστάμενός του στο υπουργείο Εθνικής Αμύνης όταν πολύ αργότερα καταθέτει κι αυτός από το βήμα της Βουλής:

«Μη λησμονώμεν, κύριοι, ότι η κυβέρνησις του Στρατάρχου ανέλαβεν εν κακόν παρελθόν. Μία αστοχωτάτη ενέργεια του τότε υπουργού Εθνικής Αμύνης κ. Μαύρου, ο οποίος αντί την ανάκρισιν να την αναθέσει εις την Γεν. Ασφάλειαν την ανέθεσεν εις την Αεροπορίαν».

(Σ. Γυαλιστράς, Βουλή 17 Ιανουαρίου 1955).

Βέβαια, αυτοί ήταν πολιτικοί αντίπαλοι του Γ. Μαύρου και είχαν λόγους να τον κατηγορούν. Το θέμα όμως είναι ότι οι ισχυρισμοί τους αφορούν γεγονότα που μπορούν να επιβεβαιωθούν. Και εκτός αυτού, υπάρχουν δυο προσωπικές μαρτυρίες που αφορούν το παρασκήνιο εκείνης της εποχής και φωτίζουν αρκετά τη θέση του Γ. Μαύρου.

Η πρώτη είναι του τώως αρχηγού της Αεροπορίας Γεωργίου Αλεξανδρή. Η δεύτερη είναι του αξιωματικού της Αεροπορίας Γεωργίου Πάγκαλου:

Πλέκοντας τον ιστό της αράχνης

του Βασίλη Ξυδιά

Αφήγηση Γ. Αλεξανδρή:

Το προηγούμενο βράδυ πριν να συλληφθεί, είχε έρθει ο Μεταξάς στο σπίτι μου. Ήταν κι αυτός πλέον απόστρατος, και συνήθιζε να έρχεται συχνά σπίτι μου και να τα λέμε. Εκείνες τις μέρες συζητάγαμε, βέβαια, αυτές τις ιστορίες με τα σαμποτάζ. Κι είμαστε πραγματικά έκπληκτοι. Δεν μπορούσαμε να καταλάβουμε πώς ήταν δυνατόν να είχαν ανακατευτεί αυτά τα παιδιά. Τους περισσότερους τους ήξερα κι εγώ κι ο Μεταξάς από τη Μέση Ανατολή, κι όλοι τους είχαν πάρει μέρος στον «συμμοριτοπόλεμο», όπως τον έλεγαν τότε. Ήταν αλήθεια παράλογο, τότε που έπρεπε να πάνε με τους κομμουνιστές, αυτοί να τους πολεμάνε, και μετά πέντε χρόνια να αρχίζουν να κάνουν σαμποτάζ. Δεν μπορούσαμε να βγάλουμε μια λογική άκρη...

Την άλλη μέρα με παίρνει ο Μεταξάς και μου λέει:

— Ήρθαν πρωί πρωί να με πιάσουνε για το σαμποτάζ.

Παίρνω αμέσως τηλέφωνο τον Ζάννα: Αυτό κι αυτό του λέω.

— Ο Μεταξάς κομμουνιστής... θεός φυλάξει — κάνει. Θα κανονίσω να πας να βρεις τον Μαύρο να του τα πεις.

Πράγματι κανονίζει και πηγαίνω στο προσωπικό του γραφείο.

— Μην ανησυχείτε, ξέρω τι συμβαίνει — μου λέει ο Μαύρος. Αυτοί φοβούνται πως θέλω να επαναφέρω τον Μεταξά και έχουν αποφασίσει να τον βγάλουν μια και καλή από τη μέση.

Μετά απ' αυτά δεν είπαμε τίποτα άλλο κι έφυγα.

Αφήγηση Γ. Πάγκαλου:

Ήταν τότε που εγώ είχα τα προσωπικά μου προβλήματα με τον Κελαϊδή και θα πήγαινα στο γραφείο του Μαύρου για να του μιλήσω γι' αυτά. Θα του εξηγούσα όλη την κατάσταση: πως θέλει ο Κελαϊδής και οι δικοί του να με ξεφορτωθούν κτλ.

Εν τω μεταξύ για την υπόθεση των σαμποτάζ, κανείς μας δεν ήξερε τι ακριβώς γινότανε. Τον Μεταξά βέβαια τον ήξερα πολύ καλά και ήταν υπεράνω πάσης υποψίας. Οι υπόλοιποι όμως ήταν μικρότεροι από μας και δεν είχα άμεση αντίληψη.

Και επιπλέον, υπήρχε και το ότι ήταν ο Παναγουλάκης που είχε κατονομάσει τον Μεταξά. Μάλιστα — κι εδώ σου ανοίγω μια παρένθεση — όταν τους είχαν ανακρίνει κατ' αντιπα-

ράσταση, ο Παναγουλάκης σ' ένα ξέσπασμα άρχισε να φωνάζει στον Μεταξά «εσύ μας κατέστρεψες», «εσύ με πήρες στο λαιμό σου» και τέτοια. Κι ο Μεταξάς έκπληκτος του λέει «Τι λες άνθρωπέ μου; Εγώ δεν σε ξέρω καν».

Αυτή η κατάσταση όπως καταλαβαίνεις μας είχε δημιουργήσει και μας σύγχυση. Δεν μπορούσαμε να αντιληφθούμε τι ακριβώς γινόταν.

Όμως είχε έρθει εκείνες τις μέρες στο σπίτι μας η μάνα του Παναγουλάκη. Εγώ δεν ήμουν εκεί. Ήταν η γυναίκα μου. Της είπε λοιπόν η μητέρα του Παναγουλάκη πως είχαν βασανίσει τον γιό της. Εγώ τότε ήμουν στη Γαλλία και δεν είχα προσωπική γνώμη. Αποφάσισα λοιπόν ότι εκεί που θα έλεγα στον υφυπουργό για τα δικά μου, όταν θα τέλειωνα θα του έλεγα πως πριν να φύγω θα ήθελα να του αναφέρω μερικά πράγματα που είχα ακούσει. Και θα του μετέφερα αυτά που είχε πει η μάνα του Παναγουλάκη στη γυναίκα μου.

Όταν όμως πήγα να δω τον Μαύρο, κι αφού χαιρετηθήκαμε φώναξε μέσα στο γραφείο του να παρευρίσκεται στη συζήτηση και ο Κελαϊδής. Όπως καταλαβαίνεις δεν μπόρεσα να του μιλήσω ούτε καλά καλά για τη δική μου υπόθεση, και βέβαια μόνι ήταν απολύτως αδύνατον να του πω οτιδήποτε παρουσία του Κελαϊδή.

Απ' ό,τι φαίνεται από την πρώτη μαρτυρία, ο Γ. Μαύρος είχε σαφή άποψη για το ποιον του Θ. Μεταξά και για τις αιτίες στις οποίες οφείλονταν η ανάμειξη του Μεταξά στη σκευωρία. Ενώ από τη δεύτερη μαρτυρία γίνεται σαφές ότι ο Γ. Μαύρος επιθυμεί την παρουσία του Κελαϊδή στη συνάντηση με τον Γ. Πάγκαλο, ενώ ξέρει πολύ καλά ότι ο Πάγκαλος θέλει να του μιλήσει για πράγματα που κατά πάσα πιθανότητα θα θίγουν τον Κελαϊδή.

Άλλωστε ξέρουμε πως γι' αυτή του την στάση τον Γ. Μαύρο τον είχε χρεώσει κι ο ίδιος ο Θ. Μεταξάς. Όταν αργότερα ο Γ. Μαύρος δήλωνε σε άρθρο του πως οι αεροπόροι «ήσαν αθώοι», ο Μεταξάς του αρνήθηκε το δικαίωμα να τον κρίνει:

— Ας έκανε το καθήκον του σαν άντρας όταν έπρεπε — θα πει. Τώρα δεν έχει το δικαίωμα να κρίνει αν είμαι αθώος ή ένοχος.

Εκτός όμως από το παρασκήνιο και τις ενέργειές του τις σχετικές με τις ανακρίσεις, τα βασανιστήρια και τέλος πάντων της «λεπτομέρειες» της υπόθεσης, ο Γ. Μαύρος σαν υπουργός Εθνικής Αμύνης είχε μια δημόσια δραστηριότητα:

«... η περίπτωση Ακριβογιάννη... προφανώς απετέλει εκδήλωσιν ενός γενικωτέρου κομμουνιστικού πλοκάμου» (Σ. Γυαλίστρας, Υπουργός Αεροπορίας, αγόρευση στη Βουλή, στις 7-12-1953).

«Οι Έλληνες αεροπόροι... δεν είναι... ελεύθεροι όταν ευρίσκονται επί της γης. Υπάρχει ένα σύστημα παρακολούθησής απάντων των αξιωματικών της Αεροπορίας. Ο αξιωματικός, ο οποίος δεν αντεπεκρίνεται εις τας επιθυμίας της διοικήσεως χαρακτηρίζεται ως κομμουνιστής». (Ο ίδιος, δυο χρόνια μετά, στη συνεδρία της Βουλής της 14-1-1955).

Απορείτε; Μα, το μπιλιάρδο τους δεν το έπαιζαν επάνω σε τσόχα, αλλά επάνω στην απορία του πάνδημου μετεμφυλιακού «σόκ».

Στις 15 Απριλίου του 1952 ο Γ. Μαύρος εκδίδει διαταγή με την οποία απαγορεύει «οιανδήποτε δημοσίευσιν σχετικήν με την ανακαλυφθείσαν δράσιν κομμουνιστικής οργανώσεως εν τη ΕΒΑ και την υπόθεσιν του απολεσθέντος αεροσκάφους τύπου Χάρβαρντ».

Στις 18 του ίδιου μήνα ανακοινώνει: «... η απόπειρα κομμουνιστικής διεισδύσεως εις αεροπορικήν μονάδα εξουδετερώθη πλήρως. Τούτο επετεύχθη χάρις εις την τηρηθείσαν άκραν μυστικότητα η οποία επέτρεψε την παρακολούθησιν και σύλληψιν των ενόχων».

Ο Γ. Μαύρος «ξέρει» ότι αυτοί που έχουν συλληφθεί είναι ένοχοι. Δεν περίμενε καν κάποια δικαστική απόφαση. Και την επόμενη μέρα δίνει με δηλώσεις του όλη την πολιτική σκέψη που κατευθύνει τις πράξεις του υπουργείου του:

«Η προσπάθεια κομμουνιστικής διεισδύσεως εις τας ενόπλους δυνάμεις αποτελεί παγίαν και μόνιμον τακτικήν του παράνομου μηχανισμού του κομμουνιστικού κόμματος. Προς αντιμετώπιση και ματαίωση των προσπαθειών αυτών λαμβάνονται υπό των υπευθύνων τα προσήκοντα μέτρα. Τα μέτρα ταύτα υπήρξαν αποτελεσματικά τόσον επί των προηγουμένων όσων και επί της σημερινής κυβερνήσεως. Η κυβέρνησις είναι αποφασισμένη να πατάξει αμειλίκτως πάσαν απόπειραν κομμουνιστικής εκδηλώσεως οπουδήποτε και αν παρουσιασθή αυτή και θα επιβάλη τας σκληροτέρας κυρώσεις». (Γ. Μαύρος, 19 Απριλίου 1952).

Ο Γ. Μαύρος σαν δημόσιος άνδρας και σαν εκπρόσωπος της κυβέρνησης, υιοθέτησε πλήρως τα σενάρια των σκευωρών περί «κομμουνιστικής συνωμοσίας», δίνοντας έτσι από την υπεύθυνη θέση του υπουργού Εθνικής Αμύνης την πολιτική του κάλυψη όχι μόνο στη συγκεκριμένη σκευωρία, αλλά σ' ολόκληρη τη δραστηριότητα των «σκοτεινών μηχανισμών» που τελικά υπονόμειναν και τη δική του θέση.

Αλλά και σε ό,τι αφορά τους χειρισμούς του στα ειδικότερα ζητήματα της υπόθεσης, απ' όσα προηγήθηκαν, γίνεται φανερό ότι η στάση του Γ. Μαύρου δεν ήταν αποτέλεσμα άγνοιας αλλά συνειδητής επιλογής. Ή, αν προτιμάτε, επέλεξε ο ίδιος την «άγνοια» έχοντας πλήρη συνείδηση του τι είδους πράγματα θα μπορούσε, αν ήθελε, να μάθαινε.

Ο Π. Κανελλόπουλος

Η τύχη τον ευνόησε και δεν ήταν αυτός που έπρεπε να χειριστεί τις πιο σκοτεινές στιγμές της υπόθεσης. Αυτό είναι κι ένα επιχείρημα, που ο ίδιος το χρησιμοποίησε κατά κόρον στη συνέχεια. Έτσι, δεν ερευνήσαμε τόσο για κάποια, παρασκήνια που να τον αφορούν —ούτε και χρειάζονταν. Άλλωστε η στάση του ήταν λιγότερο αδιαφανής από του προκατόχου του, γιατί ο Π. Κανελλόπουλος συνηθίζει να φιλοσοφεί γύρω από τις πράξεις του, με μια ειλικρίνεια που μπορεί εύκολα να αποκρυπτογραφηθεί.

Περί «κομμουνιστικής συνωμοσίας»: Μετά τη δίκη στο αναθεωρητικό, όταν πλέον έχει γίνει πασίγνωστο ότι πρόκειται περί σκευωρίας, ο Π. Κανελλόπουλος λέει στη Βουλή:

«... είναι φυσικόν, οι εχθροί της Πατρίδος να εσκέφθησαν να κλονίσουν την βάση της Αεροπορίας, δηλαδή την Σχολήν, να κλονίσουν την πίστιν των νέων επί την ασφάλειαν του όπλου και να κλονίσουν επίσης, αυτό είναι πλέον γενικώτερον, την εμπιστοσύνην των Μεγάλων μας φίλων...» (Π. Κανελλόπουλος, Βουλή, 30 Νοεμβρίου 1953).

Για τους σκευωρούς: Τον Ιανουάριο του 1955 ο Π. Κανελλόπουλος ξεκαθαρίζει τη στάση του απέναντι στους σκευωρούς:

«Άπαντες εκείνοι οι οποίοι συμβάλλουν εις την κατοχύρωσιν της Αεροπορίας απέναντι των εχθρών της πατρίδος, οι οποίοι κυρίως έχουν ως πόθον την Αεροπορίαν, άπαντες εκείνοι οι οποίοι συνέβαλον και συμβάλλουν, τυγχάνουν του σεβασμού και της εκτιμήσεως της παρδύσεως κυβερνήσεως».

Και για να μην αφήσει αδιευκρίνιστο ποιους ακριβώς εννοεί, αναφέρεται συγκεκριμένα αμέσως μετά.

Για τον Μητσάκο: «... η προσπάθειά του όπως ανακαλύψει τους αντεθνικώς δρώντας, η έλλειψις επιείκειας αν θέλετε εις τον τομέα αυτόν, διότι υπάρχουν και αξιωματικοί οι οποίοι έχουν τάσιν επιείκειας και δεν φαντάζονται ότι υπάρχουν δολιοφθοραί όλα αυτά του έδωσαν την ευκαιρίαν να έχει κατά το έτος 1947 την επιτυχίαν την οποίαν είχε και όλα αυτά υπέβαλον εις τον αρχηγόν του επιτελείου της Αεροπορίας και εις τον τότε Υπουργόν της Κυβερνήσεως του Κέντρου, να αναθέσει εις το δεδοκιμασμένον αυτό πρόσωπον την προανάκρισιν και διά τας δολοφθοράς του 1951-1952.

Πρέπει να είπω, κύριοι, ότι ευθύς ως ανέλαβε —και δεν ετοποθετήθει υπ' εμού— εις την διοίκησιν της βάσεως Τατοΐου, αλλά υπό του τότε Υπουργού Εθνικής Αμύνης, δηλαδή του κ. Μαύρου, η ασφάλεια εις την Σχολήν Αερο-

πορίας Τατοΐου ηυξήθη καταπληκτικά. Πράγματι, αποκατεστάθη και δύναμι να το βεβαιώσω με απόλυτον ευθύνην, το αίσθημα της ασφαλείας, το οποίον ήτο φυσικόν να κλονισθεί, λόγω των δολιοφθορών».

Ο Π. Κανελλόπουλος μέμφεται —το έτος 1955— τους αξιωματικούς οι οποίοι «δεν φαντάζονται ότι υπάρχουν δολιοφθοραί» και θεωρεί στα «υπέρ» του Μητσάκου το ότι από τότε που τοποθετήθηκε διοικητής αυξήθηκε η ασφάλεια —ελπίζουμε τουλάχιστον σήμερα να έχει καταλάβει ο Π. Κανελλόπουλος ότι η «ασφάλεια αυξήθηκε» απλούστατα επειδή ο Μητσάκος δεν συνέχιζε τις προβοκάτισες κατά του εαυτού του.

Ο Π. Κανελλόπουλος, όμως, είχε γνώμη και για «... την υπό του κ. Κελαϊδή συνέχισιν έργου, το οποίον είχαν αναλάβει και το οποίον είχε καλώς και άριστα διαχειρισθή». (Βουλή, 17 Ιανουαρίου 1955).

Για τους καταδικασθέντες: «... η κυβέρνησις είναι υποχρεωμένη να σκεφθεί ολιγώτερον τους 5 ή 6 ή 8 έστω και αν μεταξύ αυτών υπάρχει τυχόν κατά πλάνην δικαστικήν και κάποιος αθώος».

Και προσθέτει παρακάτω:

«Κύριοι, υπάρχει μία τάσις ωρισμένων ανθρώπων να συγκινούνται πολύ περισσότερον από τα συγκεκριμένα και τα μερικά, παρά από τα αφηρημένα και τα γενικά. Κύριοι, θλίβομαι γι' αυτούς. Αλλά δεν είναι δυνατόν να μεταβάλλω τον εαυτόν μου εις υπερασπιστήν των. Επέλεξαν τους υπερασπιστάς των. Εγώ είμαι υπερασπιστής του Έθνους και της Αεροπορίας... Δεν υπάρχει ανθρωπισμός ο οποίος να έρχεται εις αντίθεσιν με το εθνικόν συμφέρον». (Βουλή, 30 Νοεμβρίου 1953)

Μηχανισμοί και ευθύνη

Δεν αμφισβητούμε ότι ο Γ. Μαύρος κι ο Π. Κανελλόπουλος βρέθηκαν στο επίκεντρο ενός αδυσώπητου μηχανισμού σε μια στιγμή που το ηθικό και πολιτικό του βάρος θα ήταν ίσως αβάσταχτο για τους περισσότερους από μας που σήμερα μιλάμε εξ αποστάσεως. Όμως οι δυο αυτοί ηγέτες βρέθηκαν εκεί με δική τους επιλογή, είναι συνυπεύθυνοι για τη δημιουργία αυτών των μηχανισμών και θα μπορούσαν αν θέλανε να επιχειρήσουν να τους μπλοκάρουν.

Προτίμησαν να παίξουν το ρόλο που τους επέβαλε η θέση τους και οι επιλογές τους με το μικρότερο δυνατό κόστος. Βοήθησαν και σ' αυτή την περίπτωση τους μηχανισμούς να λειτουργήσουν.

Αυτή η ευθύνη είναι όλη δική τους. □

Παναγ. Κανελλόπουλος, Υπουργός Εθν. Αμύνης, συνεδρία Βουλής 7-12-53, σχετικά με τον αρχηγό της «συνωμοσίας» της Αεροπορίας Θ. Μεταξά: «... Εχώρισεν τον εαυτόν του από την Αεροπορίαν και προτού καταδικασθή, δι' όλων εκείνων των ενεργειών τας οποίας επ' ι έ τ η επεχείρει».

Λεπτό σημείο, θα λέγαμε ότι «την είχαν στήσει» στο Θ. Μεταξά...

Υπάρχει... «... εχθρός απειλών την Εθνικήν ακεραιότητα, την υπόστασιν της Χώρας, τον Ελληνοχριστιανικόν πολιτισμόν, την Αεροπορίαν

μας, την ζωήν της Αεροπορίας μας. Και εν ειρήνη η Αεροπορία είναι εμπόλεμος, διότι μάχεται και με τα στοιχεία της φύσεως και επίσης με τα στοιχεία της ανθρωπίνης διανοήσεως τα ενσάρκωθέντα εις τα μηχανήματα...» (Παναγ. Κανελλόπουλος, αγόρευση στη Βουλή —24-11-1953— υπό την ιδιότητά του ως πιλότου και Υπουργού Εθνικής Αμύνης).

«Έχω το δικαίωμα να είπω, διότι το εξήλεγα, ότι τα σαμποτάζ εγένοντο» (ο ίδιος στη συνεδρίαση της Βουλής της 24-11-1953).

Το τίμημα του ηθικού σθένους

του Κ. Καλλιγά

Το «καινόν δαιμόνιον» στην «υπόθεση των αεροπόρων» ήταν η κατάθεση του τότε εν ενεργεία σμήναρχου Παναγιώτη Παπαπαναγιώτου:

Ψυχικά κατάπληκτος και ηθικά διαμαρτυρόμενος, διεκδικεί —και ιστορικά— στο ακέραιο το δικαίωμα και το αίσθημα περί δικαίου. Ανατρέποντας, ως ψευδή κατόπιν πιέσεων, την κατάθεση Μπαθρέλου υπονομεύει συγκεκριμένα το οικοδόμημα και τη λογική της «συνωμοσίας». Δηλαδή, γίνεται αφορμή και πρωτουργός στην καταγραφή του γεγονότος ως ιστορικού. Σαν τέτοιος, θα καταβάλει το προσωπικό του τίμημα, τη στιγμή ακριβώς που υπογράφει την κατάθεσή του.

Η συμβολή του συνεργάτη μας Κ. ΚΑΛΛΙΓΑ, έρχεται να ανασυνθέσει τον ιστό τούτης της ιστορικής πρόθεσης και πράξης.

Ο Π. Παπαπαναγιώτου καταθέτει στο Αναθεωρητικό.

«Στερείται στρατιωτικού χαρακτήρος»

«ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ» ΚΡΙΣΕΩΝ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ

«Στερείται στρατιωτικού χαρακτήρος. Έλαβε μέρος εις όλας τας αντιπειθαρχικάς εκδηλώσεις της Μ. Ανατολής. Κατά την διάρκειαν της Διοικήσεως υπό τούτου της Σχολής Αεροπορίας εσημειώθησαν ανωμαλίες εν τη μονάδι του... Δεν έλαβε μέρος εις τον συμμοριτοπόλεμον... Επιδεικνύει ζωηράν συμπάθειαν προς τους καταδικασθέντας εσχάτως δολιοφθορείς της Αεροπορίας και ευρίσκεται εις στενόν σύνδεσμον με εκείνους οι οποίοι εργάζονται δια την απαλλαγάν των. Δεν έχει το απαιτούμενον κύρος και δεν εμπνέει την δέουσαν εμπιστοσύνην ινα διοικήση το όπλον.

Παρασύρεται από εξείς κακάς αποκτηθείσας εν Μέση Ανατολή. Εκδηλώνει πέραν του δέοντος οικειότητα με τους κατωτέρους του». (Απόφαση Ανώτατου Συμβουλίου Αεροπορίας για τον Π. Παπαπαναγιώτου στις 3/8/1953).

«Ο Ταξίαρχος Π. Παπαπαναγιώτου ήτο ανέκαθεν κρυπτοκομμουνιστής...

Κατά την δίκην όμως των Αεροπόρων-σαμποτέρ έπαυσε πλέον να είναι κρυπτοκομμουνιστής. Απέσυρε το προσώπειον και απεδύθη εις ανοικτόν αγώνα υπέρ του Κομμουνιστικού Κόμματος». (Ανώνυμη αναφορά προς αρχηγό ΓΕΕΘΑ, 17/11/1954).

«Ο γενναίος ούτος αξιωματικός, τυχών διακρίσεων εξαιρετικών επί των πεδίων των μαχών όσων ουδείς άλλος, χειροδικήσας εν Καίρω επί κινδύνω της ζωής του, εναντίον κομμουνιστών οϊτινες οπλισμένοι επεζήτησαν να του διαλύσουν την μηχανοκίνητον φάλαγγα της μονάδος του, εχαρηκτήρισθη κατά μήνα Ιούνιον 1953 υπό του Συμβουλίου ως συμπαθών τους κομμουνιστάς...».

(Αντιστράτηγος Σ. Γυαλίστρας, τέως υφυπουργός Αεροπορίας, «Βήμα», 11/4/1956).

Η ΑΠΟΦΑΣΗ για την αποκατάσταση των αξιωματικών της Πολεμικής Αεροπορίας, που είχαν πέσει θύματα ελεεινής σκευωρίας και έζησαν μία συγκλονιστική περιπέτεια, το 1952 και 1953, που έμεινε γνωστή ως η πολύκροτη «υπόθεση των αεροπόρων», παρέχει την ευκαιρία για την παρουσίαση μιας πτυχής της δραματικής εκείνης υπόθεσης, που είναι από τις λιγότερο γνωστές αλλ' ιδιαίτερα χαρακτηριστική των μεθόδων που χρησιμοποίησαν, σκευωροί (και άλλοι) της κλίκας του Κελαϊδή για την εξουδετέρωση, των αξιότερων συναδέλφων τους και την αναρρίχησή τους στην ηγεσία της Αεροπορίας.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για την περίπτωση του ταξίαρχου της Αεροπορίας, Παναγιώτη Παπαπαναγιώτου, ο οποίος βρέθηκε αδόκητα μέσα στη δύνη της σκευωρίας και έζησε μία περιπέτεια που φωτίζει μεθόδους, δολοπλοκίες και στυγνά πρότυπα, αλλά και στιλπνές περιπτώσεις ακεραιότητας και ηθικού σθένους. Μια περιπέτεια που όχι μόνο συμπληρώνει και ολοκληρώνει την εικόνα της «υπόθεσης των αεροπόρων» αλλά και δείχνει ανάγλυφα μερικά από τα στοιχεία που χαρακτήριζαν το βαρύ και «μουντό» κλίμα των μετεμφυλιακών χρόνων.

Ο ΣΜΗΝΑΡΧΟΣ, τότε, Παναγιώτης Παπαπαναγιώτου δεν ενοχλήθηκε όταν ξέσπασε η «υπόθεση των Αεροπόρων», το φθινόπωρο του 1951. Το όνομά του δεν είχε αναφερθεί ούτε στην (στημένη) «προανάκριση», κατά την οποία τα θύματα της σκευωρίας βασανίστηκαν φρικτά για να «ομολογήσουν» ανύπαρκτα πράγματα, ούτε στη «δίκη» που ακολούθησε ενώπιον του Αεροδικείου. Αξιωματικός άριστος και μορφωμένος, με πλούσια πολεμική δράση και με ομολογημένες οργανωτικές ικανότητες, τιμημένος και με πολλά παράσημα, ο Παν. Παπαπαναγιώτου υπηρετούσε, από τον Μάιο του 1952, στο ανώτατο στρατηγείο των δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη (SHAPE), που έδρευε στο Παρίσι. Στο τέλος Μαρτίου του 1953, μήνα κατά τον οποίο είχε διακοπεί η πρώτη αναθεωρητική δίκη των αεροπόρων και είχε ανατεθεί στον τότε αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου, Αποστολόπουλο, η διενέργεια συμπληρωματικής προανάκρισης, επειδή είχε αρχίσει να διαφαίνεται ότι η όλη υπόθεση ήταν σκευωρία, ο Π. Παπαπαναγιώτου συνάντησε στην Αθήνα, όπου βρισκόταν για υπηρεσιακούς λόγους, τον άλλοτε σμηνίτη τραπεζοκόμο Μπαθρέλο, ο οποίος ήταν από τους «βασικούς μάρτυρες κατηγορίας» και είχε στείλει στο Αεροδικείο επιστολή για «στοιχεία επιβαρυντικά» για τους κατηγορούμενους. Ο Μπαθρέλος του αποκάλυψε ότι είναι ψευδομάρτυς, ότι όσα κατέθεσε σε βάρος των κατηγορουμένων αξιωματικών της Αεροπορίας ήσαν ψευδή και ότι, τότε, υπηρετώντας στην Αεροπορία, είχε εκβιασθεί να ψευδομαρτυρήσει από όργανα του Α2 του ΓΕΑ και του Αερονομείου.

ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗΣ της προαγωγής του, ο Παν. Παπαπαναγιώτου ήλθε, τον Απρίλιο του 1953, στην Αθήνα παρουσιάστηκε στον Παν. Κανελλόπουλο, υπουργό Εθνικής Αμύνης στην τότε κυβέρνηση Παπάγου, και του ανέφερε την αποκάλυψη του

Μπαθρέλου. Ο Π. Κανελλόπουλος του συνέστησε να μην προβεί σε καμιά άμεση ενέργεια αλλά να αναμείνει έγγραφη διαταγή του υπουργού. Στις 6 Ιουνίου 1953, ο Παπαπαναγιώτου, που βρίσκεται στη θέση του, στο Παρίσι, καλείται με έγγραφο από το υπουργείο Εθνικής Αμύνης να καταθέσει στον αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου, Αποστολόπουλο. Ο Π. Παπαπαναγιώτου έρχεται στην Αθήνα και καταθέτει την αποκάλυψη του Μπαθρέλου (ο οποίος είχε και αυτός καταθέσει, πέντε μέρες πριν, στον Αποστολόπουλο).

ΑΠΟ ΤΗ στιγμή εκείνη, ο Παν. Παπαπαναγιώτου μπαίνει στο στόχαστρο της κλίκας του Κελαϊδή, που εξύφανε την «υπόθεση των αεροπόρων», και αρχίζει η δραματική περιπέτειά του.

ΕΝΩ η προαγωγή του είχε αποφασισθεί και είχε, μάλιστα, αναγγελθεί στο Shape, με ειδικό σήμα, υπό ημερομηνία 19 Ιουνίου 1953, το συμβούλιο προαγωγών, που συνήλθε στις 4 Αυγούστου 1953, ματαιώσε, αδόκητα, την προαγωγή και τον έκρινε στάσιμο.

ΓΙΑ «τεκμηρίωση» της απόφασης αυτής και για τη διευκόλυνση των περαιτέρω χειρισμών για την εξουδετέρωση και πλήρη απομάκρυνση του Παπαπαναγιώτου, σκηνοθετήθηκε μία επαισχυντή ανταλλαγή εγγράφων, με χαλκευμένες «πληροφορίες», μεταξύ της Γενικής Ασφάλειας της Αθήνας και του Γενικού Υπουργείου Αεροπορίας. Η πρώτη, με έγγραφο υπό ημερομηνία 30 Ιουλίου 1953, πληροφορούσε το ΓΕΑ ότι, σύμφωνα με «πληροφορίες» από κάποιο «άτομο», που δεν κατονομαζόταν, ο Παπαπαναγιώτου, «διαβίβαζε πληροφορίες προς εξωπληρεσιακή οργάνωση» με έναν «κομμουνιστή σύνδεσμο». Και το ΓΕΑ, που επί κεφαλής του ήταν ο περιβόητος αντιπτεράρχος Εμμ. Κελαϊδής, απαντούσε στη Γεν. Ασφάλεια, με έγγραφο υπό ημερομηνία 18 Αυγούστου 1953, ότι οι «πληροφορίες» της για τον Παπαπαναγιώτου «διστάυρωθησαν» πλήρως.

ΑΛΛΑ η αναστολή της προαγωγής του, αθεμελιώτη καθώς ήταν, δεν μπορούσε να παραταθεί για πολύ. Το Νοέμβριο του 1953 συνήλθε το συμβούλιο προαγωγών για επανάκριση και προήγαγε τον Π. Παπαπαναγιώτου σε ταξίαρχο. Τον ήθελαν, όμως, μακριά από το ΓΕΑ —και, αν ήταν δυνατό, μακριά από την Ελλάδα— για να μην παρακολουθεί τις σκευωρίες που γίνονταν εκεί. Οι άνθρωποι του Κελαϊδή προσπάθησαν αρχικά να τον διατηρήσουν στο Shape ή να τον μεταθέσουν στο Λονδίνο. Τελικά, ο ταξίαρχος, πια, Π. Παπαπαναγιώτου τοποθετήθηκε στην εμπιστευτική θέση του αρχηγού του Δ' κλάδου του ΓΕΕΘΑ. Αρκούσε και μόνο το γεγονός αυτό για να καταδείξει πόσο ασύστατα και χαλκευμένα —και μάλιστα με τρόπο βλακώδη— ήσαν όσα διαλαμβάνονταν στα έγγραφα που ανταλλάχθηκαν μεταξύ Γεν. Ασφάλειας και ΓΕΑ. Ο χαρακτηρισμένος ως «κομμουνιστής» και «προδότης» Παπαπαναγιώτου προαγόταν και ετοποθετείτο μάλιστα σε εμπιστευτική θέση του κορυφαίου επιτελικού οργάνου των Ενόπλων Δυνάμεων!

ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ μήνες μετά την τοποθέτησή του στη θέση εκείνη, τον Απρίλιο του 1954, ο Π. Παπαπαναγιώτου πληροφορήθηκε την ύπαρξη των ελεεινών εκείνων εγγράφων στον ατομικό του φάκελο. Και αξίωνε να ενεργηθεί ένορκη προανάκριση για να εξακριβωθεί η αλήθεια. Τον Σεπτέμβριο του 1954, ο υπουργός Εθνικής Αμύνης, Παν. Κανελλόπουλος, ανέθεσε στον τότε αρχηγό ΓΕΕΘΑ, αντιστράτηγο Δόβα, τη διενέργεια διοικητικής εξέτασης. Τον Δεκέμβριο του 1954, ο Δόβας υπέβαλε το πόρισμά του, όπου αναιρούσε βέβαια κάθε μομφή κατά του Παπαπαναγιώτου, αλλά και προσπαθούσε να συγκαλύψει τους δράστες της σκευωρίας. Τον Ιανουάριο του 1955, ο υπουργός Εθν. Αμύνης Π. Κανελλόπουλος εξέδωσε διαταγή με την οποία ακύρωνε τα ψευδολόγα έγγραφα τόσο της Γεν. Ασφάλειας όσο και του ΓΕΑ.

ΤΟΝ ΙΔΙΟ μήνα, κάτω από το βάρος των αποκαλύψεων για την χάλκευση της «υπόθεσης των αεροπόρων» και τα αισχρά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν, ο Κελαϊδής αποστρατεύθηκε και τον διαδέχθηκε στην ηγεσία του ΓΕΑ ο αντιπτεράρχος Μαργαρίτης. Αλλά η «νέα ηγεσία» ήταν ανάστημα της προηγούμενης και «σάρκα από τη σάρκα» της. Αντί ν' απομακρύνει και να τιμωρήσει τους σκευωρούς, αναζήτησε τρόπους ν' απαλλαγεί από τον Παπαπαναγιώτου, και τον Απρίλιο του 1955, κατόρθωσε ν' αποσπάσει την αποστράτευσή του.

Ο Π. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ προσέφυγε στο Συμβούλιο Επικρατείας, το οποίο, με απόφαση που εκδόθηκε τον Ιανουάριο του 1956, ακύρωσε την αποστράτευσή του. Τον Απρίλιο του 1956, ο Π. Π. παρουσιάστηκε στον τότε υπουργό Εθν. Αμύνης, Π. Πρωτοπαπαδάκη, και του εξιστόρησε τα της σκευωρίας. Ο υπουργός υποσχέθηκε να μελετήσει την υπόθεση και ν' απονείμει δικαιοσύνη. Αλλά επί τρεις μήνες δεν κινήθηκε. Στις 30 Ιουλίου 1956, ο ταξίαρχος Παπαπαναγιώτου (στην ενέργεια, μετά την απόφασή του του Σ.τ.Ε.) υπέβαλε στον υπουργό Εθν. Αμύνης λεπτομερή αναφορά, όπου εξέθετε τα της σκευωρίας και ζητούσε τη διενέργεια ένορκης προανάκρισης για την ανακάλυψη των σκευωρών. Τον Αύγουστο του 1956, ο υπουργός απάντησε ότι «το περιεχόμενο της αναφοράς σας κρίνεται αβάσιμον».

ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1956, το Συμβούλιο Κρίσεων και Προαγωγών τον αποστράτευσε. Ο Π. Παπαπαναγιώτου προσέφυγε και πάλι στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο και πάλι τον εδικαίωσε και ακύρωσε την πράξη της αποστράτευσής του. Στις 25 Νοεμβρίου 1959, το Ανώτατο Συμβούλιο Αεροπορίας (ΑΣΑ) αποστρατεύει ξανά τον Π. Παπαπαναγιώτου, ο οποίος και πάλι προσφεύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο ακυρώνει και την τρίτη αυτή αποστράτευσή του με την υπ. αριθ. 1546/1960 απόφασή του.

ΕΠΕΙΤΑ από την απόφαση αυτή, το ΑΣΑ συνήλθε, στις 14 Ιουνίου 1961, για να ξανακρίνει την υπόθεση, όπως πρόβλεπε ο νόμος. Και αποφάσισε να θέσει σε αυτεπάγγελτη αποστρατεία τον ταξίαρχο Π. Παπαπαναγιώτου, με το βαθμό του υποπτεράρχου, ως «ευδοκίμως τερματίσαντα την σταδιοδρομία του» και με την αιτιολογία ότι είχε ήδη τοποθετηθεί ως αρχηγός ΓΕΑ αξιωματικός νεότερός του.

ΚΑΙ ΕΤΣΙ έληξε η μακρόχρονη περιπέτεια του Παν. Παπαπαναγιώτου.

ΑΝΤΙ ΓΙΑ επίλογο, παραθέτουμε το παρακάτω απόσπασμα επιστολής του Κων. Α. Ρουσσέν, που δημοσιεύθηκε στην «Καθημερινή» της 4ης Ιουνίου 1957, πάνω στην υπόθεση Παπαπαναγιώτου:

«Η Εικών της υποθέσεως: Μερικοί «άνθρωποι» είναι βουτηγμένοι έως τον λαιμόν εις την λάσπην. Και αρπάζουν την παλλεύκου εντιμότητος ηθικήν στολήν του ταξιάρχου Παπαπαναγιώτου και την λασπώνουν με τον περισσεύοντα ιδιόν των βόρβορον. Και η πολιτεία τους υποχρεώνει να καθαρίσουν την λάσπην από την λευκήν ηθικήν στολήν του ταξιάρχου κ. Παπαπαναγιώτου και αυτοί αρνούνται με το δικαιολογητικόν ότι ο Παπαπαναγιώτου είναι λασπωμένος.

«Το συμπέρασμα: Υπάρχει ανοικτόν θέμα ηθικής τάξεως δια την ενεστώσαν ηγεσίαν της Αεροπορίας. Και η ηθική αυτή απαιτεί να παύσει το παιγνίδι με τας λέξεις και να φροντίσει η «σημερινή ηγεσία της Αεροπορίας» να πράξει το καθήκον της, προστατεύουσα ενεργώς την τιμήν ενός γενναίου «και εντίμου Έλληнос αξιωματικού». Όσον και εάν το θεωρούν πράγμα ασήμαντον ανωνυμογράφοι κύριοι, η τιμή του Έλληнос αξιωματικού αποτελεί την ουσίαν της υποστάσεώς του και αυτό δεν είναι δυνατόν να το αγνοή «η σημερινή ηγεσία της Αεροπορίας». Εάν το ελησμόνησεν εις την συγκεκριμένην περίπτωσιν κάποιος έχει καθήκον να της το υπενθυμίση».

Από την ορκωμοσία των Ικάρων που αποφοίτησαν το 1935.

Οι ρίζες της διαμάχης στην Αεροπορία

του Βασίλη Ξυδιά

Η «υπόθεση των αεροπόρων» ξεκίνησε για να εξυπηρετήσει κάποιες ανάγκες που έβγαιναν μέσα από τις πολιτικές σκοπιμότητες της εποχής. Σ' αυτή τη φάση της σκευωρίας ο Θ. Μεταξάς είναι απόστρατος και δεν έχει καμιά ανάμειξη.

Από τη στιγμή που οι σκευωροί αποφασίζουν να αναμείξουν τον Θ. Μεταξά σαν υποτιθέμενο «αρχηγό της συνωμοσίας» η υπόθεση αυτή αποκτά μια άλλη διάσταση και αποτελεί πλέον την κορυφαία στιγμή μιας εσωτερικής διαμάχης στην Αεροπορία. Μιας διαμάχης που είχε τις ρίζες της στην ίδια τη γέννηση της ελληνικής αεροπορίας και που τα αποτελέσματα της είχαν στρατηγική σημασία για την προσαρμογή του όπλου στις επιταγές του «πολιτικοποιημένου» αμερικανοκρατούμενου μετεμφυλιακού κράτους και της ένταξης μας στο ΝΑΤΟ.

Τις βασικές γραμμές αυτής της διαμάχης θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε συνθέτοντας τις αφηγήσεις που με ευγένεια μας παραχώρησαν δυο απόστρατοι αξιωματικοί της αεροπορίας, που έπαιξαν σ' αυτήν πρωταγωνιστικό ρόλο: ο Γεώργιος Αλεξανδρής κι ο Γεώργιος Πάγκαλος.

Η πάλη των τάξεων

Όπως ήδη αναφέραμε τα γενικά χαρακτηριστικά της σκευωρίας ήταν προϊόν της εποχής και των πολιτικών παιχνιδιών. Το γεγονός, όμως, ότι οι σκευωροί επέλεξαν σαν υποτιθέμενο αρχηγό της «συνωμοσίας» τον Θεοφάνη Μεταξά κι όχι κάποιον άλλο, αυτό είχε να κάνει (ευκαιρίας δοθείσης) μ' ένα άλλο σχέδιο της τότε ηγεσίας της Αεροπορίας: την *εξόντωση των δυο πρώτων τάξεων* της σχολής Ικάρων.

Γιατί αν ο Θ. Μεταξάς «φαγώθηκε» μ' αυτό τον θεαματικό τρόπο, υπήρξαν κι άλλοι αξιωματικοί (όπως οι Χόνδρος, Δούκας, Πάγκαλος, Παπαπαναγιώτου) που, λίγο πριν ή λίγο πιο μετά, με αφορμές άσχετες ή σχετικές μ' αυτή την σκευωρία, «φαγώθηκαν» εξίσου αποτελεσματικά κι ανεπανόρθωτα.

Τον Χόνδρο, ας πούμε, τον χαρακτήρισαν το '49 «δειλό» και «φυγόμαχο» επειδή το '42 είχε προβάλει αντιρρήσεις σ' ένα σχέδιο επίθεσης ενάντια στο ιταλικό αρχηγείο της Μ. Ανατολής. Η υπόθεση αυτή είχε ως εξής:

Στις 28 Οκτωβρίου του '42, ο τότε διοικητής Κέλας σκέφθηκε να τιμήσει την επέτειο με μια πολεμική επιχείρηση. Οι Άγγλοι, που βρίσκονταν τότε, σε μια πολύ αβέβαιη και κρίσιμη στιγμή της αναμέτρησης με τους Γερμανούς σ' αυτό το μέτωπο, θεώρησαν πως μια τέτοια επιχείρηση, ξεκομμένη από τις στρατηγικές ανάγκες του μετώπου δεν είχε να προσφέρει τίποτα, και εκτός αυτού θα δημιουργούσε προβλήματα συντονισμού, άσκοπων απωλειών, κτλ. Γι' αυτούς τους λόγους διαφώνησαν με την επιχείρηση αυτή,

και τη γνώμη τους συμμερίστηκε και ο Χόνδρος. (Για την ιστορία, αναφέρουμε πως το ελληνικόν στοιχείον επέμεινε και έτσι μια ακόμη σελίς της ιστορίας μας εγράφη). Αυτό πάντως που έχει σημασία είναι ότι γι' αυτή του τη στάση ο Χόνδρος χαρακτηρίστηκε «δειλός» μετά από επτά χρόνια, και μ' αυτό το πρόσχημα τον έβγαλε από την μέση η ηγεσία της Αεροπορίας —που από δω και μπρος θα ονομάζουμε Κελαϊδή.

Ο Εμμ. Κελαϊδής —και οι επιτελείς του— με τον τρόπο αυτό έπαιρναν οριστικά της ρεβάνς για ένα νόμο (τον 3302) που εκπονήθηκε το '44 από την κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου, ο οποίος έβγαζε έξω από την επετηρίδα της Αεροπορίας όσους αξιωματικούς δεν προέρχονταν από την σχολή Ικάρων. Μάλιστα την ιδέα γι' αυτό το νόμο την είχαν χρεώσει στον ίδιο τον Θ. Μεταξά —πράγμα που όπως θα δούμε παρακάτω δεν ευσταθεί.

Αυτός ο ανταγωνισμός είναι φανερό πως συνδέεται με διάφορες προσωπικές φιλοδοξίες καριέρας, όπως επίσης με πολιτικές διαμάχες. Μπορούμε να πούμε πως αυτοί οι δύο τύποι ανταγωνισμών (οι «προσωπικοί» και οι «πολιτικοί») λειτουργούν παράλληλα, και ο καθένας είναι κάθε φορά το προκάλυμμα του άλλου. Αυτό ακριβώς είναι που δημιουργεί την πλοκή της υπόθεσής μας, και σ' αυτό το επίπεδο ανάλυσης θα επιμείνουμε. Δεν μπορούμε όμως να ξεφύγουμε από τον πειρασμό να διευκρινίσουμε πως (από μια άποψη) αυτό που διαπερνά όλη αυτή την πλοκή δεν είναι παρά μια έκφραση του μόνιμου προβλήματος του ελληνικού αστισμού: του πως θα μπορέσει να συνδυάσει τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των θεσμών με την ταυτόχρονη διασφάλιση των σχέσεων εξουσίας και ειδικότερα την ασφάλεια του κράτους —πράγμα που στην Ελλάδα φαίνεται αδύνατον (αυτό τουλάχιστον δείχνει η ιστορία μας μέχρι στιγμής) και έτσι το πρόβλημα μετατρέπεται σε δίλημμα που οδηγεί σε έναν μόνιμο διχασμό του αστικού κόσμου σε δυο τάσεις που κάθε φορά δίνουν την έμφαση στη μια ή την άλλη πλευρά του διλήμματος.

Το προπατορικό αμάρτημα

Το σώμα της Αεροπορίας γεννήθηκε ενώ μαινόταν ο πόλεμος ανάμεσα στους βενιζελικούς και τους βασιλικούς. Ήταν έμπνευση και δημιουργία του ίδιου του Ελ. Βενιζέλου κι αυτό το σφράγισε για πολλά χρόνια.

Την εποχή εκείνη υπήρχαν χωριστά η Αεροπορία Στρατού και η Αεροπορία Ναυτικού. Το 1929 δημιουργείται υπουργείο Αεροπορίας με υπουργό τον ίδιο τον Βενιζέλο και υφυπουργό τον Αλέξανδρο Ζάνα, ο οποίος ήταν έμπιστος και προσωπικός φίλος του Βενιζέλου και αεροπόρος του Στρατού στον Α' παγκόσμιο πόλεμο. Τα δυο σώματα εντάσσονται στη διεύθυνση του νέου υπουργείου, αλλά παραμένουν χωριστά κάτω από παράλληλες διοική-

σεις που συνεργάζονται και συστεγάζονται.

Το 1931 αποφασίζεται η πλήρης ενοποίηση του σώματος και η δημιουργία της σχολής Ικάρων. Διοικητής της σχολής διορίστηκε ο Παναγιώτης Βήλος.

Η ιδέα για την ενιαία Αεροπορία και τη σχολή Ικάρων συνδέθηκε, εκτός των άλλων, και με την αντιμετώπιση ενός στρατηγικού προβλήματος που (σύμπτωση;) είναι και σήμερα επίκαιρο: την άμυνα του Αιγαίου. Τον βαρύ στόλο θα τον αντικαθιστούσε ο συνδυασμός ελαφρύ στόλου και αεροπορίας. Για να γίνει όμως αυτό χρειαζόνταν μια σύγχρονη κι αποτελεσματική αεροπορία. Αυτός ήταν ο στόχος της ενοποίησης και κυρίως της δημιουργίας της σχολής Ικάρων που θα έβαζε αξιωματικούς καταρτισμένους στις τεχνικές απαιτήσεις του όπλου και στη σύγχρονη στρατηγική του πολέμου.

Η ενοποίηση και η σχολή έγιναν κατά τα αγγλικά πρότυπα με τη συμβουλευτική επίβλεψη ειδικής αγγλικής αποστολής.

Αυτή η ενοποίηση δημιουργούσε ένα πρόβλημα επετηρίδας, που ήταν ταυτόχρονα οργανωτικό: Ποιος θα είχε την πρωτοκαθεδρία στο νέο σώμα —οι του ναυτικού ή οι του στρατού; Ένα πρόβλημα που περιπλέκονταν επειδή και σ' αυτές τις δυο κατηγορίες υπήρχαν επιμέρους διαιρέσεις. Έπρεπε, δηλαδή να μπουν σε μια ιεραρχία, αξιωματικοί από επτά προελεύσεις:

Από το Ναυτικό ήταν οι αξιωματικοί οι προερχόμενοι:

- από την σχολή Δοκίμων,
 - από πιλότους του Α' Παγκόσμιου Πολέμου που δεν είχαν βγάλει σχολή,
 - από υπαξιωματικούς που εξελίχτηκαν σε πιλότους.
- Κι από τον Στρατό οι αξιωματικοί οι προερχόμενοι:
- από την σχολή Ευελπίδων,
 - από υπαξιωματικούς,
 - από την σχολή αεροπορίας του ΣΕΔΕΣ,
 - από τους μονιμοποιηθέντες διαφόρων σωμάτων.

Η διευθέτηση όλων αυτών των προελεύσεων ήταν ένα ακόμα πρόβλημα που επίσης σφράγισε την αεροπορία από την γέννησή της: οι *διαμάχες των προελεύσεων*. Τελικά ο Ζάνας αντιμετώπισε αυτό το πρόβλημα με τη μέθοδο του «χτενιού» δίνοντας την *πρωτοκαθεδρία στο Ναυτικό* —παρ' όλο που ο ίδιος προερχόταν από τον Στρατό Ξηράς. Δηλαδή, μπήκε πρώτος στην επετηρίδα ο πρώτος του Ναυτικού, δεύτερος ο πρώτος του Στρατού, τρίτος ο δεύτερος του Ναυτικού, κ.ο.κ.

Προφανώς αυτή η λύση δεν δόθηκε ανεξάρτητα από πολιτικούς υπολογισμούς, αλλά αυτό που πρέπει βασικά να μέτρησε, ήταν ότι το Ναυτικό αποτελούσε ήδη ένα όπλο οργανωμένο κατά τα σύγχρονα αγγλικά πρότυπα και οι αξιωματικοί του είχαν την «τεχνοκρατική» νοοτροπία που η πολιτική ηγεσία ήθελε να εμφυσήσει στο νέο σώμα. Άλλωστε σ' αυτό βοηθούσε και το τεχνολογικό υπόβαθρο, του Ναυτικού που ήταν πιο προηγμένο από αυτό του Στρατού.

Πάντως, ούτε οι του Ναυτικού, ούτε οι του Στρατού ικανοποιούσαν απόλυτα τις απαιτήσεις του νέου όπλου —ιδίως όταν ήταν εξ αρχής προφανές ότι το πρόβλημα των προελεύσεων θα υπονόμει μονίμως την ενότητα και το αξιωμαχο του σώματος. Έτσι οι ελπίδες της ηγεσίας ήταν η σχολή Ικάρων, που οι πρώτες της τάξεις ήταν οπωσδήποτε διαποτισμένες από τον πνεύμα του βενιζελισμού.

Το 1933 γίνονται εκλογές και νικητής βγαίνει ο Τσαλδάρης. Γίνεται το θνησιγενές κίνημα του Πλαστήρα που κρατά λίγες ώρες, είναι όμως μια καλή αφορμή για ένα πρώτο «ξεκαθάρισμα» στην Αεροπορία. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά το κίνημα Πλαστήρα, από τον Στρατό δεν αποστρατεύτηκε κανένας, από το Ναυτικό ένας, ενώ από την Αεροπορία αποστρατεύτηκαν δέκα. Αυτή η αποστρατεία των δέκα ήταν μια πρώτη αντεπίθεση των θιγομένων αξιωματικών (προελεύσεως Στρατού) απέναντι στους συναδέλφους τους με προέλευση το Ναυτικό.

Το καλοκαίρι του 1933 γίνεται η απόπειρα κατά του Βενιζέλου. Με την απόπειρα συνδέεται το όνομα του Αρχηγού της Αεροπορίας, στρατηγού Ρέππα, —που προερχόταν από το Στρατό. Μ' αυτή την ευκαιρία, οι αξιωματικοί Αλεξανδρής, Ζώτος, Παπαστρατηγάκης (προελεύσεως Ναυτικού) που ήταν ήδη σε δυσμένεια καταθέτουν ξεχωριστές αναφορές στον τότε υπουργό Εσωτερικών και Αεροπορίας Ιωάννη Ράλλη, με τις οποίες αρνούνται να συνεχίσουν να υπηρετούν κάτω από τις διαταγές ανθρώπου ενεχόμε-

νου σε απόπειρα δολοφονίας. Περνούν από ναυτοδικείο και αποστρατεύονται. Μετά ένα μήνα τους ακολουθεί ο διοικητής της σχολής Ικάρων, Βήλος.

Το 1935 ξεσπά το αποτυχημένο κίνημα του Βενιζέλου και τα πράγματα στην Αεροπορία ξεκαθαρίζουν οριστικά με την τελική επικράτηση των «προελεύσεως Στρατού» στους άλλους συναδέλφους τους.

Αξιζει, πάντως, να τονιστεί ότι τα «ξεκαθαρίσματα» παρά το γεγονός ότι γίνονταν πάντα με πολιτικές αφορμές, όλοι ήξεραν καλά πως κρύβονταν από πίσω οι διαμάχες των προελεύσεων. Έτσι η Αεροπορία έμεινε ουσιαστικά «εκτός πολιτικής». Ακόμα κι ο Οικονομάκος θέλησε συνειδητά να μην αναμείξει τον Αεροπορία στο κίνημα του Ι. Μεταξύ τον Αύγουστο του '35. Σ' αυτό το πνεύμα της «μη πολιτικής ανάμειξης» άρχισαν να βγαίνουν οι πρώτοι αξιωματικοί της σχολής Ικάρων, με το ατού ότι ήταν καθαροί από τις διαμάχες των ανωτέρων τους.

Έτσι είχε η κατάσταση, όταν ξέσπασε ο πόλεμος του '40, και στην Αεροπορία επιστρέφουν οι αποστρατευθέντες προελεύσεως Ναυτικού (Αλεξανδρής, Βήλος, κτλ).

Η υπόθεση της Ροδεσίας

Η πρώτη ανοιχτή αναμέτρηση των νεαρών αξιωματικών της σχολής Ικάρων με τους ανώτερους αξιωματικούς προελεύσεως Στρατού ήταν η «υπόθεση της Ροδεσίας».

Η ιστορία ξεκινά από την αρχή του ελληνογερμανικού πολέμου, όταν τους αξιωματικούς όλων των όπλων τους απασχολούσε το αν θα μείνουν και θα παραδωθούν ή αν θα φύγουν και θα συνεχίσουν τον πόλεμο μαζί με τους Συμμάχους. Οι ανώτεροι αξιωματικοί ταλαντεύονταν ενώ οι νέοι ήταν αποφασισμένοι να φύγουν και να συνεχίσουν. Ένας αξιωματικός, ο Ν. Αβέρωφ —εξάδελφος του αργηγού της Ν. Δημοκρατίας— είχε την «ατυχή έμπνευση» να παραμείνει με μερικούς άλλους και να παραδώσει στους Γερμανούς το αεροδρόμιο του Τατοΐου. Οι Γερμανοί δεν αρκέστηκαν στην παράδοση, αλλά τον διατάζουν να το καθαρίσει. Ο Αβέρωφ το καθάρισε και τους το παρέδωσε —πράξη βεβαίως ατιμωτική για τον οποιονδήποτε, πολύ περισσότερο για έναν στρατιωτικό.

Μετά την ήττα οι αξιωματικοί της αεροπορίας καταλήγουν με διάφορους τρόπους στη Μ. Ανατολή. Ανασυγκροτείται η ελληνική Αεροπορία. Δημιουργούνται τρεις ελληνικές μοίρες στο αεροδρόμιο της Γάζας κάτω από αγγλική διοίκηση. Εγκαθίσταται το επιτελείο στο Κάιρο. Δημιουργείται εκπαιδευτική βάση στη Ροδεσία.

Προϊστάμενος στη Ροδεσία τοποθετείται ο Ν. Αβέρωφ. Το γεγονός προκαλεί την αγανάκτηση των υφισταμένων του αξιωματικών που θεωρούν ότι μετά την ατιμωτική παράδοση του Τατοΐου ο Αβέρωφ δεν έχει πλέον το ηθικό ανάστημα να είναι διοικητής. Δημιουργείται μια επιτροπή από πέντε αξιωματικούς της Α' τάξης της σχολής: Θ. Μεταξάς, Γ. Πάγκαλος, Μάρκου, Γεωργακόπουλος που μετά τάχθηκε με τον ΕΛΑΣ, και Πιτσιλής). Μετά από συζητήσεις αναλαμβάνει ο πρώην διοικητής της σχολής Π. Βήλος, που συγκέντρωνε την εκτίμηση των νέων αξιωματικών αλλά και των συμμάχων Άγγλων. Την εκτίμηση των δευτέρων την κέρδισε όταν με δική του πρωτοβουλία προσφέρθηκε να τους βοηθήσει στην καταστολή της επανάστασης στο Ιράκ την εποχή που εκπαιδεύονταν μαζί με μια ομάδα Ελλήνων στην βάση Χαμπανίγια.

Σ' όλη τη διάρκεια του πολέμου το πρόβλημα των ανώτερων αξιωματικών εμφανιζόταν με διάφορους τρόπους. Τα βασικότερα όμως θέματα τα έβαζαν οι Άγγλοι που θεωρούσαν ότι οι αξιωματικοί της Αεροπορίας πρέπει να είναι μικρής ηλικίας.

Υπήρχε μια γενική διάθεση στους νεότερους της σχολής, να λύσουν το πρόβλημα με ριζικό τρόπο: να φύγουν από τη μέση οι παλιοί και να τοποθετηθούν στελέχη της σχολής Ικάρων. Υπήρχαν τότε, γύρω στους 170 ανώτεροι αξιωματικοί άλλων προελεύσεων και γύρω στους 120 της σχολής.

Το Μάιο του '44 αρχηγός της Αεροπορίας τοποθετείται ο Γ. Αλεξανδρής. Αυτός εισηγήθηκε στον Γ. Παπανδρέου τη νομική διευθέτηση του προβλήματος. Ο Γ. Παπανδρέου συμφωνεί και συγκαλεί σύσκεψη στην οποία συμμετέχουν ο ίδιος, ο Αλεξαν-

Ο ΣΚΛΗΡΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ ΤΗΣ ΣΚΕΥΩΡΙΑΣ

Επισμηναγός Μητσάκος:

Ο οργανωτής. Επισήμως ήταν ο υπεύθυνος για την προανάκριση. Στις μεθόδους του περιλαμβάνονταν οι βασανισμοί, η τρομοκρατία, οι εκβιασμοί, οι αποσπάσεις ψεύτικων «ομολογιών», οι εξαφανίσεις και οι προχρονολογήσεις εγγράφων.

Παλιότερα είχε δικαστεί για λαθραία εξαγωγή συναλλάγματος, αλλά αθώωθηκε λόγω βλακειάς, σύμφωνα με το σκεπτικό του δικαστηρίου.

Υποσμηναγός Θέμελης και επισμηναγός Σμαήλος:

Οι βασικοί βοηθοί του Μητσάκου στην προανάκριση.

Αντιπτέραρχος Εμμ. Κελαϊδής:

Τότε αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας. Όλη η υπόθεση διεξήχθη κάτω από την επίβλεψη και την κάλυψή του. Ο φυσικός και ηθικός αυτουργός της σκευωρίας.

Αντώνης Σκαρμαλιωράκης:

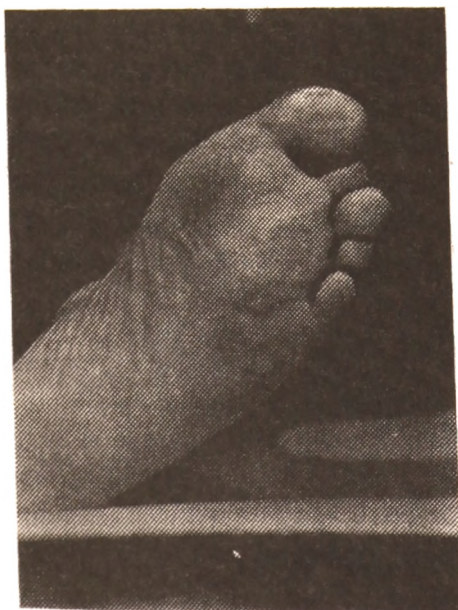
Ο βασικός μάρτυρας κατηγορίας. Σήμερα είναι υποπτέραρχος ε.α. Τότε ήταν αρμόδιος αξιωματικός στο Α2 του επιτελείου της Αεροπορίας. Ο Σ. Γυαλίστρας τον θεωρούσε βασικό εμπνευστή όλης της υπόθεσης.

Το πρωί της 21ης Απριλίου 1967 οδηγούσε το αυτοκίνητο του Γ. Παπαδόπουλου. Ήταν ο ένας από τους δύο αξιωματικούς της Αεροπορίας που συμμετείχαν στο πραξικόπημα. Επί χούντας ήταν γενικός γραμματέας στο υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών μέχρι το Δεκέμβριο του 1973. Πρόσφατα εμφανίστηκε σαν μηνυτής, επειδή τον χαρακτήρισαν «πράκτορα ξένων δυνάμεων». Το δικαστήριο δέχτηκε σαν σωστό το χαρακτηρισμό και ο Σκαρμαλιωράκης έχασε τη δίκη.

Υποσμηναγός Τριάντος:

Ο αξιωματικός που ανακάλυπτε δολιοφθορές και μύησε τον Ακριβογιάννη στην «κατασκοπευτική» διαφυγή του στην Αλβανία.

Το πέλμα του Γ. Θεοδωρίδη.

δρής και οι αρχηγοί των άλλων δύο όπλων: ο Βούλγαρης του Ναυτικού κι ο Βεντήρης του Στρατού. Ο Αλεξανδρής αναπτύσσει την άποψή του: τη δημιουργία ενός νόμου που να βγάζει έξω από την επετηρίδα των μόνιμων αξιωματικών της αεροπορίας όσους δεν είναι από τη σχολή Ικάρων εκτός από μερικές εξαιρέσεις. Ο Βούλγαρης συμφωνεί μ' αυτή την άποψη. Αυτός που φέρνει αντιρρήσεις είναι ο Βεντήρης του Στρατού. Όπως λέει ο ίδιος δεν είναι τόσο το ίδιο το μέτρο που τον ενοχλεί όσο η νομική του κατοχύρωση.

— Σε παρακαλώ, ό,τι θέλεις αλλά όχι αυτό — λέει στον Άλεξανδρή. Μου βάζεις μπουρλότο. Θα ξεσηκωθούν όλοι οι δικοί μου. Πες μου ποιους θέλεις να αφήσουμε και ποιους να διώξουμε και θα βγάλουμε ονομαστική διαταγή. Όχι όμως νόμο που να αναφέρεται στους προελεύσεως Στρατού γενικά.

Τελικά η διαφωνία ξεπερνιέται και βγαίνει ο νόμος 3302 για τον οποίο οι άνθρωποι του Κελαϊδή δεν συγχώρησαν ποτέ τον Θ. Μεταξά.

— Ο Μεταξάς δεν είχε καμιά σχέση μ' αυτό το νόμο — θα πει σήμερα ο Γ. Αλεξανδρής. Η ιδέα ήταν δική μου. Αυτό που ήθελα ήταν να προσαρμοστεί η Αεροπορία μας στην Αγγλική νοοτροπία. Κι αυτό το ήθελαν και οι Άγγλοι.

Οι Μαύροι Αετοί

Με την απελευθέρωση από τους Γερμανούς εγκαθίσταται στο αεροδρόμιο του Ελληνικού η μια και μόνη ελληνική πτέρυγα. Αποτελείται από δύο μοίρες διώξεως (τις 335 και 336) την 13η μοίρα βομβαρδισμού Μπάρτιμορ και ένα σμήνος μεταγωγικών.

Στο ίδιο αεροδρόμιο βρίσκεται η 337 αγγλική πτέρυγα. Η οργάνωση της ελληνικής πτέρυγας γίνεται κατά τα πρότυπα της αγγλικής. Διοικητής στο Ελληνικό αναλαμβάνει ο Γ. Πάγκαλος. Υπάρχει στενή συνεργασία με τους Άγγλους. Υπουργός αεροπορίας είναι ο Αλεξανδρής με επιτελείς του τον Χόνδρο και τον Μεταξά.

Δεν θα περάσει καιρός πολύς και θα αρχίσει μια δημόσια επίθεση από τις εφημερίδες ενάντια σ' αυτή την συγκρότηση της Αεροπορίας. Σε λίγο η επίθεση αυτή θα μεταφερθεί στο εσωτερικό του όπλου. Ο Γ. Πάγκαλος θυμάται ακόμα σήμερα ένα άρθρο δημοσιευμένο σε εφημερίδα της εποχής, με την υπογραφή «Μαύροι Αετοί». Το μοτίβο αυτών των επιθέσεων είναι μελετημένα μονότονα: «κομμουνιστές διοικούν την αεροπορία».

Μια αφορμή γι' αυτούς τους ισχυρισμούς είχε δώσει ο σμήναρχος Κριεμάδης, έμπιστος των Άγγλων, ο οποίος ήταν διοικητής στο Ελληνικό πριν δημιουργηθεί η ελληνική πτέρυγα και παραλάβει ο Γ. Πάγκαλος.

Ήταν τότε τα Δεκεμβριανά κι είχε τεθεί θέμα επέμβασης της Αεροπορίας. Οι Άγγλοι, με το... τακτ που τούς διακρίνει, προθύμποιήθηκαν να πάρουν επάνω τους όλη την επιχείρηση για να μην φέρουν (έτσι είπαν) τους Έλληνες συναδέλφους τους στη δύσκολη θέση να μάχονται ενάντια σε συμπατριώτες τους. Αποφασίζεται, λοιπόν, να μην παρέμβει στις επιχειρήσεις η ελληνική αεροπορία.

Τη σχετική απόφαση ο σμήναρχος Κριεμάδης την κοινοποιεί στους διάφορους ενδιαφερόμενους, ανάμεσα στους οποίους και στον ΕΛΑΣ! Γκάφα! Ο σμήναρχος είχε ακολουθήσει και σ' αυτή την απόφαση την τυπική διαδικασία των κοινοποιήσεων χωρίς να δώσει σημασία στον... κάπως ιδιόμορφο χαρακτήρα της.

Μια άλλη περίπτωση «φιλοκομμουνιστικής» συμπεριφοράς θυμάται ο Γ. Πάγκαλος, με πρωταγωνιστή τον εαυτό του. Ήταν μια επιτελική σύσκεψη για την αντιμετώπιση μιας φάλαγγας με τζιπ των «ανταρτών». Ένας αξιωματικός πρότεινε να ρίξουν τα αεροπλάνα στραβωμένα καρφιά στο δρόμο ώστε να σκάσουν τα λάστιχα και να ακινητοποιηθούν τα τζιπ. Μετά θα επενέβαινε ο στρατός.

— Ωραία — λέει ο Πάγκαλος. Έτσι δεν θα αναγκαστούμε να τους σκοτώσουμε. Θα τους συλλάβουμε αιχμαλώτους.

Ο Κελαϊδής, που ήταν ο υπεύθυνος της επιχείρησης, τον κοιτάξε αυστηρά.

— Κύριε Πάγκαλε, αυτούς τους ανθρώπους δεν πρέπει να τους συλλαμβάνουμε αλλά να τους εξαφανίζουμε...

Σ' αυτά, ή στο κενό, προσπαθούσαν να θεμελιώσουν τις κατηγορίες για φιλοκομμουνιστική στάση της τότε ηγεσίας της Αεροπορίας.

Οι κατηγορούμενοι στη δίκη των αεροπόρων

Αντισμήναρχος:	1.	Θεοφάνης Μεταξάς
Σμηναγοί:	2.	Ηλίας Παναγουλάκης
	3.	Ελευθέριος Ζαφειρόπουλος
Υποσμηναγοί:	4.	Γεώργιος Θεοδωρίδης
	5.	Γεώργιος Μαδεμλής
Ανθυποσμηναγός:	6.	Παναγιώτης Λεμπέσης
Αρχισμηνίες:	7.	Αθανάσιος Παπαντωνίου
	8.	Γεώργιος Γαλανός
	9.	Αλέξανδρος Κοντογεωργάκης
	10.	Αναστάσιος Χριστοφής
Επισμηναγός:	11.	Ευάγγελος Καραγιάννης
Επισμηναγός:	12.	Νικόλαος Δοντζόγλου
Σμηνίας:	13.	Ιωάννης Ντίνου
Πολίτες:	14.	Ιωάννης Γολεμάτης
	15.	Χρήστος Δαδαλής
	16.	Αθανάσιος Κόντος
	17.	Φανούριος Τσώκος
	18.	Γεράσιμος Κατηφόρης
	19.	Αμφιτρύων Μοσχονάς

Ο «αρχισυνωμότης» Θ. Μεταξάς στο Αεροδικείο.

Βέβαια, αυτές οι κατηγορίες ήταν αστείες. Γιατί —όπως τόνιζε την 12η Ιανουαρίου του '55 στη Βουλή ο Σοφ. Βενιζέλος— «είναι προς τιμήν του Σώματος ότι είναι το όπλον εκείνο το οποίον ολιγώτερον παντός άλλου διεβρώθη από την κομμουνιστική διείσδυση: Επί 6.000 ανδρών, οι οποίοι αποτελούν την Αεροπορίαν εν τη Μέση Ανατολή εάν δεν με απατά η μνήμη, 57 της 13ης Μοίρας Παπαπαναγιώτου, 2 της Μοίρας Δούκα και 7 της Μοίρας Μαργαρίτη ήσαν εκείνοι, οι οποίοι προσεπάθησαν να σαμποτάρουν το όπλον».

Και —προσθέτουμε εμείς— ήταν οι «συνοδοιπόροι» της σχολής που με το πιστόλι στο χέρι ή με άλλους τρόπους κατέστησαν τους λίγους «στασιαστές». Όμως η εθνική τους στάση δεν σταματά εδώ.

«...μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας —προσθέτει ο Σ. Βενιζέλος στον ίδιο λόγο— η Αεροπορία συνέχισε την προσπάθειαν της λαβούσα μέρος εις τον ανταρτικόν αγώνα και πλείστα όσα είναι τα θύματα τα οποία προσεφέρθηκαν δια τον αγώνα της επικρατήσεως των Εθνικών Δυνάμεων εναντίον της ανταρσίας και των κομμουνιστών».

Η εκκαθάριση

«Και παρατηρείται το εξής περίεργον, ότι ακριβώς η ταλαιπωρία του όπλου αυτού αρχίζει μετά την λήξιν των επιχειρήσεων. Είναι ένα πράγμα, το οποίον δεν μπορεί κανείς να το συλλάβη. Ενώ τα άλλα όπλα ηρέμησαν μετά την περιπετειώδη περίοδον του πολέμου και της ανταρσίας, η Αεροπορία ακριβώς ταλαιπωρείται και συγκινεί την κοινήν γνώμην μετά την λήξιν των επιχειρήσεων». (Σοφ. Βενιζέλος, Βουλή, 12 Ιανουαρίου 1955).

«Έτσι απεπέμφθη ο Πάγκαλος. Απεπέμφθη ο Χόνδρος. Απεπέμφθη ο Μεταξάς ως κομμουνιστής. Μετά έρχεται η δίκη της Αεροπορίας. Η Κυβέρνησις συνέλαβε 5 - 6 ανώτερους αξιωματικούς και είπεν συνέλαβα τους κομμουνιστάς της Αεροπορίας... Διότι δεν επρόκειτο περί κομμουνιστών. Έπρεπε την πρώτην τάξιν της σχολής Ικάρων να αφανίση, εφ' όσον ο Χόνδρος και ο Πάγκαλος απεπέμφθησαν, έπρεπε να αποπεμφθή και ο Μεταξάς δια να έλθη η σειρά της δευτέρας τάξεως των Ικάρων». (Γ. Γρηγορίου, Βουλή, 14 Ιανουαρίου 1955).

Τελειώνοντας θα έπρεπε να αποσαφηνίσουμε ένα σημείο: Βάζοντας μπροστά τη διαδικασία των εκκαθαρίσεων, ο Κελαϊδής και οι δικοί του ήξεραν πολύ καλά πως απέναντί τους δεν είχαν κομμουνιστές.

Ο Σ. Γυαλίστρας —υπουργός αεροπορίας επί Παπάγου— θα πει αργότερα: «Νομίζω, κύριοι, ότι εις τας εγχειρίσεις, η χειρουργική λαβίς μπορεί να εισδύση και περισσότερον, αποκόπτουσα ενίοτε και υγιείς σάρκας». (Βουλή, 17 Ιανουαρίου 1955). Αυτά όμως είναι μάλλον δικαιολογίες προς εαυτούς και άλλους.

Η «υπόθεση των αεροπόρων» δεν ήταν μια υπερβολή του αντικομμουνιστικού αγώνα. Ο αντικομμουνισμός ήταν απλά το προπαγανδιστικό προκάλυμμα κάποιων άλλων επιδιώξεων. Των επιδιώξεων των Αμερικάνων που δεν ανέχονταν κανέναν που δεν θα ήταν «τυφλό» όργάνό τους. Των επιδιώξεων του Κελαϊδή και των υπόλοιπων που δέχτηκαν αυτό το ρόλο για να ικανοποιήσουν τις προσωπικές τους φιλοδοξίες και τις πολιτικές τους εμπάθειες. Και τέλος, των επιδιώξεων του ελληνικού αστισμού που έβλεπε σ' όλα αυτά «τη λύση» για τις ανασφάλειες εκείνης της εποχής.

Μ' αυτό το πνεύμα μπορούμε να καταλάβουμε σήμερα τι ήθελε να πει τότε ο Π. Κανελλόπουλος στους συναδέλφους του βουλευτές στις 17 Ιανουαρίου του '55.

«... διότι ήτο ανάγκη δια παντός τρόπου να εξασφαλισθή η εθνική ακεραιότης και η τιμή και η ασφάλεια της Αεροπορίας. Και αν εις την προσπάθειαν την ηγεσίας όπως εξασφάλιση την ακεραιότητα την εθνικήν και την τιμήν και την ασφάλειαν της Αεροπορίας εγένοντο εις την προσπάθειαν αυτήν και ωρισμένα τυχόν υπερβολαί ή ωρισμένα λάθη, επαναλαμβάνω ότι προτιμώ και είμαι βέβαιος ότι η μεγάλη πλειοψηφία του ελληνικού λαού προτιμά —προτιμώ τα λάθη αυτά από την αδιαφορίαν και την πλήρη άνεσιν, η οποία θα ήτο δυνατόν να οδηγήση εις βαρύτερα αποτελέσματα, τα οποία θα ήσαν δυσμενέστατα δια την ζωήν όχι μόνον της Αεροπορίας, αλλά και του Έθνους».

Ο Γ. Μαδεμλής δείχνει στους δικαστές του τα εύσημα της πολεμικής του δράσης.

Βραβεία σκοπιμότητας

Το «Ίδρυμα προαγωγής δημοσιογραφίας Αθανασίου Βασιλείου Μπότση», αφού προκήρυξε διαγωνισμό για την ανάδειξη των *μεγαλύτερων δημοσιογραφικών επιτυχιών του 1982*, στον οποίο θα έπρεπε οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν με αίτησή τους, πήρε την απόφαση να βραβεύσει με έναν τρόπο που ούτε αίτηση προϋπόθετε, αλλά κυρίως ούτε και *δημοσιογραφική επιτυχία*. Δεν μπορεί να μην παραδεχθεί κανείς, ότι τα «προβλήματα» της επιτροπής ήταν αρκετά μεγάλα. Ίσως αποτελεί μοναδικό... ιστορικό φαινόμενο, να προκηρύσσεται διαγωνισμός γύρω από ένα θέμα και τα βραβεία του ίδιου διαγωνισμού, να απονέμονται για ...άλλο θέμα. Έτσι χρειάστηκαν τρεις μήνες ζυμώσεων, διαβουλεύσεων, αλληπάλληλων αποφάσεων. Τα βραβεία ήταν να δοθούν τον Ιανουάριο. Δόθηκαν τον Απρίλιο, με την ψυχή στο στόμα.

Η γνωμάτευση της Ειδικής Επιτροπής που την αποτελούσαν οι: Πέτρος Χάρης, Γεώργιος Αναστασόπουλος, Απόστολος Μαγγανάρης και Χρήστος Πασαλάρης οδήγησε, το Διοικητικό Συμβούλιο του Ίδρυματος, σε αποφάσεις και βραβεύσεις σκοπιμότητας με τα εξής χαρακτηριστικά:

- Βραβεύσεις προσώπων για μία συνολική τους παρουσία και όχι για κάποια συγκεκριμένη δημοσιογραφική τους επιτυχία —πραγματοποιημένη, μάλιστα, μέσα στο 1982. Αυτό αφορά, κυρίως, τους Γ. Κυριακόπουλο (ΚΥΡ), Φρέντυ Γερμανό και Δημήτρη Ρίζο. Οι δύο πρώτοι, πάντως, ασκούν ο καθένας με τον τρόπο του τον χιουμοριστικό-ειρωνικό σχολιασμό και η προσφορά τους, βέβαια, δεν αναδείχθηκε ειδικά το 1982. Είναι παλιοί και καταξιωμένοι επαγγελματίες και το 1982 ήταν —νομίζουμε— για την δημοσιογραφική τους παρουσία, μια χρονιά σαν πολλές άλλες. Όσο για το «Κεντρί» του κ. Δ. Ρίζου, και κατά πόσον είναι «η σατιρική στήλη με την ζωηρότερη απήχηση, είναι ένα ζήτημα που αφορά σε μετρήσεις και μπορούμε, βέβαια, να ανήκουμε στο άλλο τμήμα της... στατιστικής που πραγματοποίησε η «Ειδική Επιτροπή»!

- Η βράβευση των τριών αρθρογράφων της «Καθημερινής» Κ. Καλλιγά, Μ. Σταματελάτου και Κ. Τσαλόγλου «για την προσπάθεια ανάλυσης των γεγονότων με πνεύμα αμεροληψίας και χωρίς εμπάθεια», ιδιότητες που τους χαρακτήριζαν, νομίζουμε, και πριν το '82, επισφραγίζει την αρχική *τιμητική* βράβευση της κ. Ελ. Βλάχου και είναι, θεωρημένη στο σύνολο, βράβευση της «Καθημερινής». Και δεν αμφισβητούμε την ποιότητα αυτής της εφημερίδας και των δημοσιογράφων της, όταν αναρωτιόμαστε για το περιεχόμενο της βράβευσης: είναι, λοιπόν, οι εφημερίδες που βραβεύονται; Γιατί εκτός από τη βράβευση της «Καθημερινής», όλες —σχεδόν— οι βραβεύσεις στοχεύουν τελικά στις εφημερίδες. Και μάλιστα, κατεξοχήν οι Δεξιές —πλην χουντικών: *Καθημερινή, Βραδυνή, Ακρόπολις* και τα Συγκροτήματα Τύπου: *Λαμπράκη* με *Τα Νέα* (Ν. Αλεξίου) και τον *Ταχυδρόμο* (Σπ. Θεοδωρόπουλο) και *Βελίδη*, για όλη την σύνταξη της εφημερίδας *Μακεδονία* γνωστής παλαιόθεν «για την ειδησεογραφική της πληρότητα».

Απομένει να δούμε πώς χειρίζονται τον υπόλοιπο Τύπο.

«Απογευματινή»: Εξαιρείται της βράβευσης, γιατί το «Ίδρυμα Μπότση» θεωρεί ότι δεν είναι πολύ κομψό να βραβεύσει και τις δύο εφημερίδες του Συγκροτήματός του.

«Θεσσαλονίκη»: Αρκεί η βράβευση της «Μακεδονίας» για να καλυφθεί το Συγκρότημα Βελίδη και μάλιστα κατά τον δεξιότερο τρόπο.

«Ελευθεροτυπία»: Η βράβευση του ΚΥΡ —που συνεργάζεται εξ άλλου και με τα «Επικάαιρα», τους γλιτώνει από το σκόπελο τοποθέτησης ως προς το σύνολο της δημοσιογραφικής πρακτικής και της πολιτικής τοποθέτησης αυτής της εφημερίδας.

«Βήμα»: Ας το ξεχάσουμε! άλλωστε έκλεισε. Όσο για το συγκρότημα Λαμπράκη φροντίζουν οι βραβεύσεις *Ταχυδρόμου* και *Νέων*.

«Επικάαιρα»: Εκτός από τον ΚΥΡ που βραβεύεται και ως συνεργάτης των Ε, βραβεύεται ο συνεργάτης τους Ν. Δήμου, ο οποίος στις ελάχιστες συνεργασίες του το '82 λογοκρίθηκε από τα «Επικάαιρα», όπως ο ίδιος κατάγγελλε. Άρα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι καιρός είναι τα Επικάαιρα να τον επαναπροσλάβουν.

«Έθνος»: Ο κ. Αλ. Φιλιππόπουλος βραβεύεται για το... σχήμα και τη μορφή της εφημερίδας. Το περιεχόμενο ανήκει στο χώρο της ιδεολογίας και όχι της δημοσιογραφίας —ως φαίνεται— και γι' αυτό αποσιωπάται.

Όλες οι κομματικές εφημερίδες ή με σαφή δηλωμένη τοποθέτηση στην Αριστερά εξαιρούνται της βράβευσης, αλλά και της μνείας ακόμη.

Φροντίζουν, όμως, για τη βράβευση της Κυβέρνησης (να μην το παρατραβάμε...) με την εκ του ασφαλούς, αναφορά τους στην ΕΡΤ 1, διαμέσου της εκπομπής του Φρ. Γερμανού.

Μια άλλη ανάγνωση θα μπορούσε να μας οδηγήσει σε μικρό-παρατηρήσεις που σχετίζονται με τις «φιλικές σχέσεις» της Ειδικής Επιτροπής: αλλά ας μην προχωρήσουμε σε τέτοιες λεπτομέρειες, τη στιγμή που τα όσα γενικά διαγράφονται από το είδος των βραβεύσεων δίνουν και το ειδικό βάρος του βραβείου και του «ήθους» των θεσμών του ελληνικού Τύπου.

Είναι χαρακτηριστικό, πάντως, πως η άσκηση εξουσίας μέσω των φορέων του Τύπου παραμένει ένα ισχυρό μετερίζι της Δεξιάς, που δρα συχνά ευέλικτα, αλλά μόνιμα σε σχέση με τα οικονομικά συμφέροντα που υποστηρίζει. Οι βραβεύσεις αυτές έχουν, λοιπόν, το διαγνωστικό τους νόημα που θα πρέπει να επισημάνουν οι υπόλοιποι συντελεστές και υποστηρικτές του δημοκρατικού Τύπου.

Όσο για το ίδιο το βραβείο, θα πρέπει να διευκρινίσουμε πως δεν είμαστε, εκ προοιμίου, αντίθετοι. Είχαμε, μάλιστα, θεωρήσει —υπερβολική αισιοδοξία;— πως θα μπορούσε πραγματικά να συμβάλει στην προώθηση της δημοσιογραφίας και της επαγγελματικής άμιλλας. Φαίνεται, όμως, πως κάτι τέτοιο όχι μόνο δεν προέκυψε, αλλά και δύσκολα πια είναι δυνατόν να διαφοροποιηθεί σε ένα θεσμό που ήδη —με την πρώτη εμφάνισή του— προσυπόγραψε το καιριο ολίσθημα της πολιτικής σκοπιμότητας, και όχι μόνο της πολιτικής... Το συγκρότημα Μπότση ίδρυσε το ομώνυμο δημοσιογραφικό ίδρυμα ως μέσον εξιλέωσης των δημοσιογραφικών αμαρτημάτων, κι αυτών που διεπράχθησαν την περίοδο της χούντας συμπεριλαμβανομένων, για να αυτοϋπονομευθεί αμέσως. Το νερό (της συντεχνίας) αίμα δεν γίνεται...

Ειδησεις

- Οι ...«σεισμόπληκτοι» κάτοικοι στους Αγ. Αναργύρους διαμαρτύρονται μέσα από το έντυπό τους «Δημοτική αλλαγή»,

φυλ. Μαρτίου '83 για τα... οδικά και αποχετευτικά χάγια της περιοχής τους με αποδεικτικά στοιχεία καταποντισμού...

- *Physique et Materialisme* Φυσική και Υλισμός είναι ο τίτλος του καινούριου βιβλίου του καθηγητή της Φιλοσοφίας Ευτύχη Μπιτσάκη που εκδόθηκε στη Γαλλία από τις Editions Sociales, στη σειρά Terrains. Στο βιβλίο αυτό διερευνώνται τα θεμελιώδη οντολογικά και γνωσιολογικά ερωτήματα, όπως είναι τα προβλήματα της ύλης, της κίνησης, του χώρου, του χρόνου, της αιτιότητας κτλ. Ένας συνδυασμός

παραδοσιακής φιλοσοφίας και νεότερης φυσικής με τον οποίο ο συγγραφέας αξιοποιεί τα δεδομένα τους και αναδεικνύει τη σημασία τους.

- Ξέρατε ότι μέσα στο Φεβρουάριο ο κ. Κάππος κούρασε τους συναδέλφους του βουλευτές με 41 ομιλίες, ενώ ο κ. Κουτσόγιωργας μόνο με 25;

Εμείς το μάθαμε ξεφυλλίζοντας το 35ο τεύχος των Κοινοβουλευτικών Χρονικών. Μιας μηνιαίας έκδοσης με πλήρη στοιχεία σχετικά με τις εργασίες της Βουλής: Ημερολόγιο συνεδριάσεων, ταξινόμηση των συζητήσεων κατά θέμα, κατά υπουργείο, καθώς και

στατιστικά στοιχεία σχετικά με την κοινοβουλευτική δραστηριότητα των βουλευτών. Για όσους ενδιαφέρονται: η συνδρομή για ένα χρόνο είναι 800 δρχ. Γιώργος Α. Παναγιώτου, Ζαχαρίτσα 41-43. Αθήνα (401).

- Το Κερκυραϊκό Εργαστήρι Χορού καταγγέλει τη στάση της «Τοπικής Αυτοδιοίκησης» προς το σωματείο τους. Συγκεκριμένα, μέσα από τις γραφειοκρατικές τους περιπέτειες περιγράφουν τη νοοτροπία των αρμοδίων παραγόντων, οι οποίοι παραχωρούν το *Νέο Δημοτικό Θέατρο* μόνο για εκδηλώσεις που γίνονται υπό την αιγίδα του Δήμου. Τη στιγμή, όμως που ο

Το επιστημονικό συνέδριο για τον Αλ. Παπαναστασίου στο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης

Δήμος ούτε ενισχύει, ούτε συμπάρισται στη διοργάνωση μιας εκδήλωσης, η πρόσφατη στάση του Κ.Ε.Χ. να αρνηθεί δηλαδή το «καπέλωμα» από το Δήμο, είναι —όπως φαίνεται— αρκετά λογική.

Ίσως, όμως, θα έπρεπε και οι δυο πλευρές (Δήμος και Κ.Ε.Χ.) να επανεξετάσουν τη θέση τους. Τελικά οι δυνάμεις —οργανωτικές και καλλιτεχνικές— δεν είναι απεριόριστες, ώστε να κατακερματίζονται με τέτοιο τρόπο.

Μαρίζα Κώχ:

«Στο βάθος κήπος».

Δεν είναι η πρώτη φορά που η Μαρίζα Κώχ ερμηνεύει με τρόπο «ανατρεπτικό» τραγούδια από την ελληνική μουσική παράδοση. Παλιά ήταν η εισαγωγή ηλεκτρικών οργάνων, τώρα ηλεκτρονική συνοδεία και συνθεσάιζερ. Αυτή τη φορά τραγουδά τραγούδια της Μαρίκας Νίνου, αλλά και παλιότερα όπως το Καλλιοπάκι, το Χαρικλάκι και ο Καπετανάκης.

● «Η δική μας άποψη» είναι μια εφημερίδα που τη βγάζουν παιδιά από την Γ' Λυκείου των Βουκολιών στα Χανιά της Κρήτης.

«Δεν πρόκειται να καλουπιαστούμε μόνο στα δικά μας προβλήματα με κίνδυνο να χαρακτηριστεί η εφημερίδα μας απλά "σχολική"».

Αυτό λένε οι ίδιοι στην εφημερίδα τους και διευκρινίζουν: «Θέλουμε να γίνει αφορμή για δραστηριοποίηση και «αφύπνιση» της επαρχίας».

● «Η ραδιόφωνο του ουρανού που εκλύεται από την καπνοδόχο της μεγαλόπολης είναι ψηλότερη ίσως από αυτή που θα έβγαине κατά την κανονική λειτουργία ενός πυρηνικού σταθμού ισχύος».

Αυτό το διαβάσαμε στην τελευταία **ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ**. Άλλα άρθρα που μας φάνηκαν ενδιαφέροντα ήταν για την οικονομική πολιτική των Πράσινων, για τη βιοτεχνολογία, τη γενετική μηχανική, και το νέφος του Λος Άντζελες.

Πολλαπλή ήταν η σημασία του διήμερου (21 και 22 Απριλίου '83) επιστημονικού συνεδρίου που διοργάνωσε ο επιστημονικός χώρος της Πολιτικής Ιστορίας του Νομικού Τμήματος στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης (καθηγητής Π. Πετρίδης) και λέκτορας Γ. Αναστασιάδης με την πολύτιμη συμπαράσταση του καθηγητή Αρ. Μάνεση), με θέμα: «*Η παρουσία του Αλέξανδρου Παπαναστασίου στην πολιτική ζωή της χώρας και η συμβολή του στην διαμόρφωση των δημοκρατικών θεσμών (1908-1936)*»:

● Αναζωογόνησε την ιστορική μνήμη σ' ό,τι αφορά τα βασικά ζητήματα της νεοελληνικής ιστορίας.

● Λειτουργήσε ως επιστημονικό πρίσμα μέσα από το οποίο προσεγγίστηκε από πολλές πλευρές (νομική, πολιτική, κοινωνική, οικονομική, συνταγματική, διεθνολογική και πολιτιστική) η τόσο σημαντική και πολυκύματη ιστορική περίοδος του ελληνικού μεσοπολέμου, και

● Πρόβαλε την επικαιρότητα της πολιτικής σκέψης του Παπαναστασίου, επισημαίνοντας πχ. τις απόψεις του για το εκλογικό σύστημα, που μπορούν να λειτουργήσουν ακόμη και σήμερα.

Οι εισηγητές και τα θέματα των εισηγήσεων ήταν τα εξής:

Αλιβιζάτος Ν., Ο Αλ. Παπαναστασίου και η δημοκρατική

οργάνωση της πολιτείας.

Αναστασιάδης Γ., Δημοκρατία και εκλογικό σύστημα: Η επικαιρότητα της πολιτικής σκέψης του Παπαναστασίου.

Βενιζέλος Ε., Η συνταγματική ιδεολογία του Αλ. Παπαναστασίου.

Βερέμης Θ., Ο Αλ. Παπαναστασίου και η Αγροτική Τράπεζα.

Διαμαντόπουλος Θ., Η τάση Παπαναστασίου σαν λειτουργική συνιστώσα του βενιζελισμού.

Ιωάννου Κρ., Οι θέσεις του Παπαναστασίου για την οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας.

Κοντόγιωργα - Θεοχαρόπουλου Τ., Η επικαιρότητα των απόψεων Παπαναστασίου για το Συμβούλιο της Επικρατείας.

Κοντογιώργης Γ., Οι σοσιαλιστικές ιδέες του Αλ. Παπαναστασίου.

Κουκιάδης Ι., Ο Αλ. Παπαναστασίου και η κοινωνική πολιτική.

Μαυρογορδάτος Γ., Η αυγή της ελληνικής σοσιαλδημοκρατίας.

Νικόπουλος Δ., Οι απόψεις Παπαναστασίου για την αναλογική αντιπροσώπευση των εκλογικών περιφερειών.

Πανταζόπουλος Ν., Ο Αλ. Παπαναστασίου και η αγροτική

μεταρρύθμιση.

Παπαστάθης Χ., Ο Αλ. Παπαναστασίου και η Θεσσαλονίκη.

Ρήγος Α., Παπαναστασίου και αριστερά.

Ροζάκης Χ., Οι αντιλήψεις του Παπαναστασίου για τη διεθνή θέση της Ελλάδας.

Σβολόπουλος Κ., Ο Αλ. Παπαναστασίου και η διαβαλκανική συνεννόηση.

Τάχος Α., Οι απόψεις του Αλ. Παπαναστασίου για το κράτος και τη δημόσια διοίκηση.

Χρονάκη - Παπαμίχου Ζ., Η θέση του Παπαναστασίου απέναντι στα γυναικεία ζητήματα.

Τα κείμενα των εισηγήσεων

πρόκειται να αποτελέσουν το βασικό κορμό για την έκδοση ενός τόμου για την πολιτική σκέψη και πράξη του Αλ. Παπαναστασίου.

Ο τόμος αυτός (που θα περιέχει και ορισμένα κείμενα που δεν ανακοινώθηκαν στο συνέδριο, καθώς και ανέκδοτα έγγραφα από το Αρχείο του Παπαναστασίου) θα καλύψει ασφαλώς ένα αναμφισβήτητο κενό, δεδομένου ότι δεν υπήρχε μέχρι σήμερα στην ελληνική βιβλιογραφία μια συνολική, συνθετική και πολυδιάστατη αποτίμηση και αξιοποίηση του θεωρητικού και πολιτικού έργου του Αλ. Παπαναστασίου.

KAREN & JEAN BERNIER

ΜΑΡΑΣΛΗ 51, ΑΘΗΝΑ 140, ΤΗΛ. 7235657

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Η ΓΚΑΛΕΡΙ «KAREN & JEAN BERNIER»

πληροφορεί το φιλότεχνο κοινό

ότι από τις 15 Μαΐου 1983

ο «ΤΕΧΝΟΧΩΡΟΣ» παραδίδεται στους ιδιοκτήτες του.

ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ εκδήλωση γίνει μετά την ημερομηνία αυτή στο παλιό παγοποιείο «ΦΙΞ»

δεν θα έχει καμία απολύτως σχέση

με τον γνωστό έως σήμερα «ΤΕΧΝΟΧΩΡΟ»

και τα εικαστικά γεγονότα που

έχουν προγραμματισθεί αναφορικά με αυτόν.

Ούτε, φυσικά, θα επιτραπεί να γίνει χρήση του ονόματός του.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ θα ανακοινωθούν η καινούργια θέση

όπου θα στεγασθεί ο «ΤΕΧΝΟΧΩΡΟΣ»

και το πρόγραμμα λειτουργίας του.

Έως τότε, ορισμένες από τις εκδηλώσεις (διαλέξεις, συζητήσεις κ.λ.π.) θα γίνονται στη γκαλερί «KAREN & JEAN BERNIER», Μαρσλή 51, ΑΘΗΝΑ.

Ο ποιητής Αλέξης Τραϊανός ανάμεσά μας

Εφέτος, στις 7 Μαΐου, έκλεισαν τρία χρόνια απ' το βράδυ εκείνο, που ο ποιητής Αλέξης Τραϊανός στο Καπανδρίτι των Αγίων Αποστόλων της Αττικής άφηνε τη ζωή αυτή, στα τριάντα έξι του χρόνια, με τη δική του θέληση. Περνώντας με πλαστικό σωλήνα μέσα στο αυτοκίνητό του τα αέρια της εξάτμισης πέτυχε τελικά εκείνο που από καιρό επεδίωκε. Αυτή υπήρξε η τραγική κατάληξη μιας σειράς από σχετικές απόπειρες, που είχε προφητέψει κατά κάποιο τρόπο σε μερικούς αποκαλυπτικούς του στίχους, σαν τους παραπάνω.

Στα τρία κύρια ποιητικά του βιβλία, «Οι Μικρές Μέρες», έκδοση «Τραμ» 1973, «Η Κλεψύδρα με τις Στάχτες», έκδ. «Εγνατία» 1975 και «Το δεύτερο μάτι του Κύκλωπα», «Εγνατία» 1977, περιέχονται αρκετά σημαντικά κείμενα, που τα διακρίνει κυρίως μια καθαρότητα στην έκφρασή τους, μια άμεση παρατακτική γραφή και μια εσωτερική ρυθμική αυστηρότητα. Ήδη με τα ποιήματα αυτά ο Αλέξης Τραϊανός, παρά την τόσο σύντομη ζωή του, προσδιόρισε σαφέστατα το μέτρο της προσφοράς τους στην υπόθεση της νεοελληνικής ποίησης και κατέκτησε μίαν αρκετά αξιόλογη θέση ανάμεσα στους ποιητές της γενιάς του '70.

Ξεπερνώντας σχετικά σύντομα τις επιδράσεις πολλών νεότερων αγγλοσαξόνων και αμερικάνων ποιητών, ως και τις επιρροές του Γ. Σεφέρη και μερικών παλαιότερων ποιητών της Θεσσαλονίκης, αφοσιώθηκε στην αποτύπωση της σκληρότητας, που χαρακτηρίζει τους σημερινούς, «απρόσωπους», όπως έλεγε, καιρούς, διαθέτοντας ως κύριο εργαλείο του έναν ιδιότυπο ζεστό και νευρώδη λόγο. Το λόγο αυτό τον άρδευε βέβαια απ' την τρέχουσα γλώσσα της καθημερινής ζωής που κυλούσε πλάι του κι έτσι με τον τρόπο αυτό κατάφερε να κρατηθεί με σταθερότητα μακριά από περιττές ακροβασίες του στίχου, από υπερβολικούς καλλωπισμούς των κειμένων και απολο-

γής συμβάσεις της γραφής, που σε πολλούς άλλους στάθηκαν τα εμπόδια της περαιτέρω καλλιτεχνικής τους ολοκλήρωσης.

Θα κλείσουμε το σύντομο αυτό σημείωμα για τον Αλέξη Τραϊανό παραθέτοντας μερικές χαρακτηριστικές του σκέψεις από ένα γράμμα του, που μου έστειλε την 1η Ιουνίου 1979, ένα σχεδόν χρόνο πριν απ' τον τραγικό θάνατό του. Οι σκέψεις του αυτές νομίζω ότι μας βοηθούν να ανιχνεύσουμε, με μεγάλη ακρίβεια, τον κλειστό προσωπικό του χώρο:

«Και σήμερα οι άνθρωποι σκοτώνουν, αλλ' όχι πολεμώντας σώμα με σώμα όπως παλιά, παρά από πιο μακριά με μηχανές, κουμπιά, όπλα, σκανδάλες, αεροπλάνα, βαπόρια, τανκς. Αυτό το πρόσωπο π.χ. δε νομίζεις πως θα πρέπει να περάσει σήμερα στην ποίηση; (...). Και ξέρεις αλλά δε θέλεις να το παραδεχτείς πως ο ουρανός δεν είναι πάντα γαλάζιος, ούτε γαλήνιος και πως το πέταγμα δεν είναι πάντοτε εύκολο. Σκέψου τα όσα δυσκολεύουν, λοιπόν, έναν άνθρωπο και τα περισσότερα που δυσκολεύουν τον καλλιτέχνη. Η επιτυχία από μια άποψη, είναι αυτό το ξεπέρασμα των δυσκολιών, καινούριων κάθε φορά μια και δεν υπάρχουν εύκολα τα μέτρα για μια σωστή κρίση. Ούτε ο κάθε καλλιτέχνης μπορώ να πω πως την έχει. Ελάχιστοι ίσως. Τι έχει μείνει απ' το παρελθόν; Σίγουρα αυτά που σου γράφω ξεκινούν λίγο πολύ από μια υποκειμενική θέση και κατάσταση, τον ίδιο τον εαυτό μου. Έχω το πάθος ν' αρχιτεκτονώ αυτό το χάος και τη διάλυση που μ' έχουν κυριέψει παντοτινά. Θα μπορούσα κάλλιστα να βγάλω κραυγές ή επιφωνήματα, αλλ' αυτά είναι νομίζω χώρος Discoteque ή γηπέδου. Νομίζω πως πρέπει να γίνει κάτι που να στέκεται ανάμεσα στις ρωγμές της σιωπής. Το φρικιαστικό πέραςμα για να ενωθώ ο καταστροφέας με το καταστρεφόμενο, ο θύτης με το θύμα».

Γιώργος Βέης

ΜΙΑ ΒΡΑΔΙΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΛΒΙΑ ΠΛΑΘ

Άνεβοκατεβαίνω αυτό τό ήρεμο γκρίζο
Τσιγάρα καί συνήθειες του χειμώνα
Προφέροντας τ' όνομά σου κοιτάζοντας τη φωτογραφία σου
Με τό γέλιο σου να κουνιέται πίσω απ' τό οινόπνευμα της λάμπας
Μερικά χρόνια προτού πεθάνεις απ' τό ίδιο σου χέρι

Άπ' τά φύλλα μου λείπει τό χαρτί που μου κλέψανε
Πρέπει νά σε κουβαλήσω από 'κει που είσουν
Μ' ένα γυμνό λαμπτήρα μέσα σε κάθε μάτι
Τό άσχημο φώς της κατοχής σου

Τώρα ξέρω αυτό τό φώς πίσω από κάθε άγαλμα
Μά ποιός του κόλλησε αυτά τ' άσπρα μαλλιά
Άφησε με νά έπισκευάσω τις λέξεις μου έσένα τό βλέμμα μου
Είδα είτανε μιά προσωπίδα τρομερή μέσα στη ζωή
Καθένας μας μ' ένα κουτί και τό κεφάλι του μέσα

Όχι δε θά έρθει κανείς
Μή γελάς κι άς είμαστε έδω σ' αυτόν τόν κλειστό σταθμό
Δίπλα στη θάλασσα κάτι θέλοντας νά πω
Όπως θά ήθελα νά τό πω και δέν είναι
Και παρασέρνει σά σκοινί τό πρόσωπό μου
Μπροστά στο λάκκο με τό άλάτι και τό ξύδι

Άφησε με νά μη σου μιλώ λοιπόν
Είμαστε τό ζευγάρι που δέν έχει που νά πάει πιά
Τό τρένο έφυγε όπως στο σινεμά
Μπορείς νά κρυφτείς στην τουαλέτα όλο τό βράδι
Γιά νά τό δεις νά φεύγει πάλι
Έγινε ό κόσμος γιά νά βλέπóμαστε μισοί μες στο χαμό
Σάν ένα μισοφώτιστο πορνό
Μυαλό π' άχνίζει ποίηση κι άλκοόλ
Τά μάτια μου τά έμποδίζουσε οί προβολείς
Μιάς χώρας που λιώνει στο στρίπ τίς

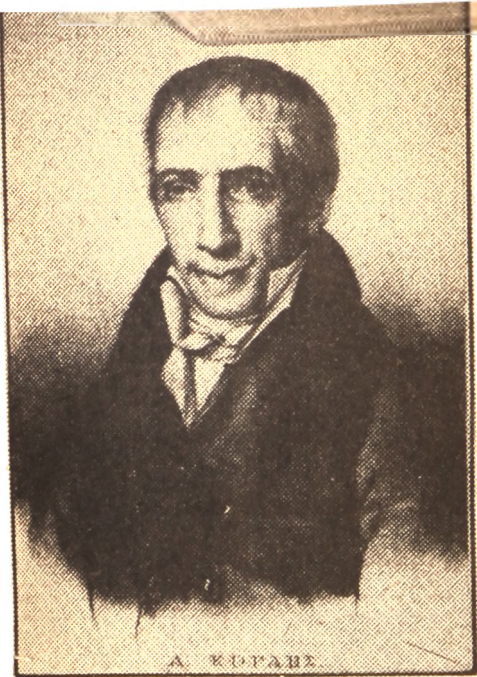
Άνεβοκατεβαίνω αυτό τό ήρεμο γκρίζο
Συχωρέθηκα σε μιά λέξη
Προφέροντας τ' όνομά σου κοιτάζοντας τη φωτογραφία σου
Μερικά χρόνια προτού πεθάνεις απ' τό ίδιο σου χέρι

Τό γκάζι μιλά καλύτερα άπ' τη σιωπή ή τούς ανθρώπους
Μυρίζει όταν κανένας δέν έρχεται νά μυρίσεις
Τ' άνοίγεις έσύ ή οί άλλοι γιά σένα ή γιά τούς άλλους
Ένα ούδέτερο ρύγχος ίσως άπ' τό ταβάνι

Ρύγχη λουλουδιών γκάζι λουλουδιών
Πολιορκούσαν τό αίμα σου άφαντο
Μελανιασμένο σ' ένα χαρτί της νύχτας
Ή στις 4 τό πρωί άνάθεμα της ποίησης
Της σφιγμένης γροθιάς πάνω στο άπλετο μαύρο
Έκει που σκόνταφταν τά μάτια σου προορισμός ύακίνθων
Κάνοντας τό πάλι
Νόημα τών λέξεων νόημα ματιών άπονενoσημένων
Χείλια του ποτέ πιά
Στις 4 τό πρωί με τις κλεψύδρες του γαλατά
Ή αιώνια ώρα στο φιλντισένιο κορμί σου
Στό ύγιεινό δωμάτιο με τό κλάμα και τούς καπνούς
Τούς στίχους της σήψης ναυαγισμένους γύρω άπ' τό άμπαζούρ
Και τό ποίημα άνάποδο
Νά πηγαιόερχεται άπ' την κρεβατοκάμαρα στην κουζίνα
Άνασταινόσουν και πέθαινες Λαίδη Λαζάρου

28.2.74

Άλέξης Τραϊανός

Αδ. Κοραΐς: δύο συνέδρια

της Άντειας Φραντζή

Με αφορμή τα 150 χρόνια από το θάνατο του Αδαμάντιου Κοραή πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα (29 και 30 Απριλίου) «Διήμερο Κοραή» που οργάνωσαν το Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και το Νεοελληνικό Ινστιτούτο του Πανεπιστημίου της Σορβόνης. Μετά από λίγες μέρες, στις 11 Μαΐου, άρχισαν οι εργασίες του πενθήμερου Συνεδρίου «Κοραΐς και Χίος», που συγκλήθηκε με πρωτοβουλία του «Ομηρείου Πνευματικού Κέντρου» Χίου, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών.

Η συστηματική ενασχόληση με το κοραϊκό έργο χαρακτήρισε την πρώτη πρωτοβουλία με ανακοινώσεις πυκνές σε στοιχεία και προβληματισμό, φανέρωνε το σταθερό ενδιαφέρον, για τον Κοραή, των φορέων σύγκλησης του «Διημέρου». Σ' αυτή την περίπτωση, η πολυσχιδής προσωπικότητα του Κοραή αναδείχθηκε μέσα από το έργο του και οι συμβολές των επιστημόνων περιλάμβαναν θεματικά το σύνολο σχεδόν των κοραϊκών ενασχολήσεων: γλώσσα και φιλολογία, πολιτική και ιδεολογία.

Πραγματοποιήθηκαν στο «Διήμερο Κοραή» οι ακόλουθες εισηγήσεις: Κ.Θ. Δημαράς, *Ο Κοραΐς και η γλώσσα: η θεωρία, Άλκης Αγγέλου, Ο κοραϊκός λόγος: ύφος και ήθος*, Vincenzo Rotolo, *Η γλωσσική θεωρία του Κοραή: ιδεολογικές ρίζες και ψυχολογικά κίνητρα*, Ντίνος Γεωργούδης, *Λεξικογραφικά στον Κοραή*, Εμμ. Φραγκίσκος, *Η γλώσσα και η γραμματική της: Πρώιμα σχέδια του Κοραή για μια γραμματική της «Γραικικής»*, Ν. Νικολάου, *Η ιπποκρατική φιλολογία και ο Κοραΐς*, Π. Κιτρομηλίδης, *Οι φάσεις της πολιτικής σκέψης του Κοραή — πρόταση ερμηνείας*, Αικ. Κουμαριανού, *Ο Κοραΐς και η Société de l'Observateur de l'Homme*, Φιλ. Ηλιού, *Ιδεολογικές χρήσεις του κοραϊσμού στον 20ο αιώνα*.

Ο χαρακτήρας των περισσότερων παρεμβάσεων δρούσε ενοποιητικά, έτσι ώστε να ανασυντίθεται το σύνολο των ενδιαφερό-

ντων του Κοραή, αλλά και να φανερώνεται η μαχητική, όσο και αντιφατική προσωπικότητά του. Αναδείχθηκε, επίσης, η λογοτεχνική ιδιοσυγκρασία του Κοραή που παρήγαγε κείμενα έξοχου ύφους μέσα από την πρωτότυπη, όσο και συγκεραστική, γλωσσική του επιλογή.

Το Κέντρο ανέλαβε και οργάνωσε έκθεση κοραϊκού βιβλίου, καθώς και εικονογραφικού υλικού με τη φροντίδα των κ. Αλ. Πολίτη και Τρ. Σκλαβενίτη. Χρησιμοποιήθηκαν, γι' αυτό το σκοπό, η συλλογή του καθηγητή κ. Κ. Θ. Δημαρά, νεώτερες κοραϊκές εκδόσεις, φωτοτυπικές αναπαραγωγές πορτραίτων, αλλά και εικονογραφήσεις βιβλίων. Συγχρόνως, η φωτομηχανική αναπαραγωγή δέκα πολιτικών φυλλαδίων του Κοραή, με εισαγωγικό κείμενο της κ. Λουκίας Δρούλια, προσφέρει στο ευρύτερο κοινό ένα σώμα του κοραϊκού μαχητικού λόγου εξαιρετικά διαφωτιστικό για τον πολιτικό Κοραή.

Αλλά και άλλες προγραμματιζόμενες εκδοτικές πρωτοβουλίες του ΚΝΕ και εργασίες που έχουν αρχίσει παλιότερα, δίνουν το στίγμα του αυξημένου αισθήματος ευθύνης απέναντι στο κοραϊκό έργο που ακόμη, ως τις μέρες μας, προκαλεί διχογνωμίες και γίνεται συχνά αντικείμενο πολεμικής από ερευνητές με διαφορετικής προέλευσης προβληματισμό.

Αυτό ακριβώς το κλίμα της πάλης των ιδεών είναι που όρισε

το δεύτερο κοραϊκό Συνέδριο, το πενθήμερο της Χίου. Στο Συνέδριο αυτό, κάποτε δίνονταν ελπίδες στο ακροατήριο για τη δυνατότητα να αναπτυχθεί μία ουσιαστική πολυφωνία, συχνότερα, όμως, η αντίθεση προσδιόριζε περισσότερο τις ιδεολογικές διαφορές των εισηγητών, χωρίς να κατορθώνεται η επιθυμητή, για ένα επιστημονικό συνέδριο, σύνθεση. Έτσι, προέκυπτε περισσότερο μία εικονογράφηση της ελληνικής κοινωνίας με τις σημερινές της ιδεολογικές αντιπαραθέσεις, που έλκουν, όμως, την καταγωγή τους από τα χρόνια του Κοραή. Κι αυτό, ανεξάρτητα από την ανισότητα των δυνατοτήτων και επιτεύξεων των εκπροσώπων κάθε τάσης. Το Συνέδριο, μάλιστα, σε στιγμή έκρηξης του καθηγητή κ. Άλκη Αγγέλου χαρακτηρίστηκε από τον ίδιο —και όχι τυχαία— «αντικοραϊκό». Οι αλληλέλληλες συσπειρώσεις θεολόγων και ακαδημαϊκών, οι χλιαρές τοποθετήσεις από μέρους ορισμένων πανεπιστημιακών, κατέλυαν —ατυχώς— τις προθέσεις μερίδας ερευνητών, ιστορικών και φιλολόγων, να δράσουν αθροιστικά, ώστε να οδηγηθούμε στη μεγαλύτερη δυνατή γνώση του κοραϊκού έργου.

Έτσι η κύρια συμβολή αυτού του Συνεδρίου ήταν η εμμονή ορισμένων επίμονων ιστορικών να καταθέσουν τα νέα στοιχεία συχνά σε «ώτα μη ακουόντων».

Εισηγήσεις, όπως αυτές των: Κ.Θ. Δημαρά: *Ο Κοραΐς και η γλώσσα: Η πράξη*, και Ε. Φραγ-

κίσκου, *Λογοκριτικές και γλωσσικές επεμβάσεις στις επιστολές του Κοραή*, ήσαν όχι μόνο διαφωτιστικές, αλλά και αποκατεστησαν το επιστημονικό κύρος του Συνεδρίου. Αλλά και η μαχητικότητα των εισηγήσεων και παρεμβάσεων των Φ. Ηλιού, *Το τέλος του Γυμνασίου Χίου και Π. Κονδύλη, Ο Κοραΐς και η φιλοσοφία του Διαφωτισμού*, επικύρωσαν, πλην του επιστημονικού, και το ιδεολογικό ζητούμενο: την αξιοποίηση του διαφωτιστικού έργου του Κοραή.

Επίσης θα άξιζε να μνημονευθούν και οι παρακάτω εισηγήσεις, για το ενδιαφέρον του φωτισμού επιμέρους ζητημάτων: Π. Κιτρομηλίδης, *Κοραΐς και Bentham*, Κ. Μαμώνη, *το οικουμενικό Πατριαρχείο και ο κοραϊσμός* (με εντυπωσιακά άγνωστα στοιχεία για την αντίδραση της εκκλησίας στο έργο του Κοραή), Α. Σταυρόπουλου, *Ο Κοραΐς και η ιατρική παιδεία των Ελλήνων*, Β. Σφυρόερα, *Δύο Χιώτες πληροφοριοδότες του Κοραή για την καποδιστριακή περίοδο*, Β.Ι. Σιότ, *Ο Κοραΐς και ο ελληνικός εμπορικός κόσμος των χρόνων 1770-1776*, Σ. Φασουλάκη, *Το τρίγωνο του Αιγαίου. Ο Κοραΐς και ο εκπαιδευτικός Διαφωτισμός*.

Υ.Γ.: Θα ήταν ασυγχώρητη παράλειψη να μην αναφερθεί κανείς στην εξαιρετική φιλοξενία της κ. Στ. Ξυλά. Το «Ομηρείο Πνευματικό Κέντρο», σύλληψη και δημιουργία του ζεύγους Ξυλά, τιμά τον τόπο και τους Χιώτες ιδιαίτερα.

Η οργάνωση της έκθεσης χειρογράφων και βιβλίων Κοραή από τη «Βιβλιοθήκη Κοραή» της Χίου και τους Μάγδα και Λάμπρο Κωστακιώτη, και οι εκδρομές σε ιστορικούς χώρους, προσέδωσαν στο Συνέδριο εκείνη τη συντροφικότητα που απουσίαζε από τις συνεδριάσεις. Ήταν ο καλύτερος τρόπος για να συναδελφωθούν οι αντιθέσεις και για να αποδειχθεί για άλλη μια φορά πως «η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει», όπως υποδήλωσαν με τον τρόπο τους οι πλείστοι όσοι εκκλησιαστικοί παράγοντες του Συνεδρίου.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ
ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΙΜΗ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΛΩΝ
ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
"Ελεύθερος Τύπος"

ΖΩΟΔΟΧΗ ΠΗΓΗΣ 17,
90 36 39 980

Παιδότοπος
παιδικός σταθμός
νηπιαγωγείο

"Ενας χώρος στην αποκλειστική διάθεση των παιδιών. Οι ανάγκες του παιδιού για επικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, αντιμετωπίζονται με την αγάπη, τη ζεστασιά και με ξεχωριστή ευθύνη από ανθρώπους ειδικούς.

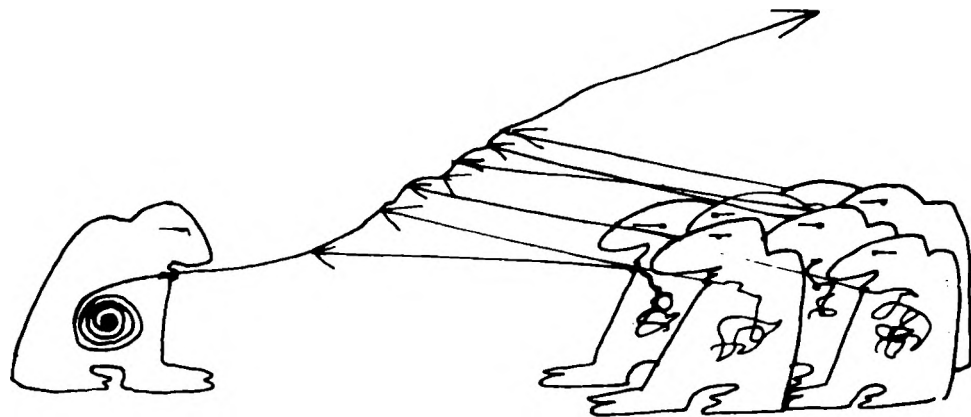
Ντίνα Καψάλη
Λ. Πεντέλης 53 - Χαλάνδρι Τηλ.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΑΝΟΙΓΜΑΤΟΣ Ή ΠΕΡΙΧΑΡΑΚΩΣΗΣ;

(για το συμπόσιο «τέχνη και ιδεολογία», που οργάνωσε το ΚΚΕ)

του Βασίλη Κοσμόπουλου

Για τον καλοπροαίρετο παρατηρητή, που καταλαβαίνει πόσο μεγάλη σημασία έχει, να καταπιαστεί στα σοβαρά η Αριστερά με το πολιτιστικό ζήτημα, το συμπόσιο που οργάνωσε το ΚΚΕ (από τις 20-24 Απρίλη στο «Σπίτι του Κόμματος»), είχε αντικειμενικά ένα ενδιαφέρον. Εκτός των άλλων, δείχνει πως στη σημερινή συγκυρία, υπάρχουν αυξημένες αναζητήσεις πολλών μελών του ΚΚΕ και της ΚΝΕ, να ασχοληθούν και να εμβαθύνουν, στα ζητήματα της τέχνης και του πολιτισμού. Η πληθώρα και το ύψος των ερωτήσεων, που έγιναν τις μέρες του συμπόσιου, έδειξε πως υπάρχουν σήμερα, μέσα στις γραμμές του μεγαλύτερου κόμματος της Αριστεράς, ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων, που δεν είναι πρόθυμοι να δεχτεί αδιαμαρτύρητα, χονδροειδείς σχηματοποιήσεις των πολιτιστικών φαινομένων.

Έτσι, το γεγονός της πραγματοποίησης αυτού του συμπόσιου, από το ΚΚΕ, δεν πρέπει να αποτέλεσε έκπληξη, για όσους διαβάζουν την καλλιτεχνική σελίδα του «ΡΙζοσπάστη» ή παρακολουθούν τις πολιτιστικές επιλογές του ΚΚΕ στα φεστιβάλ του ή στις μαζικές οργανώσεις. Άλλωστε, δεν είναι λίγοι οι πνευματικοί άνθρωποι που ανήκουν ή συμπαθούν το ΚΚΕ, που κατά καιρούς έχουν εκφράσει κάποιες απόψεις σε διάφορες συνεντεύξεις και που με λίγη καλή θέληση, θα μπορούσε κάποιος, να τις χαρακτηρίσει αρκετά προχωρημένες ή τολμηρές (π.χ. συνεντεύξεις κατά καιρούς του Γ. Ρίτσου, του Μ. Θεοδωράκη, του Κ. Μοσκόφ, του Θ. Μικρούτσικου, τις κινηματογραφικές κριτικές του Δ. Δανίκα κτλ., που είναι συχνά έξω από το πνεύμα της στενής κομματικής αντίληψης). Κάποτε το ίδιο το ΚΚΕ, θα τις αποκέρυττε δημόσια, σήμερα τις φιλοξενεί και στον «Ρ».

Πολιτιστική περιχαράκωση

Μήπως πρέπει, λοιπόν, να αρχίσουμε να μιλάμε, για «ανοίγματα» του ΚΚΕ στον πολιτιστικό χώρο; Η σωστή απάντηση είναι, πως πρόκειται πράγματι για «ανοίγματα» υποχρεωτικά (μιας και αυξάνουν οι απαιτήσεις της κομματικής «βάσης») και που ταυτόχρονα είναι —μέχρι στιγμής τουλάχιστον— αυστηρά ελεγχόμενα. Γιατί, την ίδια ώρα που στο «Ρ» λ.χ., δημοσιεύεται η θετική εκτίμηση του Δανίκα για την έντονα κριτική ματιά (προς τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού) της ταινίας «Άνγκι Βέρα», την επομένη εβδομάδα, η ταινία κατακεραυνώνεται από τον «Οδηγητή» και βέβαια έμμεσα και ο κριτικός του «Ρ». Ή πάλι, ενώ στο «Ρ», αρχίζουν δειλά - δειλά, κάποια θετικά ανοίγματα για την ποίηση του Σεφέρη ή του Καβάφη, την ίδια στιγμή, ο «Οδηγητής» για να «προφυλάξει» τους ΚΝίτες, από τέτοιες αιρετικές προτιμήσεις, γράφει εκεί-

νο το αμίμητο: «αν πουμε ότι ο Καραμανλής ήταν ο εκφραστής της αστικής τάξης στο χώρο της πολιτικής, ο Σεφέρης ήταν ο εκφραστής της, στο χώρο της ποίησης»!!...

Έτσι τα ελεγχόμενα «ανοίγματα», συνοδεύονται από μια περιχαράκωση, που στο συμπόσιο φάνηκε αρκετά ανάγλυφα:

Οι ξένες αντιπροσωπείες

Και μόνο το γεγονός, ότι στο συμπόσιο κλήθηκαν αντιπροσωπείες «αδελφών κομμάτων», μόνο από την Σοβιετική Ένωση και τη Γερμανία, δείχνει τα όρια που ήθελε η καθοδήγηση του ΚΚΕ να θέσει, στον προβληματισμό του συμπόσιου. Γιατί άραγε μια τέτοια μονόπλευρη προτίμηση; Τι πρόσφερε αλήθεια η εισήγηση του Ν. Μάσοβιτς (από τη Σ Ε), που κατά γενική ομολογία ήταν χαμηλότερου επιπέδου και γιατί δεν κλήθηκαν εκπρόσωποι π.χ. του ουγγρικού ή του γαλλικού ΚΚ (με μια τεράστια επεξεργασία

των πολιτιστικών ζητημάτων στις γραμμές τους), ή αν «φοβόταν» τις απόψεις ακόμα και του γαλλικού ΚΚ (προφανώς δεν τολμάμε να αναρωτηθούμε για το ιταλικό ΚΚ), δεν κάλεσαν έστω κάποιον του πορτογαλικού ΚΚ, απόλυτα σύμφωνου για τις πολιτικές και ιδεολογικές θέσεις του ΚΚΕ, διαφοροποιημένου όμως και ποιο «ανοιχτού» σε πολιτιστικά ζητήματα; (όπως φάνηκε και από ένα άρθρο του ΓΓ Αλβάρου Κουνιάλ, που είχε αναδημοσιεύσει ο «Ο», πριν δυο τρία χρόνια και που αντιμετώπιζε θετικά τη Ροκ μουσική).

Το περιεχόμενο των εισηγήσεων

Πολλοί που πήγαν στο συμπόσιο, είχαν μια κρυφή ελπίδα, πως το ΚΚΕ θα είχε να πει μια ΔΙΚΗ του συγκεκριμένη ΑΠΟΨΗ, για τα ζητήματα της τέχνης και της ιδεολογίας. Αυτό που ακόμα περίμεναν να δουν, ήταν «πιο είναι το καινούριο, που φέρνει μέσα στο νεοελληνικό προοδευτικό κί-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΣΕΙΡΑ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

Επιμέλεια σειράς: Τάκης Καφετζής

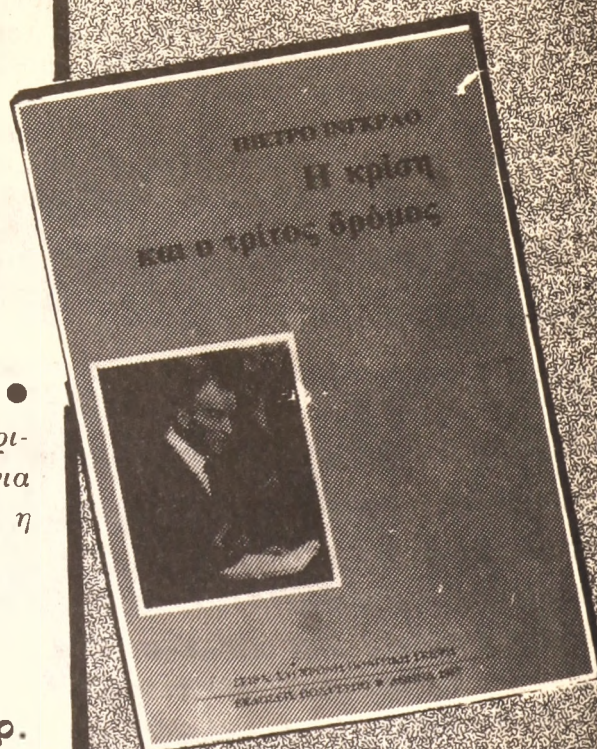
ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

Επαναπροσδιορισμός της έννοιας της κρίσης στο φως των νέων κοινωνικών φαινομένων • μια ριζοσπαστική κοινωνική πρόταση απέναντι στη συντεχνιακή αντίληψη • νεοφιλελευθερισμός και κρίση του κράτους • η ανάγκη ενός άλλου τύπου κόμματος • η νέα αντίληψη για τον παραγωγικό ορθολογισμό • ο τρίτος δρόμος και η ευθύνη της ευρωπαϊκής αριστεράς • η διπλή κρίση, του μαρξισμού και της κοινωνίας του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορεί:

Νίκος Πουλαντζάς: Για τον Γκράμσι - Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ.

νημα».

Αντί γι' αυτό δυστυχώς άκουσαν ορισμένες επιστημονικοφάνεις και αφηρημένες εισηγήσεις ή παρεμβάσεις, (που με εξαίρεση, ίσως, την εισήγηση του Ν. Κοτζιά, που είχε ένα γενικό και «ουδέτερο» χαρακτήρα) ήταν εντελώς έξω από την νεοελληνική πραγματικότητα. Αναφερόμαστε στις ομιλίες του Γ. Μανιάτη (στέλεχος της ιδεολογικής επιτροπής του ΚΚΕ) για το *φορμαλισμό* τη στιγμή που τέτοιο πρόβλημα, δεν υπάρχει *ουσιαστικά* στην ελληνική τέχνη και για την παρέμβαση της Τέας Βασιλειάδου (μέλους της πολιτιστικής επιτροπής του ΚΚΕ), για το φαινόμενο της... «Νέας Κριτικής» (φαινόμενο εντελώς άγνωστο για τα ελληνικά δεδομένα). Χαρακτηριστικό απ' αυτή την άποψη ήταν και η «σύσταση» που έκαναν οι ξένες αντιπροσωπείες προς την καθοδήγηση του ΚΚΕ: «βάλατε θέματα θεωρητικά για την κομματικότητα τη λαϊκότητα, το σοσιαλιστικό ρεαλισμό και ένα σωρό άλλα. Αυτά εξηγήθηκαν και ερμηνεύθηκαν θεωρητικά. Ωστόσο, δεν παύουν να είναι αφηρημένα. Καθήκον για το ΚΚΕ είναι ν' αρχίσει η ανάλυση όλου του θέματος σε συσχετισμό με την ελληνική προβληματική. Γιατί δεν θα πρέπει να καταδειχνεται η ελληνική προβληματική, παίρνοντας παραδείγματα από τη σοβιετική λογοτεχνία, από το γερμανικό κινηματογράφο κτλ. αλλά από την ελληνική πραγματικότητα»... (συνέντευξη της Ρεγγίνα Χάγκερ από τη ΛΔ της Γερμανίας στο «ΡΙζο» 30/4/83).

Αγνοήθηκαν οι καλλιτέχνες

Βέβαια μια τέτοια εξέλιξη, ήταν ως ένα βαθμό αναπόφευκτη αφού κανένας από τους καλλιτέχνες ή τους ανθρώπους που πρόσκεινται στο ΚΚΕ (και δεν είναι λίγοι, αν κρίνουμε από τις υπογραφές που βάζουν στις προεκλογικές διακηρύξεις) δεν κρίθηκε *άξιος εμπιστοσύνης* να κάνει μια βασική εισήγηση. Αντίθετα οι εισηγήσεις για τα φαινόμενα της τέχνης, ανατέθηκαν σε μέλη και στελέχη του κομματικού μηχανισμού. Οι οργανωτές του συμποσίου, παρόλο που αναφέρθηκαν πολύ στον Μπρεχτ, «ξέχασαν» κάτι που δεν παρέλειπε να τονίζει ιδιαίτερα: «πολλοί άνθρωποι —έλεγε το 1954— μορφωμένοι πολιτικά, είναι αμόρφωτοι καλλιτεχνικά, και έτσι η κρίση τους δεν έχει διόλου κύρος»...

Έτσι, η φανερή απουσία πλειάδας πνευματικών δημιουργών, σε συνδυασμό με τις αφηρημένες εισηγήσεις και τις «στημένες» παρεμβάσεις, είχε τις συνέπειές της: Τα περισσότερα ερωτήματα επικεντρώθηκαν στο φαινόμενο της Ροκ μουσικής, όπου ακούστηκαν διάφορα... πχ. η αντίδραση της Αλαβάνου, αρχισυντάχτριας του «Ο», που τάχθηκε κατά της Ροκ με το επιχει-

ρημα, ότι πρόκειται για καθαρά... «οργασμική» μουσική.

Τελικά το πράγμα, φαινομενικά μόνο θα «ενόχλησε» τους οργανωτές, μιας και «βυζαντινολογώντας» για τη Ροκ, οι ακροατές εκτονώθηκαν και δεν οδηγήθηκαν σε κριτικές αμφισβητήσεις παρελθόντος και παρόντος. Είναι ενδιαφέρον, πως τόσο η Ρούλα Κουκώλου - Ζαχαριάδη μέλος του ΠΓ όσο και ο Θανάσης Σκαμνάκης, αναπληρωματικό μέλος της ΚΕ, υπεύθυνοι για τα πολιτιστικά του ΚΚΕ, (που όμως πολλοί καλλιτέχνες που τους ξέρουν μειδιούν), βιάστηκαν να βγάλουν τα προκαθορισμένα συμπεράσματα: «το συμπόσιο ξεκαθάρισε και απάντησε σε ορισμένα βασικά ερωτήματα, που από καιρό πλανιόνταν στην ελληνική ζωή, υπόλοιπα της κυριαρχίας του οπιορτυνισμού στη δεκαετία του '60 κτλ.» Και όλα αυτά λεγό-ντουσαν, τη στιγμή που το περιοδικό «Διαβάζω» υπενθύμιζε στο προτελευταίο τεύχος του τις οδυνηρές παρεμβάσεις στην αξιοζήλευτη «Επιθεώρηση Τέχνης».

Οι καίριες αποσιωπήσεις

Μπορεί βέβαια το συμπόσιο να «ξεκαθάρισε» τα φαινόμενα του οπιορτυνισμού... Δεν ξεκαθάρισε όμως καίρια ερωτήματα του κόσμου της Αριστεράς, όπως:

- Το πελώριο ζήτημα της «ελευθέριας της έκφρασης». Τελικά το ΚΚΕ έχει την ίδια άποψη μ' αυτήν της Χανς Κωχ; (μέλους της ΚΕ του ΕΣΚΓ, που μίλησε στο συμπόσιο), ότι δηλαδή «η τέχνη στο σοσιαλισμό έχει τα όρια της. Η τέχνη είναι και ένα παιχνίδι, όμως απαγορεύεται στο καλλιτέχνη να παίζει με τον πόλεμο και την εξουσία»!!... («Ρ» 26/4-83).

- Και πώς αντιλαμβάνεται το ΚΚΕ το *σεβασμό της προσωπικής δημιουργίας*; Έχουν ή όχι το δικαίωμα οι πνευματικοί άνθρωποι που είναι μέλη του, να αναπτύσουν ελεύθερα και δημόσια, τις δημιουργικές τους δραστηριότητες και έρευνες, πάνω σε θέματα εκπολιτιστικά, τέχνης, επιστημονικά κτλ. ή πρέπει πρώτα να ενημερώνουν τα στελέχη του κομματικού μηχανισμού; Και αν ισχύει το δεύτερο, δεν ανοίγει έτσι ο δρόμος για κομματικές απαγορεύσεις ή Ζντανοφικές εκθέσεις; Μα ο ίδιος ο Μαρξ δεν ήταν που τονίζει πως «τα όρια της επιστημονικής έρευνας θα τα καθορίσει η ίδια η επιστημονική έρευνα»; Ή μήπως ο Ένγκελς, δεν είχε επιστήσει την προσοχή (στο Αντι - Ντύριγκ) ενάντια στην αξίωση «να κάνεις το δικτάτορα στον τομέα του πολιτισμού»;

- Η απόχτηση «επίσημης» αισθητικής αντίληψης μήπως θα σημαίνει μπλοκάρισμα, σταμάτημα της εξέλιξης της, βάλτωμα στον φορμαλισμό; Νοείται καλλιτεχνική δημιουργία χωρίς έρευνα, χωρίς ρεύματα χωρίς διάφορες σχολές και αντιπαράθεση με-

ταξύ τους; Και τότε ήταν πιο ζωντανή και επαναστατική η τέχνη στη ΣΕ: την περίοδο του Λένιν (με τις πολλές και ποικίλες αντιπαράθεσεις) ή στη μετέπειτα Ζντανοφική περίοδο με τους αποκλεισμούς και τις ντιρεχτίβες;

- Στην εποχή μας, με τη γιγαντιαία ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας και την κυριαρχία των εμπορικών κυκλωμάτων που ενεργούν διαβρωτικά και προγραμματισμένα πάνω στις αντιλήψεις του λαού, ποια είναι η αισθητική πνευματική και πολιτιστική *αγωγή* των μαζών που επιδιώκει το ΚΚΕ; Μήπως ευνοεί τις απλουστευτικές λύσεις, αφορίζοντας λ.χ. γενικά και αόριστα τον «αμερικάνικο τρόπο ζωής»; Μήπως τελικά την έννοια της πολιτιστικής ζωής, την ταυτίζει με την ψυχαγωγία, τα φεστιβάλ και τα πανηγύρια;

- Ποια είναι η διαφορά ουσίας μιας εκδήλωσης μαζικών φορέων που πρόσκεινται στο ΚΚΕ, με μια επίσημη κρατική εκδήλωση;

- Πώς ενθαρρύνει νέες πρωτοπόρες δυνάμεις στο χώρο της τέχνης; Ποια είναι η ιδεολογική και πολιτιστική αντιπαράθεση του στον επικίνδυνο «λαϊκισμό» που μας κατακλύζει;

- Πώς προστατεύει την πολιτιστική δραστηριότητα από κρατικές ή κομματικές παρεμβάσεις;

- Πώς βλέπει τη συνεργασία

των πνευματικών ανθρώπων της Αριστεράς;

Αυτά και άλλα ερωτήματα, πλανιόνται ακόμα σ' όσους παρακολούθησαν το συμπόσιο...

Δεν ξέρουμε αν οι αρκετοί ακροατές του, έφυγαν με την αίσθηση της συμμετοχής και της συμβολής τους στα θέματα. Το αληθινά επαναστατικό (τόνιζαν πολλοί από αυτούς), θα ήταν να πήγαινε η καθοδήγηση του ΚΚΕ σ' αυτό το συμπόσιο, όχι για να φορμάρει μια μονολιθική ταυτότητα απόψεων, αλλά αντίθετα να ενθαρρύνει την ανάπτυξη και την προβολή κάθε προσωπικής άποψης και να προστατέψει και να διαφυλάξει το δικαίωμα αυτής της προβολής.

Το πραγματικά πολύτιμο θα ήταν, να υπενθυμίσει κάπου την απόφαση του κόμματος των Μπολσεβίκων (τον Ιούλη του 1925), πάνω στα γράμματα και στις τέχνες που δήλωνε τότε την «σταθερή εμμονή της κομματικής ηγεσίας στη γραμμή του σεβασμού κάθε καλλιτεχνικής τάσης και σχολής και στη μακριά από στενές σκοπιμότητες και καθοδηγητικές φόρμουλες ελεύθερη ανάπτυξη όλων των προϋποθέσεων, για μια δημιουργική άνθιση της τέχνης και της λογοτεχνίας».

□

ή λέξη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ. Το Σύνταγμα της Ήσυχης • Ένθους
(Οι ενθους πάλι ποιήματα και ένα κείμενο για Τα Εξόχιστα του Ήσυχος
παρασκευάστηκαν και σχολιάστηκαν από τον Γ. Η. Σαββίδη)

ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΣΑΒΒΙΔΗΣ: Το ποίημα στη δοκίμια • Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ, Θ. Σ. ΣΑΒΒΙΔΗΣ, ΚΑΡΑΛΑΜΗΔΗΣ
(Ανασκόπηση κείμενου)

ΝΙΚΟΣ ΕΥΘΥΜΟΠΟΥΛΟΣ •	Γ. Η. ΣΑΒΒΙΔΗΣ •
ΚΑΙΗ ΤΣΙΤΣΕΛΗ •	ΑΓΓΕΛΟΣ ΖΕΝΑΚΟΣ •
ΣΟΦΙΑ ΙΩΝΣΚΑΓΙΑ •	ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ •
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΑΥΜΗΡΑΚΗ •	ΑΝΤΩΝΗΣ ΦΩΣΤΕΡΙΗΣ •
ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ •	ΓΙΩΡΓΙΟΣ Γ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ •
ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΔΑΝΙΗΛ •	ΕΚΤΩΡ ΚΑΚΑΝΑΤΟΣ •
ΣΤΑΥΡΟΣ ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ •	ΚΑΡΟΛΟΣ ΚΟΥΝ •
ΑΘΗΝΑ ΓΕΩΡΓΙΑΝΤΑ •	ΑΡΙΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ •
ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΣΣΟΣ •	ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΑΡΑΝΙΤΣΗΣ •
ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΛΜΗΡΙΔΗΣ •	ΜΑΡΙΟΣ ΠΑΡΡΙΤΗΣ •
ΝΙΚΟΣ ΦΩΚΑΣ •	ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΩΛΗΣ •
ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ •	ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΡΚΙΔΗΣ •
ΜΑΡΙΑ ΑΛΚΑΙΟΥ •	ΜΙΧΑΗΛ ΜΕΡΑΚΛΗΣ •
ΠΕΡ ΜΠΕΡΑΝΖΕ •	ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΥΡΟΓΡΑΣ •
ΓΑΣΩΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ •	ΘΑΝΑΣΗΣ Θ. ΝΙΛΑΡΟΣ •
ΝΙΚΟΣ Η. ΑΛΔΑΣ •	ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ •
ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΒΕΛΤΣΟΣ •	ΝΙΚΗΦΩΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ •
ΡΕΑ ΓΑΛΑΝΑΚΗ •	ΖΕΦΗ ΔΑΡΑΚΗ •
ΑΘΩΚΑΣ ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ •	ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΝΔΡΩΤΑΚΗΣ •
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΝΩΤΑΚΗΣ •	ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΙΑΝΗΣ •
ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΠΑΓΛΟΠΟΥΛΟΣ •	ΓΑΣΩΣ ΡΟΥΣΣΟΣ •
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΣΚΑΡΤΗΣ •	ΚΙΜΩΝ ΦΡΑΓΙΕΡ •
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΑΙΤΕΛΑΚΗ-ΡΟΥΚ •	ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΗΔΗΣ •

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΜΙΝΟΥ ΑΡΓΥΡΑΚΗ, ΝΙΚΟΥ ΠΙΛΑΟΥΡΗ, ΓΙΩΡΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ,
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΙΑΡΗ, ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΡΑ, ΝΙΚΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΥ, ΓΙΩΡΓΙΟΥ ΜΑΥΡΟΛΗ,
ΚΩΣΤΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΙΑΝΝΗ ΜΙΓΛΗ, ΠΑΥΛΟΥ ΜΟΣΧΙΔΗ, ΔΗΜΗΤΡΙ ΜΥΤΑΡΑ,
ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΙΑ, ΦΑΙΔΩΝΑ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΗ, ΣΩΤΗΡΗ ΣΟΡΟΓΚΑ, ΓΙΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΦΟΠΟΥΛΟΥ,
ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΑΡΟΥΧΗ, ΣΑΒΒΙΑ ΧΑΡΑΤΣΙΔΗ, Ν. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ-ΓΚΙΚΑ, ΓΙΑΝΝΗ ΨΥΧΟΠΛΙΔΗ

23

μάρτις - άπρίλης '83

ειδικό τεύχος: δρχ. 300

Το Συνέδριο της ΕΛΠΟΕ

του Δ. Δημητράκου

Στις 13, 14 και 15 Μαΐου οργάνωσε το ΕΛ.Π.Ο.Ε. (Ελεύθερο Πολιτικό Εργαστήριο) με πρωτοβουλία της Βιργινίας Τσουδερού ένα Συνέδριο με θέμα «Δημοκρατία - Πρόοδος - Μεταρρύθμιση».

Κατ' αρχήν, πολύ λίγα λέχθηκαν για την πρόοδο και τη μεταρρύθμιση. Ο καθηγητής Konrad Thomas του Πανεπιστημίου του Γκαϊτίνγκεν μίλησε για την ανεργία και την κρίση, σε αρκετά ψηλό επίπεδο, χωρίς όμως να του κάνουν την τιμή να τον παρακολουθήσουν οι εκ Γαλλίας και Ιταλίας συνάδελφοί του. Το κεφάλαιο αυτό είναι το μόνο — με τις επικουρικές εισηγήσεις των κ. Παπανδρόπουλου και Τζανετάκου — που καλύπτει εν μέρει τα θέματα «Πρόοδος - Μεταρρύθμιση».

Αντίθετα, η δημοκρατία σε αντιπαράθεση με τον ολοκληρωτισμό αποτέλεσε την κύρια θεματική του Συνεδρίου. Η ιδέα είναι, νομίζω, σωστή και γόνιμη. Η ανάλυση της ιδέας και της εφαρμογής της δημοκρατίας, η αποτίμηση της ποιότητάς της, σε σύγκριση με άλλα καθεστώτα, και η αποκήρυξη του ολοκληρωτισμού είναι θέματα για τα οποία πρέπει να μιλάμε συχνότερα και βαθύτερα απ' ό,τι συνήθως μιλάμε.

Το επικίνδυνο σε τέτοιες αναζητήσεις είναι η πτώση του επιπέδου όταν ο Έλληνας ακροατής επιζητεί να μεταφέρει τη συζήτηση στο ελληνικό πεδίο, με αποτέλεσμα να παρεκτραπεί σε φθηνή πολιτικολογία ένα συνέδριο ιδεών.

Αυτό δεν μπόρεσε να αποφευχθεί στο συνέδριο αυτό. Το θέμα ήταν ιδεολογικά φορτισμένο και τα ελληνικά ακροατήρια δεν είναι συνηθισμένα να διεξάγουν συζητήσεις με ιδεολογικά φορτισμένα θέματα χωρίς να χάνεται τόσο η ψυχραιμία όσο και η συναισθηση των περιστάσεων και των αναλογιών.

Αν πάρουμε τις εισηγήσεις τριών από τους κυριότερους ξένους ομιλητές του Ήλιου Γιαννακάκη, του Bernard Henri Lévi και του Alex Smolar, το συμπέρασμα που βγαίνει από το Συνέδριο αυτό είναι σημαντικό και σαν τέτοιο θα έπρεπε να είχε τονιστεί στο τέλος: ότι η κύρια πολιτική οροθέτηση σήμερα είναι και οφείλεται

να είναι μεταξύ δημοκρατίας και ολοκληρωτισμού, μεταξύ δημοκρατών και ολοκληρωτικών είτε δεξιάς είτε αριστερής τάσης, και λιγότερο μεταξύ προοδευτικών και συντηρητικών: όχι μόνο διότι η διαχωριστική γραμμή είναι συνήθως (όχι πάντα όπως σωστά τόνισε ο Κ. Ζουράρις) σαφής στην πρώτη περίπτωση, και λιγότερο σαφής στη δεύτερη, αλλά διότι η ίδια ιδέα της «προοδευτικότητας» ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος αποτελεί την απαγωγή εις άτοπον της ίδιας της έννοιας της προόδου. Θα μπορούσε κανείς να επεκταθεί σ' αυτό το θέμα, ν' ανοίξει ακόμα και μεθοδολογικό διάλογο:

Ο Νίκος Πουλαντζάς, στην πρώτη του φάση καταδίκασε τη χρήση του όρου «ολοκληρωτισμός» για τα κομμουνιστικά και φασιστικά καθεστώτα σαν μεθοδολογικά αδόκιμο εφόσον εξομοίωνε δύο εντελώς διαφορετικούς συνδυασμούς παραγωγικών σχέσεων, ενώ σε κατοπινή φάση

της ζωής του καταδίκασε τον ολοκληρωτισμό και την καταπάτηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου τόσο στη Χιλή όσο και στη Σοβιετική Ένωση.

Οι ομιλίες των ξένων εισηγητών, παρά τα μειονεκτήματά τους, κινήθηκαν σ' ένα επίπεδο ανάλυσης που επέτρεπαν συζητήσεις που θα ανέβαζαν την θεωρητική στάθμη τέτοιων συζητήσεων στην Ελλάδα. Αντί τούτου, δόθηκε όχι μόνο αντικομμουνιστική, αλλά αντι - ΠΑΣΟΚική χροιά στην όλη εκδήλωση.

Εξομοιώνοντας την κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ με ένα ολοκληρωτικό καθεστώς ένας ομιλητής, ο κ. Δρακόπουλος, διευθυντής του περιοδικού ΕΠΟΠΤΕΙΑ, μίλησε για φίμωση των μαζικών μέσων επικοινωνίας και έκανε έκκληση για ίδρυση παράλληλου (και, ως σημειωθεί παράνομου) ραδιοσταθμού! Η έκκληση, αντί να κυρηχθεί, αν μη τι άλλο, εκτός του πλαισίου του Συνεδρίου έγινε δεκτή από παραλήρημα χειροκροτημάτων. Είχε κανείς την εντύπωση ότι βρισκόταν σε παράνομη, αλλά ηρωική, αντιστασιακή συγκέντρωση κατά του ολοκληρωτικού πασοκικού καθεστώτος και όχι σε διεθνές συμπόσιο όπου λάβαιναν μέρος ξένοι και έλληνες διανοούμενοι πάνω σε θέματα που αφορούν την ευρωπαϊκή κοινωνία σε σχέση με το κράτος.

Η έλλειψη σοβαρότητας συναγωνίζεται την παντελή απουσία της συναισθησης αναλογιών σε σημείο να εξομοιώνεται το ΠΑΣΟΚ με τον ολοκληρωτισμό.

Δεν τα γράφω αυτά για να στηλιτεύσω τη Δεξιά. Η αντιπολίτευση σε κάθε δημοκρατία είναι αναγκαία, έχει τα δίκια της και έχει το ρόλο της να παίζει. Νομίζω όμως ότι δεν υπάρχει τρόπος να παίζει χειρότερα το ρόλο της ούτε τα συμφέροντά της να εξυπηρετήσει με λιγότερο όφελος, αν συγγέει καταστάσεις και φαινόμενα.

Μερικά ερωτήματα αρκούν:
● Πόσοι πολιτικοί κρατούμενοι υπάρχουν στη σημερινή Ελλάδα;
● Τι λογοκρισία υπάρχει;
● Τι περιορισμοί επιβάλλονται στην αντιπολίτευση;

● Τι μέτρα λαμβάνει η κυβέρνηση κατά των αντιφρονούντων;

Αν σ' αυτά όλα η απάντηση είναι ΚΑΝΕΝΑ, τότε αυτοί που ανάγουν τις θεμιτές διαφωνίες τους με το ΠΑΣΟΚ σε αντίσταση σε ολοκληρωτικού τύπου καθεστώς, διαπράττουν ασφαλώς ένα σημαντικό λάθος. Λάθος μάλιστα αδικαιολόγητο, διότι πριν από το 1974 γνώρισαν τη δικτατορία και πριν από τη δικτατορία ισχυε «ιδιότυπη» κοινοβουλευτική δημοκρατία, όπου οι εκλογές γινόντουσαν υπό «έκτακτα μέτρα», υπήρχαν πολιτικοί κρατούμενοι, απαγορευμένα κόμματα κ.ά.

Δυστυχώς, τέτοια παράνοια, είναι χαρακτηριστική του νεοελληνικού πολιτιστικού χώρου. Την ευθύνη δεν την έχουν, βέβαια, οι οργανωτές του συνεδρίου αλλά όλοι μας σαν συμμετέχοντες σ' αυτόν τον πολιτιστικό χώρο, και κατά κύριο λόγο οι διανοούμενοι που είναι οργανωτές του.

Δεν μπορεί κανείς να πει το ίδιο για όλους τους ξένους. Για όσους γνωρίζουν το έργο ορισμένων απ' αυτούς, οι παρεμβάσεις τους ήταν κατώτερες των προσδοκιών που ενέπνευσαν. Οι ομιλίες του Γιαννακάκη και του Σμολάρ ήταν διαφωτιστικές και συγχρόνως συγκινητικές διότι ενείχαν και το στοιχείο της προσωπικής μαρτυρίας.

Αλλά τι να πει κανείς για την Maria Antonietta Macciocchi η οποία, αφού μετέτρεψε επανειλημμένα το Συνέδριο σε διαλογική συζήτηση ανάμεσα σ' αυτήν και τον εκάστοτε ομιλούντα έδωσε μια διάλεξη πάνω στις βασικές αξίες της Ευρώπης, όπου αποδόθηκε σε μια επίθεση κατά του Ιταλικού ΚΚ για το γεγονός ότι

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

Συνηγορία της Παραλογοτεχνίας

Τέσσερις μονογραφίες και ένα δοκίμιο πάνω στα αστυνομικά και κατασκοπικά μυθιστορήματα, την «επιστημονική φαντασία» και τα κόμικς.

Οι ιστορικές καταβολές, οι λογοτεχνικές συγγένειες και η ψυχολογική λειτουργία της ανάγνωσης της παραλογοτεχνίας.

Μια μελέτη που διαβάζεται με τόσο ενδιαφέρον όσο και ένα αστυνομικό μυθιστόρημα· επιπλέον δίνει όλες τις πληροφορίες και τα στοιχεία για την κατανόηση ενός είδους με πολλούς φίλους.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Δεινοχράτους 131 • τηλ. 72.29.237—72.32.819

δεν παίρνει επαρκώς σθεναρή θέση κατά του ολοκληρωτισμού. Ας σημειωθεί ότι η Μ.Α.Μ. έφυγε από το ΙΚΚ «από τα αριστερά», κάνοντάς του μια «μαοϊκή», διόλου αντι-ολοκληρωτική κριτική...

Ούτε η συμβολή του J.F.Revel ήταν αντίστοιχη προς τα γραπτά του. Ο κεντρο-δεξιός αυτός στοχαστής συνήθως γράφει με τρομερή χάρη, ανεξάρτητα με το αν συμφωνεί κανείς με τις πολιτικές του θέσεις ή όχι. Η ομιλία του, εν τούτοις, ήταν κάπως πλαδαρή και η επιχειρηματολογία του μονόπλευρη. Αναρωτιέμαι κατά πόσο ήταν περισσότερο προετοιμασμένος από την Μ.Α. Μασσιότσι.

Και αυτό με οδηγεί σε μια τελική σκέψη: μήπως μπορούμε να κάνουμε Συνέδρια με λιγότερους ξένους, ή με λιγότερο στιλπνά ονόματα; Κρίνοντας από την παρουσία ορισμένων ξένων σ' αυτό το Συνέδριο, αλλά και στο Συμπόσιο του Κέντρου Μαρξιστικών Σπουδών για τα 100 χρόνια του θανάτου του Μαρξ, καθώς και το πρώτο Συνέδριο του ΚΜΑΣ το 1981, νομίζω ότι είναι καιρός να συνειδητοποιήσουμε μια νέα μορφή ημι-αποικιακής σχέσης που δημιουργείται και που καλλιεργούμε εμείς οι ίδιοι. Συγκρίνετε τις αν μη τι άλλο, προσεγμένες, ομιλίες του Σβορώνου, του Τσουκαλά και του Μπαμπανάση στο 1ο Συνέδριο του ΚΜΑΣ (Έκδ. ΘΕΜΕΛΙΟ 1983), έστω και αν δεν είναι εκθαμβωτικά διαφωτιστικές πάνω στην εγκυρότητα και επικαιρότητα της μαρξιστικής θεωρίας, με τις συμβολές των ξένων, έστω και «μεγάλων» ονομάτων.

Από άλλης πλευράς, οφείλω να κάνω μια διαπίστωση που θα ξαφνιάσει. Οι Έλληνες ομιλητές, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, κάνανε καλές και προσεγμένες αντι-εισηγήσεις. Ανάφερα ήδη τον Τζανετάκο, τον Παπανδρόπουλο, και τον Ζουράρη θα πρέπει να αναφέρω στην εξαιρετικά ενημερωτική ομιλία του Γιάννη Μαρίνου, ενώ πιο άμεσα πολιτικές, ήσαν οι ομιλίες της Βιργινίας Τσουδερού και του Γιάννη Λούλη. Η ομιλία του Μιχάλη Παπαγιαννάκη χαρακτήρισε «ηλίθια» τη στάση που καταδικάζει το Μαρξισμό για τα Γκουλάγκ. Προσωπικά δεν με πείθει. Ο Μαρξισμός —και εκεί βρίσκεται η δύναμή του— δεν είναι μόνο θεωρία, είναι και *κίνημα* που βασίζεται στην εφαρμογή της θεωρίας του στην πράξη: ο διαχωρισμός θεωρίας και πράξης είναι ό,τι πιο αντι-μαρξιστικό υπάρχει. Δεν είναι δυνατόν, επομένως, όταν υπάρχει πρόβλημα αναντιστοιχίας θεωρίας και πράξης να καταργούμε την πράξη και να οχυρώνομαστε πίσω από τη θεωρία η οποία παραμένει καθαρή, άσπιλη και αμόλυντη. Το πρόβλημα υπάρχει και πρέπει να αντιμετωπιστεί σαν τέτοιο.

Η λύση που δίνει ο Β. Η. Levy πηγαίνει στο άλλο άκρο: είναι γι' αυτόν βέβαιο ότι το Γκουλάγκ βρίσκεται στη Μαρξιστική θεωρία. Αλλά ο ομιλητής δεν είπε πού και πώς. Το πολιτικότερο και προκλητικότερο από τα κείμενα του Μαρξ που είναι το Κομμουνιστικό Μανιφέστο, δεν μιλάει για κατάργηση της δημοκρατίας, μόνο για ηγεμονία (HERRSCHAFT) του προλεταριάτου. Η συλλήβδην εξομοίωση όλων των μη σοσιαλιστών απ' τον Λασσάλ που τη θεωρεί μια αμιγή «αντιδραστική μάζα» καταδικάστηκε δριμύτερα από τον Μαρξ στην «Κριτική του Προγράμματος της Γκόττα». Τέλος, ο Μαρξ, θεώρησε την τσαρική Ρωσία σαν τον κύριο εχθρό, ακριβώς διότι ήταν το αντιδημοκρατικότερο κράτος στον κόσμο. Είναι δύσκολο να πει κανείς, επομένως, ότι ο Στάλιν εφάρμοσε το σύστημά του μετά από προσεκτική ανάγνωση του Μαρξ.

Η ρητορική δεινότητα που επέδειξε ο Β. Η. Levy, κυρίως αναλύοντας το «σωτηριολογικό» στοιχείο στον ολοκληρωτισμό με υπόδειγμα την εξέλιξη του «προοδευτικού» και μετέπειτα ναζιστή συγγραφέα L. F. Cellne, είναι αναμφισβήτητη. Όμως το σημείο της επιχειρηματολογίας του που προανέφερα παρέμεινε το ασθενικότερο.

Όπως ανέφερα ήδη στις περισσότερες των περιπτώσεων, οι ελληνικές συμβολές κρατήθηκαν σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο, τηρούμενων των αναλογιών και λαμβάνοντας υπόψη τις νεοελληνικές πρακτικές.

Απροετοιμαστοί, ορεξάτοι για διακοπές, συνοδευόμενοι συχνά από υπάρξεις εντυπωσιακά ελκυστικές, παραθέτουν ομιλίες Bonnes Pour L' Orient που δεν θα τολμούσαν να παρουσιάσουν στις χώρες τους. Και ερωτώ: τι όφελος αντλούμε; Γιατί *συστηματικά* —ιδίως οι εκ Γαλλίας προερχόμενοι— δεν έρχονται με έτοιμα κείμενα; Μήπως, μπορούμε να καλλιεργήσουμε ένα πιο συμφέρον σε μας καθεστώς πολιτιστικών ανταλλαγών, όπου να πραγματοποιείται πράγματι ανταλλαγή; Αυτά τα ερωτήματα θα πρέπει να μας απασχολήσουν την επόμενη φορά.

Ανεξάρτητα όμως από αυτές τις κριτικές παρατηρήσεις, νομίζω ότι όλοι μάθαμε πολλά από αυτό το Συνέδριο. Η οργάνωσή του ήταν πολύ καλή, και η εμπνευσή του αξιέπαινη. Οι δυσκολίες χειρισμού ενός τέτοιου θέματος σχετίζονται, όπως τόνισα πιο πάνω, με τις δυσκολίες που συναντά ο πολιτιστικός μας περίγυρος να απορροφήσει ιδεολογικά φορτισμένα θέματα χωρίς παρεξηγήσεις και παρεκκλίσεις από το κύριο θέμα. Αυτό όμως είναι ένα άλλο πρόβλημα που δεν αφορά το άρθρο αυτό ούτε τους οργανωτές του ΕΛΠΟΕ. □

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΝ ΣΥΝΤΟΜΙΑ!

Δέν υπάρχει λόγος νά κρατάτε ολόκληρες τίς έφημερίδες πού διαβάζετε, γιά νά φυλάξετε μιά είδηση πού σάς ένδιαφέρει. Κρατείστε μόνο τήν είδηση.

Ζητείστε μας τά άποκόμματα όλων τών έφημερίδων, γιά νά μή μπειτε έσεις στόν κόπο νά τά συγκεντρώσετε.

Δουλειά μας είναι νά ένημερωνόμαστε καί νά σάς ένημερώνουμε.

Διαβάζουμε όλες τίς έφημερίδες (έλληνικές καί ξένες) καί κρατάμε γιά λογαριασμό σας, τά άποκόμματα πού σάς άφορούν.

Δέν είμαστε «μερικοί άνθρωποι», αλλά ένα ολόκληρο δημοσιογραφικό έπιτελείο πού δουλεύει υπεύθυνα γιά τήν ειδική - δική σας ένήμερωση.

Επικοινωνείστε μαζί μας!

EXPRESS NEWS

Τό προσωπικό σας Άρχείο.

ΣΤΡΑΤΟΣ ΜΟΥΥΒΑΣ

**ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ & ΞΕΝΟΥ ΤΥΠΟΥ**

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6 ΤΗΛΕΦ. 3243.351 ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 122

Μια μεγάλη, σύγχρονη, συνεπής ασφαλιστική εταιρία αγροτικών και γενικών ασφαλειών. Με δίκτυο εξυπηρέτησης απ' άκρη σ' άκρη στην Ελλάδα. Που προσφέρει τα κέρδη της σε αναπτυξιακούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς σκοπούς.

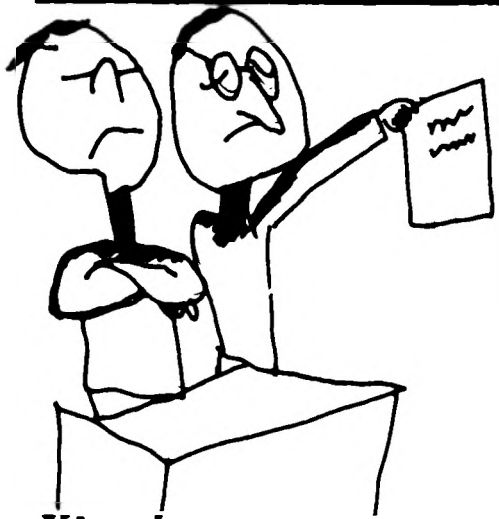
Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

ΚΟΝΤΑ ΣΑΣ ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΤΥΧΕΙ

ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ: Ζωής, Προσωπικών ατυχημάτων, Φωτιάς, Μεταφορών, Διαφόρων ατυχημάτων, Χαλαζιού, Κτηνοσφάλειας, Αλιευτικών σκαφών, Αυτοκινήτων.

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Λεωφόρος Συγγρού 163, Τ.Θ. 140, Νέα Σμύρνη, Αθήνα.
Τηλ.: 952 4801 (20 γραμμές). Τέλεξ: 22 3004 AGRO GR.

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Αθήνα, Καβάλα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Γιάννινα, Πάτρα, Ηράκλειο.
ΔΙΚΤΥΟ: Υποκαταστήματα και Πρακτορεία σε όλη την Ελλάδα.

Κλεψίτυπα ή μέθοδος προς εύκολον πλουτισμόν

Συχνές είναι οι καταγγελίες που γίνονται από πολλές πλευρές για τα «κλεψίτυπα» βιβλία. Όπως ποικίλες είναι και οι μορφές με τις οποίες το φαινόμενο εκδηλώνεται. Μιλώντας για κλεψίτυπο βιβλίο, δηλαδή, θα πρέπει να διευκρινίζουμε κάθε φορά το είδος της απάτης που πραγματοποιείται κι αυτό γιατί η... εφευρετικότητα των Ελλήνων φαίνεται να ξεπερνά πλέον τις συμβατικές μεθόδους. Κλεψίτυπα, πάντως, χαρακτηρίζουμε τα βιβλία που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο δεν αποδίδουν στους συγγραφείς το σύνολο ή μέρος των δικαιωμάτων τους. Ένα μεγάλο τμήμα των προβλημάτων σχετίζεται με την ατελή νομοθεσία «περί προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων».

Ας απαριθμήσουμε, όμως, γνωστές μορφές παρανομιών που σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα:

- Ξένοι συγγραφείς που μεταφράζονται στα ελληνικά συχνά αγνοούν τελείως την ύπαρξη των μεταφράσεων και επομένως δεν εισπράττουν τα αναλογούντα στον συγγραφέα ποσοστά ή και όταν γνωρίζουν τη μετάφραση σπάνια φτάνουν στην πλήρη εκκαθάριση του λογαριασμού τους με τον εκδό-

τη, γιατί δεν είναι ποτέ σε θέση να εξακριβώσουν τον ακριβή αριθμό αντιτύπων που κυκλοφόρησαν στην ελληνική αγορά. Συχνά οι ανατυπώσεις δεν επισημαίνονται καν σαν δεύτερες εκδόσεις, πράγμα που είναι και απάτη εις βάρος του δημοσίου, η οποία όμως είναι σχεδόν αδύνατο να διαπιστωθεί.

- Οι μεταφραστές τις περισσότερες φορές δεν καλύπτονται για το μεταφραστικό τους έργο με κάποια ποσοστά δικαιωμάτων στη μετάφραση, αλλά συνήθως πληρώνονται εφάπαξ και εφόσον έχουν πραγματοποιήσει κάποιο συμβόλαιο με τον εκδότη. Στην αντίθετη περίπτωση, μπορούν να διακινδυνεύσουν, μία εργασία τους ή να μην πληρωθεί ποτέ ή να πληρωθεί, αλλά να μη δημοσιευτεί, μια και ο εκδότης έχει το δικαίωμα να τη χρησιμοποιήσει όπως νομίζει. Να την τροποποιήσει, ας πούμε, και να τη δημοσιεύσει με άλλο όνομα, να τη φυλάξει στο συρτάρι του για... άλλες μέρες ή και να την πετάξει, ακόμη, αν δεν του αρέσει, γιατί όχι; Μία, δηλαδή, εκδοτική δικτατορία που στηρίζεται στην άποψη ότι ο μεταφραστής είναι ένας χειρωνακτάς του λόγου και ότι η δουλειά του, απ' τη στιγμή που αγοράζεται, δεν του ανήκει.

- Οι Έλληνες συγγραφείς, επίσης, δεν καλύπτονται πάντα με συμβόλαιο. Ειδικά, όσον αφορά σε εκδόσεις που δεν έχουν προοπτικές εμπορικής επιτυχίας, ο συγγραφέας είναι ένα «μειωμένο» άτομο που θα πρέπει με ευγνωμόσυνη να αποδέχεται την όποια μορφή συναλλαγής και ποτέ, βέβαια, δεν θα μπορεί να ελέγξει τον εκδότη για τον αριθμό των αντιτύπων που κυκλοφορεί. Έτσι συχνά εμφανίζονται εκδότες που στην περίπτωση εμπορικής επιτυχίας ανατυπώνουν, δίχως να γνωστοποιούν β' έκδοση ή συνηθέστερα, δηλώνουν ότι τυπώνουν π.χ. 2.000 αντίτυπα, ενώ στην πραγματικότητα εκδίδουν παραπάνω.

- Υπάρχουν, όμως, και οι «άλλοι» και είναι —ως φαίνεται— οι περισσότεροι, που έχουν για κύριο έργο

τους την κλεψιτυπία και δρουν ανεξάρτητα από εκδότη και συγγραφέα για λογαριασμό τους και προς αποκλειστικό όφελός τους: Πρόκειται για μια κατηγορία «απατεωνίας», που δεν αφορά μόνο το βιβλίο. Ανατυπώνουν φωτογραφικά ένα πετυχημένο βιβλίο, όπως ακριβώς αντιγράφουν τη μάρκα από ένα γνωστό μπλουζάκι της μόδας ή μία γνωστή κολώνια. Και αυτή η περίπτωση είναι η πλέον διαδεδομένη και η περισσότερο ανεξέλεγκτη.

Σε άλλο αυτό το κομφούζιο της μικρο - μεγάλο - απάτης κυριαρχεί η άποψη ότι ο εκδότης είναι ο κύριος υπεύθυνος. Αυτή η αντίληψη ενώ περιέχει μέρος της αλήθειας, συγχρόνως παραπλανά. Γιατί παρ' όλα αυτά υπάρχουν σαφέστατες ενδείξεις ότι τα εκδοτικά ήθη έχουν σε μεγάλο βαθμό βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια. Παραμένει, όμως, αρκετή καχυποψία που θα χρειαζόταν μια αυστηρότερη νομοθεσία για να ξεπεραστεί. Μία μορφή υποχρεωτικής υπογραφής συμβολαίου, όπως και η δυνατότητα ελέγχου από μέρους του συγγραφέα κατά την παραγωγή του βιβλίου· μία μορφή αρίθμησης των αντιτύπων —ίσως— θα εξασφάλιζε ως ένα βαθμό τη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο συμβαλλομένων μερών, εκδότη και συγγραφέα. Γιατί καθόλου δεν λύνονται τα θέματα με «ντου» της αστυνομίας και κατασχέσεις, γιατί δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί κανενός είδους συνεργασία υπό την πίεση της τρομοκρατίας. Μόνο μια διασφάλιση της συναλλαγής, θα μπορούσε να βοηθήσει στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών στην εκδοτικο-συγγραφική διαμάχη.

Γι' αυτό ας τα σκεφτούν ξανά οι αρμόδιοι και ας επεξεργαστούν ένα «νόμο για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων» που να εξασφαλίζει τους συγγραφείς και να μην επιτρέπει τη διαπόμπευση των εκδοτών, όταν αυτοί δρουν σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το νόμο.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ

Λούκιος ή όνος
Μεταφ: Τάκης Καρβέλης
Εκδ: Γνώση, Αθήνα

Μια πολύ καλή δουλειά πάνω στο κείμενο του 2ου μ.χ. αιώνα. Ο μεταφραστής Τάκης Καρβέλης με την εισαγωγή και τα σχόλια δημιουργεί το πλαίσιο κατανόησης του κοινωνικού και πολιτιστικού χώρου του έργου.

Πρόκειται για την αναγέννηση του ελληνικού πολιτισμού στο 2ο μ.χ. αιώνα, όπου στοιχειοθετείται και το φανταστικό μυθιστόρημα. Ο «Λούκιος ή όνος», είναι μια ιστορία φανταστική και διασκεδαστική, πολύ τολμηρή και άρα σύγχρονη στα συμβάντα και στις περιγραφές της.

Μια έκδοση επομένως που ενδιαφέρει ακόμα και εκείνους χωρίς ειδικά φιλολογικά ενδιαφέροντα.

ΤΖΟΝΑΘΑΝ ΝΗΛ

Αφγανιστάν:
Η τραγωδία ενός λαού
Εκδ: Ανδρομέδα, Αθήνα 1983

Συνοπτική αλλά κατατοπιστική ανάλυση για την ιστορία, την κοινωνική διαστρωμάτωση και την πολιτική ζωή του Αφγανιστάν. Ένα σημαντικό βοήθημα για όσους θα ήθελαν να προσεγγίσουν τη σημερινή κατάσταση της, δοκιμαζόμενης από την Σοβιετική εισβολή, χώρας.

ΤΑΣΟΣ ΣΑΜΑΡΤΖΗΣ

Η ουσία είναι 2
Εκδ: Απόπειρα, Αθήνα 1983

Συλλογή με πεζά και ποιήματα Δείγμα γραφής: Περιοχή πολυγωνικής απαξίας./ Ο ήλιος καίει./ Ο ήλιος καίει./ Κλεισμέ-

Δημήτρης Γληνός

Με την έκδοση των δύο πρώτων τόμων —από ένα σύνολο δέκα— των Απάντων του Δημήτρη Γληνού, μπορούμε να επισημάνουμε την σημαντική πρωτοβουλία των εκδόσεων «Θεμέλιο», αλλά κυρίως την εξαιρετική ποιότητα αυτής της έκδοσης. Πρόκειται για την πρώτη συνολική και σχολιασμένη έκδοση του Δ. Γληνού που στηρίχτηκε στο άγνωστο και ανεκμετάλλευτο ως τώρα αρχείο του στο οποίο βρέθηκαν σημαντικά ανέκδοτα κείμενά του.

Η χρονολογική κατάταξη του υλικού επιτρέπει στον αναγνώστη να παρακολουθήσει «την πορεία του Δ. Γληνού από τους πρώτους λογοτεχνικούς προσανατολισμούς και τον μαχητικό δημοτικισμό, στους δρόμους του φιλοσοφικού στοχασμού και της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης». Στους δύο πρώτους τόμους που καλύπτουν την περίοδο 1898-1914, περιέχονται, μεταξύ άλλων, οι ανέκδοτες νεανικές ποιητικές συλλογές του Δ. Γληνού, από όπου δημοσιεύουμε ένα ποίημα του γραμμένο το 1900.

Γράφει σχετικά ο ιστορικός Φίλιππος Ηλιού, που έχει την εκδοτική φροντίδα και το σχολιασμό της έκδοσης:

«... οί συγγραφικές επιδόσεις του Δ. Γληνού ξεκινούν από μία έντονη τροπή προς τη λογο-

τεχνική δημιουργία και τά πρώτα σωζόμενα κείμενά του αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό τμήμα από την άφθονη ποιητική παραγωγή των φοιτητικών του χρόνων. Ποιητής παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο κοινό ο Δ. Γληνός...».

ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΝ ΠΟΥΤΖΚΕΡ

Σαν όνειρο μου έρχεται στὸν νοῦ
Ἀνάμνησι γλυκειὰ καὶ μακρυσμένη
μιὰ κόρη μῶχουν δείξη, εἶνε καιρὸς
ἐκεῖ στᾶψυχο χαρτὶ ζωγραφισμένη.

Σὲ χώραις μακρυσμέναις κατοικεῖ
Μὰ δὲν μπορεῖ ταχύπτερο τὸ ἀγέρι
ποῦ τῆς φιλεῖ τὴν κόμην κάτω ἐκεῖ
καὶ τὸν δικό μου ἀσπασμόν νά φέρη;

Στὴν κόρην ποῦ μ' ὀλόξανθα μαλλιά
ἀξέννοιαστη, τρελλή, γαλαννομάτα
σκορπίζει γέλοια γεννημένα ἀπ' τὴν καρδιά
μὲ χεῖλη κοραλλένια καὶ δροσᾶτα;

Πόσο ποθοῦσα μόνο μιὰ στιγμή
Νά μπόραγα νὰ ἤμουνα κοντά της
γιὰ νάτενίσω τὴν εἰκόνα μου ὑγρὴ
στὴν χαρωπὴ καὶ ἄδολη ματιά της.

Ἀθήναι Ὀκτώβριος 1900

νος στους τέσσερις τοίχους της κάμαρης / με το χέρι σε στάση ώτο - στοπ / (από συνήθεια ή δικαιολογία) / ελκύω / την απρόσιτη γοητεία των κακτών. / Ο ήλιος καίει. /

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Η άλλη όψη του ελληνικού εργατικού κινήματος (1918-1930)
Αθήνα 1983

Καταγραφή τάσεων και απόψεων στο κομμουνιστικό και εργατικό κίνημα την περίοδο 1918-1930 στην Ελλάδα. Ο συγγραφέας εκτός από τις τάσεις, ομάδες και απόψεις παρουσιάζει ορισμένες αποφάσεις και άρθρα σχετικά με τα προβλήματα και τις αντιθέσεις εκείνης της περιόδου, που είχαν δημοσιευθεί σε εφημερίδες και περιοδικά την περίοδο που εξετάζει.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ
Περιδιαβάζοντας — τόμος Α'
Εκδ: Κέδρος, Αθήνα

Κριτικά κείμενα του καθηγητή της Νέας Ελληνικής Φιλολογίας στο Παν/μιο Ιωαννίνων. Κείμενα που δημοσιεύτηκαν ήδη από διάφορες αφορμές σε περιοδικά, εφημερίδες και αλλού, στο διάστημα μιας κριτικής πορείας που ξεκίνησε από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια.

Στον πρώτο τόμο συγκεντρώθηκαν δοκίμια και άρθρα για τους Γρυπάρη, Πορφύρα, Μελαχρινό, Βάρναλη, Αυγέρη, Κάλβο, Καβάφη, Φιλύρα, Λαπαθιώτη, Καρυωτάκη, Πολυδούρη, Καίσαρα Εμμανουήλ και Παπατσώνη.

Αλλά από τα κείμενα αυτά επιχειρούν μια σφαιρική εξέταση της φυσιογνωμίας και του έργου των ποιητών αυτών και άλλα φωτίζουν μια συγκεκριμένη μόνο πλευρά.

Κ. Γ. ΔΡΑΚΑΤΟΥ
Ελληνικές Οικονομικές Στατιστικές
Εκδ: Παπαζήση, Αθήνα 1983

Στο βιβλίο αυτό —που είναι χρήσιμο βοήθημα για καθένα που ασχολείται με τα οικονομικά— εξετάζονται οι βασικότερες κατηγορίες των ελληνικών οικονομικών στατιστικών (Εργασία - Παραγωγή πρωτογενής και δευτερογενής - Εμπόριο και κατανάλωση - Τιμές - Εισοδήματα - Εξωτερικό εμπόριο - Ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών). Η εξέταση αφορά τις πηγές, την έννοια, τη μέθοδο συλλογής, το σύστημα ταξινόμησης και άλλα χαρακτηριστικά των στοιχείων που είναι απαραίτητα για την κατανόηση και την αποτελεσματική χρησιμοποίησή τους.

ΜΑΡΙΑ ΦΩΤΙΟΥ - ΒΛΑΧΟΥ
Χαμηλά ν' ακούς τη φωνή σου
Εκδ: Γλάρος, Αθήνα 1983

Κυκλοφόρησε η τρίτη ποιητική συλλογή της Μαρίας Φωτίου-Βλάχου «Χαμηλά ν' ακούς τη

φωνή σου» μετά τις «Ρωγμές» και «Πίσω από τη σιωπή». Δείγμα γραφής: Το ξέρω / θ' αργήσεις να μιλήσεις. / Οι λέξεις σου / είναι παιδιά που δε γεννήθηκαν / ακόμα. Περιμένουμε πρώτα / να γίνει φως.

ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΚΑΙ ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
Μετ. Ανθολόγηση:

Ανδρέας Αγγελάκης
Εκδ: Καστανιώτης, Αθήνα 1983

Δεύτερη, συμπληρωμένη έκδοση στην σειρά Ξένη Ποίηση. Ένας διαφορετικός κόσμος, μέσα από ποιήματα του 8ου μέχρι και του 13ου αιώνα.

ΖΟΡΖΕ ΑΜΑΝΤΟ

Γκαμπριέλα -

Κανέλα και γαριφαλό

Μετ: Γ.Δ. Ταμβίσκος

Εκδ. Αντ. Λιβάνης και Σια ΕΕ, Αθήνα 1983

Στο μυθιστόρημα αυτό ο Αμάντο περιγράφει, μέσα από μια ερωτική ιστορία τη μεταβολή των κοινωνικών συνθηκών στην ιδιαίτερη πατρίδα του Ιλιέους της Βραζιλιανής επαρχίας Μπαία, όταν το 1925 άρχισε να εισχωρεί ο πολιτισμός και να μετασχηματίζεται η φυσιογνωμία της Πολιτείας: Οι δρόμοι φάρδαιναν, χτίζονταν βίλες, εκδίδονταν εφημερίδες, χτίζονταν η νέα Πόλη. Τα ήθη και τα έθιμα όμως άλλαζαν με αργό ρυθμό, έτσι όπως συμβαίνει πάντα σε όλες της κοινωνίες.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΕΛΗΟΛΑΝΗ
Pusher — Το βήμα της αλεπούς
Εκδ: Στοχαστής, Αθήνα 1983

Μυθιστόρημα καταγραφή του τρόπου ζωής μιας μερίδας της νεολαίας και σκέψεις πάνω στα αδιέξοδα του κινήματος στην Ιταλία. Ενδιαφέρον βιβλίο, και γραμμένο με τολμηρή γλώσσα και σύγχρονο ύφος.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΡΟΥΣΣΕΑΣ
Καπιταλισμός και καταστροφή
Εκδ: Νέα Σύνορα, Αθήνα 1983

Κριτικό δοκίμιο πάνω στην φύση και τις προοπτικές του προχωρημένου καπιταλισμού. Επισκόπηση των σχετικών θεωριών, ανίχνευση της κρίσης του μαρξισμού και ανάλυση της σημερινής δομικής κρίσης του καπιταλισμού. Ο συγγραφέας είναι καθηγητής των Οικονομικών στις ΗΠΑ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ
Ελλάς Ελλήνων Δεσποτάδων
Εκδ: Gutenberg, Αθήνα 1983

Συλλογή κειμένων που δημοσιεύθηκαν στον Αθηναϊκό Τύπο την τελευταία τετραετία. Μερικά από τα θέματα: Η κεφαλαιοκρατία της εκκλησίας — Η ιστορική αναγκαιότητα του χωρισμού της εκκλησίας από το κράτος — Εκκλησιαστικά εγκλήματα — Ο μισογυνισμός της ελληνορθόδοξης εκκλησίας. Η κτηματική εκκλησιαστική περιουσία (αναλυτικά).

τετράδια

πολιτικού διάλογου έρευνας και κριτικής

τετράδιο έβδομο

απρίλης '83

Νεοκλής Σαρρής: Συνέντευξη - συζήτηση με το Σταύρο Λυγερό για την Τουρκία και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις

Δημήτρης Τζουβάνος: Η κρίση της αριστεράς και οι προσεγγίσεις της στο ΠΑΣΟΚ

Γιώργης Οικονομόπουλος: Ναρκωτικά και πολιτική

Λουκάς Αξελός: Η μυοτική επαναστατική οργάνωση και η δράση του Ρήγα Βελεστινλή στη Βιέννη

Δημήτρης Λιθοξόου: Προσεγγίσεις και σημειώσεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα την περίοδο 1830-1840

Δημήτρης Ιωάννου: Μερικές σκέψεις για την κοινωνική φύση των ανατολικών κοινωνιών

James Petras: Μαρξισμός και μετασχηματισμοί στον Τρίτο Κόσμο

Luciana Castellina: Συνέντευξη - συζήτηση με τον Παύλο Νεράντζη για τα κινήματα ειρήνης και την αριστερά

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΜΠΗΤ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Α'
ΓΚΙΝΖΜΠΕΡΓΚ - ΚΟΡΣΟ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΜΠΗΤ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Β'
ΚΕΡΟΥΑΚ - ΜΠΑΡΟΥΖ

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΝ
Τρομοκρατία
ή Επανάσταση;

ΠΗΤΕΡ ΝΙΟΥΕΛ
Η εξέγερση της Βορκούτα

ΖΑΝ ΜΠΩΝΤΡΙΓΙΑΡ
Ρέκβιεμ για τα
μέσα επικοινωνίας

ΟΥΪΛΙΑΜ ΜΠΑΡΟΥΖ
Ηλεκτρονική επανάσταση

ΑΝΤΩΝΕΝ ΑΡΤΩ
Ηλιογάβαλος

ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ
Πανούκλα

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ

ΤΗΛ. 3607744 - 8831842

Η Μαργαρίτα Καραπάνου
γράφει για το βιβλίο
του Αντώνη Φωστιέρη,
«Ο Διάβολος τραγούδησε
σωστά»,
Εκδ. Εγνατία, Θεσσαλονίκη
1982

Μια μέρα, ο Θεός νύσταξε κι έπεσε να κοιμηθεί. Ονειρεύτηκε πως δημιούργησε τη γη, με τα ποτάμια της, τα ζώα και τους ανθρώπους, αλλά μετά ξύπνησε και ποτέ δεν έκανε το όνειρό του πράξη. Έτσι, εμείς είμαστε απλώς το όνειρο αυτό, και η μόνη μας ύπαρξη είναι η φαντασίωση μιας νύχτας.

Αλλά ίσως κι εμείς να κοιμηθήκαμε μια μέρα και να ονειρευτήκαμε έναν Θεό, που μόλις ξύπνησαμε αφανίστηκε. Και τα δύο όνειρα κάνουν κι εμάς και το Θεό ανύπαρκτους.

Η ποίηση του Αντώνη Φωστιέρη ακολουθεί τον ίδιο μηχανισμό. Είναι ένας κύκλος που αρχίζει από το τίποτα με τη μαθηματική ακρίβεια του ονείρου. Είναι μια ποίηση εξαιρετικά εύκολη, γιατί είναι εξαιρετικά δύσκολη. Οι λέξεις του δεν κρύβουν πίσω τους καμία έννοια, δεν τους χρειάζεται καμία αποκρυπτογράφηση. Απλώς, είναι. Κι αν «Ο Διάβολος τραγούδησε σωστά», είναι γιατί δεν υπάρχει:

«Αν πέρασες για λίγο στο
τραγούδι μου
Είναι που δεν υπάρχεις...»

Πολλοί, σ' αυτό το βιβλίο, κάνανε την κλασική πια και τόσο ανιαρή αντιπαράθεση μεταξύ Σατανά και Αγγέλου. Αλλά ο Φωστιέρης, πολύ πιο σατανικός, μ' όλα αυτά τα ποιήματα μας λέει να μην ελπίζουμε ούτε στον Άγγελο ούτε —ιδίως— στο Σατανά, γιατί δεν υπάρχουν. Αλλού είναι ο τρόμος, κρύβεται σ' αυτά που δεν μπορείς να ονομάσεις. Ο Σατανάς, ο ανύπαρκτος και ο δίχως όνομα, υπνοβάτης και σχοινοβάτης πάνω σ' αυτή την εξάισια κόψη του ξυραφιού, αιωρείται, στο ακριβές σημείο μεταξύ αθροίσματος και αφαίρεσης, αυτό το κοσμικό ακριβές σημείο του συν και του πλην, δηλαδή του τίποτα. Αυτό μας δείχνει ο Φωστιέρης, με το δάχτυλο του Διαβόλου: ένα οικοδόμημα, φτιαγμένο μόνο και μόνο για να τραβήξει από κάτω το χαλί και να αφανι-

στεί, δηλαδή ένα όνειρο του κόσμου, που τη στιγμή που ανοίγουν τα μάτια, ή του Θεού ή του ανθρώπου, αφανίζεται. Ποια μεγαλύτερη διαφθορά απ' τον αφανισμό; Είναι σαν τις πόλεις της Ερήμου, που ξαφνικά ο αέρας τις ξεθάβει μετά από χιλιάδες χρόνια, και είναι ανέγγιχτες, τέλειες, σφύζουν από θάνατο.

Ο Φωστιέρης μας μιλάει, όχι για το τίποτα που προϋπήρχε του Θεού, αλλά για το τίποτα που ο Θεός δημιούργησε από το κάτι, για να τιμωρήσει τον εαυτό του για κάποια παλιά αμαρτία, ξεχασμένη. Όλα στο βιβλίο του Φωστιέρη είναι ξεχασμένα, παλιωμένα, σκονισμένα, απ' αυτή τη σκόνη που τρώει τις σάρκες της, σκόνη από αίμα.

Το ανύπαρκτο δάχτυλο του Διαβόλου δείχνει τα αντικείμενα τα ονομάζει. Αλλά στη στιγμή ακριβώς της βάφτισης, το κάθε αντικείμενο χάνει το όνομά του, γιατί ο προσδιορισμός το αφανίζει. Το αντικείμενο όμως παραμένει, ανελέητο, γιατί ακριβώς ελεύθερο πια από κάθε ονομασία, αντικείμενο αναρχικό, που δεν αφανίζεται με τίποτα. Κι έτσι, το Χάος, η μόνη μας ελπίδα, μας είναι απαγορευμένο. Τα αντικείμενα, σε μια πτώση αργή και ιερατική, ακουμπούν αυτό το χάος και το γεμίζουν με έννοιες νεκρές, μ' ένα θρόισμα τρέλας, και μας το κλέβουν.

Παρερμηνεία και ευκολία πολλών άλλων ποιητών, που νομίζουν ότι με τους στίχους τους αγίζουν το χάος, το ανοίγουνε μπροστά μας και μας το προσφέρουν, σαν μία πολυπόθητη πόρνη πάνω στην οποία επιτέλους θα πεθάνουμε, και δεν έχουν υποψιαστεί καν, ότι το χάος αυτό είναι ένα ερμαφρόδιτο τέρας, που αν, για μια στιγμή, μπορούσαμε να συλλάβουμε πάνω στο κορμί μας την εκλεπτυσμένη του σαγήνη, ο τρόμος θα μας πάγωνε. Το χάος, αυστηρά απαγορευμένο, γιατί γεμάτο με τα αντικείμενα αυτά που το γεμίζουνε ολόκληρο, τερατώδης μήτρα που εγκυμονεί χιλιάδες νεκρά παιδιά.

«Τώρα θα μάθει:
Το Καλό αναδεύεται
Στην άρρωστη κοιλιά της πράξης
Βγαίνουν μωρά
Σχιζοφρενή
Και ανήμπορα
Δυο δυο κρατιούνται
Μπουσουλάνε στα τυφλά,
Τουμπανιασμένα
Τα μαζεύει
Ο Σκουπιδιάρης».

Η ποίηση του Φωστιέρη, το μυστικό της, είναι εκεί: η κάθε της λέξη είναι κι ένα αντικείμενο εν πτώσει. Αντικείμενο χωρίς όνομα, η κάθε της λέξη ψιθυρίζει τη λέξη τίποτα. Κι αν ο Σατανάς υπήρχε, θα ήταν αυτή τη στιγμή του τίποτα, της νεκρής λέξης, της πεθαμένης μάλλον, που ανασταίνεται μπροστά μας κουρασμένη, σαν μια όαση του εαυτού

της, για να ξαναπεθάνει.
«Μια μια οι λέξεις βγαίνουν στον
αφρό
Κι εκείνος με τ' ακοίμητο καμάκι
Ξεκοιλιάζει.

Οελδιακβεσουσια
σιελιολησεια.

«Τώρα θα χάσουμε
Τ' ωραίο πανηγύρι
Την τρυφερή τροφή!».

(Μέσα μου έν' άθλιο υποκείμενο
γρινιάζει
Χαλάει της μνήμης μου το κεντρικό
γράναζι)».

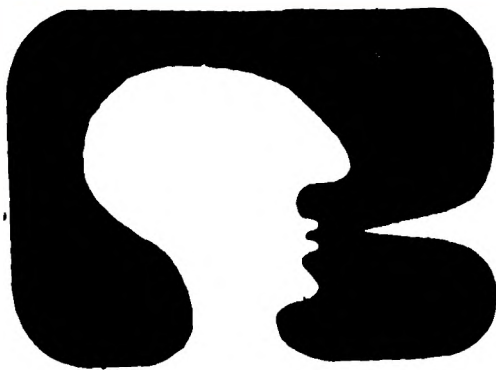
Ανάσταση και θάνατος, μηχανιστική πράξη απόλυτης εξάντλησης, που σαν αστραφτερό βέλος χαράζει στον παγωμένο ουρανό μια πορεία αιωνιότητας. Ποίηση της πτώσης, του αφανισμού, του τίποτα, ούτε του πριν, ούτε του μετά, αλλά του ανύπαρκτου τώρα. Στην ποίηση του Φωστιέρη, ο Λάζαρος δεν ανασταίνεται για να ξανάρθει στη ζωή. Απλώς, για να περιπλανηθεί σ' αυτό το άλλο όνειρο που λέγεται κόσμος, και να ξαναγυρίσει γρήγορα στην τρύπα του, στο χώμα του που ίσως μυρίζει βροχή.

Και για τον Έρωτα, το ίδιο, πάντα το ίδιο, σ' αυτόν τον εφιαλτικό κύκλο της κατάδυσης προς τα πάνω. Ένα εκθαμβωτικό είδωλο του τίποτα ο έρωτας, μια ηδονή που χαϊδεύει τον εαυτό της, όπου το στήθος, οι γοφοί, αλλάζουν θέσεις συνέχεια πάνω σ' ένα σώμα που αλλοιώνεται με τρομακτική ταχύτητα και δανείζεται όλες τις μορφές του επιφύλακτη, ένας σκοτεινός έρωτας ο έρωτας, που έχει ξεχαστεί σε μία πόζα προσφοράς, ενώ έχει γεράσει σαρκοβόρος.

Τη στιγμή που ο Φωστιέρης ακουμπάει την πέννα του πάνω στο χαρτί, οι λέξεις πεθαίνουν. Μετά, νεκρωμένες, στέκουν απολιθώματα κάποιας τρελής προϊστορίας. Έτσι τις διαβάζουμε πια εμείς, μετά από έναν διπλό αφανισμό, ή φόνο, οι λέξεις έχουν περάσει από το φίλτρο του θανάτου δύο φορές πριν τις ακουμπήσουν τα μάτια μας. Είναι λέξεις πολύ συγκεκριμένες, αλλά τα φτερά τους έχουν τη βελουδένια αφή του Θανάτου:

«Εκεί το δάκρυ, εκεί το αίμα, το
κίτρινο ποτάμι των εκκρίσεων, η
λίμνη του πυρός η καιομένη εν
θείω, το παγωμένο πέλαγο των
αισθημάτων σου, όπου πετάνε
κρώζοντας ανθρωποφάγοι γλάροι,
όπου πετρώδη σύννεφα σηκώνουν
συντριβάνια, και μόνη η
Κιβωτός Χαμόγελο τραβάει ακυβέρνητη,
παλεύοντας αγέρωχα τη
μυστική —αλλ' ένδοξη— αυτοκρατορία του μίσους».

Η ποίηση του Φωστιέρη δεν στηρίζεται στη συνενοχή της μνήμης μεταξύ ποιητή και αναγνώστη. Είναι η λήθη. Η μάλλον, η λήθη της λήθης.

«Ο ΠΟΝΗΡΟΣ ΑΝΗΨΙΟΣ»

● **Επιμένει για την πολιτεία του Αριστομένη Μητσοτάκη (θείου του Κωστή) ο αναγνώστης μας Ιωσήφ Σπαντιδάκης με το γράμμα που ακολουθεί:**

Κύριε Διευθυντά,

Παρακαλώ όπως, εάν ευαρεστήσθε, καταχωρήσετε εις την Υμετέραν Επιθεώρησιν την παρούσαν μου, εις απάντησιν δημοσιεύματος του συνεργάτου σας κ. Στέλιου Κούλογλου, εις το υπ' αριθμ. 227 τεύχος, στρεφόμενου κατά του κ. Κωνστ. Μητσοτάκη.

Εις το εν λόγω δημοσίευμα υπάρχει και περικοπή αφορώσα τον παλαιόν πολιτικόν αιμνηστον Αριστομένη Μητσοτάκη, δι' ον γράφει ότι παραιτήθη από Υπουργός διά δήθεν σκάνδαλα διά φάρμακα.

Η τοιαύτη κατηγορία είναι τελείως αναληθής, ως εμφανίζεται από το εσώκλειστον φωτοτυπημένον αντίγραφον των πρακτικών της συζητήσεως εις την Συνέλευσιν την επομένην της παραιτήσεως.

Ο Αριστομένης Μητσοτάκης παρητήθη διότι ήλθεν εις αντίθεσιν με τον αιμνηστον Παπαναστασίου λόγω της μη επιψηφίσεως Σχ. Νόμου περί ελέγχου των Τραπεζών και διότι ούτος (ο Αρ. Μητσοτάκης) δεν ενέκρινε την υπό του Πρωθυπουργού αποδοχήν της παραιτήσεως του Στρατηγού Κονδύλη, ως και δι' άλλους λόγους αναφερομένους εις την ομιλίαν του ενώπιον της Συνελεύσεως. Δεν παρητήθη μόνον ο Αριστ. Μητσοτάκης αλλά και οι Τσουδερός και Ρούσος.

Εις το δημοσίευμα του κ. Κούλογλου προστίθεται και το ότι μετά την παραιτήσιν του Αριστομ. Μητσοτάκη διά το «σκάνδαλον», ο Εθνάρχης Ελευθ. Βενιζέλος αποκαλούσεν έκτοτε τον Αριστομένη Μητσοτάκη «ο πονηρός ανηψιός μου». Και γεννάται το ερώτημα, πώς, ενώ απέκαλει ούτω τον Αριστομ. Μητσοτάκη, τον έχριε Γερουσιαστήν εις τας εκλογάς του 1929;

Δια να αντιληφθώτε ποιαν ιδέ-

αν είχε ο Βενιζέλος δια τον Αριστομένη Μητσοτάκη, σας γράφω δύο τινά, μόνον.

1) Το 1916 οπότε ο Βενιζέλος ειχεν εις τον Νομόν Χανίων πλειάδα επιλέκτων πολιτευομένων, εις τον Αριστομένη Μητσοτάκη ανέθεσε την οργάνωσιν του Εθνικού κινήματος εις τον Νομόν Χανίων. Τούτο αποδεικνύεται από το εσώκλειστον φωτοτυπημένον αντίγραφον επιστολής του Βενιζέλου προς τον εδώ Διοικητήν του 14ου Συντάγματος.

2) Μετά την Μικρασιατικήν καταστροφήν ο αιμνηστος Εθνάρχης αποστέλλει επιστολήν εις τον Αριστομένη Μητσοτάκη εις ην αναγράφει τα κάτωθι:

«Λονδίνον 19 Οκτωβρίου 1922. Επωφελοῦμαι της ευκαιρίας δια να σε συγχαρώ θερμώς δια την ανδρικήν συμπεριφοράν σου, η οποία σε εξέθεσεν εις επανειλημμένους καταδιώξεις. Αν πολλοί έκαναν ό,τι έκαμες δεν θα εφθάναμεν εις την Εθνικήν καταστροφήν όπου οδηγήθημεν. ... Σε καταφιλώ ο θεός σου Ελ. Βενιζέλος «Εν συνεχεία του εκμυστηρεύεται την απόφασίν του να μην πολιτευθώ εις το μέλλον κλπ. (Σχετικόν φωτοτυπημένον αντίγραφον βλέπετε εσώκλειστος).

Επίσης ο Ελευθ. Βενιζέλος όταν το 1928 με ένα άρθρον του εις τον εδώ «Κήρυκα» ανέτρεψε την υπό τον Ζαΐμην Κυβέρνησιν συνασπισμού, κληθείς υπό του Προέδρου της Δημοκρατίας διά την ανάθεσιν εις αυτόν της εντολής, τον Αριστομένη Μητσοτάκη επήρε μαζί του και ανήλθεν εις το Κυβερνείον. Υπάρχει δημοσιευμένη σχετική φωτογραφία εις μίαν των Αθηναϊκών εφημερίδων της ημέρας εκείνης.

Πώς συμβιβάζονται, λοιπόν, όλα αυτά με το «ο πονηρός ανηψιός μου;»

Επίσης σας γνωρίζω ότι ο Ελευθ. Βενιζέλος, ως μας διηγήθη ο έμπιστός του ιατρός πολιτευτής Βασ. Σκουλάς, ολίγην ώραν προ του θανάτου του, του ειπε «Τον μόνον άνθρωπο που αδικήσα είναι ο Αριστομένης». Προφανώς εννοούσε ότι δεν τον έκαμεν Υπουργόν κατά την τετραετία 1928-32.

Τέλος, ας μου επιτραπή να νομίζω ότι, ο συνεργάτης σας κ. Κούλογλου έπρεπε να επιδεικνύη περισσότερον σεβασμόν εις την μνήμην ανδρός ούτινος οι αγώνες υπέρ της Δημοκρατίας και προπαντός η υπ' αυτού οργάνωσις και αρχηγία του αντιδικτατορικού κινήματος τω 1938, ετίμησαν το όνομα της Κρήτης.

Μετά τιμής
Ιωσήφ Βλ. Σπαντιδάκης

● Σ.Σ. Είναι αληθινά ευχάριστο ότι οι επιστολές που λάβαμε για το άρθρο μας «Κ. Μητσοτάκης — βίος και πολιτεία» (τεύχ. 227) δεν ανασκευάζουν κανένα από τα πάμπολλα στοιχεία που αναφέρονταν στο σημερινό κοινοβου-

λευτικό εκπρόσωπο της ΝΔ.

Τόσο ο ίδιος με την επιστολή του που ήδη δημοσιεύσαμε μαζί με απάντησή μας στο τεύχος 229 όσο και ο σημερινός επιστολογράφος μας, επιμένουν να αναφέρονται στο... γενεαλογικό δένδρο του Κωστή Μητσοτάκη, μιλώντας για το... δένδρο και αγνοώντας το... δάσος.

Εξηγήσαμε ήδη, ότι οι αναφορές στους συγγενείς του εκ Χανίων πολιτικού δεν φιλοδοξούσαν — αυτές καθ' αυτές — να φιλοτεχνήσουν το — πλούσιο εξάλλου — πορτραίτο του περί ου το άρθρο μας και απ' αυτήν την άποψη δεν μπορούμε (;) να καταλάβουμε την σχετική επιμονή. Οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι όπως προκύπτει από τα πρακτικά που επισυνάπτει ο δεύτερος επιστολογράφος μας, ο Αριστ. Μητσοτάκης επικαλέσθηκε για την παραίτησή του, λόγους διαφορετικούς από το σκάνδαλο των φαρμάκων. Αλλά και ο κ. Σπαντιδάκης πρέπει να παραδεχθεί ότι δεν διαψεύδει τα περί του σκανδάλου, απλώς δεν τα συνδέει με την παραίτηση.

Για τα υπόλοιπα γραφόμενα, επιμένουμε — «κάθετα» όπως λέγεται — στα όσα ήδη γράψαμε και μπορούμε να επικαλεσθούμε άλλες προσωπικές μαρτυρίες για το όσα καταμαρτυρούσε ο Ελευθέριος Βενιζέλος στον πονηρό θείο... του πονηρού ανηψιού.

ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ

● Για τη συμπράταξή μας στην ιδέα ενίσχυσης του «Manifesto», ο Γ. Βρέντζος μας γράφει:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Με απεριγράπτη χαρά είδα σήμερα το όνομα του περιοδικού να φιγουράρει στον κατάλογο της Ιταλικής εφημερίδας «Il manifesto», κατάλογο των αμέτρητων φίλων της εφημερίδας που τη βοήθησαν ώστε με το σημερινό φύλλο να μπορεί να γιορτάσει τα 12 (δώδεκα) χρόνια της ύπαρξής της και δίνοντας της ελπίδες και προοπτικές να πραγματοποιήσει το όνειρό της, (τουλάχιστον σύμφωνα με τα γραμμένα στο σημερινό «επετειακό» φύλλο της) «να βγει με τον τεράστιο πρωτοεξέλιδο τίτλο "Οι Χριστιανοδημοκράτες στην Αντιπολίτευση"». Μπράβο τους και μπράβο σας.

Φιλικότατα
Γ. Βρέντζος - Ρώμη

ΣΗΜΑΙΝΟΝΤΑ

● Από τον καθηγητή της Γενετικής στη Γεωπονική Σχολή κ. Κώστα — «προσοχή όχι Γιώργο» — Κριμπά, πήραμε το ακόλουθο γράμμα κι όποιον πάρει η μπάλα: Κύριε Διευθυντά,

Πέρασαν μερικές βδομάδες και ματαιώς περίμενα αντιδράσεις στο πολύ σημαντικό και ενημερωτικό άρθρο του κ. Δ. Δημητράκου. Ούτε καν ορισμένες προφανείς απορίες εκφράστη-

καν. Λ.χ. γιατί ο κ. Δημητράκος, παιδείας ημμένος, αναφέρει μόνον κείμενα του Ν. Πουλαντζά και των κοινωνιολόγων Πανταζ Τερλεξή και Κωνσταντίνο Τσουκαλά (όπως κι ενός άλλου τον οποίο αφήνω να κατονομάσει ο ίδιος ο συγγραφέας). Και είναι ασφαλώς προφανής ο λόγος παραλήψεως του κ. Κ. Βεργόπουλου. Αλλά γιατί παρελήφθη ο κ. Γεώργιος Βέλτσος (όχι, προς θεού, ο μακαρίτης Έφορος της Ακαδημίας Αθηνών και Πρόεδρος της Αρχαιολογικής Εταιρείας αλλά ο συν-γραφέας). Ο κ. Βέλτσος αναγινώσκεται ευχαρίστως «από χωρίου εις χωρίον», των γραπτών κειμένων του εννοώ, ή μάλλον των σημειομένων του διότι διερωτώμαι κατά πόσον είναι δυνατόν αυτά να ανταποκρίνονται εις σημαίνοντας του επιστητού. Μήπως άραγε δεν θεωρεί ο κ. Δημητράκος τον κ. Βέλτσον λόγου άξιον συν-γραφέα ή μήπως ότι δεν ανήκει στον προοδευτικό χώρο; Ποιος ο λόγος αυτής της παραλείψεως; Κύριε Διευθυντά, επιτρέψτε μου να διαμαρτυρηθώ γι' αυτό έντονα.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Κώστας (κι όχι Γιώργος)

Κριμπάς.

ΜΑΓΓΑΝΙΕΣ:

● Από το φίλο Μιχάλη πήραμε το ακόλουθο γράμμα:

Διά της παρούσης μου επιστολής επιθυμώ να υποβάλλω θερμήν παράκλησιν προς την αστρολογομεταφυσικοπααραψυχολοχειρομαντική ομάδα τους περιοδικού σας να προβεί εις μίαν εκτεταμένην ενημέρωσιν περί αστρολογικών, παραψυχολογικών και συναφών θεμάτων και φαινομένων, καθότι το λίαν ενδιαφέρον αφιέρωμα του τχ. 229 άφησε πολλές απορίες, καθότι πλείονα των προβλεπομένων δεν έλαβον χώραν. Ούτως χάνεται η αξιοπιστία του ΑΝΤΙ ή της ITNA ή της Αστρολογίας. Αναμένομεν λοιπόν την λύσιν: Ποιου απωλέσθη η αξιοπιστία; (ζητούμεν δηλαδή την γνώμην σας).

Επίσης ετέρα απορία: πόθεν ο κίνδυνος: εκ του καφέ ή εκ της καφετζούς;

Σας χαιρετώ ο αγαπητός σας φίλος Μιχάλης.

ΥΠΟΔΕΙΞΙΣ: Μην παραπετάξετε την επιστολήν μου αλλά απαντήσατε εις αυτήν, καθότι ταύτη εγγραφή υπό την επίδρασιν της πανσελήνου της. 27.4.83. Και πάλιν χαιρετώ το αγαπητό ΑΝΤΙ.

Σ.Σ. Οι απορίες πολλές, φίλε Μιχάλη και είναι αδύνατον να απαντηθούν. Σήμερα, (25.5.83) βρισκόμαστε, υπό την επίδρασιν ετέρας πανσελήνου, και το γεγονός αυτό συνδυαζόμενο με τη δυσκολία επαφής μας με την τακτική μας καφετζού, καθιστά δυσχερή την απάντησή μας στις απορίες σας και δυστυχώς, η αξιοπιστία μας παραμένει μετέωρος...

Η διαγραφή ενός μέλους του ΚΚΕ και η απεργία των ιδιωτικών εκπαιδευτικών

● Τη διαγραφή του από το ΚΚΕ, περιγράφει ο αναγνώστης μας Μπάμπης Μιχαηλίδης - Κριναίος στο γράμμα του που δημοσιεύουμε. Το περιεχόμενό του βοηθάει για την κατανόηση της ταχτικής του ΚΚΕ στη σημερινή απεργία των ιδιωτικών Εκπαιδευτικών και συγχρόνως είναι μαρτυρία κομματικών νοοτροπιών και πρακτικών, που επίμονα αρνούνται, να προσαρμοσθούν στους καιρούς:

Στη συνέλευση της 29-1-1983 μιας ΚΟΒ εκπαιδευτικών η γραμματέας Β. εισηγήθηκε τη διαγραφή μου: «Ο σ. Μπάμπης δε στέκεται με ιδιαίτερη συνέπεια στην κομματική δουλειά... Τον καθορίζει μια προκατάληψη για τα στελέχη... Είχε πει πως δε θα παλέψει για τη θέση του κόμματος, αν αυτή αντίκειται στη συνειδήσή του... Στις 30-4-1982 διαφώνησε με το κόμμα και τάχθηκε υπέρ της συνέχισης της απεργίας της ΟΙΕΛΕ. Ο σ. Μπάμπης αποδέχεται επίσης ότι βγάζει προς τα έξω την άποψή του για το πολωνικό. Στο Αλιβέρι συνέστησε σε ένα κουρέα να διαβάζει και την Αυγή, για να διαμορφώνει σφαιρικά τη γνώμη του... Τέτοιες ενέργειες ζημιώνουν το κόμμα. Γι' αυτό το λόγο προτείνεται η διαγραφή του.»

Η περιγραφή των γεγονότων

Κεντρικό σημείο στο κατηγορητήριο αποτελεί η απεργία της ΟΙΕΛΕ (Απρίλης - Μάης 1982). Στην απεργία εκείνη, ενώ η Πανεπιστημονική (παράταξη στην οποία ήμουν μέλος) είχε συμφωνήσει με την πλειοψηφούσα παράταξη (ΑΚΙΕ) «γιατί τα αιτήματά ήταν δίκαια».

Δούλενα για την απεργία αυτή σε 24ωρη βάση. Ξαφνικά η Πανεπιστημονική ζήτησε αναστολή της απεργίας, τη στιγμή που αυτή βρισκόταν στην ανάπτυξή της.

Δεν μου ήταν δυνατό να κάνω στροφή 180° και τόσο στο ΔΣ, όσο και στις συνελεύσεις τάχθηκα υπέρ της συνέχισης.

Τότε η γραμματέας της Πανεπιστημονικής μου είπε: «Ανεξάρτητα από το τι πιστεύεις, πρέπει να προπαγανδίσεις υπέρ της αναστολής της απεργίας και τούτο είναι απόφαση του Πολιτικού Γραφείου». «Εγώ, απάντησα, μέχρι τώρα εκδήλωσα με κάθε τρόπο τη θέλησή μου υπέρ της απεργίας. Δεν μπορώ να πω τα αντίθετα στον κόσμο. Διαφωνώ.» Απόδειξη πως η τακτική της Πανεπιστημονικής τότε ήταν αποτυχημένη είναι το γεγονός, ότι έχασε στις εκλογές του συλλόγου μια έδρα, που την κέρδισε η ΠΑΣΚΙΕ.

Είναι ψέμα επίσης η δήθεν διαπίστωση του Γραφείου της ΚΟΒ ότι δεν δουλεύω με συνέπεια.

● Ο «Ιδιωτικός Εκπαιδευτικός» το Μάη του 1981 κάνει λόγο για τους αγώνες μου στο Λύκειο Ζηρίδη την εποχή της σκλήρυνσης της στάσης της δεξιάς και της εργοδοσίας απέναντι στους συνδικαλισμένους εκπαιδευτικούς.

● Ο «ΡΙζοσπάστης», η «Αυγή» και η «Ελευθεροτυπία» (21-8-81) δημοσιεύουν ανάμεσα σ' άλλα και την ανακοίνωση του ΣΙΕΛ για τους αγώνες μου. «Ο φιλόλογος Μπάμπης Μιχαηλίδης, σύνεδρος της ΟΙΕΛΕ, ενεργό συνδικαλιστικό στέλεχος, απολύθηκε τον Ιούλιο 1981».

● Η «Ακρόπολη» και η «Ελευθερή Ώρα» (22-9-82) δημοσιεύουν την εξής καταγγελία της ΟΝΝΕΔ: «Συγκεκριμένα ο φιλόλογος καθηγητής κ. Μιχαηλίδης... είπε στα παιδιά: Ακούνε ραδιόφωνο, παρακολουθούν τηλεόραση και δε διαβάζουν προοδευτικά βιβλία και δεν πηγαίνουν σε προοδευτικά φεστιβάλ, όπως της ΚΝΕ, του ΠΑΣΟΚ και του ΡΗΓΑ».

Πάντως είναι αλήθεια ότι τελευταία δε δούλενα πολύ για το κόμμα, γιατί είχα να εκδώσω τη διδακτορική μου διατριβή για την κοινωνιολογία του μεταπολεμικού μυθιστορήματος.

Η ερμηνεία των γεγονότων

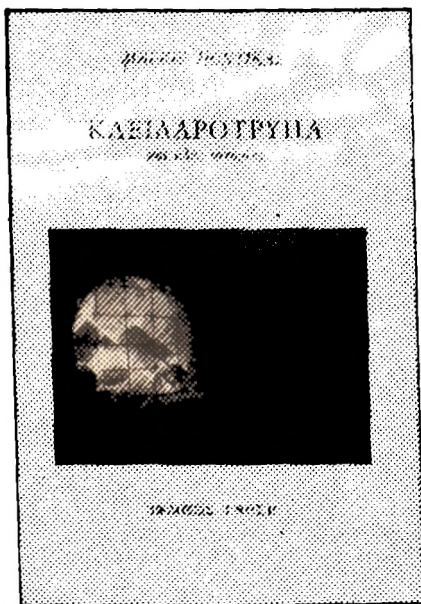
Η ΚΟΒ των εκπαιδευτικών (και ίσως κάθε ΚΟΒ) λειτουργεί με μια μορφή κοινότητας. Μοιά-

ζει σαν τάξη παραδοσιακού σχολείου, σαν στρατιωτική μονάδα ή σαν αυταρχική οικογένεια. Μόνο τα μέλη που δέχονται απόλυτα τη σχέση διαταγής - υπακοής παραμένουν στο κόμμα. Τα υπόλοιπα μέλη αντλούν την αξία τους από το πόσο επαινούνται από το γραμματέα της ΚΟΒ. Η τέτοια «κομματική διαπαιδαγώγηση» οδηγεί το μέλος να παραιτηθεί από την κριτική του ικανότητα. Σ' αντάλλαγμα εισπράττει μια θέση υπεροχής στο κόμμα. Η διαπαιδαγώγηση αυτή έχει ένα χαρακτηριστικό παράλογο, είναι μια μορφή μυητικής διαβατήριας τελετουργίας.

Επειδή η πειθαρχία έρχεται από τα πάνω, οι σχέσεις μελών - στελεχών μεταβάλλονται σε σχέσεις εξουσίας - υποταγής. Έτσι το κόμμα φτιάχνει υπήκοους και όχι δημιουργικούς επαναστάτες. Με τη διαγραφή μου από το κόμμα αποδεικνύεται ψεύτικη η διαβεβαίωση ότι η κριτική στο κόμμα είναι ανεκτή, γιατί κανένας μηχανισμός δεν περιφρουρεί αυτή την κριτική. Έτσι οι ιεραρχικές σχέσεις στο κόμμα διαιωνίζουν την αλλοτρίωση. Με τη διαγραφή της διαφωνίας η ενότητα στο κόμμα κλονίζεται και σ' ένα επιφανειακό επίπεδο επικοινωνίας διαπιστώνεται κάποια συμφωνία, αλλά υποβόσκει στο βάθος μια υπόγεια διαφωνία.

Η ΚΟΒ αναπαράγει τον εαυτό

Τα νέα βιβλία της «Γνώσης» (Πεζογραφία)

Μάριος Ποντίκας
ΚΛΕΙΔΑΡΟΤΡΥΠΑ
και άλλες ιστορίες

Φραντς Κάφκα
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΕΝΟΣ ΑΓΩΝΑ
Μετάφραση:
Μαρλένα Γεωργιάδη

Φάνης Μούλιος
ΟΙ ΕΥΔΑΙΜΟΝΕΣ
Πεζογραφήματα

Δημήτρης Αλεξίου
ΜΙΚΡΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ
Διηγήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ», ΓΡΗΓ. ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ 26, ΙΛΙΣΙΑ,
ΑΘΗΝΑ 621, ΤΗΛ. 7794879-7786441

της σα σταλινική.

Ίσως κάποτε ακουστεί και η φωνή μου ανάμεσα σ' άλλες φωνές για τη σημασία που θα είχε η λειτουργία της επανάδρασης στο κόμμα, γιατί στη σημερινή πολυσύνθετη πραγματικότητα η επιλογή λύσεων απαιτεί καλλιέργεια και πρωτοβουλία.

Ευχαριστώ το ANTI για τη φιλοξενία
Μπάμπης Μιχαηλίδης - Κριναίος
Διδάκτωρ της Φιλοσοφίας

«ΡΙΖΟΣ» ΚΑΙ ΧΟΜΕΪΝΙ

● Τη σχέση του «Ριζοσπάστη» και του ΚΚΣΕ με το καθεστώς του Χομεϊνί θίγει το γράμμα που ακολουθεί:

Αγαπητό «Αντί»,

Μια εντυπωσιακή αλλαγή βλέπουμε στο «Ριζοσπάστη». Ενώ μέχρι τώρα η εφημερίδα αυτή χειροκροτούσε εμετικά το φασιστικό καθεστώς Χομεϊνί, υποστήριζε την επιβολή του φερετζέ και την αφαίρεση των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων (εκλεκτικές συγγένειες!), αποκαλούσε τους Μουτζαχεντίν Χαλκ προδότες και πράκτορες της Αμερικής και ξεχνούσε τα βασανιστήρια, τις εκτελέσεις χωρίς δίκη κτλ., εδώ και μερικές μέρες έχει αρχίσει να σκούζει, γιατί ο Χομεϊνί διαλύει το Τουντέχ (κύριο χαφιέ των Μουτζαχεντίν στην Ιρανική Ασφάλεια) και απειλεί με θανατική ποινή τα κύρια στελέχη του.

Οι ελπίδες τους ότι ο Χομεϊνί θα έπαιζε το ρόλο του χωροφύλακα των Ρώσων στην περιοχή, όπως ο Καντάφι στη Μεσόγειο, αποδείχθηκαν αστήρικτες. Γιατί το να είσαι αντιαμερικανός δεν αρκεί να γίνεις αυτόματα προοδευτικός. Ο Χομεϊνί, μεσαιωνικός μουλάς, έκρινε τον καπιταλισμό αλλά από πολύ δεξιότερα. Γι' αυτό και δεν μπορεί να ανεχτεί (κατά μείζονα λόγο) το ρωσικό κομμουνισμό.

Αυτά όμως οι σοβιετικοί δεν τα πολυκαταλαβαίνουν. Ή κάνουν πως δεν τα καταλαβαίνουν. Ας τους αφήσουμε, λοιπόν, να θρηνούν τους μελλοθάνατους κατασκόπους του Τουντέχ (κατάσκοποι δεν ήταν και οι Μουτζαχεντίν κατά την ιρανική αστυνομία και το «Ριζο»;) και να αλλάξουν γραμμή για το προσφιλές τους φασιστικό καθεστώς. Δεν πειράζει. Ο Αλλάχ είναι μεγάλος.

Δημήτρης Πεταλάς
Καθηγητής.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

● Την ανασυγκρότηση του κόμματος της εργατικής τάξης θέλουν οι επιστολογράφοι μας. Παραθέτουμε αποσπάσματα από το γράμμα τους, που εκθέτουν ένα βασικό περίγραμμα των σκέψεων.

Φίλοι και σύντροφοι,

Μετά από μια δίμηνη πάλη με το ΠΓ και την ΚΕ του ΕΚΚΕ στα ζητήματα αρχών, πάλη που δό-

θηκε μέσα στην ΚΟ Ηρακλείου του ΕΚΚΕ και στη σύσκεψη Στελεχών στην Αθήνα τέλος Αυγούστου, καταλήξαμε στα παρακάτω συμπεράσματα:

1. Το ΕΚΚΕ σήμερα έχει εγκαταλείψει την επαναστατική κατεύθυνση που ακολουθούσε, έχει καταπατήσει τις κομμουνιστικές αρχές της ταξικής πάλης και της επανάστασης.

2. Έχει καταπατήσει ανοιχτά την αρχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού.

3. Έχει καταπατήσει την αρχή της κριτικής - αυτοκριτικής.

4. Κυριαρχεί σ' αυτό μια μικρή, υποκριτική, ιδιοτελής ομάδα ο-πορτουνιστικών και διαλυτικών στοιχείων.

Οι μέχρι σήμερα οργανώσεις που αποτέλεσαν το ελληνικό μ-λ κίνημα (συμπεριλαμβανομένου και του ΕΚΚΕ) έπαιξαν έναν ιστορικά αναντικατάστατο ρόλο και πρόσφεραν στο επαναστατικό κίνημα της χώρας μας, μια πολύ ουσιαστική υπηρεσία: ΕΘΕΣΑΝ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ της ανατροπής της επαναστατικής πορείας του ελληνικού και του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος (ορίζοντας και το σημείο —σταθμό για την ολοκλήρωση αυτής της ανατροπής, το αντεπαναστατικό πραξικόπημα των ρεβιζιονιστών στο 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ, που παλιννόρθωσε τον καπιταλισμό στη Σ. Ένωση). Έθεσαν το πρόβλημα και θεμελίω-

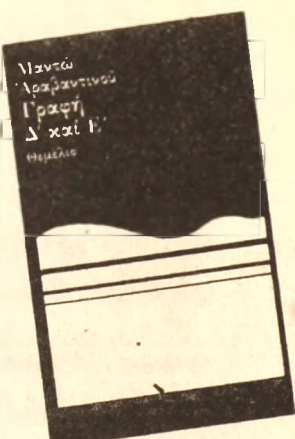
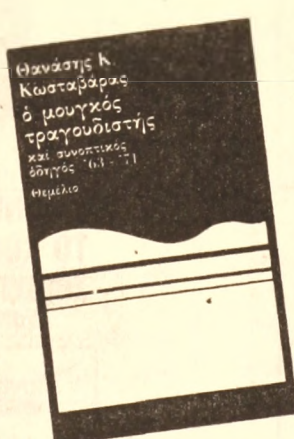
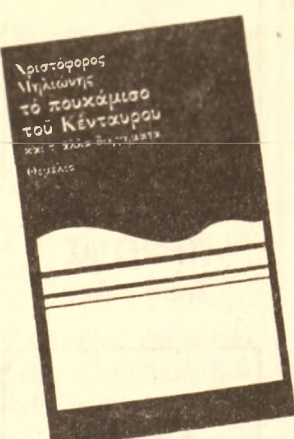
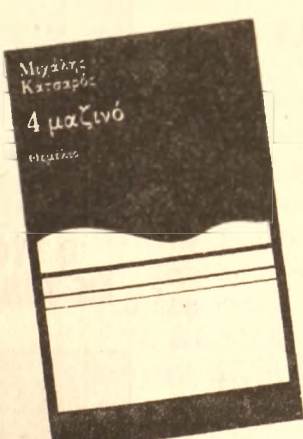
σαν θεωρητικά την παραβίαση και την εγκατάλειψη των κομμουνιστικών αρχών από τα ρεβιζιονιστικά κόμματα. Στα χρόνια που πέρασαν, αντέταξαν τις μικρές τους δυνάμεις στην αστική τάξη και στο ρεβιζιονισμό, και συνέχισαν να αποδειχνουν την ύπαρξη του προβλήματος που έθεσαν, με τα κάθε φορά νέα γεγονότα στη χώρα μας και στο διεθνή χώρο. Τέλος έβαλαν καθαρά το στόχο της ανασυγκρότησης του κόμματος της εργατικής τάξης, βασική προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της επανάστασης.

Δεν προσανατολίστηκαν όμως αυτές οι οργανώσεις στο να στηρίζουν τη συγκρότηση και την ανάπτυξη τους στην ταξική ανάλυση και ερμηνεία της κοινωνίας μας, στα πλαίσια του σύγχρονου κόσμου.

Έτσι οι οργανώσεις του μ-λ κινήματος, αντί να οικοδομούν το κομμουνιστικό κόμμα, κατέληξαν να γίνουν ομάδες διαμαρτυρίας.

Πιστεύουμε, ότι σήμερα μπορούμε και πρέπει να μπούμε σε μια νέα φάση ανασυγκρότησης του κομμουνιστικού κινήματος στη χώρα μας. Αξιοποιώντας τη θετική και αρνητική εμπειρία μας, να προσανατολιστούμε σταθερά στην κατεύθυνση της ταξικής ανάλυσης της ελληνικής κοινωνίας στα πλαίσια του σύγχρονου κόσμου. Αυτή η δουλειά

ΘΕΜΕΛΙΟ Σύγχρονη Έλληνική Λογοτεχνία (νέα σειρά)

● ΝΑΝΟΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ
Μερικές γυναίκες

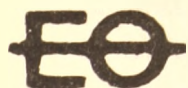
● ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΤΣΑΡΟΣ
4 μαζινό

● ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ
Τό πουκάμισο του Κένταυρου
καί τ' άλλα διηγήματα

● ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ - ΜΙΛΛΙΕΣ
Αναδρομές

● ΘΑΝΑΣΗΣ Κ. ΚΩΣΤΑΒΑΡΑΣ
Ο μουγκός τραγουδιστής
καί συνοπτικός οδηγός '63 - '71

● ΜΑΝΤΩ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ
Γραφή Δ', Ε'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ - ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σόλωνος 84 - Τηλ. 36 08 180 - 36 02 646

δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε απλή, ούτε κύρια δουλειά γραφείου. Είναι δουλειά που μόνο μια κομμουνιστική οργάνωση μπορεί να φέρει σε πέρας.

Σήμερα, ο στόχος της ανασυγκρότησης του κόμματος δεν έχει γίνει ακόμη πραγματικότητα. Θεωρούμε ότι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί έξω από τις αρχές και τη βασική κατεύθυνση που προβάλλουμε.

Μανώλης Βρενέζος
Άρης Μανουράς

Ιδρυτικά μέλη της οργάνωσης του ΕΚΚΕ στο Ηράκλειο, ενταγμένοι στις γραμμές του από το 1975 μέχρι τον Σεπτέμβριο του '82

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΦΑΙΝΕΤΑΙ

● Και μετά απ' όλα αυτά, μια θανάσιμη αγωνία κατατρώνει τον επιστολογράφο μας. Εμείς συμπαραστεκόμενοι του προσφέρουμε λίγο χώρο για να τα πει «δημοσίως»:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Η ώρα είναι 4 τα χαράματα και γω δεν κοιμάμαι. Είναι ένας μήνας που δεν κοιμάμαι τα βράδια. Θέλω να μάθω αν είμαι κομμουνιστής. Είμαι κομμουνιστής; Οι φίλοι μου με λένε «αναρχοαυτόνομο», «αναθεωρητή», «αριστερούλη», αλλά εγώ συμπαθώ τη Ρωσία (τη μητέρα), το ΚΚΕ (το άγιο πνεύμα) και είμαι ερωτευμένος με μια κνίτσια.

Χθες ορκίστηκα να μην ξανα-

διαβάσω «Ρήξη», «Αντί», «Κομ. Πρόγραμμα», «Αυγή» κ.α., αλλά σήμερα συνέλαβα τη ματιά μου στην «Προοπτική».

Πέστε μου είμαι αντικομμουνιστής; («Μενσεβίκο» με είπε η Ρούλα, άκου!) Προσέξτε! Απαντήστε μου με ειλικρίνεια. Θα το αντέξω.

(Εδώ άντεξα να φωνάξω ενάντια στους SS-20 φαντάσου!).

Με αγωνία
«Πεσμένος Άγγελος
(ΚΝίτης)
από την Κατερίνη»

Υ.Γ. Ντρέπομαι που δεν είμαι καλός μαθητής. Ντρέπομαι που δεν ακούω Μικρούτσικο. Ντρέπομαι που μόλυνα την αγνότητα της ιδεολογίας μου διαβάζοντας αντικομμουνιστικά έντυπα. Ντρέπομαι, τέλος, γράφοντας σε σας. Μα, πείτε μου είμαι αντικομμουνιστής; Θέλω να ξέρω.

ΕΤΣΙ ΤΟΥΣ ΒΛΕΠΕΙ

● Γι' αυτούς που κρατάγανε ένα πανώ μ' ένα μεγάλο «Α», γράφει ο επιστολογράφος που κρατά ανωνυμία με την υπογραφή «Μίκυ-Μάους». Εμείς παραθέτουμε χωρίς σχόλια:

Αύγουστος του '82

... Τους είδα πάλι σήμερα... Όπως και χθες... και προχθές... Όπως θα τους βλέπω πάντα. Μεταγαλάκια τους, το σοβαροφάνες ύφος τους, τη ρεπούμπλικα

και το ημίψηλο, να κρατάνε ένα πανώ μ' ένα μεγάλο «Α».

Τους είδα πάλι σήμερα... Όπως και πέρσι... Να βγαίνουν από τις τρύπες τους. Κοίταξαν δεξιά... αριστερά, κανείς!

Σήκωσαν τα λοφία τους και ξεκίνησαν. Για που; να βρούνε τι;

Προχώρησαν λίγο και το πανώ «άγγιξε» σ' ένα τραγούδι. Και το τραγούδι ήτανε μερικά στόματα. Και τα στόματα ανοιγόκλειναν σμίγοντας με μανία τα χείλη. Και τα χείλη σε συνδυασμό με τον ουρανίσκο και τις φωνητικές χορδές έφτιαχναν το γνωστό τραγούδι - επιτυχία:

«Του έδωσα ασπιρίνη - Δεν θέλω μου τη δίνει!

Του έδωσα κινίνο - Δεν μου περνάει σβήνω!

Του έκανα ενέσεις - Αχ! μη, θα με πονέσεις!» κτλ.

Κοιτάχτηκαν. Τα μάτια έλαμψαν. Τα χέρια σφίχτηκαν σε γροθιές και οι αρουραίοι αγκαλιασμένοι χόρευαν ξέφρενα στο ξέφωτο...

Αρουραίοι μου! Όμορφα σιχαμερά πλάσματα. Τι θέλετε το φως της μέρας;

Το φως πάντα το μισούσατε. Μισούσατε τον ήλιο και τη μέρα. Δεν ήτανε όμορφα στις βρώμικες σπηλιές σας; Τι ζητούσατε στον έξω κόσμο. Όμορφα ηλίθια πλάσματα. Τα μούτρα σας είναι γνωστά, γνωστό το χνώτο σας. Καη-

μενούλια μου! Πεινάτε κακόμοιρα. Βλέπετε οι αισχροί «Δογματικοί» καλύψανε τις ρίζες του δένδρου τους με ατσάλι και σεις ρίχνετε τη μπετονιά σας όπου λάχει, που λένε και οι βλάχοι, μπας και πιάσετε τίποτα.

Αρουραίοι τις νύχτες σας λυπάμαι για την κατάντια σας. Ζητιάνοι στο σπιτικό σας! Μα, την αλήθεια δεν ξέρω γιατί δεν βρίσκετε πρόσφορο έδαφος για τροφή. Και βρώμικοι είσαστε και κουτοπόνηροι και κομπιναδόροι και αντιπροσώπους στο εξωτερικό έχετε και μέσα διαθέτετε, το παίζετε και αδέσμευτοι...

Δώστε βάση (οχι βάσεις) λοιπόν!

Υπήρχαν σ' αυτήν την επαρχία δυο συντροφιάς: Η μία αποτελείτο από 200 άτομα και η άλλη από 2. Ας τους βαφτίσουμε ΚΟΚΚΙΝΟΥΣ (τα δύο Κ είναι συμβολικά). Οι 200 ήταν οι κακοί και οι 2 οι καλοί.

Οι 200 λοιπόν έφτιαξαν μια κίνηση για την ειρήνη. (Περίεργο: Αυτοί οι κακοί να αγαπάνε την ειρήνη). Αλλά επειδή... (Δεν υπάρχει επειδή, αλλά επειδή! είναι κακοί τους βάζουμε ένα).

Οι καλοί όμως (μυαλό έ;!) έφτιαξαν τη δική τους κίνηση που είναι ανεξάρτητη (Μα το Θεο έτσι λένε).

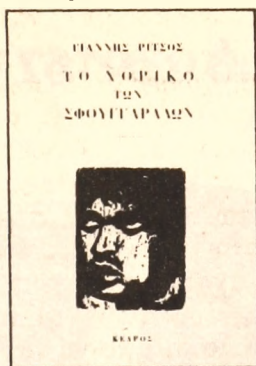
Οι κακοί είναι δογματικοί. (Από που βγαίνει αυτό; Μα αφού εί-

τα βιβλία του μήνα

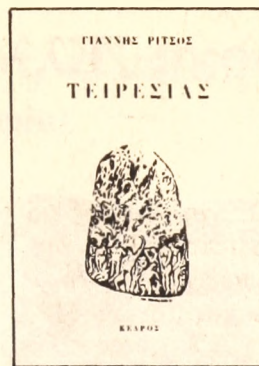
ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ
ΠΡΩΙΝΟ ΑΣΤΡΟ

Σχέδια Τζέννη Δρόσου

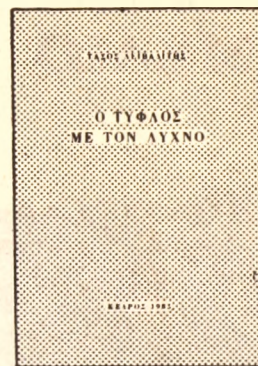
ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ
**ΤΟ ΧΟΡΙΚΟ ΤΩΝ
ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΩΝ**

Ένατη έκδοση

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ
ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Ένατη έκδοση

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ
**Ο ΤΥΦΛΟΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΛΥΧΝΟ**

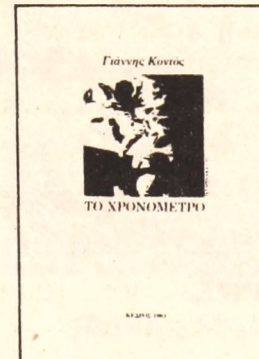

ΑΣΗΜΑΚΙΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ
**Η ΚΙΝΑ
η δική μου**

ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ
**ΤΟ ΓΥΜΝΟ
ΔΕΝΤΡΟ**

Νουβέλα και άλλα διηγήματα

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ
ΤΟ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΟ

Τέταρτη έκδοση

ΡΑΙΜΟΝ ΡΑΝΤΙΓΚΕ
Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΜΕΣΑ ΤΟΥ

Μυθιστόρημα
Μετάφραση Μέλπω Αξιώτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γεωργίου Γενναδίου 6 (πάροδος 'Ακαδημίας) - Τηλ.: 36.15.783

ναι κακοί) και έτσι ότι κάνουν τους αντιγράφουν κατά γράμμα οι καλοί!!! (π.χ. φεστιβάλς, εράνους κτλ).

Αν δύο άτομα παλεύουν (πχ. ένας πλούσιος κι ο εργάτης του) και οι κακοί χτυπάνε τον πλούσιο, όταν ο εργάτης (αδύναμος και ανίσχυρος) τους ζητάει βοήθεια οι καλοί (Μα τον Άγιο Παντελεήμονα) κατηγορούν τους κακούς γιατί τον βοήθησαν. Αν δεν τον βοηθήσουν τους κατηγορούν γιατί δεν τον ΒΟΗΘΗΣΑΝ (Τρέλλα, βίτσια, Μ...).

Στην Αμερική, όπως θα ξέρετε οπλοφορούν (Αμερική είναι αυτή, ό,τι θέλεις κάνεις). Οι κακοί λένε να σταματήσουν αυτά; γιατί τα πιστόλια (ή όπως αλλιώς τα λένε) κάνουν μπαμ, και σε ξαπλώνουν στο πι και φι. Επειδή όμως, οι κακοί είναι κακοί (ωραίο ε;) παίρνουνε το λόγο οι καλοί και λένε ναι μεν, αλλά... (Το τι δεν έχει σημασία αφού το λένε οι καλοί);

Στις συνεδριάσεις (Δημοκρατία, ρε!) οι κακοί έχουνε την πλειοψηφία, αλλά επειδή είναι κακοί πρέπει να βρεθεί ένας καλός για να βγει πρόεδρος. Αν δεν βρεθεί δεν πρέπει να γίνει πρόεδρος κανείς, γιατί αν βγει θα 'ναι από τους κακούς!

Ωραία πράματα αλλά και αυτά και άλλα πολλά (ου αν σας τα πω πρέπει να γράψω ένα βιβλίο και γω δεν είμαι τόσο γραμματιζούμενος σας εσας —μεταξύ μας— μόνο το Γυμνάσιο τελείωσα) γίνονται σε κάποια επαρχία της Αμερικής. Ή μήπως...

Δεν μπορεί είναι αδύνατον, κάποιο λάθος θα έγινε. Ας είναι.

Αρouraioi μου ωραίοι και όμορφοι, με το στιλπνό σας τρίχωμα (το σιδερώνετε κάπου κάπου έτσι;) και τα πούρα σας (προς θεού όχι ΑΒΑΝΑΣ) και τα αμάξια σας (όχι Λάντα παιδιά) και τις βίλες σας και τα...

(Ονειρεύομαι τώρα παιδιά;!) μη βγαίνετε τις μέρες.

Εσείς είσατε μόνο για νύχτα το λέει άλλωστε και το τραγούδι (Αρouraioi της νύχτας και ντόποιοι και ξένοι!).

Έτσι καλά μου παιδάκια. Πηγαίνετε τώρα για νανάκια. Ίσως

τα ξαναπούμε. Ίσως σύντομα. Και θα πάρω (σας το υπόσχομαι παιδιά) και το «Α» σας το επόμενο. Ελάτε έτσι μπράβο. Βγάλτε τα σκαρπίνια σας. Ξαπλώστε. Ναι νάνι - νάνι. Εσύ μ... μη ροχαλίζεις και ξυπνήσεις τους άλλους!...

Ηλίθιε τις ροχάλες σου στο δρόμο.

Ζώα... ε! ζώα!

Δικός σας
Ο «Μίκυ Μάους» σας

ΤΟ ΚΑΙΡΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

● «Η αναζήτηση της ορθής πολιτικής και τακτικής που θα αναμορφώσουν την παραδοσιακή αριστερά σε θετική πολιτική δύναμη». Αυτό είναι το πρόβλημα για το οποίο μας γράφει ο Γιώργος Καραπαπής μέλος της ΔΕ της ΕΔΑ, ενδιαφερόμενος ειδικότερα για την στάση του ΚΚΕ απέναντι στο ΠΑΣΟΚ.

Μια σωστή τακτική —όλοι το καταλαβαίνουμε πρέπει να οδηγήσει στην πραγμάτωση του στρατηγικού στόχου του κόμματος που την έχει υιοθετήσει. Και προκειμένου για προοδευτικό κόμμα η σωστή τακτική πρέπει να οδηγήσει στη σοσιαλιστική αναμόρφωση της κοινωνίας μας.

Κι αν αντίθετα η μακρόχρονη επίμονη και συστηματική εφαρμογή μιας τακτικής ενός κόμματος έχει καταδείξει την αδυναμία της να ανταποκριθεί στην αποστολή της, τότε ασφαλώς πρέπει να αρχίσει ο προβληματισμός για την αναζήτηση μιας άλλης τακτικής, της σωστής τακτικής γιατί το κριτήριο της ζωής είναι αμάχητο, όπως δέχονται όλοι οι μεγάλοι του μαρξισμού. Με βάση λοιπόν αυτό το κριτήριο της ζωής μπορούμε να πούμε χωρίς να λαθεύσουμε, ότι η ταχτική που ακολουθεί το ΚΚΕ για να προχωρήσει η Πατρίδα μας στο σοσιαλισμό δεν είναι σωστή.

Ο δρόμος που χάραξε το ΠΑΣΟΚ είναι ο δρόμος —κι αν θέλετε μπορεί να είναι— που θα βγάλει κάποτε την Ελλάδα έπειτα από πολλές φάσεις και ζικ-ζακ στο ξέφωτο.

Το ΚΚΕ δεν μπόρεσε να αναπτυχθεί σε ηγετική πολιτική δύναμη, κι ούτε και τώρα, θα τα

καταφέρει προσπαθώντας να λεηλατήσει το χώρο του ΠΑΣΟΚ. Μόνο ζημιά στο λαϊκό κίνημα θα κάνει.

Στο σημείωμα αυτό δεν πρόκειται να σχολιάσουμε το έργο της Κυβέρνησης στο χρόνο που πέρασε. Άλλωστε ο ίδιος ο Παπανδρέου ομολόγησε και τις αδυναμίες και τα σφάλματα που διαπράχθηκαν. Τελικά εκείνο που βασικά μας διαχωρίζει από το ΚΚΕ είναι τούτο. Ενώ εμείς πιστεύουμε ότι το ΠΑΣΟΚ —μια χειροπιαστή πραγματικότητα— αποτελεί τη μόνη δυνατότητα που προσφέρεται στο προοδευτικό μας κίνημα, αντίθετα το ΚΚΕ επιδιώκει να υποκαταστήσει την πορεία του ΠΑΣΟΚ με κάποια διαδικασία που απαραίτητα θα ελέγχει απόλυτα το ίδιο το ΚΚΕ.

Εμείς νομίζουμε ότι καθήκον κάθε δημοκράτη είναι να βοηθήσει την Κυβέρνηση της Αλλαγής στο πολύ δύσκολο έργο της. Και στο σημείο αυτό θα μπορούσε να σταθεί σημαντικός ο ρόλος του ΚΚΕ αν το ανθρώπινο δυναμικό που έχει εγκλωβίσει το διαπαιδαγωγούσε με μια δημιουργική αντίληψη αντί να το χρησιμοποιεί για να δηλητηριάζει την ψυχή του λαού, να καλλιεργεί την αμφιβολία.

Θα υπενθυμίσω μόνο ότι κατά την κριτική θεώρηση του έργου του ΠΑΣΟΚ δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι πρόκειται για ένα νεοπαγή πολιτικό σχηματισμό με αναμφισβήτητα πολύ χαλαρή ιδεολογική και πολιτική συνοχή. Δεν θα πρέπει επίσης να ξεχνάμε ότι σήμερα σ' όλη την Ευρώπη και πιο πολύ σε χώρες με τη κοινωνική σύνθεση της Ελλάδας το κρισιμο στοιχείο που καθορίζει την έκβαση μιας αναμέτρησης είναι η στάση των μεσαίων στρωμάτων, η στάση όλου αυτού του κόσμου που ανήκει στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών και που ως γνωστόν εύκολα μπορεί να μετακινηθεί στο χώρο μιας συντηρητικής δεξιάς.

Εδώ πρέπει να αναγνωρίσουμε στο ενεργητικό του ΠΑΣΟΚ ότι μόνο αυτό μπόρεσε να κερδίσει την εμπιστοσύνη της μάζας αυτής και μάλιστα με μια επιχειρη-

ματολογία αρκετά προχωρημένη. Πρέπει να δεχθούμε ότι εδώ στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε κάτω από τη στέγη του ΠΑΣΟΚ η σύμπραξη ενός ευρύτατου φάσματος πολιτικών δυνάμεων και αυτό πρέπει να το διαφυλάξει το ΠΑΣΟΚ σαν κόρη οφθαλμού. Στόχοι των άλλων κομμάτων πρέπει να 'ναι η διεύρυνση της συμπαράταξης αυτής με οποιαδήποτε μορφή κι —όχι η υπονόμευσή της.

Πιστεύουμε ότι ήρθε επιτέλους η ώρα να συνειδητοποιηθεί τουλάχιστον η ανάγκη ενός συστηματικού και επίμονου προβληματισμού.

Φυσικά ένας τέτοιος προβληματισμός θα έφερνε στο προσκήνιο την πλήρη διάσταση απόψεων ανάμεσα στο ΚΚΕ και σ' όλο τον υπόλοιπο πολιτικό κόσμο πάνω σε βασικά ζητήματα της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής της πατρίδας μας.

Αλλά κάτι τέτοιο θα 'τανε πολύ χρήσιμο... Γιατί ένας ολόκληρος κόσμος διερωτάται: Ποιος έχει δίκιο; Ποιος έχει σωστή εθνική πορεία το ΚΚΕ ή τα άλλα κόμματα; Αυτό είναι σήμερα το καυτό ερώτημα. Έχει και η ΕΔΑ καθήκον να βοηθήσει στο φωτισμό του όλου προβλήματος.

Γιώργος Καραπαπής,
μέλος της ΔΕ της ΕΔΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

● Η «ενότητα της Αριστεράς» είναι το θέμα του επιστολογράφου μας. Και ζητά διάλογο γύρω από τα ζητήματα που θίγει.

Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Θα ήθελα μέσα από τις στήλες σου να θέσω στην κρίση όλων των αριστερών μια πρόταση για την ενότητα της Αριστεράς, ενότητα που, αυτή την ιστορική περίοδο, δεν αφορά το ΚΚΕ.

Προτείνω την ένωση όλων των αριστερών εκτός ΚΚΕ κομμάτων και τάσεων κάτω από μια συλλογική ηγεσία, που θα έχει σκοπό ανάλογο με εκείνον της ΕΔΑ του 1951-63. Δηλαδή, επαναφορά των αριστερών που ψηφίζουν αστικά κόμματα, απόρριψη κάθε

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ο 17ος τόμος του ΑΝΤΙ

Β' εξάμηνο 1982

(τεύχη 209-221)

Σε 680 σελίδες αποτυπώνεται η πολιτική και πολιτιστική μας ζωή, με άρθρα, αναλύσεις και μελέτες για ζητήματα ιστορίας, εκκλησίας, ιδεολογίας και παιδείας. Επίσης περιέχεται μια πλούσια καταγραφή της οικονομικής και κοινωνικής

επικαιρότητας, διεθνής ειδησεογραφία, προβλήματα Τύπου και μέσων μαζικής ενημέρωσης, καθώς και πλήθος πληροφοριακού υλικού αναφορικά με τα πολιτιστικά συμβάντα της χρονικής περιόδου που καλύπτει ο 17ος τόμος.

Ζητείστε τον στα γραφεία του περιοδικού «ΑΝΤΙ»:

Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601)

τηλ. 72.32.713 και 72.32.819

Ακόμη μπορείτε να βρείτε τους παλιότερους τόμους του περιοδικού με εξαίρεση τους Α', Β', Γ', και Δ' που έχουν ήδη εξαντληθεί.

●

Το «ΑΝΤΙ» παραμένει σταθερά ένα πλούσιο ενημερωτικό περιοδικό που με τους τόμους, σας προσφέρει μια άμεση πρόσβαση στο υλικό της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας.

βίαιας μεθόδου, παρέμβαση στην πολιτιστική ζωή, πάλι και σε μέτωπα εκτός εργατικής τάξης (μικροπύλλοι, διανοούμενοι, εκπαιδευτικοί, επιστήμονες). Να καταδείξει τις αντιφάσεις του ΚΚΕ και το γιατί αυτό δεν είναι δημοκρατικό κόμμα.

Επιθυμία μου είναι, αυτή μου η πρόταση, να τύχει κάποιας απάντησης από όλες τις τάσεις του σύγχρονου λαϊκού κινήματος μέσα από τις στήλες του ANTI το οποίο θα μπορούσε να γίνει μάλιστα, ιδεολογικό όργανο της Ελληνικής Αριστεράς (ΕΑ). Κυρίως όμως θα ήθελα να διακρίνω τις δυσκολίες για μια τέτοια Ενότητα.

Φιλικά
Στέλιος Παπαδάκης

ΓΙΑ ΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ

● Με αφορμή την διάσταση απόψεων μεταξύ του κ. Ζουράρι και του ΕΓ της ΚΕ του ΚΚΕ εσ., ο επιστολογράφος μας αναφέρεται στη στάση του ΚΚΕ εσ. προς το Ρουμανικό καθεστώς. Το γράμμα δημοσιεύεται καθυστερημένα (λάβος μας) αλλά δυστυχώς παραμένει επίκαιρο.

Αγαπητό ANTI,

Η διάσταση απόψεων μεταξύ του κ. Ζουράρι και του ΕΓ της ΚΕ του ΚΚΕ εσ. (άρθ. του Κ. Ζουράρι στο ANTI τχ. 215 και την απάντηση του ΕΓ στην Αυγή της 3ης Οκτωβρίου 1982) ήταν και η αφορμή της επιστολής μου. Λοιπόν, οφείλω να ομολογήσω, ότι για ακόμα μια φορά, κυνικότητα διακρίνει το κοινό ανακοινωθέν κατά την επίσκεψη του ΓΓ Μπαβιά στο Βουκουρέστι, καθώς και την απάντηση του ΕΓ της ΚΕ του ΚΚΕ εσ. στην Αυγή της 3ης Ο-

κτώβρη. Νομίζω, λοιπόν, ότι αποτελεί βαυκάλυσμα μεγάλου βαθμού αν νομίζεται ότι με τα διάφορα προπαγανδιστικά δημοσιεύματα στην «Αυγή» για τα «επιτεύγματα» του σοσιαλισμού στην Ρουμανία, καθώς και με τις κυνικές ανανοιώσεις Τύπου —αναγνωρίζομαστε αναγνωρίζομαι— μπορείτε να συγκαλύψεται το ρόλο κλικών που καταχράζονται εξουσία και μάλιστα «σοσιαλιστική». Όσον αφορά τις ευαισθησίες του ΚΚΕ εσ. σε θέματα «δημοκρατίας» και «σοσιαλισμού» εκκλίνουν αυτομάτως στην περίπτωση του υπαρκτού σοσιαλισμού που έχει εφαρμόσει το ΚΚΡ και ο «σύντροφος» Τσαουσέσκου προσωπικά, θα ήθελα να ρωτήσω γιατί τόσος δογματισμός και επιμονή σε πραγματικότητες που βρωμάνε από μόνες τους; Υπάρχει άραγε άνθρωπος προοδευτικός του λεγομένου ανανεωτικού χώρου που να μπορέσει να ισχυρισθεί ότι τι ΚΚΡ εκφράζει τους πόθους του ρουμανικού λαού;

Γιατί, λοιπόν, είναι το πρόβλημα ευθύξιας σας; Μήπως το ότι η κατάσταση στη Ρουμανία χειροτερεύει μέρα με την ημέρα, το ότι η βία και αυθαιρεσία κατάντησαν συνεχείς πραγματικότητα σε καθεστώς που έχει το θράσος (καθώς και τόσα άλλα) να ονομάζεται σοσιαλιστικό; Το ότι δεκάδες «αντιφρονούντες» έχουν εκτελεστεί με τη μέθοδο του αυτοκινητιστικού δυστυχήματος; Το ότι η ασφάλεια έχει γίνει κράτος εν κράτη κυρίαρχη δύναμη καταστολής με παρέμβαση σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής; Τα παραδείγματα πάμπολλα που όλα συγκλίνουν στο γεγονός του ότι η ευθυξία σας σε θέματα «σοσιαλισμού» τύπου «Νικολάι

Τσαουσέσκου» και της αυλής αυτού; θα έπρεπε πρώτα να βαρύνει τη συνείδηση σας. Πράγμα που ουδόλως το έχετε δείξει παρά την αντίθετη γνώμη σεβαστού αριθμού οπαδών σας, σε θέματα «υπαρκτού σοσιαλισμού» γενικότερα.

Και ακόμα να ξέρετε ότι όσο θα βαθαίνει η κρίση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και του μοντέλου που κρίνεται κατάλληλον να σας εκφράζει, θα είναι όλο και πιο δύσκολο να βρείτε λόγια συγκάλυψης, εκτός αν προτιμήσετε τον άλλον δρόμο του ΚΚΕ.

Φανταστήκατε άραγε ποτέ τον εαυτό σας απολογητή «σοσιαλιστικής χούντας» εσείς οι τόσο ευαίσθητοι σε θέματα δημοκρατίας και σοσιαλισμού;

Φιλικά

Γιώργος Μαυράκης

ΣΥΓΧΥΣΗ ΠΙΣΤΕΩΝ

● Πώς συμβιβάζεται η «πίστη στον κομμουνισμό με την παρουσία στην «επίσημη λειτουργία της πρωτοχρονιάς», αναρωτιέται η επιστολογράφος μας. Και αναλύει τη σκέψη της.

Αγαπητό «Αντί»,

Θα αναφερθώ σε μια λεπτομέρεια που με τον τρόπο της επιβεβαιώνει, εμένα τουλάχιστον, για την «ορθοδοξία» και «επαναστατικότητα» του ΚΚΕ και γενικά των εσωκοινοβουλευτικών αριστερών κομμάτων. Την επίσημη λειτουργία της εκκλησίας για την Πρωτοχρονιά ανάμεσα στους επισήμους και «άρχοντες» αυτού του τόπου παρακολούθησε και ο ΓΓ του ΚΚΕ. Το πώς συμβιβάζεται η συμμετοχή αυτή με την «ορθόδοξη, επαναστατική, κομμουνιστική γραμμή», μόνο ο κ. Φλωράκης ξέρει. Δεν έχω υπόψη μου αν έχουν γίνει κι άλλες τέτοιες «συντροφικές» ενέργειες πάντως είναι φανερό ότι από τη στιγμή που κάποιο αριστερό κόμμα μπαίνει στη Βουλή και γενικότερα δέχεται να παίζει το παιχνίδι της πολιτικής γίνεται βαθιά ρεφορμιστικό και αντεπαναστατικό, αλλοτριώνεται αυτό και η ιδεολογία του μέσα στη σκοπιμότητα, το αστικό περιβάλλον του αφαιρεί αρκετή ικανότητα για δράση. Στην περιπτώσή μας, αν κορυφαία στελέχη έρχονται σε σαφή αντίθεση με βασικές αρχές τους στις πράξεις τους, θα πει ότι αυτή η αρχή δεν θεωρείται πια σωστή και μπορεί να διαγραφεί. Και τολμά να μιλά για πίστη στον κομμουνισμό ένα κόμμα που πολύ συχνά, όχι τώρα μόνο σχετικά με τη θρησκεία, έχει δείξει πόσο απέχει απ' αυτόν. Τελιώνοντας θα κάνω δυο προτάσεις - προτροπές, το άρθρο «το αρχικό σφάλμα» να ακολουθηθεί κι από άλλα, σχετικά με τις απόψεις - θέσεις του ΑΚΟΕ και ακόμα να γίνεται αναφορά στο αναρχικό, παλιό και νεότερο κίνημα.

Πάντα αναγνώστρια
Ντόρα Φιλίππου-Κορναίου

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

● Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 601

● Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Μιλτιάδου 23β
Χαλάνδρι

● Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ

● Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ

● Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ

● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237

● Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237

● Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

● Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
● Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:

εξάμηνη: απλή δολ. 11

» αεροπ. δολ. 13

ετήσια: απλή δολ. 22

» αεροπ. δολ. 26

Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:

εξάμηνη: απλή δολ. 11

» αεροπ. δολ. 15

ετήσια: απλή δολ. 22

» αεροπ. δολ. 30

Αυστραλία - Ωκεανία:

εξάμηνη: απλή δολ. 11

» αεροπ. δολ. 20

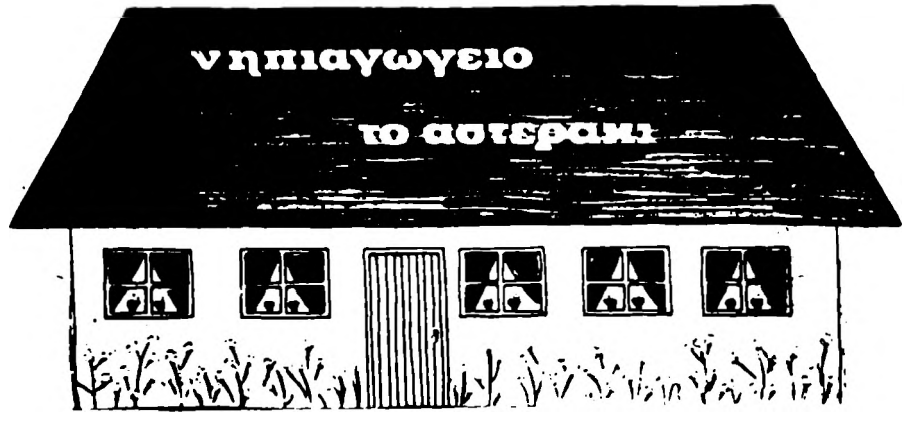
ετήσια: απλή δολ. 22

» αεροπ. δολ. 40

● Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601

● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 80

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Στα γραφεία του «ANTI»
Δημοχάρους 60, τηλ. 72.32.819
● για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

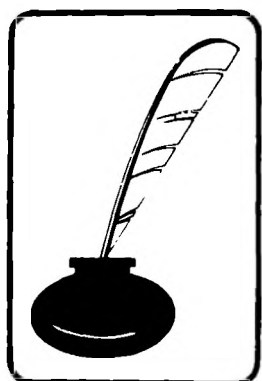

**νηπιαγωγείο
το αστεράκι**

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μία μικρή δαση μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλστε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμιου
Βαλασμώνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

Και τώρα κυκλοφορεί κάτι που έλειπε...

ΤΟΤΕ...

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΤΟ 2ο ΤΕΥΧΟΣ

**Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ
ΤΟΥ 1863**

*Πεδινοί και Ορεινοί συγκρούονται
στην Αθήνα - Οι λήσταρχοι
γίνονται φρουροί της Τράπεζας.*

**ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ
ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ**

*«Το διαβολικό μηχάνημα που μας
κουβάλησαν οι παλιόγραγκοι...»*

ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ Ο Γ΄

*Ο Μεσσίας που σταυρώθηκε στην
Αίγυπτο*

ΥΠΟΘΕΣΗ ΠΛΟΥΜΠΙΔΗ

*Η διπλή εκτέλεση και το
παρασκήνιο - Νέες αποκαλύψεις*

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1900 - 1920

*Σπάνιες φωτογραφίες και ένα
άγνωστο οδοιπορικό*

ΠΡΩΤΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

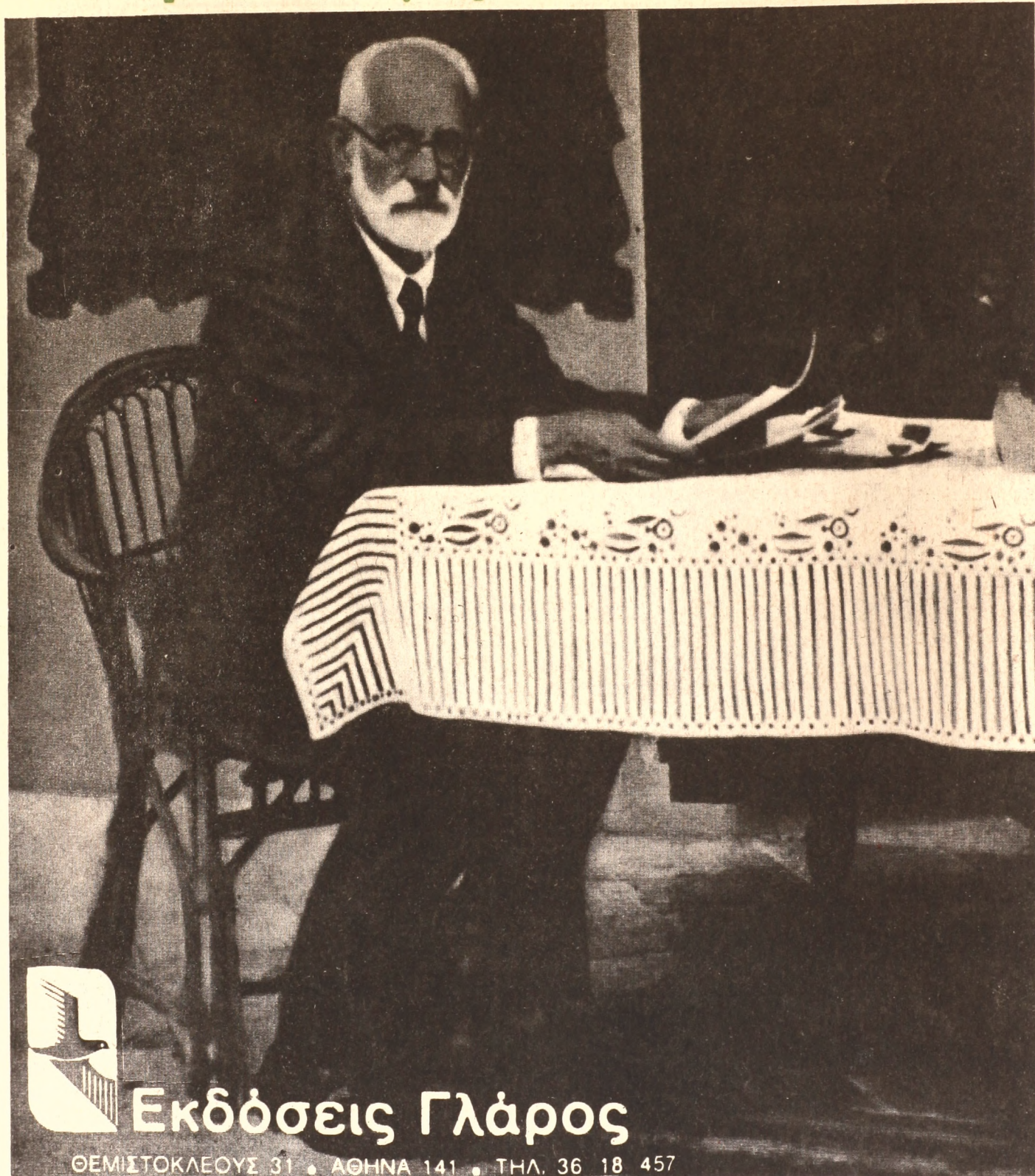
*Κλέφτες και αστυνόμοι υπογράφουν
«συμβόλαιο τιμής»*

Κυκλοφορεί
σ' όλη την Ελλάδα
28 Μαΐου

Διάθεση: Αβέρωφ 26, Αθήνα
8228920, 8219216

Στα περίπτερα και στα βιβλιοπωλεία

Το Μεγαλειο
και οι Περιορισμοί
στη Σκεψη του Φροϋντ

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36 18 457